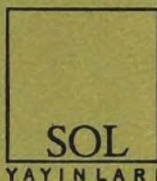
Marx, Engels, Lenin

Anarşizm ve Anarko Sendikalizm

MARX, ENGELS, LENIN ● ANARŞİZM VE ANARKO SENDİKALİZM

BİRİNCİ BASKI

ANARŞİZM
VE
ANARKO-SENDİKALİZM

MARX, ENGELS, LENİN

ÇEVİREN
SEVİM BELLİ

Marx, Engels, Lenin'in *Sur l'anarchisme et l'anarcho-syndicalisme* (Editions du Progrès, Moscou 1973) adlı derleme yapıtını, Fransızcasından Sevim Belli dilimize çevirmiş, ve kitap, *Anarşizm ve Anarko-Sendikalizm* adı ile *Sol Yayınları* tarafından, Mart 1979 tarihinde, Ankara'da, *İlkyaz Basımevi*'nde dizdirilip bastırılmıştır.

İÇİNDEKİLER

V. İ. LENİN

ÖNSÖZ

ANARŞİZM, özünde küçük-burjuva olan bu toplumsal-siyasal akım, geçen yüzyılın 40-60 yıllarında oluşmuştur. Ama kökenleri çok daha gerilere uzanır. Anarşizm akımlarının ve eğilimlerinin çeşitliliğine, en önemlileri Max Stirner (K. Schmidt'in takma adı), Pierre-Joseph Proudhon ve M. Bakunin olan ideologlarının ileri sürdükleri fikirlerin büründüğü farklılıklara karşın, bunlar arasında, ortak olan fikirler bir çizgide toplanabilir. Bu ortak çizgi her şeyden önce, her türlü devlet iktidarının yadsınması ve eksiksiz bireysel özgürlüğün propagandasıdır. Anarşistlerin aşırı bireyciliği ve öznelciliği, küçük-burjuvazinin, kendisini yıkıma sürükleyen büyük sanayi üretiminin gelişmesine karşı, büyük

sermayenin çıkarlarını savunan devletin sömürücü doğasına karşı, sanayi devriminin kapitalist biçimlerine karşı protestosunu dile getiriyordu. Bu protesto, anarşistlerde, —kendi sınıf doğasından bağımsız olarak her türlü kötülüğün en başta gelen nedeni saydıkları— devletin mutlak olarak, kesinlikle yadsınması, her türlü merkeziyetçiliğin yadsınması ve sınırsız bir özerkliğin propagandasını yapma biçimini aldı. Bütün anarşist eğilimlerin belirleyici özelliği, işçi sınıfının siyasal savaşımı yoluyla, sosyalist devrimle ve proletarya diktatörlüğü ile değil de, halk yığınlarının kendiliğinden bir ayaklanması ile ve devlet iktidarının ve bütün devlet kurumlarının derhal ortadan kaldırılması ile devletsiz ve sömürücü sınıfları olmayan bir toplum yaratmaya yönelik ütopyacı düşlerdir.

Küçük-burjuva devrimcilik anlayışının bir belirtisi olarak anarşizm, özellikle başlangıcında, işçi hareketi üzerinde belli bir etki meydana getirdi. İşçi sınıfının yeterince olgunlaşmamış oluşu ve savaşımdaki deneyimsizliği işçi hareketi içinde şu özgül eğilimleri: yani devletin yadsınmasını toplumsal anlaşmazlıkların barışçıl yoldan çözüme bağlanması propagandasıyla bağdaştıran prudonculuk, aşırı-devrimci lafebeliğiyle bakunincilik ve biraz daha sonra, işçi sınıfı savaşımını ekonomik savaşıma indirgeyen ve siyasal partilerin rolünü ve önemini reddeden anarko-sendikalizm vb. gibi eğilimlerin ortaya çıkışıyla ifadesini bulan anarşist ideolojinin etkinliğini açıklayan şeylerdir. Öte yandan, bazı anarşist tezler, özellikle de taktik tezler, işçi sınıfı partilerinin programlarına girdi ve marksist partilerin bağrında, her zaman reformizm ve revizyonizm kadar ağır bir tehlike niteliği taşıyan "sol" sapmalar denen şeyin ortaya çıktığı görüldü.

Devrimci düşüncenin yerine dogmatik sözleri, gerçek bir proleter örgütlenmenin yerine sekterliği, nesnel etmenlerin açık-seçik incelenmesine dayanan düşünüp taşınılmış bir taktik yerine iradeci görüşlerden kaynaklanan serüvenciliği ve

ensonu toplumsal gelişmeyi düzenleyen yasaların bilimsel bir tahlili yerine eksiksiz bir bireysel özgürlük üzerine kurulu birtakım ütopyacı düşleri koyan, proletaryaya düşman bu teori, her zaman uluslararası işçi hareketine zarar vermiştir. Bütün bunlar, marksizmin kurucularının, sonra da Lenin'in, anarşist ideolojinin her çeşidine karşı, bu ideolojinin işçi sınıfı üzerindeki etkisinin her çeşidine karşı nasıl bir şiddetle savaştıklarını açıklar. Anarşistlere karşı, Marx ve Engels'in birlikte yazdıkları *Enternasyonalde Sözde Bölünmeler* adlı yapıtta yer alan şu sözlerin üzerinden yaklaşık olarak yüzyıl geçti:

"Her yeni tarihsel aşamada, eski yanılgılar, bir an için yeniden ortaya çıkar."[1]

Anarşizm, daha o zaman, "eski bir yanılgı" niteliğindeydi, oysa, o zamandan bu yana geçen yıllar Marx ve Engels'in düşüncesini doğrulamıştır: her ne kadar anarşizmin bilimsel plandaki sakatlığı, hatalı strateji ve taktiği, anarşist anlayışların devrimci proletarya hareketine ve her çeşit kurtuluş savaşımına doğrudan doğruya verdikleri zarar Marx ve Engels tarafından ortaya konulmuş olaylarla ve her günkü savaşımın pratiği ile doğrulanmışsa da, eski yanılgılar, toplumsal düşünce alanında olduğu kadar devrimci kavga alanında da durmadan yeniden ortaya çıkmaktan geri kalmıyorlar.

Marx ve Engels'in yapıtları gösteriyor ki, bilimsel komünizmin doğuşu ve biçimlendirilmesi, daha sonra anarşist anlayışlar sistemini meydana getirmiş olan düşüncelerin kıyasıya bir eleştirisi ile ve bu düşüncelerle araya belli bir sınır çizgisi çekilmesiyle birlikte yürümüştür.

Marx ve Engels, kendi dünya anlayışlarını gelişti irken, tarihte halk yığınlarının kesin rolü düşüncesini ve proletaryanın dünya çapındaki tarihsel rolünün toplumsal ve ekonomik etkenlere bağlı olduğu düşüncesini ileri sürerken,

[1] Bkz: s. 87.

doğal olarak, o zamanın radikal Alman aydın çevresinin temsilcilerinden birçoğunda görülen öznel idealizmi ve bireyciliği sıkı bir eleştiriden geçirdiler. Küçük-burjuva "sol" eğilimlerle araya kesin bir sınır çizgisi çekilmesi bu eğilimlerin proletaryanın devrimci dünya anlayışına düşmanlığının günışığına çıkarılması işi, *Alman İdeolojisi*'nde yapılmıştır. Marx ve Engels'i bu yapıtı yazmaya iten şey, kendi görüşlerini açıkça biçimlendirmek ve bu görüşleri mevcut felsefe sistemlerinin karşısına çıkarmak isteği yanında, Ekim 1844'te M. Stirner'in *Biricik ve Özelliği* adlı kitabının ve birçok yazısının yayınlanması oldu. Stirner'in kitabı anarşizmin ideolojik bir akım olarak ortaya çıkışının bir belirtisi oluyor ve anarşizmin ilk ilkelerinin topluca bir dile getirilişi niteliğini taşıyordu. *Alman İdeolojisi,* yeni dünya anlayışının, yani anarşizm de dahil olmak üzere çeşitli felsefe sistemleriyle keskin bir polemik sürdürürken hazırlanıp geliştirilen materyalist tarih anlayışının ilk sistemli açıklaması oldu. Marx ve Engels, yeni dünya anlayışı açısından, Stirner'in fikirlerini sıkı bir eleştiriden geçirdiler. İdealist spekülasyonların insanlığın gelişmesini yöneten gerçek yasaları yalanladıklarını önemle belirttiler. Stirner'e karşı, Marx ve Engels belirttiler ki, "İnsanlar, her seferinde, kendi insanlık ülkülerinin değil, ama varolan üretici güçlerin kendilerine zorla kabul ettirdiği ve izin verdiği özgürleşme düzeyine ulaşmışlardır."[2]

Anarşizm içinde yatan aşırı bireyciliğe karşı olarak, Marx ve Engels, proletaryanın, devrimci eylemleriyle dünyayı dönüştürecek ve toplumu, her bireyin yeteneklerini uyumlu bir biçimde geliştirmeye en elverişli koşulları bulacağı komünizmin kuruluşuna götürecek tek sınıf olan proletaryanın tarihsel görevi tezini kanıtladılar. Bu konuda şöyle yazıyorlardı: "Her birey, ancak başkalarıyla topluluk

[2] K. Marx, F. Engels, *L'Idéologie allemande,* Editions Sociales, Paris 1968, s. 474.

içersinde yetisini her yönde geliştirme araçlarına sahip olur; şu halde yalnızca topluluk içersinde kişisel özgürlük olanaklıdır."[3] *Alman İdeolojisi,* Stirner'in görüşlerinin sahte devrimciliğine bir darbe indiriyor ve anarşizmin sınıfsal köklerini çırçıplak açığa çıkarıyordu.

Marx ve Engels, devrimci çalışmalarına başlar başlamaz, çabalarını, işçi hareketinin öncü nitelikteki temsilcilerini biraraya toplamaya ve onları bilimsel bir teori ile silahlandırmaya, yani bir proletarya partisi yaratmaya yönelttiler. Bu tarihsel görevin yerine getirilmesi de, büyük ölçüde, "sol" sekterliğe karşı, anarşistlere karşı yürütülen savaşıma bağlıydı; işçi hareketi bağrındaki bağlantısızlığa ve sosyalist okulların başlangıcında kaçınılmaz olan sekterliğe son verilmesi gerekiyordu. Marx ve Engels, kurdukları ilk proletarya örgütü olan Brüksel Komünist Haberleşme Komitesinden başlayarak, anarşist ideolojinin her türlü belirtilerine karşı, yani devrimin kendiliğinden bir ayaklanma olabileceği fikrine karşı, proletarya için siyasal savaşımın gereğinin yadsınmasına karşı, eşitlikçi ilkel bir komünizm propagandasına karşı durmaksızın savaştılar. Dogmacılığa, devrimci her eylemde, öncecil gerçeklerin tam bir bilimsel tahlilinin gereğinin yadsınmasına, yığınlara karşı küçümseyici bir tutuma özellikle sert bir biçimde karşı çıktılar. Brüksel Komitesinin bir toplantısında söz alan Marx şöyle diyecekti:

"Bilimsel kesinlikte bir düşüncen ve sağlam bir öğretin olmadan, işçilere hitabetmek, propaganda oyunu oynamaktır, bir yanda kendisine vahiy inmiş bir peygamber, öte yanda onu ağzı açık dinleyen birtakım eşekler bulunduğunu varsayan hilekârca boş bir oyun. ... Bilisizlik hiç bir zaman kimsenin yarasına merhem olmamıştır!"[4]

[3] Aynı yapıt, s. 94. [K. Marx-F. Engels, *Alman İdeolojisi,* Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 111.]

[4] *Souvenirs sur Marx et Engels,* Editions en langues étrangès, Moscou, s. 287-288.

Proudhon'un görüşlerine karşı yazılan Marx'ın *Felsefenin Sefaleti* yapıtı, küçük-burjuva sosyalizmine karşı savaşımda ve bilimsel komünizm propagandasında önemli bir yer tutar. Marx, Proudhon'un reformcu fikirlerini eleştirirken, dikkatini onun anarşist görüşleri üzerinde, özellikle de onun, işçilerin grevci savaşımı karşısında, işçilerin maddî koşullarının iyileştirilmesi için verdikleri savaşım karşısında benimsediği olumsuz tutum üzerinde toplamıştır. Marx, Proudhon'un düşüncelerinin —bu barışçı anarşizm çeşidinin— bilimsel bir dünya anlayışına kesinlikle karşı olduğunu göstererek, tümü içersinde, bütün küçük-burjuva sosyalizminin belirleyici özelliği olan dogmacılığı kınar.

Marx ve Engels'in, 1848-1849 devrimi sırasında Komünistler Ligasındaki ve *Neue Rheinische Zeitung* yazıkurulundaki çalışmaları işçi hareketinin gelişmesinde başlıbaşına bir çağ açmış, bilimsel komünizmin işçi hareketi ile kaynaşması yolunda önemli bir aşama yaratmıştır. Bu çalışmalar, büyük bir bölümüyle "sol" sekterliğe ve "sol gevezeliğe" karşı savaşımlardır. Komünistler Ligasının kuruluşu bile, çalışanların eski örgütlenme biçimleriyle, gizli grup ve mezhepler geleneğiyle ilişiğin kesilmesini gösteriyordu. Bu kopma daha Liganın tüzüğü üzerinde yapılan tartışmalarda görüldü. Tüzük, ilk kez, o zamana kadar işçi örgütlerine ve sosyalist örgütlere kılavuzluk eden ilkelerden büsbütün ayrı, bilimsel komünizmin ilkelerine uygun örgütlenme ilkeleri üzerine oturtuldu.

Marx ve Engels, proletaryanın burjuva demokratik dönüşümler karşısındaki tutumuna karşı, proletaryanın, çağın tarihsel koşulları karşısında, burjuva demokratik devrimdeki rolü ve yerine ilişkin "sol" sekter fikirlere karşı geniş bir savaşıma girişiyorlar. Yazılarında, Marx ve Engels, burjuva dönüşümlerin sonuna erdirilmesinin, toplumun demokratik örgütlenmesinin gerçekleştirilmesinin, işçi sınıfının çıkarına olduğunu, gerekçeleriyle açıklıyorlar, işçi sınıfını

demokratik kampın geri kalan kesiminden tecrit etme girişimlerine kesin olarak karşı çıkıyorlardı.

1848-1849 devriminin yenilgisinden sonra, "sol" sekter fikirlere karşı savaşım daha büyük bir önem kazandı. Marx, meydana gelen durumu, devrimci savaşıma zorla kabul ettirilen bir ateşkes olarak düşündüğünden, öncü nitelikteki savaşçıları bilimsel komünizm bayrağı altında toplamak, gericiliğin zaferi yüzünden yitirilen bağlantıları yeniden kurmak ve çoğaltmak, gelecekteki savaşlar için devrimci kadroları örgütlemek ve hazırlamak görevini ileri sürüyordu. Bu koşullarda, serüvencilik, mevcut gerçek durumu dikkate almayı reddetmek, işçi hareketine verilen zararı son derece artırmaktan başka bir şey yapamazdı. Marx ve Engels, küçük-burjuva komplocuları devrimin simyacıları diye nitelendiriyorlardı, bunların kitlelerin devrimci savaşımını örgütlemek yerine tek başlarına bireylerin ileri-geri hareketleriyle devrimci sürecin zorla hızlandırılmasını amaç edindiklerini ortaya koyuyorlardı. Marx ve Engels, Komünistler Ligası içinde bu taktiği tutan Willich ve Schapper'in "solcu" fraksiyonlarına karşı direngen bir savaşım yürütüyorlardı. Taktiğe ilişkin ayrılıklar, tartışmaların gösterdiği gibi, derin teorik anlaşmazlıklardan ileri geliyordu. Willich, belirli maddî öncüllerin komünizmin gelişini hazırlamasının zorunlu olduğunu, komünist kuruluşa geçmeden önce burjuva demokratik dönüşümler sorununun çözümlenmesi gerektiğini reddediyordu. Marx, "sol" sekterlerin devrimin karmaşık ve uzun soluklu bir süreç olduğunu kavrayamamaları ile toplumsal ilerlemeyi yürüten temel yasaları bilmemeleri arasındaki bağlantıyı göstererek şöyle diyordu:

"*Manifesto*'nun evrensel fikirleri yerine, Alman zanaatçılarının ulusal duygularını okşayan Alman ulusal görüşleri sunuluyor. *Manifesto*'nun materyalist anlayışı yerine, idealist anlayışlar ileri sürülüyor. Devrimde, özsel olarak, ger-

çek ilişkilerin yerine, *irade* konuyor. Biz, işçilere, mevcut koşulları değiştirmek için ve egemenlik kurabilecek duruma gelmeniz için belki de daha 15, 20 ya da 50 yıl sürecek bir iç savaştan geçmeniz gerekecektir, diyoruz, onlar ise 'ya derhal iktidarı ele geçirmeliyiz, ya da gidip uykuya yatabiliriz.' diyor."[5]

Anarşizme karşı savaşım, I. Enternasyonal içinde yeni bir kuvvet kazandı. Proletaryanın ilk uluslararası kitle örgütü olan Uluslararası İşçiler Birliğinin eylem yılları dünya işçi hareketi tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Bu yıllar boyunca, bilimsel teori ile kitle hareketi arasındaki ayrılık konusunda çok büyük bir adım atılmış, proletarya partilerinin kurulmasına olanak veren ideolojik ve örgütsel temeller hazırlanıp geliştirilmiştir. I. Enternasyonal, Birliğin kurucuları ve tartışma götürmez önderleri olan Marx ve Engels'in, anarşist ideolojinin herbir çeşidine karşı yorulmak bilmez eylemleri sayesinde, örgütsel planda, Birliğin devrimci çoğunluğu ile anarşist örgütler arasında tam bir ayırıcı sınır çizilmesine varan savaşım sayesinde bu tarihsel görevi yerine getirebildi.

I. Enternasyonalin ömrünün ilk yıllarında, anarşizm, Birliğin içinde henüz özerk bir hareket olarak oluşmamıştı. Proudhon'un anarşist fikirlerini reformcu ütopik fikirlerle birleştiren Fransız izleyicileri, Belçikalı kolektivist prudoncular ve Enternasyonalin İsviçreli üyelerinin bir bölümü, anarşist düşünceleri paylaşıyorlardı. Hepsi de, devleti anarşistçe, her türlü kötülüğün baş nedeni olarak yorumluyorlar, siyasal savaşımın gereğine karşı çıkıyorlar, işçi hareketi için ulusal kurtuluş savaşımının önemini nihilist bir biçimde yadsıyorlardı, vb.. Enternasyonalin daha ilk kongrelerinden başlayarak, yerel şubelerde girişilen tartışmalarda anarşist nitelikte pek çok düşünce yenilgiye uğradı.

[5] Marx/Engels, *Werke*, Bd. 8, s. 598.

Proletaryanın savaşımındaki ilerleme, aynı şekilde, Marx'ın, bu deneyimi, ideolojik savaşımın ve kitlelerin eğitilmesinin temeli olarak genelleştirilmesi, bu yenilgide kesin bir etken oldu.

Anarşizme karşı savaşımın güçlenmesi ve bu tür küçük-burjuva düşüncelerin tehlikesinin gittikçe artması, Enternasyonalin bağrında bilimsel komünizmin yeni bir düşmanının, bakuninciliğin ortaya çıkmasına bağlıydı.

Marx'tan önceki küçük-burjuva sosyalizminin bir çeşidi olan bakuníncilik, anarşist fikirlerin en belirgin ifadesi haline geldi. Bakunin, teorisinde, köleliğin kaldırılmasından sonraki Rusya'nın geri kalmış iktisadî koşullarını ve Batı Avrupa'nın ötekilere göre az gelişmiş ülkelerinin iktisadî koşullarını yansıttı, bu da bakunínciliğe uluslararası bir özellik kazandırdı.

Bakunin'in anarşizmi, çeşitli burjuva partilerin politikacılarına karşı güvenlerini yitirmiş, ama örgütlü bir sınıf savaşımına götürecek yolu bulamayan ezilmiş ve umutsuz halk yığınlarının, köylülüğün ve kent küçük-burjuvazisinin ruhsal eğilimlerini dile getiriyordu. Onun, aşırı bir bireycilik, bireyin topluma karıştığı, mutlak kişisel özgürlük istemleri, her türlü otoritenin, boyuneğmenin, disiplinin kaldırılması istemleri propagandası yanında, eşitsizliği, baskıyı, sömürüyü çok keskin bir biçimde eleştirmesi, ateşli bir sosyalizm propagandası yapması, ve dünya devrimine, eski toplumun bütün kurumlarının yıkılmasına çağrıları bu yüzdendir.

Daha başlangıçtan, bakuníncilik, bilimsel komünizme, onun teorisine ve taktiğine kesinlikle düşman bir tutum almıştır. Bakunin ve onun izleyicileri, ilkin, marksizmin etkisine karşı savaşmayı ve Enternasyonalin yönetimini ele geçirmeyi iş edindiler; bu amaçla bakuninci örgütler kuruldu: kendi özerk programını ve tüzüğünü korumak üzere Enternasyonale katılma iddiasındaki sosyalist demokra-

sinin uluslararası ittifakı ile Birlik içinde yıkıcı gizli eylemde bulunan gizli İttifak. 1868'den başlayarak, İttifakın kurulması ile birlikte, Enternasyonal, keskin bir ideolojik savaşıma sahne oldu; bu süre boyunca Marx ve Engels, bakuninciliğe karşı saldırıya geçerek bütün anarşist görüşler sistemini, stratejisini, taktiğini tutarlı ve sistemli bir biçimde eleştirdiler, bakuninciler bölücü eylemlerini ortaya koydular, ve bakuninciliğin, işçi hareketi ile hiç bir ilişiği bulunmayan küçük-burjuva niteliğini gözler önüne serdiler.

Marx ve Engels'in eleştirilerinin niteliği üzerinde önemle durmak yerinde olur: anarşistlerin keskin beyanlarına ve kurgul (*speculative*) tezlerine, dogmatizmlerine, idealizmlerine, olguların, işçi hareketi deneyiminin somut bir tahlili ile karşı çıktılar (Paris Komünü deneyiminin incelenmesinin bu konuda pek büyük bir önemi oldu) ve yığınların devrimci savaşımının diyalektik yasalarını belirlediler. Devrimci lafazanlığın karşısına, dünyanın devrimci dönüşümünün ortaya koyduğu temel sorunların bilimsel bir çözümünü koydular.

Marx ve Engels, anarşistlerin ulusal kurtuluş hareketini proletaryanın savaşımından ayırmak istemelerini eleştirdiler, ve ezilen halklarla metropollerin işçi sınıflarının savaşımlarının tek bir devrimci dalga halinde aynı yöne doğru kabarması gerektiğini, proletarya işe karışmadıkça köklü bir çözüme ulaşamayacak olan ulusal sorunun çözülmesinin, kendisi için önemli olduğunu tanıtladılar.

Marx ve Engels, işçi sınıfı ile köylülüğün ittifakının gereğini, köylülüğü sosyalist devrime katma sorununun ve özellikle de köylü ekonomisini sosyalist ekonomiye dönüştürmenin bütün karmaşıklığını gösterdiler. Öte yandan, köylülüğün çıkarlarına karşılık veren tek yolun burada olduğunu gösterdiler. İşçi sınıfının devrimci ruhuna karşıt olarak, köylülerin devrimci ruhunun ülküleştirilmesine, aynı zamanda, devrimden hemen sonra kırsal alanlarda sosyalist

dönüşüm için kararname çıkartılabileceği yolundaki iradeci bildirilere bir darbe indirildi.

Marx ve Engels, proletaryanın her türlü, iktisadî, siyasal, ideolojik savaşım biçimlerinin önemini ve aralarındaki bağlantıyı aydınlığa kavuşturdular, bunlardan herhangi birini savsatmanın işçi sınıfını pasifliğe mahkûm etmek olduğunu ve bunun, son derece devrimci sözlerle çeşnilendirilse bile, gerçekte, toplumun devrimci bir biçimde yeni bir kalıba dökülmesi için savaşımdan vazgeçmek demek olduğunu gösterdiler.

Marx ve Engels, anarşistlerin, devrimin ilk adımı olarak "devletin kaldırılması", bütün otoritelerin yıkılması ve vazgeçilmez bir koşul olarak merkeziyetçiliğin tümüyle ortadan kaldırılması üzerine olan dogmalarının sakatlığını gösterdiler. Bütün bu teorilerin karşısında, devletin doğasının ve özünün materyalist bir tahliliyle, burjuva devlet makinesini kırmak ve onun yerine geçici dönemin devleti olarak proletarya diktatörlüğünü koymak tezi ile çıktılar. Proletarya diktatörlüğünün geçici niteliğini, siyasal devletin erime aşamasını kaydeden Marx ve Engels, özellikle büyük toplumsal üretimi egemenliği altında bulundurmak gereğini gözönünde tutarak, geleceğin komünist toplumunun devlet biçimlerinden sözettiler. Onlar, proletarya diktatörlüğünü bir zor gösterisi olarak tasarımlayan anarşistlerin tersine, başlıca işlevi yeni bir toplumun kuruluşu işi olan proletarya diktatörlüğünün yaratıcı yönlerini vurguladılar. I. Enternasyonal süresince anarşistlerle yapılan polemik içinde devrimci güçlerin örgütlenme biçimleri sorunu, en başta da her ülkede bağımsız siyasal işçi partileri kurma gereği sorunu, proletarya savaşımının biçim ve yöntemleri sorunu başlıbaşına bir yer tutar. Bu sorunlar, 1871 tarihli Londra konferansının ve Enternasyonalin La Haye Kongresinin (1872) çalışmalarının merkezi olmuştur. Konferansta, tartışmalar sırasında, Marx ve Engels, Paris Komünü deneyimine

dayanarak, siyasal savaşıma girişmenin ve partiler kurmanın gereğini yadsıyan ve bu partilerin yerini meslekî işçi birlikleri ile doldurmak isteyen anarşistlerin tutumlarının sakatlığını, dayanıksızlığını gösterdiler. Londra Konferansında, 21 Eylül'de yaptığı ünlü konuşmasında Engels şöyle demiştir:

"Biz sınıfların kaldırılmasını istiyoruz. Bu amaca ulaşmanın aracı nedir? Proletaryanın siyasal egemenliği. ... Ama devrim, siyasetin en üstün işidir; devrimi kim istiyorsa onun aracını da, yani devrimi hazırlayan, işçileri devrim için eğiten siyasal eylemi de istemek zorundadır. ... Ancak yapılması gereken siyaset, işçi siyasetidir; işçi partisinin, herhangi bir burjuva partisinin kuyruğu olarak değil, ama kendi amacı, kendine özgü siyaseti olan bağımsız bir parti olarak kurulması gerekir."[6]

Marx ise, Engels'in düşüncesini tamamlayarak şöyle demiştir:

"Hükümetlere şunu açıklamalıyız: Sizin proleterlere karşı yöneltilmiş silahlı güç olduğunuzu biliyoruz; biz, size karşı, bizim için olanak bulunduğu sürece barışçıl yollarla hareket edeceğiz ve kaçınılmaz olduğu zaman da silah kullanacağız."[7]

Marx ve Engels'in bu müdahaleleri, siyasal savaşımın anarşistçe yorumuna, devrime karşı iradeci tutuma, proletarya diktatörlüğününün yadsınmasına bir darbe indiriyordu. Proletarya partilerinin kurulması zorunluluğunu ilân eden, ve partinin örgütlenme biçimlerine ve stratejisine ilişkin ilkesel tezlerin taslağını yapan 1871 Konferansının, sonra da La Haye Kongresinin kararları, anarşizme karşı savaşımın ideolojik temellerini oluşturdu. Bu kararlar, anaçizgileriyle, işçi hareketinin bütün bir gelişme dönemi boyunca görevlerinin neler olduğunu belirlediler.

[6] Bkz: s. 62.
[7] Marx/Engels, *Werke*, Bd. 17, s. 652.

Ne var ki, savaşım, yalnızca teorik sorunlarla sınırlı kalmıyordu. Bakuninciler, Marx ve Engels'in bıkıp usanmadan gösterdikleri çaba sayesinde işçi hareketi içinde gittikçe daha büyük bir yankı bulan ve önemli bir bölümüyle Enternasyonalin örgütlenmesinin temelini oluşturan proletarya partisi anlayışının ilkelerine karşı olduklarını açıkladılar. Bakuninciler, bu yeni, proleterce örgütlenme biçimlerinin araştırılmasına eski, küçük-burjuva gizli dernekleriyle ve Bakunin'in kendisinin bile "cizvit tarikatı" ile kıyasladığı örgütlenme yöntemleriyle karşı çıkıyorlardı. Bu, yığınların devrimci bilincine karşı inançsızlıktan kaynaklanan, bir çeşit yığınlara karşı tamamıyla sorumsuz ve yukardan, gizli bir merkezden gelen emirlere kölece boyuneğmiş bir bürokrat görevliler organizması yaratmak için yığınsal işçi örgütlerini toptan yıkmaya kalkışma girişimiydi.

Bakuninciler, bütün bunları, Enternasyonalin bağrında, daha önceden kurulmuş örgütlerden yararlanarak ve Enternasyonalin işçiler arasında saygınlığı olan bayrağına sarılarak gerçekleştirmeye çabaladılar. Birliğin örgütlenme ilkelerine karşı saldırıya geçtiler, Marx ve Engels bir yandan bakuncilerin ipsiz-sapsız teorik safsatalarını eleştirirlerken bir yandan da bu ilkeleri savunmayı görev edindiler. Marx ve Engels, özellikle bir gizli ittifakın varlığını öğrendikten sonra (Nisan 1872) kitaplarında ve mektuplarında bakuncilerin bölücü eylemlerinin niteliğini açığa vurmaya büyük bir yer verdiler; "sol" sekterliğin karakteristik savaşım yöntemleri örneğiyle, tanımladılar. Özsel olanı, yani bakuncilerin, bilimsel komünizme düşman tüm güçlerin birleştirilmesi yolundaki çabalarını devrimci sözlerle maskelemeye çalıştıklarını vurgularken şöyle diyordu Engels:

"İşçi sınıfı savaşımları tarihinde, ilk kez, bu sınıfın kendi bağrında tezgâhlanmış, ve mevcut sömürü düzenini değil de, bu düzenle en enerjik bir biçimde savaşan Birliğin kendisini yıkmaya yönelik bir gizli komplo ile

karşılaşıyoruz. Bu, bizzat proletarya hareketine karşı kurulan bir komplodur."[8]

Marx ve Engels'in anarşizme çatarken eleştirdikleri başlıca şey, bakunincilerin işçi hareketine anlaşmazlık, bölücülük tohumları saçmaları ve sağlanmış olan birliğe, proletaryanın zaferlerinin en önemli güvencelerinden biri olan bu birliğe karşı davranışlarıydı.

Gizli İttifakın marifetlerini nitelendirmek için Marx ve Engels şöyle yazıyorlardı:

"İşte bir dernek ki, en aşırı anarşizm maskesi altında, darbelerini, mevcut hükümetlere karşı değil de, kendi katı geleneğini ve yönetimini kabul etmeyen devrimcilere karşı yöneltiyor. ... işçi sınıfının uluslararası örgütünün safları içersine sızıyor, ilkönce onu hükmü altına almayı deniyor, planının başarısızlığa uğradığını görünce de onu dağıtmaya çalışıyor. Küstahça, kendi hizipçi (sekter) programını ve dargörüşlerini, bizim Birliğimizin geniş programının, büyük özlemlerinin yerine koymaya çalışıyor; Enternasyonalin serbest (*publiques*) şubelerinde, aynı slogana uygun olarak, kendi küçük gizli şubelerini örgütlüyorlar. ... Gazetelerinde, kendi iradelerine boyuneğmeyi reddeden bütün unsurlara açıkça saldırıyorlar; saflarımızda —kendi sözleriyle— açık savaş kışkırtıcılığı yapıyorlar. Ereklerine varmak için hiç bir çareye, hiç bir dalavereye başvurmaktan geri durmuyorlar."[9]

Anarşist ya da sosyal-demokrat çeşitli eğilimlerden tarihçiler, birçok kez, Marx'ı ve Engels'i, yapıtlarında, özellikle de *Sosyalist Demokrasinin İttifakı ve Uluslararası Emekçiler Birliği* yapıtında, kendi görüşlerini kabul etmeyenlere karşı kullanılan kaba kuvveti, hile yutturmacaları da içine alan bu "araçları" açığa vurdukları için kınamışlardır. Gerçekten de Marx ve Engels, devrimci sözlerin ardın-

[8] Bkz: s. 98.
[9] Bkz: s. 129.

daki anarşist yöntemlerin mantıklı olarak, proletaryanın devrimci olanaklarına olan inançsızlıktan ileri geldiğini, bu yöntemlerin "sol" sekter düşünceler sisteminin meyvesi olduğunu ve küçük-burjuva doğasıyla açıklandığı olgusunu meydana çıkarmayı başarmışlardır. I. Enternasyonalin La Haye Kongresinde marksizmin program ve örgütlenme ilkelerinin açıklanmasıyla ve Marx ve Engels'in örgütlenme planı üzerinde, anarşistlerle aradaki sınırı belirleyen çizginin çekilmesini sağlamayı başarmalarıyla işçi sınıfı hareketi, sürekli, kararlı ilerlemesinin güvencesi olan ciddî bir başarı göstermiştir.

Bununla birlikte, I. Enternasyonal içinde kazanılan zafer gene de anarşizme ve "sol" sekterliğe karşı girişilen savaşımın sona erdirildiği anlamına gelmiyordu. I. Enternasyonal süresince, Marx ve Engels, nasıl azçok geniş bir hareket olarak anarşizmle çarpışmışlarsa, daha sonra da yeni bir görüngüyle, anarşist ideolojinin sosyal-demokrat partilerin üyeleri üzerinde meydana getirdiği etki ile ve bu partilerin içinde "sol" sekter grupların ortaya çıkmasıyla (Alman sosyal-demokrat partisi içindeki "gençler" gibi), bazı parti militanlarının anarşist yanlışlarıyla yüzyüze gelmişlerdir. Sosyal-demokrat partilerin ve II. Enternasyonalin eylemini yöneten Engels, "sol" sekterlik ve "sol" oportünizm tehlikesine karşı uyarıda bulunmuş, üstün geldikleri takdirde bu parti üyelerinin serüvenciliklerinin ve iradeciliklerinin "milyonlarca üyesi olan en güçlü bir partiyi bile ona düşman olan tüm çevrelerin haklı gülüşleri ortasında yıkmak"[10] gibi bir tehlike taşıdıklarını vurgulayarak belirtmiştir.

Engels, bu "teorilerin" bilimsel komünizmle ortak hiç bir yanları olmadığına işaret etmekten bıkıp usanmıyordu.

BOLŞEVİK Partisinin kurucusu ve önderi Lenin, Marx

[10] Marx/Engels, *Werke*, Bd. 22, s. 69.

ve Engels'in düşüncelerinin uygulamaya geçirilmesine büyük katkılarda bulunmuştur. Marksizmi yeni tarihsel koşullarda geliştirmiş, uluslararası komünist hareketin teorisini, stratejisini ve taktiğini iktisat ve siyaset alanına emperyalizme özgü olayların bir genelleştirilmesini ve uluslararası işçi hareketinin birikmiş muazzam deneyimini temel alarak işleyip hazırlamıştır. Lenin'in, işçi sınıfını, insanlık tarihinde, yeni bir çağ başlatan, dünya ölçüsünde kapsamı olan büyük bir işe, Büyük Sosyalist Ekim Devrimine hazırlamayı, bu devrimi gerçekleştirmeyi, sosyalizmin temellerini kurmayı ve tüm dünyada komünist hareketi sağlamlaştırmayı amaçlayan tüm eylemi, marksizmden her yönde sapmalara karşı amansız bir kavgaya sıkı sıkıya bağlı olmuştur.

Lenin, yalnız reformculuğa ve onun işçi hareketi üzerindeki etkinliğine karşı değil, ama aynı derecede anarşist ideolojiye ve onun etkisinin yayılmasına karşı da açıkça savaşa geçti. Onun, "gerçek" ve "devrimci" marksizm kisvesi altında anarşist anlayışların yayılmasına karşı daha çok karşı çıkması gerekli olduğu halde, Rusya'nın işçi sınıfı üzerinde etkisi pek büyük olmayan sosyalist-devrimciler gibi anarşistlikleri açığa çıkmış eğilimlere ve gruplaşmalara o denli karşı çıkması gerekli olmamıştır.

Lenin, proletaryanın devrimci hareketinin teorisyeni ve uygulayıcısı olarak eyleminin daha başından beri dogmatik marksizm anlayışına karşı savaşmıştır. Marksizmi sürekli bir oluş halindeki bir öğreti olarak düşünmek gibi yaratıcı bir tarz, bütün eyleminin içine işlemişti. Lenin, bilimsel komünizmin ilkelerine bağlılığı gerekli görüyordu, ama basmakalıpları ve dogmaları reddediyordu ve marksizmin, zamanın gereklerine sırt çevirerek ve onun canlı özünü yapan şeyin ne olduğunu unutarak yorumlanmasına her zaman karşı çıkıyordu.

Lenin, "bir marksistin gerçek yaşama, gerçekliğin asıl

olgularına dikkat etmesi, ve bütün teoriler gibi olsa olsa yalnızca esas ve genel hatları koyan, yalnızca yaşamı bütün karmaşıklığı içinde *yaklaşık* olarak kucaklayan dünün teorisine yapışmaması gerektiği''ni[11] söylüyordu.

Dogmacılığa karşı, diyalektiğin unutulmasına karşı, " 'sloganları' belli bir tarihsel durumun sınıfsal tahlilinin pratik sonucu olarak değil de, bir partiye ya da bir eğilime bir daha değişmemek üzere verilen bir tılsım gibi görenlere''[12] karşı bir hoşgörmezlik, bolşevikliğin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde, uluslararası komünist hareketin ilerlemesinde önemli bir etken oldu. Lenin'in de dediği gibi, "... bolşevizm, anarşizme benzer yanları bulunan ve ondan bir şeyler kapan ve özsel olarak, daima, tutarlı bir proleter sınıf savaşımının koşullarına ve gereklerine yan çizen küçükburjuva devrimciliğine karşı uzun yıllar süren bir savaşım içinde büyümüş, oluşmuş ve gelişmiş''tir.[13]

Lenin, açığa vurulmuş anarşist eğilimleri, "sol" lafazanlığa duyulan tutkunluğu ve genç komünist partileri içinde görülen " 'solculuk'un çocukluk hastalığını" sürekli olarak eleştirdi. Küçük-burjuva devrimcilik anlayışının toplumsal köklerini ve onun işçi hareketi üzerindeki etkisinin nedenlerini, yani küçük-burjuva unsurun, proletaryayı her yanıyla kuşatmış bulunduğunu ve bunun küçük-burjuva bireyciliğinin, anarşizmin, yalpalamalarının ve serüvenciliğin boyuna depreşmesine yolaçmış ve hâlâ da açmakta olduğunu ortaya koydu. Lenin, aynı zamanda, "sol" lafazanlığın yayılmasının büyük bir deneyim yetersizliğine ve bazı savaşım biçim ve yöntemlerini mutlak, değişmez kabul etmeye dayandığını gösterdi.

[11] V. İ. Lenin, "Taktik Üzerine Mektuplar", *Marx-Engels-Marksizm,* Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 389.

[12] V. İ. Lenin, "Bugünkü Çöküşün Bazı Özellikleri", *Œuvres,* Paris-Moscou t. 24, s. 35.

[13] Bkz: s. 375-376. *"Sol" Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı,* Sol Yayınları, Ankara 1978, s. 23.

"... Gerçek devrimciler, çok kez, 'devrim' sözcüğünü büyük harfle yazmaya, 'devrim'e neredeyse tanrısal bir erek gibi paye vermeye, kendilerinden geçmeye, en serinkanlı, en berrak biçimde düşünme yetilerini yitirmeye, hangi anda, hangi durum ve koşullarda ve hangi eylem alanında devrimci bir tarzda davranmak gerektiğini ve hangi anda, hangi durum ve koşullarda ve hangi eylem alanında reformist eyleme geçmesini bilmek gerektiğini tartmak ve gerçeklemek yetilerini yitirmeye başlayınca, hapı yutmuşlardır."[14]

Lenin'in, ideolojik yalpalamalara, marksizme yabancı anlayışların etkisine, sağdan ya da "soldan" gelsin marksizmi yeniden gözden geçirerek düzeltme girişimlerine karşı uzlaşmazlığı, büyük ölçüde, Bolşevik Partisinin gücünü ve döğüşkenliğini belirlemiştir.

1908 yılında parti içinde gerici parlamentoya ve legal işçi örgütlerine katılmak konuları üzerinde otzovistler grubu ile keskin bir ideolojik savaşım başgöstermişti. Devrimci lafazanlığın çekiciliğine kapılan ve meydana gelen değişiklikleri görmezlikten gelen otzovistler, partiyi, fiilen, legal araçları kullanarak kitleler üzerinde etki yapma olanaklarından yoksun bırakıyorlardı. Bu, Lenin'in deyişiyle, "bolşevikliğin en kötü karikatürü" idi. Otzovistlerin liderleri partiden çıkarıldılar, ama bunlara karşı savaşım durmadı. Lenin, bunların marksizme bağlılık üzerine lafazanlıklarının, vb., marksizme-karşı, işçi hareketi için zararlı bir öğretiyi, yani anarşizmi maskelediğini gösterdi. Lenin, otzovistler örneğini ele alarak anarşist taktiğin en büyük kusurlarını tahlil ediyordu:

"Anarşistlerin yargılarındaki yanılgı nereden geliyor? Şundan: kafalarındaki toplumsal evrim hakkındaki imge kökünden yanlış olduğundan, onlar, başka başka ülke-

[14] V. İ. Lenin, "Şu Anda ve Sosyalizmin Tam Zaferinden Sonra Altının Önemi", *Œuvres*, t. 33, s. 106.

lerdeki somut siyasal (ve iktisadî) durumun özelliklerini, *belli bir dönem için* şu ya da bu savaşım aracının özgül önemini belirleyen özellikleri dikkate alma yeteneğinden yoksundurlar.'"[15]

1918'de, genç Sovyet Cumhuriyeti için en güç dönemlerden birinde, partide, Brest-Litovsk barışı, Lenin'in kendi deyimiyle, Sovyet iktidarına zorla kabul ettirilen "utanç verici" bu barış konusunda, marksizmden "sol"a sapmaya karşı keskin bir ideolojik savaşım başladı. "Dünya devrimi" vb. üzerine yürütülen "sol" lafazanlığın etkilediği trotskistler ve bir "sol komünistler" grubu bu antlaşmaya karşı oldu. Lenin, yüksekten atma merakına, kendi deyişiyle, "devrimci lafazanlık uyuzuna" yakalanmış adamlara karşı savaş açtı. Lenin, komünistlere, kendi güçlerini nasıl enine boyuna iyice değerlendirmeleri gerektiğini öğretti ve "sol" gevezeliğin ardında, yığınların devrimci olanaklarını küçümseme olgusunun bulunduğunu ve trotskistlerin ve bunlara yakın olup da yanılgıları kötü niyetten ileri gelmeyen parti üyelerinin, partiye, gerçekçi bir siyaset yerine umutsuzluğun doğurduğu ve yenilgiyle sonuçlanan birtakım serüvenci işlere kalkışmayı önerdiklerini ortaya koydu. Lenin bütün ağırlığıyla parti çizgisi üzerine çökmekte olan bu tehdit karşısında işe el atarak "sol" gevezeliğe, her biçimiyle anarşizme karşı savaşa girdi ve onun küçük-burjuva sınıf kökenlerini gözler önüne serdi. Şöyle yazıyordu:

"Devrimci gevezeliklere karşı savaş açmak gerekir, bunu yapmak zorundayız, bu, kesin, mutlak bir zorunluluktur, çünkü bizden sözedilirken bir gün şu acı gerçeği dile getirmesinler: 'Devrimci savaş üzerine devrimci lafazanlık devrimin kaybına neden oldu.' "[16]

"Sol" Çocukluk ve Küçük-Burjuva Fikirler Üzerine adlı yapıtı, "sol" oportünizme yöneltilmiş en iyi marksist ya-

[15] Bkz: s. 290.
[16] V. İ. Lenin, "Devrimci Lafazanlık", *Œuvres*, t. 27, s. 22.

zılardan biridir.

Lenin, yeni kurulan komünist partilerin genç kadrolarının eğitiminde, bu kadroların iyi düşünülmüş bir strateji ve taktik hazırlayıp geliştirmelerinde çok büyük bir rol oynadı. Lenin'in ve bolşeviklerin Komünist Enternasyonalin kurulması yolundaki eylemleri, onun, uluslararası işçi hareketindeki gerçek devrimci güçleri birleştirmek için yürüttüğü savaşımın doğrudan doğruya bir uzantısı olmuş, komünist hareketin ilerlemesine yardım etmiştir. III. Enternasyonalin bütün eylemi, bu hareketin ideolojik ve örgütsel olarak güçlendirilmesi sorununun getirdiği görevlere bağlı olmuştur. Bu görevler, revizyonizmle, reformizmle ve "sol" sekterlikle yapılan sıkı bir savaşım içinde çözümlenmişlerdir. Sekterlik, reformistlerin etkinliğine karşı bir tepki olma niteliğiyle, doğal olarak, komünist partilerin işçi sınıfının devrimci kitle partileri haline gelmelerini güçleştiren ciddî bir engel olma tehlikesi taşıyordu. Partinin sınıfa ve yığınlara karşı tutumu konusundaki, komünistlerin gerici sendikalara ve burjuva parlamentolarına katılmaları konusundaki, anlaşmalar ve uzlaşmalar olanağının ve bazan da gerekliliğinin yadsınması konusundaki yanlış görüşler, her ne kadar başlangıçta bu "sol" tehlike işçi sınıfının bazı katmanlarının ruhsal durumuna bir yanıt olmuşsa da, gerçekte, komünistlerin tecrit edilmesine yolaçıyordu. 1920'ye doğru, bazı partilerin "sol" yanılgıları, kaygı uyandırmaması olanaksız olacak derecede önemli boyutlara ulaştı.

Kominternin II. ve III. Kongreleri, komünist partilerin birliğinin sağlanmasındaki ve gerçek devrimci öğretinin zaferindeki bu önemli adımlar, hareketin marksist-leninist-program, taktik ve örgütlenmesinin temellerini yaratma görevini yerine getirdiler. II. Kongrenin bütün çalışmaları ve alınan kararlar, Lenin'in *"Sol" Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı* (1920) adlı ünlü yapıtını temel aldı, bu yapıt, tutarlı devrimci bir taktik için ve doktrinciliğe ve sekterliğe karşı

başlatılan savaşımda değerli bir silah olmuştur.

Bu yapıt, marksizmin ve işçi hareketi pratiğinin: yani sosyalist devrimin temel sorunlarını konu ediniyordu. Lenin, bolşeviklerin zengin deneyiminin, yığınların devrimci savaşımı deneyiminin sentezini yaparak devrimin nasıl hazırlanması ve zaferin nasıl kazanılması gerektiğini öğretti. Yapıtta, partinin rolüne, işçi sınıfını zafere götürebilecek partinin hangisi olduğu sorununa özel bir yer verilir.

"Savaşım içersinde, demirden bir parti olmadan, sözkonusu sınıf içersinde tüm namuslu unsurların güvenini kazanmış bir parti olmadan, yığının ruhsal durumunu bilen ve bunu etkileyebilen bir parti olmadan, bu savaşımı başarıyla yürütmek olanaksızdır."[17]

Lenin, partinin sürekli olarak teorinin arılığını korumasına gözcülük etmesi ve marksizme sağdan olduğu kadar "sol"dan gelen ideolojik saldırıları da püskürtmesi gerektiğini gösteriyordu. Anarşizm ideolojik alanda yenilgiye uğratılmadan, solcu (goşist) ruhsal durumlar yıkılmadan, partinin işçi sınıfının yönetici gücü olamayacağını iyice belirtiyordu. İşte bu ilk görevlerden yola çıkarak, hareketin tüm hassas sorunları incelendi.

Lenin, komünist partilere kitleleri kazanmalarının önemli olduğunu ve bu hedefe varmanın araçlarının ve yollarının neler olduğunu gösterdi. Kominternin II. Kongresi, Lenin'in hareketin teorik düzeyini yükseltme yolundaki çabaları sayesinde, marksizmin gerçekten devrimci ilkelerinin saptanmasında çok büyük bir rol oynadı ve sol tehlikeye hatırı sayılır bir darbe indirdi. Bununla birlikte, "sol" sekterlik, öyle bir çırpıda yenilgiye uğratılmadı. 1920'nin sonu, 1921'in başı, devrimci dalganın alçalması sırasında, sol sekterlik daha da tehlikeli bir durum aldı. Kominternin III. Kongresi, "sol" sekterliğe karşı savaşımı sürdürdü.

[17] V. İ. Lenin, *"Sol" Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı* s. 40.

Çalışmaların başlamasının öngününde Lenin şöyle yazıyordu:

"Eğer kongre, ... "sol ('*gauchistes*') budalalıklara karşı kararlı ve kesin bir saldırı yürütmezse, bütün hareket mahkûm olur."[18]

Kongre "sol" sekterliği kararlı bir biçimde mahkûm etti. "Yığınlara" sloganını atarak, "sol" sekterlikten kurtulmak için izlenecek pratik yolu gösterdi ve daha sonraki eylemlerinin tercihlerini belirterek komünist partilerine çok önemli bir görev yükledi.

Lenin'in, Bolşevik Partisinin sağ ve "sol" oportünizme karşı dinmek bilmeyen savaşımı, çağdaş komünist hareketin, çağımızın bu en güçlü hareketinin başarılarını belirledi. İşçi hareketinin gelişmesinin, marksist teorinin gelişmesinin yüzyılı aşan uzun deneyimi, bilimsel komünizme, komünist hareketin strateji ve taktiğine karşı yapılan her saldırının —isterse en aşırı devrimci "sol" gevezeliklerin ardına gizlensin— yenilgiye mahkûm olduğunu, hareketin deneyiminin, yaşamın bizzat kendisinin marksizm-leninizmi doğruladığını gösteriyor. Deneyim, yığınların "sol" gevezeliklere merakının hiç bir zaman uzun boylu sürmediğini, işçi sınıfının, gerçekten devrimci bütün güçlerin kısa zaman içinde sahte-devrimci "gözbağcıların" şarlatanlığına kanaat getirdiklerini ve bu gözbağcıların yığınların dünyayı dönüştürmek uğruna yürüttükleri devrimci savaşımın güçlü şahlanışından tecrit edilmiş durumda kaldıklarını gösteriyor. Marksizm-leninizm klasiklerinin yapıtları, "sol" sekterliğin hakkından gelinmesinde güçlü bir silah idi ve öyle olmakta devam eder.

[18] V. İ. Lenin, "Komünist Enternasyonalin Üçüncü Kongresi", *Œuvres*, t. 32, s. 498.

K. MARX
VE
F. ENGELS

FRIERDICH ENGELS

DEVLETİN ORTADAN KALDIRILMASI SLOGANI VE ALMAN "ANARŞİ DOSTLARI" KONUSUNDA[1]

"Devletin ortadan kaldırılmasının, komünistler için yalnız bir tek anlamı vardır o da şudur, devletin ortadan kaldırılması, sınıfların ortadan kaldırılmasının sonucudur, sınıflarla birlikte öteki sınıfları egemenliği altına almak için bir sınıfın örgütlü bir kuvvete sahip olması gereği de kendiliğinden düşer. *Burjuva* ülkelerde devletin ortadan kaldırılması, devlet iktidarını, Kuzey Amerika'daki düzeyine geri getirmek anlamına gelir. Sınıf çelişkileri, orada, ancak pek eksik bir gelişme göstermişlerdir; fazla gelen proleter nüfusun Batıya doğru akma eğilimi göstermesi yüzünden orada sınıfların karşı karşıya gelmeleri sürekli olarak gölgelenmektedir. Doğuda asgariye indirilmiş olan devlet ik-

tidarının müdahalesi Batıda kesenkes yoktur. *Feodal* ülkelerde devletin ortadan kaldırılması, feodalizmin ortadan kaldırılması ve olağan burjuva devletin yeralması anlamına gelir. *Almanya*'da, devletin ortadan kaldırılması sloganı, ya yürütülmekte olan savaşımdan sıyrılmak için korkakça bir kaçamak yolunu, ya *burjuva* özgürlüğünün *bireyin* mutlak bağımsızlığına ve özerkliğine kadar şarlatanca abartılmasını, ya da ensonu burjuvanın, burjuva çıkarların ilerlemesini kösteklemedikçe her türlü devlet biçimine karşı aldırışsızlığını maskeler. Eğer bu, "en yüksek anlamında" devletin ortadan kaldırılması, böyle ahmakça öğütleniyorsa, bunda Berlin'deki Stirner ve Faucher'lerin hiç bir kabahati yoktur. *La plus belle fille de la France ne peut donner que ce qu'elle a.*"* (*Neue Rheinische Zeitung*, n° 4, s. 58).[2]

Devletin ortadan kaldırılması, *anarşi*, Almanya'da çok moda bir sözcük haline geldi. Proudhon'un bir sürü Alman hayranı,[3] "yüksek" Berlinli "yüksek" demokratlar, hatta Stuttgart Parlamentosunun ve İmparatorluk naipliğinin birazcık unutulmuş "ulusun soylu zekâları"[4] bile, herbiri kendi tarzında, bu egzotik, yabancı havalı kilit sözü benimsediler.

Bu fraksiyonların hepsi, mevcut *burjuva toplumu* koruma isteğinde tam anlaşma halindedirler. Ama, burjuva toplumu savunurken, kaçınılmaz olarak, burjuvazinin egemenliğini de savunuyorlar, ve Almanya'da, egemenliği burjuvazinin ele geçirmesinin fedailiğini yapıyorlar; burjuvazinin gerçek temsilcilerinden, kendilerine "önde giden" insanlar, "herkesten daha ileri gitmiş" insanlar havası vererek, birbirlerinden alışılmamış bir biçimde ayrılıyorlar. Bu hava, gerçekte, pratik yaşamın bütün çarpışmalarında kaybolup gitmiştir; devrimci bunalımlardaki *gerçek* (*authentique*), anarşi karşısında, yığınlar [ve devlet iktidarı] birbir-

* Fransa'nın en güzel kızı bile kendisinde olanı verebilir ancak. —ç.

lerine karşı "kaba kuvvet"e başvurduklarında, bu anarşi temsilcileri, her seferinde anarşiyi kısa kesmek için ellerinden geleni yaptılar. Bu dillere destan "anarşi"nin içeriği, son tahlilde, daha gelişmiş ülkelerde "düzen" denilen şeye varıyordu. Almanya'daki "anarşinin dostları", Fransa'daki "düzenin dostları" ile tam bir *entente cordiale** içersindedirler.

Anarşinin dostları Fransız Proudhon ve Girardin'e bağlı olmadığına ve onların düşünüş tarzları özünde Almanca olduğuna göre, hepsi bir tek ilkörnekten kaynaklanırlar: *Stirner*. Almanya Demokratik Partiye, genel tümcelerinin birçoğunu, genellikle Alman felsefesinin dağılma dönemi sağlamıştır. Son Alman yazarlarının, özellikle Feuerbach ve Stirner'in kavram ve sözleri daha şubat-öncesinde oldukça sulandırılmış bir biçimde olağan yazın bilincine ve basına işledi, bu yazın ve basın da, mart-sonrası[5] demokrat liderlerin yararlandıkları bellibaşlı kaynaklar oldular. Stirner'in devletin dağılıp yokolması üzerine yaptığı savunma, Proudhon'vari anarşiye ve Girardin'vari devletin ortadan kaldırılmasına, Alman felsefesine özgü bir "yüksek anlam" verilmesine özellikle elverişli olmuştu. Stirner'in *Biricik ve Özelliği* kitabının unutulup gittiği doğrudur, ama onun düşünüş biçimi, özellikle de devlet eleştirisi, anarşinin dostlarında yeniden suyüzüne çıkıyor. Nasıl daha önce bu bayların, Fransız kökenli[6] oldukları ölçüde yazınsal kaynaklarını incelediysek, şimdi de Alman kaynakları incelememiz için tarih-öncesinden kalma Alman felsefesinin derinliklerine dalmamız gerekiyor. Eğer gündelik Alman polemiği ile uğraşmamız gerekiyorsa, her zaman şu ya da bu anlayışın ikinci elden tüccarlığını yapanlar yerine bu düşüncelerin asıl yaratıcıları ile işi görmek daha rahattır.

Pegasus'u bir kez daha eyerleyin bana, ey Mülzer,
O eski romantik ülkeye bir sefer edeyim![7]

* Dostça anlaşma. —ç.

Stirner'in yukarda adı geçen kitabı üzerine eğilmeden önce, "eski romantik ülke"ye, bu kitabın çıkışını gören o unutulmuş çağa bir uzanmamız gerekir. Prusya burjuvazisi, hükümetin içinde bulunduğu malî güçlükleri fırsat bilerek siyasal iktidarı eline geçirmeye başlamıştı ve gene o dönemde, anayasal burjuva hareket yanında, komünist hareket de proletarya içersinde günden güne daha bir genişlik kazanıyordu. Burjuva toplumun amaçlarına ulaşmak için henüz proletaryanın desteğine gereksinme duyan unsurlar, her yanda, şöyle ya da böyle, herhangi bir çeşitten sosyalistlik taslamak zorundaydılar; tutucu ve feodal bir parti bile, proletaryaya vaatlerde bulunmak zorunda kalıyordu. Burjuvaların ve köylülerin, feodal aristokrasiye ve bürokrasiye karşı savaşımı yanında, proleterlerin burjuvalara karşı savaşımı vardır; ve bunlar arasında, sosyalizmin bütün çeşitlerini içine alan bir sürü sosyalist ara gruplar; gerici sosyalizm, küçük-burjuva sosyalizmi, burjuva sosyalizmi; ve bütün bu savaşım, bu tercihler baskı altında tutuluyor, sansür yüzünden, örgütlenme ve toplanma yasağı yüzünden, devlet iktidarının boyunduruğu altında görüşlerini açıklamak olanağını bulamıyordu. İşte Alman felsefesi sonuncu değersiz zaferlerini kutlarken partilerin durumu böyleydi.

Sansür, daha işe başlar başlamaz, azıcık da olsa istenmeyen bütün unsurları olabildiğince soyut bir anlatım tarzı seçmeye zorladı; hegelci okulun tam bir dağılma aşamasına ulaştığı bu sırada, Alman felsefî geleneği böyle bir anlatım tarzı sunuyordu. Dine karşı girişilmiş olan savaş sürüyordu. İktidardaki rejime karşı siyasal savaşımı basın yoluyla desteklemek güçleştikçe, bu savaşım dinsel ve felsefî bir biçime bürünerek gittikçe şiddetleniyordu. Sulandırılmış biçimiyle Alman felsefesi, "eğitilmiş" kafaların ata kalıtı haline geldi ve o, daha çok bilgi kazandıkça filozofların düşünceleri daha çok cıvıyordu, mantıktan yitiriyor, bayağılıktan kazanıyordu, ve bu bayağılık, bu tutarsızlık

arttıkça, filozoflar, "eğitilmiş" halkın gözünde daha çok saygınlık kazanıyordu.

Bu "aydınlanmışlar"ın kafalarındaki karışıklık korkunçtu ve durmadan da daha korkunç bir durum alıyordu. Bu, Alman, Fransız, İngiliz, antikçağ, ortaçağ, ve çağdaş kökenli düşüncelerin tam bir arapsaçına dönmesiydi. Bütün bu düşünceler, ikinci, üçüncü ve dördüncü elden geldiklerinden ve artık tanınmaz duruma gelene kadar dolanmış olduğu için, bu karışıklık, bir o kadar daha korkunç oluyordu. Yalnız Fransız ve İngilizlerin liberal ve sosyalist düşünceleri değil, Almanların, örneğin Hegel'in düşünceleri de bu aynı yazgıyı paylaşıyordu. Çağın tüm yazını, özellikle, birazdan göreceğimiz, Stirner'in kitabı, bu durumun sayısız kanıtlarını sunmaktadır, ki Alman yazını bugüne dek, bu durumun acısını çekmektedir.

Felsefedeki hayalî kördöğüşü, bu kargaşalığa bakılırsa, gerçek çatışmaların bir yansısı gibi görünüyordu. Felsefedeki her "yeni dönemeç" Almanya'da, bir sürü boş kafalılar, genç hukukçular, iş kovalayan öğretmenler, şansı yaver gitmemiş tanrıbilimciler, işsiz doktorlar, yazarlar vb., vb. gruplardan oluşan "eğitilmiş" kafaların genel ilgisini çekiyordu. Bu adamlara göre, her "yeni dönemeç" henüz aşılmış bulunan belli bir tarihsel gelişme aşamasının kesin olarak tasfiyesi anlamına gelmeliydi. Örneğin, burjuva liberalizminin birdenbire çürüyüp gangren olduğunu, tarihsel evrimin silip gittiğini ve pratik olarak yok edildiğini kabul etmek için onu bir eleştiriden geçirmek bir filozofa yetiyordu. Cumhuriyetçilik için de, sosyalizm vb. için de durum aynıydı. Sonradan, devrim sırasında, bu gelişme aşamalarının, başlıca rolü oynadıkları zaman ve felsefî karşıtları çoktan unutulduğu zaman, gerçekten ne kadar "ortadan kaldırılmış", "aşılmış", "tasfiye edilmiş" oldukları belli oldu.

Son evresindeki bu Alman felsefesini niteleyen biçim ve içerik yönünden tutarsızlık, büyüklük taslayan aleladelik ve

yüksekten atan budalalık, sözle anlatılmaz bayağılık ve diyalektik yoksunluk, bu alanda oldum olası ortaya çıkabilmiş her türlü durumu aşar. Bu, ancak, bütün bunları iyi niyetle, bir yenilik gibi, "şimdiye kadar hiç duyulmadık, görülmedik bir şey" gibi kabul eden halkın inanılmaz saflığı ile kıyaslanabilir. Alman ulusu, "temel"...*

1850 ekiminde Almanca yazılmış, ilk kez, *Pod znaménem marxizma* n° 6'da, 1927 yılında yayınlanmıştır.

* Elyazması burada kesiliyor. —*Ed.*

MARX'TAN ENGELS'E

(LONDRA'DAN MANCHESTER'E)

[Londra,] 8 Ağustos 1851
28, Dean Street, Soho

... P. J. Proudhon'un *l'Idé générale de la révolution au XIXe siècle*'ine[8] geçelim. Sana bu yapıttan ilk sözettiğimde, onun ancak, çoğu değiştirilip bozulmuş bölümlerini okumuştum. Şimdi sana σκελετον* yollayabilirim. Kitap, Roussesu'ya Robespierre'e, "Montagne"e, vb.'ye karşı ustaca saldırıları içeriyor. Ölümsüz Ruge'un deyişiyle gerçek gelişmenin kuvveti şöyle sunuluyor:

I. *İnceleme*. Devrimin gelişmesine gericilik yolaçmıştır.

II. *İnceleme. 19. yüzyılda devrimin yeterli nedeni var mıdır?*

* İskelet. —ç.

1789 devrimi, eski rejimi devirdi. Ama yeni toplumu yaratmayı ya da toplumu yeni bir toplum yapmayı unuttu. O, ekonomi politik yerine, yalnızca politikayı düşünüyordu. Bugün ise "ekonomik güçlerde anarşi" var, "toplumun yoksulluğa eğinimi" bundan. Bu durum, işbölümüyle, makinelerle, rekabetle, krediler sistemiyle kendini gösteriyor. Yoksulluğun ve cinayetlerin artması. Daha ötesi: *devletin* önemi giderek büyümüştür; devlet mutlakın bütün özel nitelikleriyle birlikte donatılmıştır, bağımsızlığı ve gücü artmıştır. Devlet borçlarının artması. Devlet, zenginliği, yoksulluğa karşı desteklemektedir. Kokuşma, Devlet, toplumu köleleştirmektedir. Yeni bir devrim zorunluluğu. Devrimin görevi, toplumun kötü yönelimini değiştirmek, onu doğru yönelime sokmaktır. Toplumun kendisine dokunulmamak gerekir. Toplumun, kendi keyfine göre oluşturulması, yeniden kurulması sözkonusu olamaz.

III. *İnceleme. Ortaklık (association) ilkesi.*

Ortaklık bir dogmadır, iktisadî bir güç değildir. Ortaklık, işbölümü, ticaret, değişim vb. gibi organik ve üretken bir şey hiç değildir. Ortaklığı, kolektif güçle karıştırmamak gerekir. Kolektif güç, kişisel olmayan bir bağıt (akit), ortaklık, iradî bir yüklenmedir. Ortaklık, doğal niteliği gereği, kısır hatta zararlıdır bile, çünkü çalışanın özgürlüğü için bir köstektir. Toplumsal sözleşmeye ancak işbölümünün, değişimin, kolektif gücün sahip oldukları bir etkinlik yüklenmiştir. Büyük işletmeleri kurmak amacıyla ortaklıklar oluşturulduğu zaman, başarı, ortaklık *ilkesi* ile değil, yalnızca olanaklarla, kullanılan araçlarla açıklanır. Ancak yeterli bir çıkar olduğunda ortaklığa boyun eğilir. Üretken ortaklığın yararı, ancak zayıf olan ortağıdır. Ortaklık üçüncü kişiler için dayanışmadır, ortak sorumluluktur. Ortaklık, genellikle, kendi olanaklarına bağımlı bulunan bazı özel koşullarda uygulanabilir ancak. Aile bağına, özveri yasasına göre her türlü iktisadî düşünce dışında kurulmuş olan ortak-

lık, yani ortaklık için ortaklık, salt dinsel bir bağıt, pratik bir değeri olmayan doğaüstü bir bağ, bir mitostur. Ortaklığı, üreticiler ile tüketiciler arasındaki karşılıklılığın gelişmesinde beklenebilen yeni ilişkilerle karıştırmamalıdır. Ortaklık, sözleşme yapanları bir düzeye getirir, onların özgürlüklerini toplumsal ödeve bağımlı kılar, onları kişisizleştirir.

IV. *İnceleme. Otorite ilkesi.*

Hükümet etme fikri, aile göreneklerinden ve ev deneyiminden doğmuştur. Demokrasi hükümet etme evriminin, en son aşamasıdır. Yönetim düşüncesi sözleşme düşüncesine karşıdır. Gerçek devrimci slogan: Hükümete paydos! *Mutlak otorite,* kısa zaman içinde kendi kendini yadsımak ve yasalarla ve kurumlarla kendini sınırlandırmak zorunda kalır. Yasalar da, dışsal ifadeleri oldukları çıkarlar kadar sayısızdır. Yasalar, cansıkıcı bir süreklilik göstermeye eğilimlidirler. Yasa, bize, dışardan dayatılan prangalardır. *Anayasal krallık.* Soysuzlaşmış bir anlamsızlık. *Genel oy sistemi.* Kalabalığın kahince önsezisi, bir saçmalıktır. Temsilcilerin bana ne gereği var! Seçimler oy, hatta oy birliği, hiç bir şeyi kararlaştırmaz. Eğer genel seçime göre hüküm vermek gerekirse Bonaparte gerçekten uygun düşen, yerinde adamdır. *Saf demokrasi* ya da *doğrudan doğruya yönetim,* Rittinghausen, Considérant ve Ledru-Rollin'in bir buluşudur, çıkmaza ve anlamsızlığa varır. Aşırılığa kadar götürülmüş bu devlet fikri, bütün anlamsızlığını ortaya koyar.

V. *İnceleme. Toplumsal tasfiye.*

1. *Ulusal Banka.* Fransa Bankasının tasfiyesine karar veriliyor. Bu, devlet bankası ilân edilmemiştir, hayır, ama *kamu yararına bir kuruluştur.* Faiz %½ ya da ¼'e indirilmiştir.

2. *Devlet borçları.* Bu önlem sayesinde, özel sermayeler iskonto işlerinden yoksun bırakılır, Borsaya hücum ederler, devlet ancak %½ ya da ¼ öder ve bu faizler için faizi düşürür. Devlet faizler yerine yıllık taksitler öder, yani ödünç

alınan sermayeyi yıllık ödemeler biçiminde geri öder. Başka terimlerle söyleyecek olursak, devletin borcundan dolayı ödediği faizlerin, yıllık taksitler biçiminde, ana borçtan düşürülmesine karar çıkartılır.

3. *İpotekli borçlar. Basit tahviller.* "İpotekli ipoteksiz bütün alacakların, komandit ortaklık senetlerinin faizleri %¼-½ olarak saptanmıştır. Borç ödemeler, ancak yıllık taksitler biçiminde istenebilecektir. 2.000 frankın altındaki meblağlar için yıllık taksit %10 olacaktır; 2.000 frankın üzerindeki tutarlar için %5. Alacakların tediyesini kolaylaştırmak için ve eski ödünç vericilerin işlevinin yerini doldurmak üzere, ulusal bankanın iskonta bürolarından bir bölüm Arazi Bankası olacaktır: avansların azamisi, yılda, 500 milyon olacaktır."

4. *Taşınmaz mülkiyet: Binalar.* Kararname "kira olarak yapılan her ödeme, kira fiyatının yirmi katı olarak takdir edilen *mülkün hesabına* yatırılacak, ondan düşülecektir. Her kira ödemesi, oturduğu evde ve kiralık olarak kullanılan ve yurttaşlara oturacak yer hizmeti gören tüm yapılarda kiracıya ödemesiyle orantılı ve bölümsüz bir hisse sağlayacaktır. Böylece karşılığı ödenen mülk, giderek, yerel bucak yönetiminin üstüne geçecektir, ki bina karşılığının ödenmesi nedeniyle, bütün sakinler kitlesi adına birinci elden ipoteği ve ayrıcalığı kendisi alacaktır ve oturanların hepsine, ömür boyunca, binanın maliyeti fiyatına bir konut sağlayacaktır. Komünler, kiralanan mülklerin tasfiyesi ve derhal karşılığının ödenmesi için, her iki tarafın karşılıklı isteğiyle anlaşma yapabileceklerdir. Bu durumda, ve şimdiki kuşağın kira fiyatlarındaki indirimden yararlanmalarını sağlamak için sözü geçen komünler, üzerlerinde anlaşmaya varılan evlerin kirasında derhal bir indirim yapabileceklerdir, bu indirim amortismanın ancak otuz yıl içinde gerçekleştirilmesini sağlayacak biçimde yapılacaktır. Onarımlar için, yapıların düzene konmaları ve bakımları için, aynı şekilde

yeni inşaatlar için, komünler, yapıcılık şirketleri ile, yapı işçileri dernekleri ile, yeni toplumsal sözleşmenin ilke ve kurallarına göre, anlaşacaktır. Kendi evlerinde tek başlarına oturan mülk sahipleri, kendi çıkarları bakımından yararlı olduğunu düşündükleri sürece mülkiyeti ellerinde tutacaklardır."

5. *Toprak mülkiyeti.* "Bir taşınmaz malın işletilmesi için takside bağlanmış borcun ödenen her taksidi, çiftçiye, o taşınmaz malı bir mülkiyet payı kazandıracak ve onun için bir ipotek değerinde olacaktır. Karşılığı tümüyle ödendiğinde, mülk, derhal komüne ait olacaktır, komün, çiftçi ile birlikte, taşınmaz malın çıplak mülkiyetini ve net ürününü paylaşacaktır. Komünler, isteyen mülk sahipleri ile, ve her iki yanın rızası ile, rantların geri satın alınması ve mülklerin karşılıklarının derhal ödenmesi üzerinde anlaşabileceklerdir. Bu durumda, komünlerin isteği üzerine, ekicilerin yerleştirilmeleri ve toprak yüzeyi genişliklerinin toprağın niteliğiyle mümkün olduğu kadar dengelendirilmesine özen göstererek elde bulundurulan malların sınırlarının çizilmesi ve vadeli borç taksitlerinin ürüne göre oranlanması işleri düzene koyulacaktır. Bir kez toprak mülkiyeti karşılığı tamamıyla ödendi mi, cumhuriyetin bütün komünleri, aralarında, toprakların nitelik farklarından, ve dolayısıyla ekimden doğan aksaklıkların eşitleştirilmesi için anlaşacaklardır. Komünlerin herbirinin kendi toprak kesimleri üzerinde hakları olan işleme karşılığı ödenen taksit payı bu dengeleme işine yarayacak ve genel sigorta olarak hizmet görecektir. Bu aynı çağdan itibaren, mülklerini kendileri değerlendirerek mülk sahibi olma sıfatlarını korumuş olan eski mülk sahipleri, yeni sahiplerle bir olacaklar, aynı yükümlülüklere tâbi ve aynı haklara sahip olacaklardır, öyle ki, yer bakımından ve miras bakımından raslantı, şanslılık hiç kimseye elverişli bir durum sağlamayacak ve ekim koşulları herkes için eşit olacaktır. Toprak vergisi yürürlükten kal-

dırılacaktır. Tarım polisi, belediye meclislerine düşecektir."

VI. *İnceleme. Ekonomik güçlerin örgütlenmesi.*

1. *Kredi.* Bütün şubeleriyle birlikte yukarda adı geçen banka. Altın ve gümüş yavaş yavaş dolaşımdan çekilir. Kâğıt-para onların yerini alır. Kişisel krediye gelince, bu uygulama alanını işçi birliklerinde, tarım ve sanayi derneklerinde bulacaktır.

2. *Mülkiyet.* Yukardaki "toprak mülkiyeti"ne ilişkin alıntılara bak. Daha önce sözü edilen koşullarda, en küçük kaygı göstermeksizin, mülk sahibinin, mülkü satmasına, devretmesine, başkasına geçirmesine, canı isterse dolaşıma sokmasına izin verilebilir. ... Yıllık taksitler yoluyla ödeme kolaylıklarıyla, taşınmazın değeri, taşınmazın kendisi bu işlemlerden hiç bir şekilde etkilenmeksizin, sonsuz derecede bölünebilir, trampa edilebilir, akla gelebilecek her türlü değişim konusu olabilir. Tarımsal çalışma, ortakçı (*sociétaire*) biçimi reddeder.

3. *İşbölümü, kolektif güçler, makineler. İşçi birlikleri.* Yapısı gereği, çeşitli kollarda uzmanlığı olan çok sayıda işçilerin kombine çalıştırılmasını gerektiren işletme ya da iş yeri olsun her sanayi bir işçi birliği ya da derneği merkezi haline gelmeye adaydır. Ama ürünün, özgül yeteneklerin elbirliğiyle değil de, bir bireyin ya da bir ailenin eylemiyle elde edildiği yerlerde birleşmeye gerek yoktur. Şu halde, küçük işliklerde, el zanaatlarında, kunduracılıkta, terzilikte, vb., satıcılarda ortaklaşma yoktur. Ortaklaşma *büyük sanayidedir. İşçi birlikleri* de büyük sanayidedir. Ortaklaşma içinde istihdam edilen her bireyin, birliğin mülkiyeti içinde bölünmemiş bir hakkı vardır, birliğin tüm hizmetlerini, sırasıyla, yerine getirme hakkı vardır; onun eğitimi, öğrenimi, ve çıraklık dönemi o şekilde yönlendirilmelidir ki, pis ve zahmetli angaryalardan kendi payına düşene katlanabilsin, bir sürü çalışmaları ve bilgileri izleyebilsin, olgunluk çağına geldiğinde bunlar kendilerine ansiklopedik bir yetenek

ve yeterli bir gelir sağlasınlar; görevler, seçimle yapılır ve yönetmelikler ortakların kabulüne bağlıdır; ücret, görevin niteliği, becerinin önemi, ve sorumluluğun büyüklüğü ile orantılıdır; bütün ortaklar (üyeler) birliğin yükümlülüklerine olduğu gibi kazançlarına da hizmetleri oranında katılırlar; herbiri, isteğince, ortaklıktan ayrılmakta, hesabını görmekte ve haklarını tasfiye etmekte özgürdür ve karşılığında birlik de her zaman yeni üyeler almakta yetkilidir. İşte iki sorun, yani kolektif güç sorunu ve işbölümü sorunu bu biçimde çözümlenmekte... Geçiş döneminde bu işletmelerin başında fabrikacılar vb. bulunur.

4. *Değerin oluşması: ucuz pazarın örgütlendirilmesi.* Meta pahalılığına karşı ve fiyatların keyfî olarak saptanmasına karşı önlemler. *Âdil fiyat* tam olarak şunları temsil eder: a) serbest üreticilerin resmî ortalamasına göre üretim masrafları tutarı; b) tüccarın ücreti ya da satıcının malı elinden çıkarmakla kendisini mahrum ettiği şeyin karşılığı olan tazminat. Tüccarı bu yönde harekete razı etmek için ona bir güvence verilmelidir. Bu güvence değişik biçimlerde olabilir: ya bu âdil fiyattan yararlanmak isteyen ve kendileri de üretici olan tüketicilerin, çeşitli Paris işçi ortaklıkları arasında yapıldığı gibi, kendi ürünlerini de eşit koşullarla, tüccara verme yükümlülüğü altına girmeleriyle, ya da sözü edilen tüketicilerin satıcıya kendisine bir gelir sağlamak üzere ya bir prim ya da oldukça önemli miktarda satış sağlamaya razı olmalarıyla. Örneğin, devlet, geçici olarak temsil ettiği çıkarlar adına, iller ve belediyeler de, herbiri kendi bölgelerinde oturanlar adına, herkese âdil fiyat ve iyi nitelikte ürün ve hizmet sağlamak isteğiyle elverişli koşulları sağlayacak olan girişimcilere, ya işletmelerinde kullandıkları sermayeler ve malzeme için bir faizi, ya sabit bir ücreti, ya da elverdiğinde, yeterli miktarda toplu siparişi garanti etmeyi önerirler. Buna karşılık, müteahhitler, tüketicilerin her istemine uygun olarak taahhüt et-

tikleri ürün ve hizmetleri yerine getirme yükümlülüğü altına gireceklerdir. Zaten rekabete her türlü geniş olanaklar tanınmıştır. Müteahhitlerin fiyatlarının unsurlarını, mal teslimi tarzını, taahhütlerinin süresini, bunları yerine getirirken kullanacakları araçları belirtmeleri gerekecektir. Saptanan süreler içinde mühürlü olarak sunulan taahhüt önerileri, sözleşmenin önemine göre, eksiltme gününden 8 gün, 15 gün, 1 ay, 3 ay önce açılacak ve ilân edilecektir. Her taahhüdün süresinin sona ermesinde yeni açık eksiltmeler düzenlenecektir.

5. *Dış ticaret.* Faiz düşürülünce gümrük tarifelerini indirmek gerekir, ve faiz kaldırıldığında ya da %¼ veya ½'ye düşürüldüğünde gümrükleri ortadan kaldırmak gerekir.

VII. *İnceleme. Ekonomik organizma içinde hükümetin dağılıp yokolması.*

Yetkilisi olmayan toplum. Dinî mezheplerin, yargının, idarî yönetimin, polisin, millî eğitimin, harbiyenin, bahriyenin vb. kaldırılması, bütün bunlar, eksiksiz Stirner'vari lafazanlıklarla ileri sürülüyor.

Bu reçete hakkında ne düşündüğünü ayrıntılı olarak bana yaz. Selam.

K. Marx

Fransızca yazılmış, ilk kez,
Der Briefwechel Zwichen
F. Engels und K. Marx, Bd. I
Stuttgart 1913'te yayınlanmıştır.

ENGELS'TEN MARX'A

(MANCHESTER'DEN LONDRA'YA)

M[anchester], 21 Ağustos 1851

... Pr[oudhon]'un* kitabının yarısına geldim, ve senin değerlendirmeni tamamıyla haklı buluyorum.** Onun burjuvaziye seslenişi, Saint-Simon'a geri dönüşü ve daha yüzlerce şey, daha eleştiri bölümüne başlar başlamaz, ona göre burjuvazi ile proletaryanın, yani sanayi sınıfının aslında özdeş olduklarını, ve onun, bunları karşı karşıya getiren uzlaşmaz karşıtlığı, yalnızca devrimin vadesine ermemiş olmasından dolayı var olan bir şey gibi baktığını doğrulamaktadır. Tarihin sahte-felsefî bir yapıyla yorumlandığı besbel-

* Bkz: s. 39. —*Ed.*
** Bkz: s. 39-46. —*Ed.*

lidir: devrimden önce, sanayi sınıfı "kendinde" sınıf olarak vardı, 1789'dan 1848'e kadar ise uzlaşmaz karşıtlık durumunda vardı: yadsıma; prudoncu sentez, her şeyi bir çırpıda çözümlüyor. Her şey burjuvaziyi teori planında kurtarmak için son bir girişim gibi görünüyor; bizim, belirleyici ilk neden olarak maddî üretime ilişkin, sınıf savaşımına ilişkin vb. savlarımız, büyük bölümüyle onca da kabul ediliyor, her ne kadar çoğu değiştirilip bozulmuş biçimde de olsa ve işte, proletaryayı yeni baştan burjuvaziye maleden gibi görünme çabası —sözümona hegelci bir oyunla— çok yerde bunun üzerine oturtuluyor. Henüz sentezci bölümü okumadım. L. Blanc'ın Robespierre ve Rousseau ile yaptığı polemikte, tek-tük pek fena sayılmayacak yerler var, ama bütünüyle bakıldığında, örneğin demokrasiden sözederken, ve tamamıyla *Neue Preussische Zeitung*'un[9] ve tümüyle eski tarih okulunun[10] anlayışı içinde kafa sayısı üzerine tumturaklı sözler ettiği ve bir okul çocuğuna yaraşır küçük pratik düşüncelerden yola çıkarak, hiç çekinmeden gerçek sistemler kurmaya kalkıştığı zaman yaptığı siyaset eleştirisinden daha iddialı, daha yavan bir şey olamaz. Hele şu "iktidar" ile "özgürlük"ün uzlaşmaz karşıtlar oldukları düşüncesi ve hiç bir hükümet biçiminin, *kendisinin* ona neden boyuneğmesi gerektiği konusunda doyurucu bir ahlâkî neden ileri süremeyeceği düşüncesi ne büyük bir düşünce! Hay allah, bu durumda iktidar ne işe yarar ki?

Bir de, Bay Ewerbeck'in, ona, kendi *Manifesto*'sunun[11] kendi çevirisini verdiğinden eminim, kimbilir, belki de, bu vesileyle senin *Revue*'deki makalelerinin[12] çevirilerini de vermiştir. Bir sürü önemli düşüncenin bunlardan aşırılmış olduğu kuşku götürmez, örneğin, siyasal iktidar, bir tek sınıfı başka bir sınıfı ezmek üzere örgütlendirme iktidarından başka bir şey değildir ve uzlaşmaz sınıf karşıtlıkları ortadan kalktığı zaman siyasal iktidar da ortadan kaybolacaktır. Ayrıca, 1848'den bu yana Fransız hareketi hakkında bir sürü

önemli fikirler. Sanıyorum ki bütün bunları senin kendisine karşı yazdığın kitapta buldu...[13]

Almanca yazılmış, ilk kez,
Der Briefwechel Zwichen
F. Engels und K. Marx, Bd. I,
Stuttgart 1913'te yayınlanmıştır.

MARX'TAN ENGELS'E

(LONDRA'DAN MANCHESTER'E)

[Londra,] 20 Haziran 1866

... Dün, Enternasyonal Konseyinde, güncel savaş üzerine bir tartışma oldu.[14] Tartışma önceden duyurulmuştu, ve bizim merkez dolup taşıyordu. İtalyan baylar bile delegelerini yollamışlardı. Tartışma, beklenmesi gerektiği gibi, genel anlamda, "ulusal-topluluklar sorunu"na ve bizim bu konudaki tutumumuza indirgendi. *Le sujet** gelecek salıya ertelendi.

Fransızlar çok kalabalık olarak geldiler ve İtalyanlara karşı candan düşmanlıklarını açıkça ortaya koydular.

"Genç Fransa"nın (*işçi olmayan*) temsilcileri bütün ulusal-toplulukların (milliyetlerin) ve ulusların *"préjugés suannés"*** olduğunu savunuyorlardı. Prudoncu stirnercilik: her

* Konu. —ç.
** Bayatlamış önyargılar. —ç.

şey küçük "*groupes*"* ya da "*communes*"** halinde bölünüyor, bunlar da sonra bir "birlik" oluşturuyorlar, ama bir devlet değil. Ve insanlığın bu "bireyselleşmesi" olurken ve eksiksiz "*mutualisme*"*** gelişirken,[15] öteki ülkelerin tarihi, akışını durduracak ve tüm dünya, Fransızların bir toplumsal devrim yapacak kadar olgunlaşmalarını bekleyecek. O zaman onlar bizim gözümüzün önünde bu deneyimi gerçekleştirecekler ve geri kalan dünya da bu deneyimin etkisi altında kalarak aynı şeyi yapacak. İşte tastamam buydu Fourier'nin de kendi örnek falansterlerinden[16] beklediği. *D'ailleurs***** "toplumsal" sorunu eski dünyanın "*superstitions*"ıyla***** tıkayanların tümü "gerici"dirler.

Dostumuz Lafargue ve onunla birlikte ulusal-toplulukları ortadan kaldıranların bize "*Fransızca*" olarak, yani burada olanların 9/10'unun anlamadıkları bir dille hitap ettiklerini söyleyerek konuşmama başladığımda, İngilizler bir hayli güldüler. Sonra, Lafargue'ın, farkında olmadan, ulusal-toplulukların yadsınmasından, açıkça, bu toplulukların örnek Fransız ulusu tarafından *absorbe******* edilmelerini anladığına işaret ettim.

Genellikle, durum karmaşık, çünkü, hem İngilizlerin akılsızca İtalyan severliklerine, hem de Fransızların bu eğilime karşı yanlış muhalefetlerine müdahale etmek gerekiyor. Özellikle, Birliğimizi, tek yanlı bir yola sürükleme tehlikesi gösteren her çıkışı önlemek gerekiyor.

Selam.

K. M.

Almanca yazılmış, ilk kez,
Der Briefwechel Zwichen
F. Engels und K. Marx, Bd. I,
Stuttgart 1913'te yayınlanmıştır.

* Gruplar. —ç.
** Komünler. —ç.
*** Karşılıklı yardımlaşma. —ç.
**** Zaten. —ç.
***** Boşinanlar. —ç.
****** Soğurma, özümleme, eritme. —ç.

MARX'TAN LUDWİG KUGELMANN'A

(LONDRA'DAN HANOVER'E)

Londra, 9 Ekim[17] 1866

... Cenevre'deki Birinci Kongre[18] konusunda büyük kaygılarım vardı, ama beklediğimin tersine, genel olarak, iyi geçti. Kongrenin Fransa'daki, İngiltere'deki ve Amerika'daki etkisi bütün umutları aştı. Oraya ne gitme olanağım vardı, ne de gitmek istiyordum, ama Londra delegelerinin programını yazdım. Programı, bile bile, kasten, işçilerin derhal üzerinde anlaşabilecekleri ve birlik halinde hareket edebilecekleri ve işçilerin sınıf savaşımına ve sınıf halinde örgütlenmelerine doğrudan doğruya bir içerik ve itiş veren noktalarla sınırlı tuttum. Parisli bayların kafaları ise prudoncu boş sözlerle dopdolu. Bilim üzerine gevezelik edip duruyorlar ve hiç bir şey bilmiyorlar. Her türlü *devrimci*

eylemi, yani bizzat sınıf savaşımından doğan eylemi, gene *siyasal* yollarla gerçekleştirilmeye elverişli (örneğin işgününün yasal olarak kısaltılması gibi) her türlü yoğun toplumsal hareketi horgörüyorlar. *Özgürlük bahanesiyle, hükümete karşı olma* ya da her türlü otoriteye düşman bireycilik bahanesiyle, 16 yıldan beri sessiz sedasız dünyanın en yüzkarası zorbalığına katlanan bu baylar, gerçekte, Proudhon'vari ülküleştirilen basbayağı burjuva ekonomisini vazetmekten başka bir şey yapmıyorlar! Proudhon çok büyük bir kötülük yaptı. Onun sözümona ütopyacıları eleştirisi, sözümona ütopyacılara karşı çıkması (bir Fourier'nin, bir Owen, vb.'nin ütopyaları yeni bir dünyanın öngörüsünü ve gereksiz imgesini taşıdıkları halde, o, kendisi bir küçük-burjuva ütopyacısından başka bir şey değildir) en başta "*lajeunesse brillante*"* öğrencileri, sonra işçileri ve özellikle de lüks maddelerin imalinde çalıştıklarından farkında olmadan işe yaramaz eski-püskülere pek tutkun olan Parislileri büyüledi. Bilgisiz, kendini beğenmiş, haddini bilmez, kurumla şişinen bu adamlar, gerçek üye sayılarıyla hiç bir orantısı olmayan bir kalabalıkla kongreye katılarak neredeyse her şeyi berbat ediyorlardı. Raporda, adlarını vermeden, hakettikleri davranışı göstereceğim kendilerine.

K. Marx

Almanca yazılmış, ilk kez,
Die Neue Zeit dergisi,
Bd. 2, n° 2, 1901-1902'de yayınlanmıştır.

* Parlak gençliği. —ç.

MARX'TAN PAUL LAFARGUE'A

(LONDRA'DAN PARİS'E)

Londra, 19 Nisan 1870

... Ama Bakunin'in programı "teori" idi. Gerçekte üç noktadan oluşuyordu:

1) Toplumsal devrimin ilk talebi *mirasın kaldırılması* idi, *vieillerie saintsimoniste dont le charlatan et e'ignuramus Bakovnine se faisait e'éditeur responsable.** Besbelli ki, eğer toplumsal devrimi bir gün içinde (*par decret plébicitaire*)** yapma olanağı olsaydı, derhal toprak mülkiyeti ve sermaye kaldırılmış olurdu ve *le droit d'heritage**** yürürlükten kaldırma gereği kendiliğinden düşerdi. Öte yandan, eğer böyle

* Şarlatan ve bilisiz Bakunin'in sorumlu yayımcısı olduğu sensimoncu saçmalık. —*ç*.

** Plebisit kararıyla. —*ç*.

*** Miras hukuku. —*ç*.

bir olanak kendini ortaya koymuyorduysa (elbette ki bunu varsaymak boşuna olurdu), *veraset hakkının kaldırılmasına karar çıkarmak,* ciddî bir davranış değil, tersine, bütün köylülüğü, ve bütün küçük-burjuvaziyi gericiliğin çevresinde toplayacak saçma bir tehdid olurdu. Düşününüz bir kere, örneğin, yankiler kılıçlarıyla köleliği kaldıramasaydılar, *köleler üzerinde veraset hakkının kaldırılmasını* karar altına almak ne ahmaklık olurdu! Bütün bu teori, ekonomik rejimimizi hukuk sistemimizin temeli ve kaynağı olarak göreceği yerde, bugünkü hukuk sistemimizi ekonomik düzenimizin temeli sayan eskimiş bir ülküye dayanmaktadır! Bakunin'e gelince, onun bütün istediği, kendi kafasından, kendi buluşu bir program uyduruvermekti. *Voilà tout. C'était un programme d'occasion.**

2) *"L'égalité des différentes classes".*** Bir yandan sınıfların daha ilerideki varlığını varsaymak, öte yandan, bu sınıfların üyelerinin *eşitliğini* varsaymak, bu saçmalama, "özel görevi" bize teoriyi öğretmek olan bu yaman adamın hayasız bilisizliğini ve başına buyruk sorumluluğunu hemen gözler önüne seriyor.

3) İşçi sınıfı siyasetle uğraşmamalıdır. Onun işi sendikalarda örgütlenmekten ibarettir. Günün birinde, sendikalar *Enternasyonalin* yardımıyla, mevcut bütün devletlerin yerlerini alacaklardır. Görüyorsunuz, benim öğretimi nasıl da bir karikatür haline getirmiş! Mevcut devletlerin bir birlik haline dönüşmeleri bizim sonal amacımız olduğuna göre, hükümetler, yani egemen sınıfın bu büyük sendikaları, bırakalım canları istedikleri gibi hareket etsinler, çünkü onlarla uğraşmak, onları tanımak anlamına gelir. Buyur! Eski sosyalistler de aynı akılla şöyle diyorlardı: ücretler sorunuyla uğraşmamalısınız, çünkü siz ücretli emeği ortadan kaldırmak istiyorsunuz, eh, kapitaliste karşı ücretlerin

* İşte hepsi bu. Bu, basmakalıp bir programdı. —ç.
** Farklı sınıfların eşitliği. —ç.

yüksekliği düşüklüğü konusunda savaşım vermek, ücretlilik sistemini tanımak demektir! Bu eşek, her sınıf hareketinin, sınıf hareketi niteliğiyle, zorunlu olarak *siyasal* bir hareket olduğunu ve her zaman da böyle olmuş olduğunu bile anlamamış.

İşte Muhammed-Bakunin'in, Kuransız bir Muhammed'in bütün teorik yükü bu.

İngilizce yazılmış, ilk kez, *Annali*, an 1, Milano 1958, derlemesinde yayınlandı.

ENGELS'TEN CARLO CAFIERO'YA[19]

(LONDRA'DAN BERLETTA'YA)

Londra, 1[-3] Temmuz 1871

... Bakunin'in azçok komünizm ile prudonculuğun karışımı olan kendi teorisi var; bu iki teoriyi bir tek teori halinde birleştirme isteği, onun ekonomi politiği ne kadar bilmediğini anlatıyor. Başka birçok sözler yanında, toplumun en son aşaması olarak anarşi üzerine tümceleri de Proudhon'dan almış. İşçi sınıfı yönünden gelecek her türlü eylem mevcut siyasal durumun tanınmasını varsayacağından, ve bütün siyasal eylemler, ona göre, "otoriter" eylemler olduğundan, o bunlara düşmandır. Sermayenin şu andaki siyasal baskısını ve zorbalığını nasıl ortadan kaldırmayı umduğunu ve "otoriter eylem"e başvurmadan mirasın kaldırılması üzerine o gözünün bebeği düşüncelerini nasıl yü-

rürlüğe koymayı düşündüğünü açıklamıyor. Lyon ayaklanması sırasında, Eylül 1870'te, silahlı kuvvetlerin mat ettiği Bakunin, kent belediye'sinde, Ulusal Muhafızın tüm burjuvalarına karşı hiç bir önlem almadan devletin kaldırılmasına karar çıkarttı, oysa burjuvalar, hiç tasa çekmeden güzel güzel belediye sarayına geldiler, Bakunin'i kapı dışarı ettiler ve bir saat geçmeden devleti yeniden yerine oturttular. Her ne olursa olsun Bakunin, kendi teorilerini temel alarak bunlar üzerine bir tarikat kurdu ki, Fransız ve İsviçre işçilerinin küçük bir bölümü, İspanya'da bizimkilerin pek çoğu, İtalya'da Caporusso ve arkadaşları da içinde olmak üzere, birkaçı ona katıldılar. Caporusso adına yaraşanı yapıyor, onun bir Rus şefi var şimdi.

Bizim Birliğimiz, çeşitli ülkelerin aynı amaca yönelik, yani işçi sınıfını korumak, ileri götürmek ve tüm bağımlılıklardan kurtarmak (Birlik Programının 1. maddesi) amacındaki işçi dernekleri arasında bir iletişim ve işbirliği yaratmak için kurulmuştu. Bakunin ve arkadaşlarının özel teorileri, bu maddeyle çelişik olmadığı için, onların da üye olarak kabul edilmelerine ve kendi düşüncelerini meşru bütün olanakları kullanarak yaymak için ellerinden geleni yapmalarına izin verilmesine karşı çıkan olmadı. Bizim Birliğimizde her çeşitten adam var, komünistler, prudoncular, tredünyoncular, kooperatifçiler, bakuninciler, vb., ve Genel Kurulumuz bile oldukça değişik görüşte adamlardan oluşuyor.

Birliğimiz bir tarikat, bir cemaat haline geldiği anda, işi biter. Bizim gücümüz, programımızın 1. maddesini geniş bir biçimde yorumlayışımızdan, yani Birliğin tüm üyelerinin işçi sınıfının tam kurtuluşu özlemini taşımalarından gelmektedir. Ne yazık ki, bakuninciler, bütün tarikatçılara özgü bu dargörüşlülükleriyle bundan hoşnut değillerdi. Onlara göre, Genel Kurul gericilerden oluşmaktadır ve Birliğin programı yeterince açık değildir. Tanrıtanımazlık ve

materyalizm (ki Bakunin bunları biz Almanlardan almıştır) onların kanısınca zorunlu olmalıdır, mirasın ve devletin kaldırılması, vb. programımıza alınmalıdır. Ama Marx ve ben, Bakunin kadar eski ve onun kadar inanmış, bilinen tanrıtanımazlar ve materyalistleriz, tıpkı tüm üyelerimizin çoğunluğu gibi; miras hakkının anlamsız bir şey olduğunu biz de Bakunin kadar biliyoruz ancak şu farkla ki, biz, miras hakkının kaldırılmasını bütün kötülüklerden kurtulmak olarak göstermeyi yerinde ve önemli bulmadık; devletin kaldırılmasına gelince, bu, bizim de toyluğumuzda pek çok kullandığımız eski bir Alman felsefî ibaresidir. Ama bütün bunları programımıza sokmak, üyelerimizin pek çoğunu kendimizden uzaklaştırmak ve Avrupa proletaryasını biraraya toplayacak yerde bölmek demek olurdu. Bakuninci programı Birliğin programı olarak kabul ettirme yolundaki çabalar başarı sağlayamayınca, Birliği dolaylı yollardan buraya getirmeye kalkışıldı. Bakunin, Cenevre'de, Sosyalist Demokrasinin İttifakını[20] kurdu, bu, bizimkinden ayrı uluslararası bir kuruluş olacaktı. Örgüt şubelerimizin "en radikal kafaları", bakuninciler, her yerde bu *İttifakın* şubelerini kuracaklardı, ve bu şubelerin Cenevre'de ayrı bir Genel Kurula (Bakunin'e) bağlanmaları ve bizimkilerden ayrı ulusal kurullara sahip olmaları uygun görülüyordu; bizim Genel Kurulumuzda, İttifak sabah bizimle birlikte oturuma katılacak, gün boyunca da kendi özel kongresini yapacaktı. Bu güzel plan Kasım 1868'de Genel Kurula sunuldu. Ancak, 22 Aralık 1868'de, Genel Kurul, bu düzenlemeyi, Birliğimizin tüzüğüne aykırı bularak geri çevirdi ve İttifakın şubelerinin ancak herbiri ayrı ayrı olmak üzere kabul edilebileceğini ve İttifakın ya kendini dağıtmaya karar vermesi ya da Enternasyonale bağlı olma durumuna son vermesi gerektiğini açıklıyordu. 9 Mart 1869'da Genel Kurul, İttifak şubelerinin Uluslararası (Enternasyonal) İşçi Birliği Şubeleri haline dönüştürülmesine bir engel olmadığını İttifaka bildirdi. İtti-

fakın dağıtılmasına ve şubelerinin Enternasyonale girmesine kesin olarak karar verildiği takdirde, yönetmeliğimize göre, her yeni şubenin yerini ve üye sayısını kurula bildirmek gerekiyordu. Bu koşullar hiç bir zaman tam olarak yerine getirilmedi, İttifak, Fransız ve İsviçre dışında hiç bir yerde onay görmedi, Fransa ve İsviçre'de de sonunda bölünmeye yolaçtı: yaklaşık 1.000 kadar bakuninci —bizimkilerin onda-birinden az— Fransız ve İsviçre federasyonundan çekildiler ve Genel Kurula başvurarak, kendilerini ayrı bir federasyon olarak tanıyıp kabul etmesini dilediler, kurul da, hiç kuşkusuz, bu isteğe karşı çıkmayacaktır. İşte görüyorsunuz, bakunincilerin hareketinin başlıca sonucu, saflarımızda bir bölünmeye yolaçmak olmuştur. Hiç kimse onların kendi özel dogmalarının karşısına engel dikmedi, ama bu onlara yetmiyordu, ve onlar tüm üyelerimize kumanda etmek ve kendi öğretilerini herkese kabul ettirmek istediler. Ödevimiz olduğu gibi, biz, onlara yaptıklarının karşılığını verdik; bununla birlikte, eğer onlar bizim öteki üyelerimizle birlikte doğrudürüst birarada bulunmayı kabul ederlerse onları dışarı atmaya ne hakkımız ne de isteğimiz var. Ancak bir de şu var, acaba bu gibi unsurları önemsemek uygun mudur değil midir ve eğer bu özel bağnazlığa batıp çıkmamış İtalyan şubelerini bizden yana kazanabilirsek kuşkusuz onlarla daha iyi çalışabiliriz. Siz Napoli'de bulacağınız durum ve koşullara göre buna kendiniz karar verebileceksiniz.

İtalyanca yazılmış, ilk kez, *La Società*, 1951, n° 4'te yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

İŞÇİ SINIFININ SİYASAL EYLEMİ ÜZERİNE

21 EYLÜL 1871'DE LONDRA KONFERANSINDA YAPILAN KONUŞMA[21]

SİYASET konusunda mutlak bir çekimserlik olanaksızdır; bu nedenle çekimser tutumu benimseyen bütün gazeteler aslında siyaset yapmaktadırlar. Önemli olan siyasetin nasıl yapıldığı ve hangi siyasetin yapıldığıdır. Ayrıca bizim için çekimserlik olanaksızdır. İşçi partisi siyasal parti olarak ülkelerin çoğunda daha şimdiden zaten vardır. Çekimserlik öğütleyerek işçi partisini yıkmak bize düşmez. Günlük yaşamın deneyimi, mevcut hükümetin kendileri üzerinde uyguladığı, ister siyasal ister toplumsal amaçlı baskı, işçileri, istesinler, istemesinler siyasetle uğraşmaya zorluyor. Onlara çekimserlik vazetmek, onları burjuva siyasetinin kucağına itmek olur. Özellikle proletaryanın siyasal

eylemini gündeme getiren Paris Komününün ertesinde çekimserlik tamamen olanaksızdır.

Biz sınıfların kaldırılmasını istiyoruz. Buna ulaşmanın aracı nedir? Proletaryanın siyasal egemenliği, söz geçirirliği, ama bu herbir yandan onay görünce, şimdi bizden siyasete karışmamamız isteniyor! Bütün çekimserciler kendilerine devrimci diyorlar, hem de en üstün devrimciler. Ama devrim, siyasetin en üstün işidir; devrimi kim istiyorsa onun aracını da, yani devrimi hazırlayan, işçileri devrim için eğiten siyasal eylemi de istemek zorundadır, siyasal eylem olmadan işçiler, savaşımın hemen ertesinde Favre'ların, Pyat'ların oyununa geleceklerdir. Ancak yapılması gereken siyaset, işçi siyasetidir; işçi partisinin, herhangi bir burjuva partisinin kuyruğu olarak değil, ama kendi amacı, kendine özgü siyaseti olan bağımsız bir parti olarak kurulması gerekir.

Siyasal özgürlükler, toplanma özgürlüğü, dernek kurma özgürlüğü ve basın özgürlüğü, işte bizim silahlarımız, peki bunları elimizden almak istiyorlarsa biz kollarımızı kavuşturmalı ve çekimser kalmalıyız öyle mi? Deniyor ki, her türlü siyasal davranış, eşyanın varolan durumunun kabul edilmesi anlamını içerir. Ama eşyanın bu durumu bize gene o duruma karşı çıkmak, onu protesto etmek olanaklarını verdiği zaman, bu olanakları kullanmak, varolan durumu tanımak, kabul etmek demek değildir.

Konuşma Fransızca olarak yapılmış,
ilk kez tüm olarak, *International Communiste*,
1934, n° 29'da yayınlanmıştır.

KARL MARX VE FRIEDRICH ENGELS

ULUSLARARASI İŞÇİ BİRLİĞİ (ENTERNASYONAL) DELEGELERİNİN 17-23 EYLÜL 1871 TARİHLERİNDE LONDRA'DA TOPLANAN KONFERANSINCA ALINAN KARARLAR

(PARÇA)

IX
İŞÇİ SINIFININ SİYASAL EYLEMİ ÜZERİNE

"İşçilerin (çalışanların) iktisadî kurtuluşu büyük amaçtır, her siyasal hareketin bir *araç olarak* tâbi olması gereken büyük bir amaçtır" diyen *Tüzüğün* aslı gözönünde bulundurularak;

"Toprak beyleri ve sermaye beyleri kendi iktisadî tekellerini savunmak ve sonsuzlaştırmak için, her zaman kendi siyasal ayrıcalıklarından yararlanacaklardır. Emeğin kurtuluşuna omuz vermek şöyle dursun mümkün olan her türlü engeli karşısına çıkarmaya devam edeceklerdir... şu halde siyasal iktidarı ele geçirmek işçi sınıfının ilk görevi haline gelmiştir"[22] diyen Uluslararası İşçiler Birliğinin *Açış Konuşması* (1864) gözönünde bulundurularak;

"İşçilerin (çalışanların) toplumsal kurtuluşları onların siyasal kurtuluşlarından ayrılamaz"[23] diyen Lozan Kongresinin (1867) kararı gözönünde bulundurularak;

"Tüzüğümüzün metnine göre, elbette ki, İngiltere'deki, Kıta Avrupası'ndaki ve Amerika'daki şubelerimizin yalnızca işçi sınıfının militan örgütlenmesine merkez hizmeti görmek değil, ama aynı zamanda, herbiri kendi ülkelerindeki bizim en ilerdeki amacımızın, işçi sınıfının iktisadî kurtuluşunun, özgürlüğünün gerçekleştirilmesine yönelik her türlü siyasal hareketi desteklemek de özel görevleridir." diyen Genel Kurulun —1870 plebisitinin[24] öngününde Fransız Enternasyonalcilerinin sözde komplolar üzerine yayınladığı— bildirisi gözönünde bulundurularak;

Tüzüğün asıllarına tam uygun olmayan çevirilerinin Uluslararası İşçiler Birliğinin gelişmesine ve eylemine zararlı olan yanlış yorumlara yolaçması dolayısıyla;

İşçiler yönünden gelen her türlü kurtuluş çabasını zor yoluyla boğmaya çalışan kaba kuvvete başvurarak sınıflar ayrımını ve bundan doğan mülk sahibi sınıfların siyasal egemenliğini sürdürmeyi kendine hak gören çığrından çıkmış bir gericilik karşısında;

Ve ayrıca,

mülk sahibi sınıfların bu kolektif iktidarı karşısında, proletaryanın, ancak, sınıf olarak, mülk sahibi sınıflar tarafından kurulmuş bütün eski partilere karşıt, ayrı bir siyasal parti halinde örgütlenerek hareket edebileceği;

proletaryanın bu siyasal parti halinde kuruluşunun toplumsal devrimin ve onun en yüce hedefinin, yani sınıfların kaldırılmasının zafere ulaşmasının güvence altına alınması için vazgeçilmez olduğu;

iktisadî savaşımlarla daha şimdiden elde edilmiş olan işçi sınıfı kuvvetlerinin güçbirliğinin, bu sınıfın elinde, sömürücülerin siyasal iktidarına karşı bir kaldıraç olarak da hizmet etmesi gerektiği —

gözönünde bulundurularak,

Konferans, Enternasyonal üyelerine anımsatır:

İşçi sınıfının savaşkan durumunda iktisadî hareketi ve siyasal eylemi çözülmezcesine birleşmiştir.

K. Marx ve F. Engels tarafından
Eylül-Ekim 1871'de yazılmış
ve yayına hazırlanmıştır.
İngilizce, Almanca ve Fransızca olarak
broşür halinde yayınlanmış ve 1871
Kasımında Enternasyonalin çeşitli
organlarında basılmıştır.

MARX'TAN FRIEDRICH BOLTE'A

(LONDRA'DAN NEW YORK'A)

Londra, 23 Kasım 1871

... *L'International*, sosyalist ya da yarı-sosyalist mezheplerin yerine, işçi sınıfının gerçek örgütünü geçirmek amacıyla kurulmuştu. Başlangıç tüzüğü ve açılış konuşması, bunu, ilk bakışta ortaya koymaktadır. Öte yandan, eğer tarihin akışı daha o zaman mezhepler dünyasını savurup atmasaydı, Enternasyonal ayakta durmazdı. Sosyalist mezhepciliğin (sekterliğin) evrimi ile gerçek işçi hareketinin evrimi her zaman ters doğrultuda olur, (tarihsel olarak) mehzepler haklı görüldüğü sürece, işçi sınıfı bağımsız tarihsel bir hareket için henüz olgunlaşmış değildir. İşçi sınıfı, bu olgunluğa vardığı anda, bütün mezhepler özünde gericidirler. Bununla birlikte, tarihin her yerde gözler önüne serdiği şey

Enternasyonalin tarihinde de yeniden yinelendi. Eskimiş, zamanı geçmiş olan, her zaman kendini toparlamaya ve yeni biçim içinde tutunmaya çalışır.

Ve, Enternasyonalin tarihi, her zaman işçi sınıfının gerçek hareketine karşı Enternasyonalin kendi içinde tutunmaya çabalayan mezheplere ve heveskâr girişimlere karşı *Genel Kurulun, sürekli savaşımının* tarihi olmuştur. Bu savaşım, *Kongrelerde,* ama pek daha çok Genel Kurulun tek tek şubelerin herbiriyle yaptığı görüşmelerle yürütülmüştür.

Paris'te, prudoncular (karşılıklı yardımlaşmacılar) da Birliğin kurucularından olduklarından, ilk yıllarda, doğal olarak dizginleri ellerinde tuttular. Daha sonra, onlara karşı muhalefetle, Birlikte, doğal olarak, ortaklaşacı (kolektivist), olgucu (pozitivist) vb. gruplar kuruldu.

Almanya'da lasalcı klik. Ben kendim, iki yıl, o ünlü Schweitzer ile mektuplaştım, Lassalle'ın örgütünün, basit bir mezhep örgütünden başka bir şey olmadığını, ve dolayısıyla, Enternasyonalin uğrunda çaba gösterdiği *gerçek* işçi hareketinin örgütlenmesine düşman olduğunu çürütülmez bir biçimde tanıtlayarak [gösterdim]. Onun, bunları anlamamak için "nedenleri" vardı.

1868'in sonunda, Rus Bakunin, Enternasyonalin bağrında, *d'Alliance de la Démocratie Socialiste** adı altında *une deuxiéme Internationale ayant lui pour chef,*** oluşturmak amacıyla Enternasyonale girdi. O —hiç bir teorik bilgisi olmayan adam— her ayrı organda, Enternasyonalin *bilimsel* propagandasının temsilcisi olmak ve bu propagandayı Enternasyonalin içindeki bu ikinci Enternasyonalin özgül görevi haline getirmek iddiasındaydı. Onun programı sağdan soldan araklamalarla yüzeysel bir biçimde oluşturulmuş bir yutturmacaydı — sınıfların eşitliği (!), toplumsal *hareketin çıkış noktası olarak miras hakkının* kaldırılması

* Sosyalist Demokrasinin İttifakı. —ç.

** Kendisi başında olmak üzere ikinci bir Enternasyonal. —ç.

(sensimoncu saçmalık), birlik üyelerine bir *dogma gibi* empoze edilen *tanrıtanımazlık,* vb., ve en birinci (*prudoncu*) dogma olarak da *siyasal hareketten kaçınmak.*

Bu çocuk masalı, işçi hareketinin maddî koşullarının henüz az gelişmiş olduğu İtalya'da ve İspanya'da ve Latin İsviçre ile Belçika'da da bazı kendini beğenmiş, hırslı ve boşkafalı doktrinerler arasında yankı buldu (ve hâlâ bir miktar etkinliği var).

Bay Bakunin için, öğreti (onun Proudhon'dan, Saint-Simon'dan, vb. dilencilikle toplanmış eski-püsküleri) ikincil, katma bir şey —kişi olarak kendini geçerli kılmanın basit bir aracı— idi, hâlâ da öyledir. O teorisyen olarak sıfır olmasına karşın, entrikacı olarak ustadır.

Genel Kurul, (bir dereceye kadar Fransız prudoncularının, özellikle de *Fransa'nın güneyi*ndekilerin destekledikleri) bu fesatla yıllarca savaşmak durumunda kaldı. Sonunda, Konferansın 1, 2, ve 3, IX, XVI ve XVII. kararlarıyla[25] uzun zamandan beri hazırlanmış olan darbeyi indirdi.

Genel Kurulun Fransa'da savaştığı şeyi Amerika'da desteklemeyeceğini söylemeye gerek yoktur. 1, 2, 3, ve IX sayılı kararlar şimdi New-York komitesine, mezhep toplulukları, heveskâr grupları diye ne varsa hepsine son vermek, gerektiğinde de onları kapıdışarı etmek için meşru silahları vermiş bulunuyor.

Nota bene: Siyasal hareket konusunda:*

İşçi sınıfının siyasal hareketinin son amacı, doğal olarak siyasal iktidarı kendi hesabına ele geçirmektir, ve bunun için elbette ki, işçi sınıfının önceden örgütlenmesi, belli bir gelişme aşamasına ulaşmış ve doğrudan doğruya işçi sınıfının iktisadî savaşımlarından çıkıp gelen bir örgütlenme zorunludur.

Ama öte yandan, işçi sınıfının, *sınıf olarak,* egemen sı-

* Önemli not. —ç.

nıflara karşı çıktığı ve dıştan bir baskı ile onları zorlamaya çalıştığı her hareket siyasal bir harekettir. Örneğin, grevler, vb. yoluyla şu ya da bu fabrikada ya da sanayi kolunda kapitalistleri işgününü kısaltmak için zorlama girişimi salt iktisadî bir harekettir, buna karşılık, sekiz saatlik işgünü vb. gibi *bir yasa* çıkarttırmayı hedef alan hareket *siyasal* bir harekettir. Ve işte böylece işçilerin her yerde birbirinden ayrı iktisadî hareketleri *siyasal* bir hareket doğurur, yani kendi çıkarlarını, genel bir biçimde gerçekleştirmek, toplumsal olarak zorlayıcı genel bir güce sahip olan bir biçim gerçekleştirmek üzere bir *sınıf* hareketi doğururlar. Bu hareketler belli bir ön örgütlenmeyi varsayarlarsa da, kendileri de, bir o kadar, bu örgütlenmeyi geliştirmenin araçlarıdırlar.

İşçi sınıfı, kolektif kuvvete karşı, *id est** egemen sınıfların siyasal kuvvetine karşı kesin bir kampanyaya girişebilmek için örgütlenmesini henüz yeterince geliştirmemiş olduğu durumlarda, her ne olursa olsun, politikada egemen sınıfların bize gösterdikleri düşmanca tutuma karşı sürekli bir ajitasyonla bu hedefe varmak ereğiyle yetiştirilmelidir. Bunun tersi durumlarda, Fransa'da Eylül Devriminin[26] gösterdiği gibi, ve bir ölçüde, İngiltere'de şu ana kadar Bay Gladstone ve ortaklarının hâlâ başarıyla yürüttükleri oyunun da gösterdiği gibi, egemen sınıfların elinde bir oyuncak olarak kalır...

Almanca yazılmış, ilk kez kupürler halinde
Briefe und Auszüge aus
Briefen von Joh. Phil.
Becker, Jos. Dietzgen, Friedrich
Engels, Karl Marx und Andere, an
F. A. Sorge und Andere, Stuttgart 1906'da
ve tümüyle, Rusça olarak Marx ve Engels'in
Tüm Yapıtları'nın 1. baskısının XXVI.
cildinde, 1935'te yayınlandı.

* Yani. —ç.

ENGELS'TEN PAUL LAFARGUE'A

(LONDRA'DAN MADRİT'E)

Londra, 30 Aralık 1871

... İspanyol dostlarımız şimdi artık bu bayların "otoriter" sözcüğünü nasıl kötüye kullandıklarını göreceklerdir. Bakuninciler bir şeyden hoşlanmadılar mı, hemen onun otoriter olduğunu söylerler ve böyle demekle de onu sonsuza değin mahkûm ettiklerini sanırlar. Onlar, birer burjuva, gazeteci, vb. değil de, işçi olsaydılar, ya da hiç değilse iktisadî sorunları ve modern sanayiin sorunlarını birazcık incelemiş olsaydılar, kimi kişilere bir dış iradenin, yani bir otoritenin, empoze edilmeksizin, hiç bir ortak eylemin olanaklı bulunmadığını, ister oy veren çoğunluğun iradesi olsun, ister yönetici bir komitenin ya da bir tek adamın iradesi olsun, bu iradenin, her zaman ona karşı olanlara kabul

ettirilen bir irade olduğunu bilirlerdi; ama bu bir tek ve yönetici irade olmadan, hiç bir elbirliğinin (*coopération*) olanağı yoktur. Bir yönetim olmadan, yani otorite olmadan işletin bakalım Barcelona'nın büyük fabrikalarından birini! Ya da her makinistin, her ateşçinin, vb., tam bulunması gerektiği anda yerinde bulunduğundan kesin olarak emin olmadan bir demiryolunu yönetiniz bakalım! O yiğit Bakuninin, hiç kimsenin yerinde bulunmamasını öngören ilkelere göre yönetilen, yönetmeliklerin otoritesine, toplumda olabilecek herhangi bir durumunda Bale kongresinin[27] kurallarından çok daha otoriter olan bu kurallara katlanmaktan hoşlanmayan bir demiryolu işletmesinin bir vagonuna koca gövdesini emanet edip etmeyeceğini bilmek isterdim doğrusu! Bütün bu aşırı radikal ve devrimci atıp tutmalar, fikirlerin kopkoyu sefaletini, ve toplumun gündelik yaşamının içinde oluşup geliştiği koşullardan tam anlamıyla habersiz olduğunu gizlemekten başka bir işe yaramıyor. Peki gidin öyleyse, bir gemideki, gemicilerin "hem de gönül rızasıyla kabul ettikleri tüm otoriteyi" kaldırın!

Fransızca yazılmış, ilk kez,
F. Engels, P. et L. Lafargue, *Correspondance*,
t. 1, Paris 1956'da yayınlanmıştır.

FRIERDICH ENGELS

SONVILLIER KONGRESİ VE ENTERNASYONAL[28]

ULUSLARARASI İşçiler Birliğinin şu andaki durumunu anlatmanın kuşkusuz gereği yoktur. Bir yandan, Paris'teki görkemli olaylar,[29] ona, şimdiye kadar hiç görmediği bir güç ve taraftar kitlesi kazandırdı; öte yandan hemen hemen tüm Avrupa hükümetlerinin ona karşı güçbirliği yaptıklarını görüyoruz: Thiers ve Gorçakov, Bismarck ve Beust, Victor Emmanuel ve papa,[30] İspanya ve Belçika. Her yerde Enternasyonale saldırıyorlar: Eski Dünyanın bütün güçleri, askerî ve sivil mahkemeler, polis ve basın, gerici toprak sahipleri ve burjuvalar Enternasyonalin kovuşturulması için birbirleriyle yarışıyorlar, ve bütün kıta üzerinde işçilerin bu dehşet saçan koskoca kardeşliğini yasadışı kılmak

için bütün araçların seferber edilmediği bir tek yer bulunamayacaktır.

İşte, eski toplumun tüm güçlerinin zor kullanarak Enternasyonali dağıtmak için biraraya toplandıkları, birliğin ve bağlılığın her zamandan daha çok zorunlu olduğu tam bu anda, evet tam bu anda, Enternasyonal üyelerinden küçük bir grup, kendi açıklamasına göre günden güne ufalan bir grup, İsviçre'nin bir yerinde, Birlik üyeleri arasında ayrılık tohumları saçmak üzere bir genelge yayınlamayı pek yerinde görmüştür. Kendilerine *Jura Federasyonu* adını takan bu grup, özünde, Bakunin'in yönetiminde, iki yılı aşkın bir süreden beri, İsviçre'nin Fransızca konuşulan bölümündeki birliği baltalayan, çeşitli ülkelerdeki aynı kafadan ünlü kişilerle büyük bir gayretkeşlikle sürdürdükleri özel yazışmalarıyla Enternasyonalin oybirliğiyle yürüttüğü eyleme karşı çıkan bu aynı kişilerden oluşmaktadır. Bu entrikalar İsviçre sınırları içinde kaldığı ya da gizli kapaklı yürütüldüğü sürece, biz, bunları ortalığa yaymak istemiyorduk, ama şimdi bu adı geçen genelge bizi bunu yapmaya zorluyor.

Genel Kurulun, bu yıl, bir kongre değil de bir konferans[31] için çağrı çıkarmış olmasına dayanarak Jura Federasyonu, kendi Sonvillier kongresinde, 12 Ekimde, Enternasyonalin bütün şubelerine hitap eden bir genelgeyi kabul etti; genelge çok sayıda basılmış ve dünyanın her ülkesinde dağıtılmıştı, ve içinde, Enternasyonal şubelerine, derhal bir kongrenin toplantıya çağrılması üzerinde direnmeleri öneriliyordu. Kongre yerine neden bir konferans konulması gerektiği, hiç değilse bizim için Almanya ve Avusturya'da gün gibi açıktı. Eğer biz, delegelerimizi bir kongreye yollasaydık, bunlar dönüşlerinde kesenkes tutuklanacaklar ve hapse atılacaklardı; İspanya, İtalya ve Fransa delegeleri aynı durumda bulunuyorlardı. Açık tartışmaların yapılmadığı, yalnız faaliyet toplantılarının sözkonusu olduğu bir

konferans pekâla olabilirdi, çünkü delegelerin adları herkesçe bilinmeyecekti. Konferansın, ilke sorunlarını çözümleyememek ya da program ve tüzüğe değişiklikler getirememek ve genellikle yasama niteliğinde önlemler alamamak gibi bir eksikliği vardı: konferans, program ve tüzükteki örgütlenme ilkelerinin ve kongrelerde alınan kararların daha iyi uygulanmasını sağlayacak faaliyet kararları almakla yetinmek zorundaydı. Ancak, içinde bulunulan koşullar gözönünde bulundurulduğunda, bundan fazlasını yapmak da gerekmiyordu: c an için kesinlikle vazgeçilmez önlemlerin alınması sözkonusuydu ve bunun için de bir konferans yeterliydi.

Kaldı ki, konferansa ve kararlarına karşı yapılan saldırılar bir bahaneden başka bir şey değildi. Zaten adı geçen genelge, konferansa ve kararlarına şöyle bir değinip geçiyor. Tersine, genelgenin yazarları kötülüğün nedenlerini çok daha derinlerde görüyorlar. Onlar, program ve tüzüğe ve kongrelerin önceki kararlarına göre, Enternasyonalin, "isterse işçilerin kendi gönüllerince onayladıkları, seçilmiş bir otorite olsun, her türlü yönetici otoritenin dışında", işçilerin gene kendileri, yani işçiler tarafından kurtarılmalarını amaç edinen özgür bir "özerk şubeler federasyonu"ndan başka bir şey olmadığını iddia ediyorlar.

Bu durumda, Genel Kurul, "basit bir iletişim ve istatistik bürosu"ndan başka bir şey olmuyor. Ama bu ilk temel ilke, kısa sürede, ilkten Genel Kurula yeni üyeleri alma hakkının tanınmasıyla, daha sonra da, asıl önemlisi, Genel Kurulun bazı şubeleri bir sonraki Kongre toplanıncaya kadar geçici olarak örgütten çıkarma ve kongre kararlarından önce uyuşmazlıkları kestirip atma hakkını veren Bâle Kongresinin kararlarıyla sözde çiğnenmiş oluyor. Böylece Genel Kurulun eline tehlikeli bir iktidar teslim edilmiş oluyormuş ve özerk şubelerin özgür birliği, kendi gönlünce bu şubelerin örgüte kabulünü reddedebilecek ya da eylemlerini

askıya alabilecek bir Genel Kurulun eli altına verilmiş "tam disiplinli şubelerin" hiyerarşik ve otoriter bir örgütü haline dönüştürülmüş oluyormuş.

Kendini savunabilecek yetenekteki bir örgütün değerini yeterince anlayabilen Alman okurlarımız, bütün bunları çok garip bulacaklardır. Böyle olması çok doğal, çünkü Bay Bakunin'in burada tüm görkemiyle ortaya çıkan teorileri bugüne kadar Almanya'ya işlemeyecektir. Demek ki, her şeyden önce bayrağı üzerine işçi sınıfının kurtuluşu uğruna savaşım sloganını yazan bir işçi örgütünün başında bir Yürütme Komitesi değil de, basit bir yazışma ve istatistik bürosu olması gerektiği ortaya çıkıyor! Ancak, işçi sınıfının kurtuluşu uğruna savaşım, Bakunin ve ardından gidenler için boş bir bahanedir, onların gerçek hedefi bambaşka.

"Geleceğin toplumu, Enternasyonalin benimsediği örgütlenmenin genelleştirilmesinden başka bir şey olacak değildir. Şu halde, bu örgütü bizim ülkümüze olabildiğince yaklaştırmaya özen göstermeliyiz. ... Enternasyonal, yani gelecekteki insan toplumunun bu embriyonu, şimdiden, bizim özgürlük ve federasyon ilkelerimizin aslına tam uygun bir imgesi olmak ve bağrındaki otoriteye ve diktatörlüğe eğinimli her türlü ilkeyi çıkarıp atmak zorundadır."

Biz Almanlara gizemciliğimizden (*mysticisme*) ötürü kara çalınmıştır, ama bu cinsten bir gizemcilikten çok uzağız biz. Enternasyonal, artık ne Versailles'daki gibi kurşuna dizmelerin, ne askerî mahkemelerin, ne sürekli orduların, ne özel mektupların sansür edilmesinin, ne Brunswick mahkemesinin[32] olmayacağı gelecekteki toplumun bir önörneğidir! Tam da bütün gücümüzle kendimizi savunmamız gereken bir anda, proletaryaya, her gün, her saat, yürütmeye zorlandığı savaşımın gereksinmelerine uygun bir biçimde örgütlenmesi değil de, birtakım hayalperestlerin yarının toplumu üzerine kendi kafalarında kurdukları, bulanık ta-

sarımlara göre örgütlenmesi öneriliyor! Düşünelim birazcık, bu modele göre bizim kendi Alman örgütümüzün neye benzeyeceğini. Hükümetlerle ve burjuvazi ile savaşacağımız yerde, programımızın her maddesinin, kongrenin her kararının geleceğin toplumunun tastamam bir yansısı olup olmadığını anlamak için kafamızı pa latacağız. Yürütme Komitesi yerine basit bir yazışma ve istatistik büromuz olacak. Bu büronun bütün işi, elinden geldiğince özerk şubeleri çekip çevirmektir — öylesine özerk şubeler ki, bunlar, hiç bir yönetici otoriter organı, bu, onların kendi özgür onaylarıyla kurulmuş da olsa, tanımamalıdırlar; çünkü, tanırlarsa, gelecek toplumun önörneği olmaktan ibaret olan ilk görevlerini çiğnemiş olurlar! Kuvvetlerin birleştirilmesi, uyum içinde yürütülen eylemler, bunlar sorun olamaz. Eğer şubelerden herbirinde azınlık çoğunluğa boyun eğerse, özgürlük ilkesine karşı büyük bir suç işlemiş ve otoriteye, zorbalığa götüren ilkeyi kabul etmiş olur! Eğer Stieber bütün zaptiyeleriyle, eğer bütün karanlık kabine,[33] eğer bütün Prusya subayları yukarıdan gelen bir emirle, onu yoketmek üzere sosyal-demokrat örgüte katılırlarsa, Komite ya da daha doğrusu yazışma ve istatistik bürosu her ne şekilde olursa olsun buna karşı çıkmayacaktır; yoksa, bu, hiyerarşik ve otoriter bir örgüt oluşturmak demek olur! Ve hele bu örgütte **disiplinli** şubeler hiç olmamalıdır. Ne parti disiplini, ne güçlerin bir merkezde toplanması, ne de savaşım araçları! Peki ne olacak o zaman gelecek toplumun önörneği? Kısacası, bu cinsten yeni bir örgütlenmeyle nereye varabiliriz ki? İlk hıristiyanların korkak ve kölece örgütlenmesine, her tekmeyi minnetle kabullenen bu köleler kölece davranışları sayesinde, dinlerini, zafere, evet doğru, zafere üç yüzyılın sonunda ulaştırdılar, ama proletarya, ne olursa olsun, bu devrim yöntemini örnek almayacaktır! Nasıl ilk hıristiyanlar kendi imgesel cennetlerini örgütlenme modeli olarak almışlardıysa, görüyorsunuz, biz de aynı şe-

kilde Bay Bakunin'in gelecek toplumsal cennetini örnek olarak kabul etmeliyiz, ve savaşacağımıza dua etmeli ve umutla beklemeliyiz. Ve işte bize bu gibi saçmalıkları vazedenler, tek gerçek devrimciler diye geçiniyorlar!

Gene Enternasyonale dönersek, şimdilik işlerin gene de pek kötü gitmediğini söylemeliyiz. Genel Kurul, yeni bir kongreye karar alıncaya kadar Bâle kongresinin kararlarını uygulamak zorundadır, ve ödevini yerine getirecektir. Genel Kurul, nasıl Tolain'leri ve Durand'ları kapıdışarı etmekten çekinmediyse, aynı şekilde, bunu bir zorbalık olarak görecek, Bakunin kusura bakmasın ama, Enternasyonalin kapısının Stieber ve ortaklarına da kapalı olmasına gözcülük edecektir.

Peki nasıl oldu da Bâle kongresinden böyle kötü kararlar çıktı? Çok basit. Bu kararlar Belçika delegelerince önerilmişti ve *hiç kimse onları Bakunin ve arkadaşları özellikle genelgeyi imzalamış olan Schwitzguebel ve Guillaume kadar yürekten onaylamadı.* O zaman işler başkaydı, doğru. O zaman bu baylar çoğunluğu almayı ve Genel Kurulu ele geçirmeyi umuyorlardı. O zaman Genel Kurula verilen tüm haklar bu baylara az görünüyordu. Ama şimdi iş başka. Şimdi uzanamadıkları ciğere pis diyorlar. Şimdi, bakuninci gelecek toplumun ününe zarar gelmesin diye, Genel Kurul basit bir yazışma ve istatistik bürosu haline getirilmelidir.

Ve bu adamlar, ilkel hıristiyanlıktan esinlenilmiş bütün gizemci öğretileriyle birlikte Enternasyonal içinde ufacık bir azınlık oluşturan bu meslekten sekter kişiler, Genel Kurulu, üyeleri, "Enternasyonal içinde kendi özel programlarını, kendi kişisel öğretilerini başat kılmak istiyorlar..." diye kınamaktan ve "onların kendi özel düşüncelerinin Birlik içinde tek başına geçerli olmaya haklı bulunan resmî teori gibi görmeleri doğaldır" demekten utanmıyorlar.

Bu gerçekten de biraz fazla ileri gitmek oluyor. Enternasyonalin içinde olup bitenleri izleyebilmiş olan herhangi

bir kimse bilir ki, bu aynı adamlar yaklaşık olarak üç yıldan beri, başlıca, kendi sekter teorilerini genel program diye Birliğe zorla kabul ettirmeye çalıştılar; başaramayınca da elaltından bakuninci lafazanlıkları Enternasyonalin genel programı imiş gibi göstermeye koyuldular. Her şeye karşın, Genel Kurul, onların Enternasyonale katılma ya da, ipsiz sapsız sekter sözlerini kendi imzalarıyla istedikleri kadar yayma haklarına karşı çıkmaksızın bu sahtekârlıkları protesto etmekten başka bir şey yapmadı. Genel Kurulun bu yeni genelgeye karşı tutumunun ne olacağını söylemek için henüz erkendir.

Bu adamlar, yeni örgütlenmeleriyle ne elde etmeyi başardıklarını pek güzel ortaya koydular. Gerici hükümetlerin zor kullanarak engeller çıkarmadığı her yerde Enternasyonal, Paris Komününden bu yana çok büyük gelişmeler gösterdi. Son 18 ay boyunca bu bayların ortaksız hüküm sürdükleri İsviçre Jurasında işler nasıl acaba? Onların Sonvillier kongresindeki kendi eylem raporlarını dinleyelim bakalım (Cenevre'de çıkan haftalık *Révolution Sociale*'a bakınız):

"... Bu, müthiş olaylar, Enternasyonalin şubeleri üzerinde *kısmen moral bozucu,* kısmen de yararlı bir etki meydana getirecekti. ... Sonra, proletaryanın burjuvaziye karşı vermek zorunda olduğu o büyük savaşım gelir çatar, o zaman gerçekler düşünüp taşınmayı ve herkesin mizacına göre düşünmesini zorunlu kılar. ... Kimileri başlarını alıp giderler, zayıflıklarını gizlemeye çalışırlar, oysa ötekiler Enternasyonalin temsil ettiği yenileştirici ilkeye her zamankinden daha sıkı sarılırlar. — İşte, genellikle Enternasyonalin, özellikle de bizim Fransız İsviçresi federasyonumuzun bugünkü iç öyküsünün ağır basan gerçeği budur."

Burada yeni olan, bütün bunların Enternasyonalin bağrında yer aldığı yolundaki ifadedir, oysa gerçekte tersi olmuştur. Bununla birlikte Jura Federasyonunda durumun

böyle olduğu kesin olarak doğrudur. Dinleyin bakın bu bayların kendileri ne diyorlar bu konuda! Mouter şubesi bütün ötekiler içinde en az zarar görenidir, ama gene de hiç bir şey elde edememiştir.

"... Henüz şubeler kurulmamışsa da ... kurulması umulabilir. ... Bir işçi nüfusun son derece olumlu tutumu, Mouter şubesinin eylemini özellikle kolaylaştırmış bulunuyor. ... Grange şubesi ise küçük bir sosyalist işçiler çekirdeğine indirgenmiş durumdadır. ..."

İki Bienne şubesi, Komitenin mektuplarını bir kez olsun yanıtlamadılar, Meuchatel ve Locle şubeleri de aynı durumda; Bienne'in üçüncü şubesi, "şimdilik geçici olarak düşmüştür", bununla birlikte, "Enternasyonalin Bienne'de yeniden doğduğunu görme umutları tümden yitirilmemiştir".

Saint-Blaise şubesi ölü; Val-de-Ruz şubesi, kimbilir nasıl, ortadan kayboldu, Locle merkez şubesi uzun bir cançekişmeden sonra dağıldı, ama şimdi yeniden diriliyor kuşkusuz kongre seçimleri için; Chaux-de-Fonds şubesi nazik bir durumda; Courtelary'nin saat dalında [çalışan —ç.] oymacı ve menevişçiler şubesi, şu günlerde, İsviçre saatçilerinin birlik tüzüğüyle bir meslek birliği haline dönüşüyor, demek ki, Enternasyonale katılmayan bir derneğin tüzüğünü kabul ediyor. Aynı bölgenin merkez şubesi faaliyetini geçici olarak durdurdu, çünkü St. Imier'li ve Sonvillier'li üyeleri iki yerel şube kurdular (bu durum, bu merkezin, kongreye St. Imier ve Sonvillier şubelerinin delegelerinden başka iki delege göndermesine engel olmadı); Catebat şubesi parlak bir varlık gösterdikten sonra, bu yerel eşrafın tezgahladığı entrikalar karşısında pes etmek zorunda kaldı, tıpkı Corgémont şubesi gibi; sonunda, şimdiki halde Cenevre'de bir tek şube bulunuyor.

İşte özerk şubelerin özgür federasyonunun temsilcilerinin onsekiz aylık bir süre içinde, başlarındaki yazışma ve istatistik bürosu ile yaptıkları bu, işte onlar, çok geniş ve

çok kalabalık olmasa da gene de gelişen bir federasyonu bu hale getirdiler. Hem de bu, tam bir eylem özgürlüğünün bulunduğu bir ülkede ve başka her yerde Enternasyonalin muazzam başarılar elde ettiği bir dönemde oldu! Ve işte, tam da, bize başarısızlıklarının bu yürekler acısı tablosunu sundukları bir anda, kendilerinin kendi güçsüzlüklerinden ve umutsuzluklarından hoşnutsuzlukla yakındıkları bir anda, bizden, Enternasyonali, zorla, bugünkü durumuna gelmesini sağlayan yoldan ayrılmaya zorlamamızı istiyorlar; bizden, Enternasyonalin, Jura Federasyonunu göreli bir açılıp gelişme durumundan tam bir dağılıp bozulmaya götüren yolu tutmasını istiyorlar!

3 Ocak 1872'de Almanca yazıldı,
Der Volksstaat gazetesinin
10 Ocak 1872 tarihli 3.
sayısında yayınlandı.

ENGELS'TEN CARLO TERZAGHİ'YE

(LONDRA'DAN TÜRİN'E)
(2. DEĞİŞKE)

Londra [yaklaşık 14 (15) Ocak 1872]

[*Müsvedde*]

... Juracıların genelgesi,[34] yazarlarının kötü amacını ortaya çıkarıyor. İlkin konferans[35] konusunda ayrılık çıkarmaya çalışıyorlar, işte şimdi de Bâle kongresinin kararlarını, uygulamak *zorunda* olduğumuz bu kararları uygulamadığımız bahanesiyle bize sataşıyorlar. Genel Kurulun otoritesini, bu *otorite herkesin özgürce onayladığı bir otorite de olsa,* yadsıyorlar. Bu otorite olmadan (onların terminolojisini kullanmak için otorite diyorum) Tolain, Durand ya da Neçayev'in hakettikleri biçimde nasıl ödüllendirileceklerini, genelgede söylendiği gibi şubelerin özerkliği üzerine, süslü sözlerle, hainlerin ve Mardochée'nin[36] benzerlerinin içeri

sızmalarını bu bayların nasıl önleyebileceklerini bilmek isterdim.

Kuşkusuz, onların şubelere tanıdıkları özerkliğe kimsenin bir şey dediği yok, ancak, federal kurullara, ve son kademede de Genel Kurula bazı haklar vermeyen bir federasyonu aklın alması olası değil. Peki, bu *otoriter* kararları çıkaranlar ve savunanlar kimlerdi biliyor musunuz? Genel Kurul delegeleri mi? Hiç de değil. Bu otoriter önlemler Belçika delegeleri tarafından önerildi. Schwitzguebel'ler, Guillaume'lar ve Bakunin'ler ve kararların *en ateşli savunucuları* oldular. *İşte böyle.*

Bana öyle geliyor ki, onlar "*otorite*" ve merkezileşme terimlerini kötüye kullanıyorlar. Bir devrimden daha otoriter bir şey bilmiyorum, bana öyle geliyor ki, insan, kendi iradesini başkalarına bombaların ve tüfek mermilerinin desteğiyle kabul ettirdiği zaman, bütün devrimlerde olduğu gibi, burada bir otorite işi var demektir. Paris Komününün hayatına malolan şey, bir merkezileşmenin ve otoritenin eksikliğidir. Zaferden sonra otoriteyi motoriteyi ne yaparsanız yapın, ama savaş için bütün kuvvetlerimizi bir tek noktada birleştirmeli ve bir tek merkezî saldırıda yoğunlaştırmalıyız. Otoriteden ve merkezileşmeden, her türlü koşul ve durumda mahkûm edilecek iki şey gibi sözedildiği zaman, ya böyle konuşanlar devrimin ne olduğunu bilmiyorlar, ya da bunlar yalnız sözde devrimcidirler gibi geliyor bana.

İtalyanca ve Almanca yazıldı,
bu değişke (*Variante*) ilk kez,
K. Marx ve F. Engels,
Tüm Yapıtlar, 2. baskı, cilt 33'te
(Rusça) yayınlandı

ENGELS'TEN THEODORE CUNA'YA

(LONDRA'DAN MİLANO'YA)

Londra, 24 Ocak 1872

... Becker, Bakunin'in çevirdiği entrikalardan sizi haberdar ettiğini yazıyor. Ama buna pek fazla güvenmiyorum, ve işin esasını kısaca size aktaracağım. 1868 yılına kadar Enternasyonale karşı entrikalar çeviren Bakunin, Berne Barış Kongresindeki fiyaskosundan[37] sonra Enternasyonale katıldı ve derhal, *Enternasyonalin bağrında* Genel Kurula karşı fesat kurmaya başladı. Bakunin, prudonculukla komünizmin harman edilmesinden oluşmuş, kendine özgü bir teorinin hocalığını yapıyor; oysa, her şeyden önce, prudonculuktan akılda tutulması gereken şey, prudonculuğun, sermayeyi, ve dolayısıyla, toplumun evrimi sırasında ortaya çıkmış olan kapitalistlerle ücretliler arasındaki uzlaşmaz

çelişkiyi değil de *devleti* ortadan kaldırmak isteğidir, bu esas tezdir. Sosyal-demokrat işçilerin büyük kitlesi, bizim, devletin, egemen sınıfların, yani toprak sahipleri ile kapitalistlerin, ayrıcalıklarını korumak için başvurdukları bir örgütlenmeden başka bir şey olmadığı yolundaki görüşümüzü paylaşırken, Bakunin, sermayeyi yaratanın devlet olduğunu ve kapitalistin sermayeye ancak *devlet sayesinde* sahip olduğunu sanıyor. En başta gelen kötülük devlet olduğuna göre, ilkönce devleti ortadan kaldırmak gerekir, diye düşünüyor; devlet ortadan kaldırıldı mı, sermaye de kendi kendine kaybolacaktır; oysa biz tersini söylüyoruz: sermayeyi, üretim araçlarının küçük bir azınlığın elinde toplanması durumunu ortadan kaldırınız, devlet kendiliğinden düşecektir. Aradaki ayrılık büyüktür: daha önceden toplumun bir altüst oluşu durumu olmadan devleti ortadan kaldırmak bir saçmalıktır. İşte sermayenin kaldırılması, *tastamam,* toplumsal bir altüst oluştur, ve tümüyle üretimin biçim değiştirmesini içerir. Ama, Bakunin'e göre, başlıca kötülük devlet olduğuna göre, devleti, yani ister monarşi, ister cumhuriyet, vb., ne çeşitten olursa olsun herhangi bir devleti koruyup gözetecek hiç bir şey yapmamak gerekir. Şu halde *siyasetin her çeşidinden tümüyle elçekmek* gerekir. Siyasal bir iş görmek, ve hele herhangi bir seçime katılmak bu ilkeye ihanet etmek olur. Öyleyse propaganda yapılmalı, devlet kötülenip gözden düşürülmeli, örgütlenilmelidir, ve *bütün* işçiler, dolayısıyla çoğunluk senden yana olunca bütün yönetim organları kapatılacak, devlet kaldırılacak ve yerine de Enternasyonal örgütü konacaktır. Bu büyük iş mutluluk çağını açacaktır ve adına da *toplumsal tasfiye* denir.

Bütün bunlar o kadar radikal ve o kadar yalın görünmektedir ki, beş dakika içinde hepsi ezbere öğrenilir; bunun içindir ki, Bakunin'in teorisi, İtalya ve İspanya'nın genç avukatları, doktorları ve başka doktrincileri arasında böyle-

sine çabuk yandaşlar buldu kendisine. Ama işçilerin büyük kitlesi, ülkelerin kamusal işlerinin aynı zamanda kendi işleri olmadığına hiç bir zaman inandırılamayacaktır. Onlar *mizaç olarak siyasetçidirler* ve sonunda, kendilerine siyaseti bir yana bırakmayı buyuran kişiye sırt çevireceklerdir. İşçilere her ne durum ve koşul altında olursa olsun her türlü siyasetten uzak durmalarını vazetmek, onları papazların ya da burjuva cumhuriyetçilerin kucağına itmektir.

Bakunin'in Enternasyonali, siyasal savaşım için değil de, toplumsal tasfiyede, derhal eski devlet örgütünün yerini alabilmek üzere oluşturulmak zorunda olduğundan, Bakunin'in geleceğin toplumu konusundaki ülküsüne olabildiğince yaklaşmalıdır. Bu toplumda hiç bir *otorite* olmayacaktır, çünkü otorite —devlet—, işte büyük kötülük odur. (Ama elbette ki, en son aşamada karar verecek bir irade olmadan, tek bir yönetmenlik olmadan insanların bir fabrikayı nasıl çalıştıracakları, bir demiryolunu ya da bir deniz yolu hattını nasıl işletecekleri bize söylenmiyor.) Çoğunluğun azınlık üzerindeki otoritesi de aynı şekilde son bulacaktır. Her birey, her komün özerk olacaktır. Ancak, Bakunin, herbiri kendi özerkliğinin ufak bir parçasından vazgeçmedikçe yalnız iki kişilik bir birliğin bile nasıl mümkün olabileceğini bize açıklamıyor.

Demek ki Enternasyonal, bu örneğe göre örgütlendirilmelidir. Herbir şube, aynı şekilde her şube içinde herbir birey özerktir. Genel Kurula uğursuz, baş belası ve bozguncu bir yetki veren *Bâle kararları*[38] cehennemin dibine batsın! Bu yetki iyi niyetle, gönül rızasıyla da verilmiş olsa kaldırılmalıdır, salt bir yetki olduğu *için* kaldırılmalıdır.

İşte bu düzenbazlığın bellibaşlı noktaları.

Almanca yazılmış, ilk kez, kısaltılmış olarak
F. Engels, *Politisches Vermächtnis. Aus unveroffentlichten Briefen,*
Berlin, 1920'de ve tam olarak da
Die Gesellschaft, n° 11, Berlin
1925'te yayınlandı.

KARL MARX VE FRIEDRICH ENGELS

ENTERNASYONAL İÇİNDE SÖZDE BÖLÜNMELER

ULUSLARARASI İŞÇİ BİRLİĞİ GENEL KURULU ÖZEL GENELGESİ

(PARÇA)

... Şimdi de sekter şubelere geçelim:

Proletaryanın burjuvaziye karşı savaşımında birinci aşama sekter (mezhepçi) hareketle kendini gösterir. Sekter hareketin proletaryanın bir sınıf olarak davranacak kadar gelişmemiş olduğu bir dönemde varlık nedeni vardır. Tek tek bireyler olarak düşünürler, toplumsal uzlaşmaz karşıtlıkların eleştirisini yaparlar, ve bunların gerçek-dışı çözümlerini sunarlar, işçi kitlesinin bunları kabul etmekten, yaymaktan ve pratiğe geçirmekten başka yapacak bir şeyi yoktur. Bu ilk bilgileri verenlerden oluşan mezhepler (*secte*), doğaları gereği, çekimser, her türlü gerçek eyleme, siyasete, grevlere, güçbirliğine, tek sözcükle her türlü toplu ha-

rekete yabancıdırlar. Proletarya kitlesi, her zaman, bunların propagandasına kayıtsız, hatta düşmanca bir tutum içinde kalır. Paris ve Lyon işçileri, sensimonculardan, furiyecilerden, ikaryacılardan,[39] İngiliz çartistlerinin[40] ve tredünyoncularının ovıncılardan istediklerinden daha fazlasını istemiyorlardı. Başlangıçta hareketin kaldıraçları olan bu mezhepler, hareket kendilerini aştığı andan itibaren ona engel olurlar: o halde gerici olurlar; Fransa'daki ve İngiltere'deki mezhepler, ve son olarak da yıllar boyu proletaryanın örgütlenmesini engelledikten sonra sonunda polisin birer aleti haline gelen Almanya'daki lasalcılar bunun tanıklarıdır. Bir de nasıl müneccimlik (astroloji) ve simya biliminin çocukluğu iseler, mezhepler de proletarya hareketinin çocukluk çağıdırlar. Enternasyonalin temelinin atılabilmesi, kurulabilmesi için proletaryanın bu aşamayı aşmış olması gerekiyordu.

Mezheplerin birbirine karşıt ve değişik biçimlere meraklı örgütlerine karşılık Enternasyonal, bütün ülkelerdeki, kapitalistlere, toprak sahiplerine ve onların devlet içindeki örgütlü iktidarına karşı ortak savaşımlarında birbirlerine bağlı proleterlerin gerçek ve savaşçı örgütüdür. Bu bakımdan, Enternasyonalin tüzüğü, yalnızca, hepsi aynı amacı güden ve hepsi proletarya hareketinin ancak ana çizgisini çizmekle yetinip hareketin teorik açıdan ayrıntılı bir biçimde hazırlanıp geliştirilmesini pratik savaşımın gereklerinin dürtüsüne ve şubelerinde yapılan düşünce alışverişine bırakan, aynı programı kabul etmiş; organlarında ve kongrelerinde, içgüdüsel olarak bütün sosyalist inançları benimseyen basit "işçi" derneklerini tanımaktadır.

Nasıl ki her yeni tarihsel aşamada, eski yanılgılar hemen az sonra ortadan kaybolmak üzere bir an için yeniden ortaya çıkarlarsa, aynı şekilde Enternasyonalin içinde de, her ne kadar daha az belirgin bir biçimde olsa da, sekter şubelerin yeniden ortaya çıktığı görüldü.

İttifak, mezheplerin yeniden doğuşunu çok büyük bir ilerleme gibi kabul etmekle birlikte, kendisi, mezheplerin miyadlarını doldurduklarının inandırıcı bir kanıtıdır. Çünkü, bu mezhepler, başlangıçta birtakım ilerleme unsurları taşımışlarsa da, İttifakın programı, "Kuransız bir Muhammed"in* kuyruğunda çok ses çıkaran süslü sözler ardına gizlenmiş, ancak burjuva ahmakları korkutabilen ya da bonapartçı ya da başka cinsten savcılar için Enternasyonalcilere karşı suç tanıtı hizmeti görebilecek birtakım hortlatılmış düşünceler yığınından başka bir şey değildir.**

Her nüanstan sosyalizmin temsil edildiği Konferans, sekter şubelere karşı kararı, bu kararın Enternasyonali kendi gerçek alanına çekeceği ve Enternasyonalin yaşantısında yeni bir aşamanın işareti olacağı inancıyla oybirliğiyle alkışlandı. Bu kararla kendilerini ölümcül bir sille yemiş hisseden İttifak yandaşları, onu, yalnızca Genel Kurulun Enternasyonal üzerindeki bir zaferi gibi gördüler.

Anarşi, işte onların, sosyalist sistemlerden yalnız birtakım sloganlar (etiketler) almış olan ustaları Bakunin'in büyük savaş atı. Bütün sosyalistler, Anarşi sözünden şunu anlamaktadır: Proletarya hareketi bir kez hedefine vardı mı, yani sınıflar kaldırıldı mı, üretici büyük çoğunluğu, ufak bir sömürücü azınlığın boyunduruğu altında tutmaya yarayan devlet iktidarı yok olur ve hükümet işlevleri basit yönetim işlevlerine dönüşür. İttifak, işi tersinden almaktadır. İttifak, proleterler saflarında anarşiyi, toplumsal ve siyasal kuvvetlerin, güçlü bir şekilde sömürücülerin elinde yoğunlaşması durumunu kırmanın en sektirmez çaresi ilân ediyor. Bu bahaneyle, tam da kocamış dünya onu ezmeye çalışır-

* Bakunin. —*Ed.*

** Şu son zamanlarda Enternasyonal üzerine yayınlanan, ne Jules Favre'ın yabancı devletlere genelgesini, ne köylü Sacaze'ın Dufaure tasarısı üzerine raporunu ayrık tutmaksızın, İttifakın cafcaflı beyanlarından alıntıların içlerinde karınca gibi kaynaştığı polisiye çalışmalar. (*Marx ve Engels'in Notu.*)

ken, Enternasyonalden, kendi örgütü yerine anarşiyi geçirmesini istiyor.

1872 yılı Ocak ortasıyla
5 Mart arasında Fransızca olarak kaleme alınmıştır.
Broşür olarak 1872'de Cenevre'de
yayınlanmıştır.

ENGELS'TEN LOUIS PIO'YA

(LONDRA'DAN KOPENHAG'A)

Londra, 7 Mart 1872

... Kuşkusuz, Cenevre'de ve Leipzig'de, Bakunin tarafından yönetilen birkaç ayrılıkçının Olağanüstü Kongre[41] sırasında Genel Kurulu sorguya çekmeye kalkıştıklarından sözedildiğini duymuşsunuzdur. Bu baylar, *her türlü siyasal eylemden kesin olarak uzak durulmasını,* özellikle de *ne türlü olursa olsun hiç bir seçime katılınmamasını* istiyorlar, oysa Enternasyonal, daha başından beri, siyasal iktidarın işçi sınıfı tarafından, toplumsal kurtuluşa ulaşmayı sağlayacak bir araç olarak ele geçirilmesini bayrağına yazmıştır[42] ve Genel Kurul da bunun savunuculuğunu yapmıştır. IX. Konferans kararı* bu savaşımda yeniden bir alevlen-

* Bkz: s. 63-65. —*Ed.*

meye yolaçtı; oysa, Konferansın ilke sorunları üzerindeki kararları federasyonlarca kabul edilmedikleri sürece bağlayıcı güçleri olmadığından Danimarka Federal Konseyinin bu kararı tanıyan kararının elde bulunması önemlidir. Sorunun özü konusunda bir şey demeyeceğim, bu, Danimarkalılar kadar siyasal bakımdan ilerlemiş bir halka hakaret etmek olur...

Almanca yazılmış, ilk kez, *Die Neue Zeit* n° 28, Bd. I, Stuttgart 1921'de yayınlanmıştır.

MARX'TAN PAUL LAFARGUE'A

(LONDRA'DAN MADRİT'E)

Londra, 21 Mart 1872

Sevgili Toole,

İlişikte, ayrılık çıkaranlara* karşı yazdığımız mektubun Genel Kurulun görevlerine ilişkin bölümünü yolluyorum.

Genel Kurulun, Genel Tüzüğü ve kongre kararlarını belli durumlara uygulamak için bütün yapabileceği şey, bir mahkeme gibi kararlar almaktır. Ama her ülkedeki çektirim, tamamen bizzat Enternasyonale bağlıdır. Onun için, Kurul, Enternasyonalin genel çıkarlarının aracı olarak iş görmeyi durdurduğu anda kesinlikle hükümsüz ve güçsüz olur. Beri yandan, Genel Kurulun kendisi, Birliğin birliğini korumak ve sürdürmek ve düşman unsurların onu ele ge-

* Bkz: s. 86-89. —*Ed.*

çirmelerini önlemek için gerekli, Birliğin canlı kuvvetlerinden biridir. Şimdiki kurulun, (*notwithstanding all its shortcomings**) ortak düşman karşısında kazanmayı başardığı manevî etkinlik, Enternas[yonal]i hiç bir zaman kendi kişisel tutkularının bir aletinden başka türlü [görmemiş] olan kişilerin onurlarını kırdı.

Her şeyden önce, bizim Birliğimizin proletaryanın *Savaşçı Örgütü* olduğunu, hiç de amatör doktrinerleri öne sürmek için kurulmuş bir dernek olmadığını unutmamak gerekir. Şu anda örgütümüzü parçalamak, her şeyden elçektiğimiz anlamına gelir. Burjuvalar da, hükümetler de, bundan fazlasını istemiyorlar. Köylü Sacaze'ın, Dufaure'un tasarısı[43] hakkındaki raporunu okuyunuz. Birliğin en çok nesi beğenilmekte ve nesinden korkulmaktadır? "Örgütlenmesinden".

Londra Konferansından bu yana gösterdiğimiz gelişme çok büyük oldu.

Danimarka'da, Yeni Zelanda'da ve Portekiz'de yeni federasyonlar kuruldu. *Birleşik Devletler*'de, (kendi itirafları ile Malon ve ortaklarının bir tek şubeleri olmadıkları) *Fransa*'da, *Almanya*'da, Macaristan'da, İngiltere'de (İngiliz Federal Konseyinin kuruluşundan bu yana) büyük bir genişleme olmuştur. *İrlanda* şubeleri son günlerde kurulmuş bulunuyor. İtalya'daki tek ciddî şubeler olan Milano ve Turin şubeleri bizimdir; ötekileri ise avukatlar, gazeteciler ve daha başka burjuva doktrincileri tarafından yönetilmektedirler. (Sırası gelmişken: Bakunin'in bana karşı kişisel küskünlük nedenlerinden biri de, devri[mci] gençliğin benimle birlikte yürüdüğü Rusya'da, bütün etkisini yitirmiş olmasıdır.)

Londra Konferansının kararları, daha şimdiden, Fransa'da, Amerika'da, İrlanda'da Hollanda'da, Almanya'da, Avusturya'da, Macaristan'da, (Juralılar dışında) İsviçre'-

* Bütün yetersizliklerine karşın. —*Ed.*

de, gerçek işçi şubelerince İtalya'da, ve ensonu Ruslarca ve Polonyalılarca benimsenmiş bulunuyor. Kararları tanımayanlar bu gerçeği hiç bir şekilde değiştirecek değillerdir ancak Enternasyonalin muazzam çoğunluğundan ayrılmak zorunda kalacaklardır...

İlk kez, Rusça olarak,
***Voprossi Istorii KPSS*, n° 3,**
1962'de yayınlanmıştır.

ENGELS'TEN CARLO CAFIERO'YA
(mektubun sureti)

Londra, 14 Haziran 1872

16 Mayıstan beri, ben kendisine *Eastern Post* vb. düzenli olarak yollamış olduğum halde, ondan* hiç bir gazete almadım. Neler dönüyor? Tam bu sırada (10 Mayıs), *Jura Bülteni*'nin, benim İtalya'daki dostlarıma yazılmış ve iğrenç bir iftirayla dolu, vb., vb. özel mektuplarımın elinde olmasıyla öğünmesi[44] herhalde bir raslantı olsa gerek? Her zaman olduğu gibi, ben, İtalya'da sizden başka hiç kimseye yazmamışımdır, ve kuşkusuz, Schwitzgubel'in gazetesi düpedüz size yazdığım mektupları ima ediyor. Bu konuda bana açıklayıcı bilgı vermek zorundasınız ve umarım ki, bunu yapacaksınız; bu açıklamayı, yazı yayınlanır yayınlan-

* C. Cafiero. —*Ed.*

maz yapmamış olmanız beni şaşırtıyor.

Mektuplarımın yayınlanmasından çekinecek hiç bir şeyim yok, ancak, bu mektupların sizin rızanızla düşmanlarımın eline geçip geçmediğini bana bildirmek *sizin için* bir onur sorunudur. Eğer bu iş sizin rızanızla yapılmışsa, bundan ancak şu sonucu çıkarabilirim: biz, üye olmayanlara, özerklik, anarşi, otoriteye karşı olma maskesi altında Enternasyonalin dağıtılmasını öğütleyen, buna karşılık üye olanlar üzerinde ise, Birliğin yönetimini ele geçirecek bir biçimde mutlak bir otorite uygulayan; işçi kitlesini bir avuç aklıevvel yöneticiyi gözü kapalı işleyen bir koyun sürüsü sayan, Enternasyonalin içinde, cizvitlerin katolik kilisesinde oynadıkları rolü oynamaya özenen, şu *bakuninci gizli derneğe,* yani *İttifaka* sürüklenmişsiniz demektir.

Eğer varsayımım doğru ise, o kıymetli "özerkliğinizi" olduğu gibi Papa Bakunin'in eline teslim etmekle ondan sonsuza dek kurtulmuş olduğunuz için sizi kutlamalıyım. Ne var ki, en halis bir anarşist, en halis bir otorite düşmanı olan sizin böylesine değerli ilkelerinize bu ölçüde ihanet etmiş olacağınıza bir türlü inanamıyorum, hele, size karşı her zaman en büyük bir içtenlik ve en büyük bir güven duymuş olan bana karşı böyle bir alçakça davranışta bulunabilmiş olmanıza hiç inanamıyorum. Bu konu hakkında, daha fazla beklemeden, hemen bir açıklama yapmalısınız bana.

Selâm ve selâmet

F. E.

İlk kez, M. Nettlau'nun *Bakunin'e l'Internationale in Italia. Dal 1864 al 1872,* Cenevre, 1928'de yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

"GENEL KURULDAN ULUSLARARASI İŞÇİ BİRLİĞİNİN TÜM ÜYELERİNE"[45]

(PARÇA)

... Ve işte, üç yıl sonra, bu aynı Sosyalist Demokrasinin İttifakının kesin vaadini hiçe sayarak, Enternasyonalin bağrında uluslararası bir müfreze olarak öteden beri varlığını sürdürmüş ve sürdürmekte olduğunu, hâlâ Bakunin tarafından yönetildiğini; amacının hep aynı olduğunu, bir yıldan beri görünüşte Londra Konferansına ve Genel Kurula, ama gerçekte tümüyle örgütümüze karşı yöneltilmiş bulunan bütün saldırıların İttifak içinden kaynaklandıklarını sözgötürmez bir biçimde tanıtlayan belgeleri elimize geçirmiş bulunuyoruz. Genel Kurulun hiç bir otoriter eylemini özellikle belirtip ortaya koyamadan gene de onu otorite yanlısı olmakla suçlayan, her fırsatta *şubelerin özerkliğinden, grup-*

ların özgür federasyonundan sözeden, Genel Kurulu, Enternasyonale kendi resmî ve ortodoks öğretisini zorla kabul ettirmek ve Enternasyonali hiyerarşik bir biçimde örgütlenen bir birlik haline getirmek istiyor diye kınayan bu aynı adamlar, pratikte, kendileri, yalnız otorite yanlısı değil, üstelik kesin olarak diktatörce bir düzen içinde hiyerarşik bir biçimde örgütlenmiş gizli bir dernek meydana getiriyorlar; şubelerin ve federasyonların tüm özerkliğini ayaklar altına alıyorlar; bu gizli örgüt aracılığıyla B[ay] Bakunin'in kendi kişisel ve ortodoks öğretisini zorla Enternasyonale kabul ettirmeye uğraşıyorlar. Onlar ki, Enternasyonalin *aşağıdan yukarıya* örgütlenmesini istiyorlar, kendileri İttifak üyesi olarak, *yukarıdan aşağı* gelen buyruğa alçakgönüllülükle boyuneğiyorlar.

... İşçi sınıfı savaşımları tarihinde, ilk kez, bu sınıfın kendi bağrında tezgâhlanmış, ve mevcut sömürü düzenini değil de, bu düzenle en enerjik biçimde savaşan Birliğin kendisini yıkmaya yönelik bir gizli komployla karşılaşıyoruz. Bu, bizzat proletarya hareketine karşı kurulan bir komplodur. Nitekim, her karşılaştığımız yerde bu komployu, politika konusunda gevşeklik verici kesin bir çekimserlik öğretisini öğütlerken görüyoruz; ve alelâde, sıradan enternasyonalciler Avrupa'nın hemen hemen her ülkesinde izlenir ve hapsedilirlerken, İttifakın "yiğit" üyeleri tamamıyla olağandışı bir dokunulmazlıktan yararlanmaktadırlar.

Yurttaşlar, seçme durumundasınız. Şu anda, sözkonusu olan ne şubelerin özerkliği, ne grupların özgür federasyonu, ve "aşağıdan yukarıya" örgütlenme, ne de herhangi başka iddialı, cafcaflı bir formüldür; bugünün sorunu şundan ibarettir: sizin verdiğiniz vekillik yetkisinden başka yetki tanımayan adamlardan oluşmuş merkezî organlar mı istiyorsunuz, yoksa bu organların tepeden inme baskın yoluyla seçilmiş adamlardan, sizin vereceğiniz görevi, ancak, sizi, İsviçre'deki esrarengiz bir şahsiyetin gizli yol göster-

melerine uygun olarak, bir koyun sürüsü gibi yönetmek kararıyla kabul eden adamlardan oluşmasını mı istiyorsunuz?

Bu gizli sahtekârlar derneğinin varlığını günışığına çıkarmak, onun gücünü yoketmek demektir. İttifakın adamlarının kendileri bile, Enternasyonalcilerin büyük kitlesinin, bu derneğin varlığından haberdar olduktan sonra, böyle bir örgüte bile bile başeğeceklerini sanacak kadar budala değillerdir. Böyleyken aldatanlarla aldatılmak istenenler, yani İttifak ile Enternasyonal bağdaştırılamazlar.

Ayrıca, artık son kez ve kesin olarak, Birliğimizin bağrında, bu asalak cismin varlığının yolaçtığı, her gün yeniden körüklenen iç çekişmelere son vermek gerekir. Bu çekişmeler bugünkü burjuva düzeni ile savaşacak durumdaki güçleri boş yere harcamaktan başka bir işe yaramıyor. İttifak, Enternasyonalin, işçi sınıfının düşmanlarına karşı eylemini felce uğrattığı sürece, burjuvaziye ve hükümetlere pek güzel hizmet etme durumundadır.

Şu halde, Genel Kurul, La Haye Kongresinde, bütün İttifak üyelerinin Enternasyonalden çıkartılmalarını, ve bu çeşitten gizli fesatların yeniden geri gelmesini önleyebilmek üzere gerekli yetkilerin verilmesini isteyecektir.

Genel Kurul

4-6 Ağustos 1872'de kaleme alınmıştır.
İlk kez, Rusça olarak, K. Marx ve F. Engels, *Tüm Yapıtlar*, 1. baskı, cilt XIII, II. bölümde, 1940'ta yayınlanmıştır.

KARL MARX VE FRIEDRICH ENGELS

2-7 EYLÜL 1872'DE LA HAYE'DA TOPLANAN GENEL KONGRE KARARLARI

(PARÇA)

1. *Tüzüğe ilişkin karar:*

Aşağıdaki, Londra Konferansının (Eylül 1871) IX. kararının içeriğini özetleyen madde, 7. maddeden sonra tüzüğe katılacaktır.*

Madde 7a. Proletarya, mülk sahibi sınıfların kolektif iktidarına karşı savaşımında, ancak, mülk sahibi sınıflar tarafından kurulan bütün eski partilerin karşıtı olan, ayrı bir siyasal parti oluşturursa, bir sınıf olarak hareket edebilir.

Proletaryanın bu, siyasal parti olarak oluşması, toplumsal devrimin ve onun yüce amacının: yani sınıfların kaldı-

* Bkz: s. 63-65. —*Ed.*

rılması amacının zaferini güven altına almak için zorunludur.

Daha önceden ekonomik savaşım yoluyla ulaşılmış işçi sınıfı kuvvetlerinin güçbirliği (*coalition*), aynı zamanda sömürücülerinin siyasal iktidarına karşı savaşımında da bu sınıfın elinde bir kaldıraç olarak hizmet etmelidir.

Toprak beyleri ve sermaye sahipleri, kendi iktisadî tekellerini korumak ve sonsuzlaştırmak ve emeği köleleştirmek için her zaman siyasal ayrıcalıklarından yararlandıklarından, siyasal iktidarın ele geçirilmesi, proletaryanın büyük görevi haline gelir.

5 karşı, 8 çekimser oya karşı, 29 oyla kabul edilmiştir.

2-7 Eylül 1872 tarihleri arasında
La Haye'da toplanan Genel Kongre
Kararları adı altında broşür olarak
Londra'da 1872'de ve ayrıca,
La Emancipacion gazetesinin 2 Kasım
1872 günlü 72. sayısında, ve
International Herald gazetesinin
14 Aralık 1872 günlü 37. sayısında
yayınlanmıştır.

KARL MARX

LA HAYE KONGRESİ ÜZERİNE

8 EYLÜL 1872 TARİHLİ AMSTERDAM TOPLANTISINDA YAPILAN KONUŞMANIN BASINDAN AKTARILIŞI

... La Haye Kongresi bellibaşlı üç şey yaptı: işçi sınıfı için, yıkılmakta olan eski toplumla toplumsal alanda olduğu gibi siyasal alanda da savaşmanın gerekliliğini ilân etti; ve Londra Konferansının bu kararının* bundan böyle tüzüğümüzde yer aldığını görmekten büyük bir kıvanç duyuyoruz. Aramızda, işçilerin siyasete bulaşmamalarını savunan bir grup oluşmuştu.

Bu ilkeleri davamız için ne kadar tehlikeli ve ölümcül saydığımızı söylemeyi çok önemli gördük.

İşçi, emeğin yeni bir biçimde örgütlenişini kurmak ve yerleştirmek için siyasal üstünlüğü bir gün eline geçirme-

* Bkz: s. 61-62. —*Ed.*

lidir; o, eski kurumlara destek olan eski politikayı devirmelidir, yoksa, bunu ihmal etmiş ve horgörmüş olan eski hıristiyanlar gibi, hiç bir zaman yeryüzünde kendi hükümdarlığını göremez.

Ama biz, hiç bir şekilde, bu ereğe varmanın yollarının hep aynı (*identiques*) olduklarını iddia etmedik.

Başka başka ülkelerin kurumlarını, törelerini ve geleneklerini hesaba katmak gerektiğini biliyoruz, ve Amerika gibi, İngiltere gibi, ve eğer kurumlarını daha iyi bilseydim, bunlara Hollanda'yı da katacaktım, işçilerin barışçıl yollarla amaçlarına ulaşabilecekleri ülkelerin varlığını yadsımıyoruz. Bu doğru ise de, Kıtadaki ülkelerin çoğunluğunda, zorun devrimlerimizin kaldıracı olması gerektiğini de; emeğin hükümranlığını kurmak üzere, bir süre için, zora başvurmak gerekeceğini de teslim etmeliyiz.

La Liberté, 15 Eylül 1872,
n° 37'de ve *Der Volksstaat*
2 Ekim 1872, n° 79'da yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

LA HAYE KONGRESİNDE VEKİLLİK EMİRLERİ*

... *Jura* yönergesi[46] bambaşka düşüncelere yolaçıyor. Bu yönerge, İttifakın bağrında yaratılmış olan duruma ışık tutuyor: bütün *anarşi, özerklik, özgür federasyon,* vb. üzerine lafazanlıklara karşın, İttifak içinde, gerçekte yalnızca *otorite* ve *boyuneğiş* var. Schwitzguebel ve Guillaume'un, gerekçe bölümü dışında, Genel Tüzüğü yürürlükten kaldıran yönergelerini kaleme almalarından birkaç hafta önce, Enternasyonal üyesi olmayan dostları, Rimini Konferansı delegeleri Genel Tüzüğün ve Federal yönetmeliğin

* *Mandat impératif*: Emri vekâlet. Seçmenlerin temsilcilerine, delegelerine belli bazı konularda şu ya da bu biçimde oy vermeleri yükümlülüğünü yüklemeleri, bir çeşit uyulması zorunlu yönerge. —ç.

gerekçesini içeren, sözde İtalyan federasyonunun tüzüğünü yazdılar. Böylelikle, Rimini Konferansında kurulmuş olan örgüt, Genel Tüzüğü ortadan *kaldırmış* oldu. Görüldüğü gibi, bu İttifaklı baylar tek kalıptan çıkma gizli emirlere uyarak hareket ediyorlar. Ve, birdenbire Enternasyonalin dağılması yolunda baskı yapmaya başlayan Barselona *Federacion*'u[47] da kuşkusuz hep o aynı gizli emirlere uymuştur. Çünkü Birliğimizin İspanya'daki güçlü örgütlenmesi, İttifakın gizli liderleri için bir tehlike olmaya başlamıştı. Bu örgüt işçi sınıfına büyük bir güç katıyor ve böylelikle bulanık suda balık avlamasını çok iyi bilen bu İttifakçı bayların gizli yönetimi için güçlükler yaratıyor.

Bir örgütü yıkınız, istediğiniz kadar suyu bulandırmış olursunuz. İlk iş olarak meslek örgütlerini ortadan kaldırınız, grevlere karşı savaş açınız, işçi dayanışmasını boş lâf haline indirgeyiniz, o zaman, şatafatlı, içi kof ve doktriner lafazanlıklarımız için meydanı boş bulursunuz. Yani ülkenizin işçileri kendilerine dört yıllık çalışmaya malolmuş olan ve tartışmasız tüm Enternasyonalin en iyi örgütü olan bir eseri yıkmanıza izin verirlerse...

1872 Ekimi başında yazılmış,
La Emancipacion, 13 Ekim 1872,
n° 69'da yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

KONUT SORUNU

(PARÇA)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
PROUDHON ÜZERİNE TAMAMLAYICI GÖZLEMLER VE KONUT SORUNU

I

Volksstaat'ın 86'ıncı sayısında, A. Mülberger, benim 51'-inci ve ondan sonraki sayılarda eleştirdiğim makalelerin[48] yazarı olarak tanıtıyor kendini. Yanıtında, beni öylesine bir dizi suçlamaya boğmakta ve aynı zamanda sorunları birbirine o kadar karıştırmaktadır ki, ister-istemez, onu yanıtlamam gerekiyor. Bu yanıt, ne yazık ki, büyük bölümüyle, Mülberger'in beni zorladığı kişisel polemik alanında yer alacaktır; gene de, başlıca noktaları yeniden ve eğer olanağı varsa, eskisinden daha açık bir biçimde geliştirerek yazıya genel bir ilgi sağlamaya çalışacağım; her ne kadar Mülberger'in, bütün bunlar "ne benim için, ne de *Volksstaat*'-ın öteki okurları için özünde yeni bir şey içermiyor" yolun-

daki sözlerini bir kez daha duymak gibi bir tehlikeyle karşı karşıya bulunsam dahi.

Mülberger, benim eleştirimin içeriği kadar biçiminden de yakınıyor. Biçim konusundaki yakınmayı, o dönemde sözkonusu makalelerin kimin olduğunu hiç bilmediğimi söyleyerek geri çevirmekle yetineceğim. Şu halde, yazarlara karşı kişisel bir "önyargı"dan sözetmek olanaksızdır; bu makalelerde geliştirilen konut sorununun çözümüne gelince, Proudhon sayesinde, bu konuyu çok uzun zamandan beri bildiğimden, ve sağlamca yerleşmiş bir görüşüm olduğundan gerçekten de "önyargılı" idim.

Eleştirimin "ton"u konusunda, Mülberger dostumla polemiğe girmek istemiyorum. İnsan, benim gibi, o kadar uzun zamandan beri işçi hareketine katılmış biri olursa, saldırılara karşı derisi oldukça kalınlaşır ve başkalarının da aynı durumda olduklarını varsayma eğilimindedir. Mülberger'e verilmiş olan üzüntüyü onarmak için, bu kez, onun derisinin duyarlığına uygun düşen bir "ton" kullanmaya çaba göstereceğim.

Mülberger, kendisine bir prudoncu gibi davranmış olmamdan özellikle acı bir dille yakınıyor ve öyle olmadığını ifade ediyor. Elbette ki ona inanmak zorundayım, ancak, su katılmamış prudonculuktan başka bir şey içermeyen sözkonusu makaleleri —ki benim işim yalnız onlarladır— kanıt olarak göstereceğim.

Ama, Mülberger'e bakarsanız, ben, Proudhon'un kendisini de "hafiflikle" eleştirmişim, ve ona karşı çok haksız davranıyormuşum:

"Proudhon'u bir küçük-burjuva yapan tez, bizde, Almanya'da, iyice yerleşmiş bir dogma haline geldi, hatta ondan bir tek satır dahi okumamış pek çok kişiler bile bu tezi yayıyorlar."

Ben, Latin dillerini konuşan emekçilerin, yirmi yıldan beri, Proudhon'un yapıtlarından beslendiklerine, başka dü-

şünce kaynakları olmadığına acındığımda, Mülberger, bana, bu emekçilerdeki "Proudhon tarafından dile getirilen ilkelerin, hemen hemen her yanda, hareketin devindirici ruhu" oldukları yolunda karşılık veriyor.

İşte bunu kabul edemem. İlkönce: işçi hareketinin "devindirici ruhu" hiç bir yerde "ilkeler"de yatmaz, bu ruh, her yerde, büyük sanayiin kendi sonuçları ile birlikte gelişmesindedir: yani bir yandan sermayenin birikiminde ve yoğunlaşmasında, öte yandan da proletaryanın çoğalmasında ve yoğunlaşmasında. İkincisi: Proudhon'un sözde "ilkeler"inin, Latin halklarda, Mülberger'in onlara yakıştırdığı gibi belirleyici bir rol oynadıkları ve "anarşi, *organisation des forces économiques,** *liquidation sociale*** vb. ilkelerinin bu ülkelerde devrimci hareketin gerçek dayanakları haline geldikleri" doğru değildir.

Proudhon'un her derde deva ilkelerinin, ancak Bakunin tarafından daha da bozulmuş biçimleriyle bir miktar etkinlik kazanmış oldukları İspanya ve İtalya'yı bir yana bırakırsak, Fransa'da prudoncuların pek ufak bir hizip meydana getirdikleri ve emekçiler yığınının Proudhon'un *liquidation sociale* ve *Organisation des forces économiques* adı altında hazırladığı toplumsal reform planına değgin hiç bir şey öğrenmeye yanaşmadıkları, uluslararası işçi hareketi hakkında bilgisi olanların tümü için, herkesçe bilinen bir şeydir. Komün sırasında bu pek güzel görüldü. Her ne kadar prudoncular Komünde güçlü bir biçimde temsil edilmiş idiyseler de, Proudhon'un tasarılarına uygun olarak eski toplumu tasfiye etmek ya da ekonomik güçleri organize etmek yolunda en küçük bir girişimde bulunulmadı. Tam tersine. İşte Komünün en büyük övüncü şundadır: Komün tarafından alınan ekonomik önlemlerde, "devindirici ruh" rolünü, şu ya da bu ilkeler değil, düpedüz pratik zorunluluk oyna-

* Ekonomik güçlerin örgütlenmesi. —*ç.*
** Toplumsal tasfiye. —*ç.*

mıştır. Ve bu yüzdendir ki, bu önlemler —yani fırınlarda gece çalışmasının kaldırılması, fabrikalarda para cezasının yasaklanması, kapalı fabrika ve ilişkilerin zoralımı ve bunların işçi derneklerine devredilmesi— hiç de Proudhon'un kafasında olan şeyler değildi, bunlar, Alman bilimsel sosyalizminin zihniyetine uygun şeylerdi. Prudoncuların uygulamış oldukları tek önlem, Fransız Bankasının zoralıma çarptırıl*maması* oldu, ve Komün, kısmen bu yüzden başarısızlığa uğradı. Aynı şeyi blankici denilenler için de söyleyebiliriz: bunlar, basit birer siyasal devrimci olmaktan çıkıp da belirli bir programı olan sosyalist bir işçi fraksiyonu haline gelmek istediklerinde —Londra'da mülteci olarak bulunan blankicilerin "*International et Revolution*" adlı bildirilerinde yaptıkları gibi— toplumun kurtarılması için ileri sürdükleri şey, Proudhon planının ilkeleri değil, tam tersine, hemen hemen sözcüğü sözcüğüne, Alman bilimsel sosyalizminin, *Komünist Parti Manifestosu*'nda, ve o zamandan sonra da birçok kez ifade edilmiş olan, —sınıfların ve onlarla birlikte devletin kaldırılmasına geçiş olarak proletaryanın siyasal eyleminin ve diktatörlüğünün zorunluluğu— görüşleri oldu. Ve, Mülberger, Proudhon'a yeteri kadar değer verilmemesinden, Almanlarda "Paris Komünü de dahil, Komüne kadar olan" Latin hareketine karşı bir kavrayışsızlık olduğu sonucunu çıkaracak kadar ileri giderken, bize, bunun kanıtını göstersin ve şöyle uzaktan bile olsa, Komünü, Alman Marx'ın "Enternasyonal Genel Kurulunun Fransa'da İç Savaş Üzerine Bildirisi" kadar doğru ve şaşmazlıkla tahlil ve hikâye etmiş olan Latin dilinde yazılmış yapıtın adını da versin.

İşçi hareketinin Proudhon'un "ilkeler"inden doğrudan doğruya etkilenmiş bulunduğu tek ülke Belçika'dır, ve bu yüzden bu hareket, Hegel'in dediği gibi, sıfıra sıfır elde var sıfır, yerinde sayıyor.[49]

Latin işçilerini düşünce yönünden yirmi yıldır yalnızca

Proudhon'un dolaylı ya da dolaysız olarak beslemiş olmasına bir talihsizlik olarak bakıyorsam eğer, bu kanımı, onun reformcu reçetelerinin —Mülberger bunlara "ilkeler" diyor— tamamıyla masalsı üstünlüğünden değil de, Proudhon'un kökten yanlış olan lafazanlığının, işçilerin ekonomik planda toplum hakkındaki eleştirilerine bulaşmış olmasından ve onun etkisinin işçilerin siyasal eylemlerini bozmasından çıkarıyorum. Bundan sonra, "Proudhon'laşmış Latin işçilerinin" mi yoksa Almanların mı —ki onlar, herhalde, Alman bilimsel sosyalizmini, Latinlerin kendi Proudhon'larını anladıklarından son derece daha iyi anlamaktadırlar— "daha fazla devrime inandıkları" sorusunu ise, "devrime inanmış *olma*"nın ne anlama geldiği bize söylendikten sonra yanıtlayabileceğiz. "Hıristiyanlığa inanan, gerçek imana inanan, Tanrının inayetine inanan" vb. kişilerden sözedildiği duyulmuştur. Ama, devrime, dünyanın bu en güçlü hareketine inanmak? "Devrim" dogmatik bir din midir ki ona inanmak gereksin?

Mülberger, daha sonra, beni, onun yapıtının özenle seçilmiş terimlerine karşı, onun konut sorununu salt bir işçi sorunu gibi aldığını iddia etmekle suçluyor.

Bu kez Mülberger'in gerçekten hakkı var. Sözkonusu bölüme dikkat etmemiştim, bu konuda mazeretim yok, çünkü, bu, onun tüm açıklama yazısındaki eğilimin en karekteristik noktalarından biridir. Mülberger, gerçekten de, sözü dolandırmadan şöyle diyor:

"Sık sık, bir *sınıf politikası* güttüğümüz, bir *sınıf egemenliğinin* özlemini duyduğumuz ve buna benzer daha başka şeyler yaptığımız gibi gülünç bir kınamayla karşılaştığımız için, her şeyden önce ve kesinlikle belirtiyoruz ki, konut sorunu hiç de yalnızca proletaryayı ilgilendirmez; *tam tersine:* konut sorunu, gerçek anlamıyla *orta sınıflar denen sınıfları,* zanaatçıları, küçük-burjuvaziyi, bütün büro memurlarını *son derecede* ilgilendirir. ... Konut sorunu, toplumsal

reformların, bir yandan *proletaryanın,* öte yandan *da gerçek anlamıyla orta sınıfların çıkarlarının mutlak ve derin özdeşliğini* ortaya çıkarmaya en elverişli görünenidir. Orta sınıflar da kiralık konutlar gibi bu ezici boyunduruğun acısını proletarya kadar *belki daha da fazla* çekmektedirler. ... Bu orta sınıflar, bugün, işçilerin genç, dinç ve enerjik partisi ile ittifak halinde, *nimetlerinden ilkönce kendilerinin yararlanacakları* toplumsal dönüşüm sürecine aktif olarak müdahale edecek gücü bulup bulamayacakları sorusu ile karşı karşıyadırlar."

Mülberger dostumuz, demek ki, burada, şu aşağıdaki saptamaları yapıyor:

1° "Biz" bir "sınıf politikası" gütmüyoruz ve hiç bir "sınıf egemenliği"ne özlem duymuyoruz. Bununla birlikte, Alman sosyal-demokrat işçi partisi, salt bir *işçi partisi* olması *nedeniyle,* zorunlu olarak bir "sınıf siyaseti", işçi sınıfının siyasetini güdüyor. Her siyasal parti devlet içinde iktidarı ele geçirmeye çalıştığına göre, Alman sosyal-demokrat partisi de, zorunlu olarak, *kendi* iktidarını, yani işçi sınıfının egemenliğini, şu halde bir "sınıf egemenliği"ni kurma dileğindedir. Zaten İngiliz çartistlerinden başlamak üzere gerçekten proletarya partisi olan *her* parti, her zaman ilk koşul olarak sınıf politikasını, proletaryanın bağımsız tek bir parti halinde örgütlenmesini ve savaşımın birinci hedefi olarak da proletarya diktatörlüğünü koymuştur. Mülberger, bunu "gülünç" bulduğunu bildirmekle, proletarya hareketinin dışında ve küçük-burjuva sosyalizminin içinde yer alıyor.

2° Konut sorununun, yalnızca işçi sorunu olmamak, bu sorun yüzünden tıpkı proletarya "kadar, belki daha da fazla" acı çeken "küçük-burjuvaziyi", "orta sınıflar denen sınıfları büyük ölçüde ilgilendirmek" gibi bir üstünlüğü vardır. Eğer herhangi bir kişi kalkıp da küçük-burjuvazinin, bir tek yönden dahi olsa, "proletaryadan belki daha da fazla"

acı çektiğini açıklarsa, kendisini küçük-burjuva sosyalistleri arasında saydıklarında, elbette ki, bundan yakınamaz. Dolayısıyla, eğer kendisine küçük-burjuva sosyalistleri arasında yer veriliyorsa, Mülberger'in bundan yakınması için bir neden var mı? Ve ben, şöyle dediğim zaman hoşnutsuzluk duyabilir mi:

"Bunlar, Proudhon'un kendisini de içine alan küçük-burjuva sosyalizmi, işçi sınıfının ve öteki sınıfların, örneğin küçük-burjuvazinin ortak acılarıyla ilgilenmeyi yeğlemektedir. Ve, Alman prudoncumuzun, gördüğümüz gibi, her şeyden önce, işçi sınıfını tüm öteki sınıflardan ayrı olarak tek başına ilgilendirmeyen konut sorununa dörtelle sarılması hiç de bir raslantı değildir.

3° "Orta sınıflar demekle kastedilen sınıflar"ın çıkarları ile proletaryanın çıkarları arasında "mutlak ve derin bir özdeşlik" vardır, ve hazırlanmakta olan toplumsal dönüşümden "en başta yararlananlar" proletarya değil, "tastamam" orta sınıflar olacaktır.

Şu halde: işçiler, "tastamam" küçük-burjuvaların "en başta yararlanacak olanların" çıkarına hazırlanmakta olan toplumsal devrimi yapacaklardır. Ayrıca, küçük-burjuvaların çıkarları ile proletaryanın çıkarları arasında mutlak ve derin bir özdeşlik vardır. Peki, eğer küçük-burjuvaların çıkarları işçilerin çıkarlarıyla derinlemesine özdeş ise, bunun karşılığı da doğrudur. Buna göre, küçük-burjuva görüş açısı, işçi hareketinde, proleterlerin görüş açısı kadar hak kazanır. Ve işte bu görüşlerin eşit haklara sahip olduklarını ileri sürmek de küçük-burjuva sosyalizmi denen şeydir.

O halde, Mülberger, broşür halindeki baskının 25. sayfasında, "kendi doğası gereği şu üç etkeni: emek—kazanç—mülkiyeti kendinde birleştirdiği ve bunların birliği sayesinde, bireye verdiği gelişme yeteneği sınır tanımaz olduğu için" "zanaatçılığı" "toplumun gerçek direği" olarak ulularken tamamıyla mantıklıdır.

Ve gene, özellikle, modern sanayi bu yeni adamlar fideliğini kırıp geçirmekle, "durmadan kendini yenileyen güçlü, gür bir sınıfı, kaygılı bakışlarını ne yana çevireceğini bilemeyen bilinçsiz bir bireyler *yığını*" haline getirmekle suçlarken de mantıklıdır. Dolayısıyla, küçük-burjuva, Mülberger'in tip-insanı, zanaatçılık ise örnek üretim tarzıdır. Peki kendisini küçük-burjuva sosyalistleri safına koymakla ona kara mı çaldım?

Mülberger, Proudhon konusunda her türlü sorumluluğu reddettiğinden, Proudhon'un reformcu planlarının nasıl tüm toplum üyelerini küçük-burjuvalara ve küçük köylülere dönüştürmeye yönelik olduğu üzerine açıklamayı sürdürmek yersiz olacaktır. Aynı şekilde küçük-burjuvalarla işçiler arasındaki sözde çıkar özdeşliği ile ayrıntılı bir biçimde uğraşmamız da gereksizdir. İşin özü zaten çoktan *Komünist Parti Manifestosu*'nda yer almaktadır. (Leipzig baskısı 1872, s. 12 ve 21.)*

Öyleyse incelememizden şu sonuç çıkıyor: "küçük-burjuva Proudhon mitosu"na küçük-burjuva Mülberger gerçeği gelip ekleniyor...

Ocak 1873'te yazılmış,
Der Volksstaat, n° 12,
8 Şubat 1873'te yayınlanmıştır.

* Bkz: Marx, Engels, *Seçme Yapıtlar, 1*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 142-144, 157-158. —*Ed.*

KARL MARX

SİYASETE KARŞI İLGİSİZLİK

"İŞÇİ sınıfı, kendi siyasal partisini kurmamalı, hiç bir surette siyasal bir eylem yürütmemelidir, çünkü devletle savaşmak, onu tanımak, kabul etmek demektir, bu da ölümsüz (*éternel*) ilkelere aykırıdır. Çalışanlar grev yapmamalıdırlar, çünkü, ücretleri yükseltmek için ya da ücretlerin düşmesini engellemek için çaba harcamak, *ücretliliği tanımak,* kabul etmek anlamına gelir: bu da işçi sınıfının kurtuluşunun ölümsüz ilkelerine aykırıdır!

"Burjuva devlete karşı savaşımda, işçiler, ancak bazı ödünler koparmak için aralarında güçbirliği yaparlarsa, uzlaşmalar yapmış olurlar: bu da ölümsüz ilkelere aykırıdır! Böyle olunca, her türlü barışçıl hareketi geri çevirmelidir

ve bu kötü alışkanlık İngiliz ve Amerikan işçilerine bırakılmalıdır. İşçiler, işgününün yasa yoluyla sınırlandırılması gibi bir durumu elde etmeye çalışmamalıdırlar, çünkü bu, patronlarla bir uzlaşma yapmak anlamına gelir, o patronlar ki, sınırlandırmadan sonra da işçileri 14-16 saat yerine 10-12 saat sömürmekten başka bir şey yapmayacaklardır. İşçiler, 10 yaşın altındaki kızların fabrikalarda çalıştırılmalarını yasaklayan bir yasa elde etmek için de zahmete katlanmamalıdırlar, çünkü bu yolla, 10 yaşın altındaki oğlan çocuklarının sömürüsünü durdurtamazlar: o zaman da ölümsüz ilkelerin saflığını zedeleyen bir uzlaşmaya girmiş olurlar!

"Hele, işçiler, Amerikan Cumhuriyetinde olduğu gibi, *bütçesini* işçi sınıfının cömertçe beslediği devletin, çalışanların çocuklarına ilk öğretim vermekle yükümlü olmasını sağlamaya çalışmaları hiç de gerekmez, çünkü ilk öğretim, tam bir öğretim değildir. Bir devlet okulu öğretmeninden öğrenim görmektense, işçiler, yazmak, okumak ve saymak bilmesinler daha iyi. Ölümsüz ilkeleri çiğnemektense, bilgisizlik ve günde 16 saat çalışma işçi sınıfını alıklaştırsın çok daha iyidir!

"Eğer işçi sınıfının siyasal savaşımı şiddet biçimlerine bürünürse, eğer işçiler burjuva sınıfın diktatörlüğü yerine kendi devrimci diktatörlüklerini koyarlarsa ilkelere-karşı çok ağır bir suç işlemiş olurlar; çünkü onlar, her günkü yoksul ve dünyasal gereksinmelerini karşılamak için, burjuva sınıfın direncini kırmak için, silahları bırakıp devleti yıkacakları yerde ona devrimci ve geçici bir biçim vermiş olurlar. İşçiler meslek örgütleri kurmamalıdırlar, çünkü meslek örgütleri kurmakla burjuva toplumdaki toplumsal işbölümünü sürgitleştirirler: işçileri birbirinden ayıran bu işbölümü, gerçekten bugünkü kölelik durumlarının temelidir.

"Tek sözcükle, işçiler, kollarını kavuşturup oturmalı ve siyasal ve ekonomik hareketlerle zamanlarını yitirmemelidirler. Bu hareketler onlara ancak kısa vadeli sonuçlar ve-

rebilir. Onlar, gerçekten dindar insanlar olarak, gündelik gereksinmelerini horgörüp, imanla bağırmalıdırlar: 'İsterse sınıfımız çarmıha gerilsin, isterse soyumuz tükensin, yeter ki ölümsüz ilkeler lekelenmesin!' Onlar, dini bütün hıristiyanlar gibi papazın sözlerine inanmalı, bu dünyanın nimetlerini aşağsamalı, cenneti kazanmaktan başka bir şey düşünmemelidirler. Cennet deyince de *toplumsal tasfiye* okuyunuz: ki bu toplumsal tasfiye, bilinmez nasıl ve kimlerin eseri olarak; dünyanın yitik (ücra) bir köşesinde bir gün çıkagelecektir ve yutturmaca her şeyde ve her şey için ayan olacaktır.

"O halde, bu ünlü toplumsal tasfiyeyi beklerken, işçi sınıfı, —yumuşakbaşlı bir koyun sürüsü gibi— yakışığınca, akıllı-uslu davranmalıdır, hükümeti rahat bırakmalıdır; polisten korkmalıdır; yasalara saygı göstermeli ve yakınmaksızın top namlularına yem olmalıdır.

"Her günkü pratik yaşamda, işçiler, devletin en söz dinler hizmetkârları olmalıdırlar, ama ta yüreklerinin derinliğinde, onun varlığını enerjik bir biçimde protesto etmelidirler ve devletin ortadan kaldırılması üzerine edebî yapıtlar edinerek ve onları okuyarak devlete karşı derin teorik horgörülerini göstermelidirler. Ve gene, kapitalist düzene karşı direnişlerini bu iğrenç düzenin varlığının son bulacağı gelecek toplum üzerine tumturaklı, yüksek perdeden nutuklar çekmekten başka bir biçimde göstermekten sakınmalıdırlar!"

Siyasete ilgisiz kalma görüşünün havarileri düşüncelerini bu kadar açık-seçik dile getirselerdi, işçi sınıfı elbette ki, onların hepsinin canını cehenneme yollardı, böyle olduğuna hiç kimse karşı çıkmayacaktır, ve gene, işçi sınıfının, kendini, savaşmak için bütün silahları bugünkü toplumdan almak gerektiği için ve bu savaşımın nesnel koşulları ne yazık ki, bu *toplumsal bilimler* doktorlarının *özgürlük, özerklik, anarşi* adı altında tanrısallık payesine yükselttikleri idealist fantazilerine uymadıkları için, her türlü sava-

şım aracını işçi sınıfına yasaklayacak kadar budala ya da safdil olan bu burjuva doktrinerleri ve bu beyzadeler tarafından, bu yolunu sapıtmış adamlar tarafından onuruna saldırılmış hissedeceğine de hiç kimsenin bir diyeceği olmayacaktır. Ama işçi sınıfı hareketi bugün o kadar güçlüdür ki, bu yobaz (*sectaire*) insanseverler durmadan siyasal savaşım üzerine ileri sürdükleri *büyük gerçekleri*, iktisadî savaşım için de yinelemeyi göze alamıyorlar artık. Bu büyük gerçekleri, grevlere, güçbirliklerine, meslek örgütlerine, kadınların ve çocukların çalışmaları üzerine yasalara, iş-zamanının sınırlandırılması üzerine yasalara vb., vb. henüz uygulamayacak kadar pısırıktırlar.

Şimdi de, onların, güzel geleneklerden, utanma duygusundan, iyi niyetten ve sonsuz ilkelerden ne ölçüde destek aldıklarını görmeye çalışalım!

Toplumsal koşullar işçi sınıfının militan bir sınıf niteliğini kazanmasına olanak verecek kadar gelişmemiş olduğundan, ilk sosyalistler (Fourier, Owen, Saint-Simon, vb.) kaçınılmaz olarak, geleceğin *örnek toplumu* üzerine düşler kurmakla sınırlı kalmak, ve işçilerin yazgılarını birazcık iyileştirmek ereğiyle giriştikleri, grevler gibi, güçler birliği ve politik hareketler gibi her türlü girişimi mahkûm etmek zorunda kalmışlardı. Ancak, her ne kadar, kimyacıların kendi ataları simyacıları yadsımaya hakları olmadığı gibi bizim de sosyalizmin bu ilk pirlerini yadsımaya hakkımız olmasa da, gene de, onların yanılgılarına, biz işlediğimizde bağışlanmaz olacak yanılgılara düşülmesini önlemeliyiz.

Ama 1839'da —işçi sınıfının siyasal ve iktisadî savaşımının İngiltere'de artık oldukça belirgin bir nitelik kazandığı sıralarda— Owen'in öğretililerinden ve Proudhon'dan çok önce *karşılıklı yardımlaşmayı* bulmuş olanlardan biri olan Bray, *Labour's Wrongs and Labour's Remedy** adlı bir kitap yayınlandı.

* *Emeğin Dertleri ve Emeğin Devaları.* —*ç.*

Bugün yürütülmekte olan savaşımla sağlanmak istenen bütün devaların etkisizliğini işleyen bölümlerden birinde, yazar, İngiliz işçilerinin, siyasal olduğu kadar iktisadî her türlü hareketini sert bir biçimde eleştiriyor; siyasal hareketi, grevleri, iş saatlerinin sınırlandırılmasını, kadınların ve çocukların fabrikalardaki çalışmasının yasalarla düzenlenmesini yanlış ve sakat buluyor; çünkü bütün bunlar —ona göre— bizi toplumun bugünkü durumundan çıkartacakları yerde bu durumun sürmesini sağlarlar ve mevcut uzlaşmaz karşıtlıkları daha da yeğinleştirmekten başka bir işe yaramazlar.

İşte şimdi de bu toplumsal bilimler doktorlarının en yetkili bilgesi Proudhon'un kapısına varmış bulunuyoruz. Üstadın kendisi, gerçi yazılarıyla ve kişisel katılmasıyla işçi sınıfını siyasal harekete isteklendirmiş de olsa, kendi *karşılıklı yardımlaşma*sının kurtarıcı teorilerine aykırı olan tüm ekonomik hareketlere (güçbirliği, grevler, vb.) karşı olduğunu enerjik bir biçimde açıklamak cesaretini gösterdiği halde, öğretilileri açıkça harekete karşı olduklarını söylemeyi göze alamıyorlar. Daha 1847'de, üstadın ilk yapıtı: *Contradictions économiques*'in* yayınlandığı dönemde, onun işçi hareketine karşı safsatalarını çürütmüştüm.**

Bununla birlikte, 1864'te Fransız işçilerine, pek kısıtlı bir şekilde, güçbirliği kurma hakkını veren Ollivier yasasından sonra, Proudhon, ölümünden birkaç gün sonra yayınlanan *İşçi Sınıfının Siyasal Yeteneği* adlı kitabında yeniden görevine dönüyor.

Üstadın saldırıları burjuvaların beğenisine o kadar uygundu ki, *Times* gazetesi, 1866'daki Londra terzileri grevi

* *Ekonomik Çelişkiler. —ç.*

** Bkz: *Misère de la philosophie. Réponse à la philosophie de la misère de M. Proudhon*, Paris 1847, Frank editions, Chap. V. "Les grèves et les coalitions ouvrières". [Marx'ın notu.] [*Felsefenin Sefaleti, M. Proudhon'un* Sefaletin Felsefesi'*ne Yanıt,* Sol Yayınları, Ankara 1975, "Grevler ve İşçi Dayanışmaları."]

nedeniyle Proudhon'a, onu İngilizceye çevirmek ve onun kendi sözleriyle grevcileri mahkûm etmek onurunu bağışladı. İşte bunlardan birkaç örnek:

Rive-de-Gier madencileri greve geçmişlerdi; akıllarını başlarına getirmek için asker gönderilmişti.

"Rive-de-Gier madencilerine kurşun sıktıran otorite —diye bağırıyor Proudhon— hiç de kolay bir durumda değildi. Ama o, babalık sevgisi ile konsüllük görevi arasında kalan eski Brutus gibi hareket etti: Cumhuriyeti kurtarmak için çocuklarını feda etmesi gerekiyordu. Brutus duraksamadı ve kendinden sonraki kuşaklar, onu kınamaya kalkışmadılar."*

Proletarya varolalı beri, kendi öz çıkarlarını kurtarmak için işçilerini feda etmekte duraksayan bir tek burjuva görülmemiştir. Ne yaman Brutuslerdir şu burjuvalar!

"Hayır efendim: nasıl bir şantaj hakkı, dolandırıcılık ve hırsızlık hakkı yoksa, nasıl bir yakınıyla zina etme ya da eşini aldatma hakkı yoksa bir güçbirliği hakkı da yoktur."**

Bununla birlikte elbette ki *budalalık* etme hakkı olduğunu söylemek gerekir.

Peki öyleyse, üstad hangi ölümsüz ilkeler adına şaşırtıcı aforozlarını savuruyor, bu ilkeler nelerdir?

Birinci ölümsüz ilke:

"Ücretlerin düzeyi, meta fiyatlarını belirler."

Ekonomi politik hakkında hiç bir fikirleri olmayanlar ve büyük burjuva iktisatçısı Ricardo'nun, 1817 yılında yayınlanan, *Ekonomi Politiğin İlkeleri* kitabında bu geleneksel yanlışı son ve kesin olarak çürüttüğünü bilmeyenler bile, İngiltere'de ücretler, Avrupa'nın tüm öteki ülkelerindekilerden göreli olarak daha yüksek olduğu halde, İngiliz sanayiinin ürünlerini, herhangi başka bir ülkeninkinden daha düşük

* P. J. Proudhon, *De la capacité politique des classes ouvrières*, Paris 1868, Lacroix et Cie, s. 327. [*Marx'ın notu.*]

** Aynı yapıt, s. 333. [*Marx'ın notu.*]

fiyata teslim edebildiği gibi önemli bir gerçeği bilirler.

İkinci ölümsüz ilke:

"Güçbirliğine (*coalitions*) izin veren yasa, tamamen hukuka karşı, ekonomiye karşı, her türlü topluma, her türlü düzene aykırıdır."

Tek sözcükle, "serbest rekabet etme ekonomik *hakkına* karşı". Eğer üstad bu kadar şoven olmasaydı, kendi kendine şöyle sorardı: nasıl olmuş da, kırk yıl önce serbest rekabete ilişkin ekonomik *haklara* bu kadar aykırı olan bir yasa İngiltere'de ilân edilmiştir ve nasıl oluyor da, sanayi ve onunla birlikte *serbest rekabet* geliştikçe, her topluma, her düzene böylesine aykırı olan bu yasa tüm burjuva devletlerine bir zorunluluk olarak kendini kabul ettiriyor. Ve usta belki de, bu Hakkın (büyük H ile yazılan bu hakkın) yalnızca, burjuva ekonomi politiğinin acemi çaylaklarınca kaleme alınan *ekonomi elkitaplarında,* içlerinde *"Mülkiyet emeğin* —başkalarının emeğinin demeyi unutmuşlar— *ürünüdür."* gibi inciler bulunan elkitaplarında varolduğunu keşfederdi.

Üçüncü ölümsüz ilke:

"Böylece, işçi sınıfını sözde bir toplumsal aşağılıktan kurtarmak bahanesiyle, koca bir yurttaşlar sınıfını, yani ustalar, müteahhitler, patronlar, burjuvalar sınıfını topyekûn suçlamakla işe başlamak gerekecektir; Emekçiler Demokrasisini, orta sınıfın bu kötü, kavranması güç ortaklarına karşı horgörmeye ve kin duymaya kışkırtmak gerekecektir; yasal baskıya ticarî ve sınaî savaşı; devlet polisine uzlaşmaz sınıf karşıtlığını yeğlemek gerekecektir."*

Üstad, işçi sınıfının sözde *toplumsal aşağılık* durumundan çıkmasını engellemek için, işçi sınıfının, kuşkusuz Proudhon gibi devletin polisini uzlaşmaz sınıf karşıtlığına yeğ tutan sayın patronlar, girişimciler ve burjuvalar kategorisinin karşıtı olarak kurduğu güçbirliklerini mahkûm ediyor.

* Aynı yapıt, s. 337-338. [*Marx'ın notu.*]

Bu saygıdeğer sınıfa karşı tüm iğrenmeyi önlemek için, iyi yürekli Proudhon, işçilere, (*karşılıklı yardımlaşma* düzeninin gelişine kadar ve vahim sakıncalarına karşın) en iyi çare olarak "tek güvencemiz özgürlük ya da rekabet"i* öğütlüyor. Üstad, burjuva *özgürlük ya da rekabetini*, bu tek güvencemizi *güven altına almak* için, ekonomi konusunda ilgisiz kalmayı vazediyor; öğretilileri ise, burjuva özgürlüğünü, bu tek güvencelerini güven altına almak için siyaset konusunda ilgisiz kalmayı vazediyorlar. Siyasete ilgisiz kalmayı vazeden ilk hıristiyanlar da, nasıl ezilenler olmaktan çıkıp ezenler durumuna geçmek için bir imparatorun desteğine ve koruyuculuğuna gereksinme duymuşlarsa, siyasete ilgisizliğin modern havarileri, kendi sonsuz ilkelerinin onları dünya zevklerinden ve burjuva toplumun fanî ayrıcalıklarından elçekmeye zorunlu kıldığına inanmazlar.

Ama gene de, teslim etmeliyiz ki, onlar, fabrikalarda işçilere zorla kabul ettirilen 14-16 saatlik çalışmaya çilekeş hıristiyan azizlerine yaraşır bir stoacılık tutumuyla katlanıyorlar!

Londra, Ocak 1873
Aralık 1873'te *Almanacco Repubblicano per l'anno 1874* derlemesinde yayınlanmıştır.
Karl Marx tarafından imzalanmıştır.

* Aynı yapıt, s. 334. [*Marx'ın notu.*]

FRIEDRICH ENGELS

OTORİTE ÜZERİNE

BAZI sosyalistler, şu son zamanlarda, *otorite ilkesi* dedikleri şeye karşı düpedüz bir haçlı seferi açmışlardır. Şu ya da bu eylemin otoriter olduğunu söylemek onu mahkûm etmeye yetmektedir. Böyle kestirmeden yargılama öylesine kötüye kullanılıyor ki, konuyu daha yakından incelemek zorunludur. Otorite, sözcüğün sözkonusu anlamında, başkasının iradesinin bizimkine zorla kabul ettirilmesi demektir; öte yandan otorite, bağımlılığı, boyuneğmeyi varsayar. Oysa, bu iki sözcük kulağa hoş gelmediği ve temsil ettikleri ilişki, bağımlı olan yan için hoşa gitmez bir ilişki olduğuna göre, asıl sözkonusu olan, bunları bir yana bırakmanın olanaklı olup olmadığı ve —toplumun bugünkü koşulları karşısın-

da— bu otoritenin varlık nedenine artık yer kalmayacağı ve dolayısıyla ortadan kalkacağı başka bir toplumsal sistem yaratıp yaratamayacağımızdır. Bugünkü burjuva toplumun temelini oluşturan iktisadî, sınaî ve tarımsal koşulları incelerken, bu koşulların, tek başına eylemin yerine bireylerin birleşik eylemini getirmeye gittikçe daha çok yöneldiklerini görüyoruz. Modern sanayi, ayrı ayrı üreticilerin küçük işliklerinin yerine yüzlerce işçinin su buharıyla işleyen karmaşık makinelerin işleyişine gözcülük ettikleri büyük fabrika ve işyerlerini koymuştur; büyük yollardaki araba ve kamyonların yerini, demiryolları üzerinde işleyen trenler almıştır, tıpkı buharlı gemilerin, küçük teknelerin ve yelkenli filikaların yerini alması gibi. Tarım da, yavaş yavaş makine ve su buharı alanına giriyor, makine ve su buharı, ağır ağır ama gözlerinin yaşına bakmayan bir katılıkla, küçük mülk sahiplerinin yerine, büyük toprak alanlarını ücretli işçiler kullanarak işleyen büyük kapitalistleri geçiriyor. Her yanda, birleşik eylem, birbirine bağlı süreçler karmaşığı, bireylerin bağımsız eylemlerinin yerini alıyor. Ne var ki, kim birleşik (kombine) eylem diyorsa aynı zamanda örgütlenme demektedir; peki, otorite olmadan olabilir mi?

Varsayalım ki, bir toplumsal devrim şu sırada zenginliklerin üretimine ve dolaşımına kumanda eden kapitalistleri tahtından indiriyor. Tamamıyla otoriteye karşı görüşte yer almak üzere varsayalım ki, toprak ve iş aletleri onları kullanan emekçilerin kolektif mülkiyeti haline gelmiş olsun. Otorite ortadan kalkacak mıdır, yoksa biçim mi değiştirecektir? Görelim bakalım.

Örnek olarak bir pamuk ipliği yapımcılığını alalım. Pamuk, iplik haline getirilmeden önce en azından birbirini izleyen altı işlemden geçmelidir, bu işlemler, çoğunlukla, başka başka bölmelerde yapılır. Ayrıca, makineleri hareket halinde tutabilmek için buharlı makinenin çalışmasını de-

netleyen bir mühendis, gündelik onarımlar için makinistler ve ürünlerin bir bölmeden ötekine taşınmasında görevli birçok kaba ücretli gerekmektedir, vb.. Bütün bu kadın, erkek, çocuk işçiler, bireysel özerkliği alaya alan buharın otoritesinin belirlediği saatlerde işe başlamak ve işi bitirmek zorundadırlar. Demek ki, her şeyden önce işçilerin iş saatleri üzerinde anlaşmaları gerekir, bu saatler bir kez saptandıktan sonra, hiç bir ayrılık gözetmeksizin herkes için bir kural haline gelirler. Sonra, salonların herbirinde ve her an üretim tarzına ilişkin, malzemenin dağıtımına ilişkin, vb. birtakım ufak-tefek sorunlar ortaya çıkıverir, bu sorunları hemen oracıkta çözümlemek gerekir, yoksa, bütün üretim derhal durur; sözkonusu sorunlar ister herbir iş kolunda görevli bir yetkilinin kararıyla, ister, eğer olabiliyorsa, çoğunluğun oyuyla çözümlensin, ayrı ayrı herkesin iradesi, her durumda, karara uymak zorunda olacaktır; bu demektir ki sorunlar otorite yoluyla çözümleneceklerdir. Büyük bir fabrikanın otomatik mekanizması, işçiler kullanan küçük kapitalistlerden çok daha zorba bir mekanizmadır, onlar hiç bir zaman bu kadar zorba olmamışlardır. Çalışma saatleri için, hiç değilse, fabrikanın kapısına: *Lasciate ogni autonomia voi che entrate** diye yazılabilir. İnsan bilimle ve yaratıcı dehasıyla, doğa kuvvetlerine boyun eğdirmişse de, insan tarafından kullandıklarına göre bu kuvvetler, insanı, her türlü toplumsal örgütlenmeden bağımsız gerçek bir despotluğa bağımlı kılarak ondan öç almaktadırlar. Büyük sanayide otoriteyi yoketmek istemek, büyük sanayiin kendisini yoketmek demektir, çıkrığa dönmek için buharlı iplik makinesini kırmak demektir.

Bir başka örnek olarak, demiryolunu alalım. Burada da, pek çok kişinin işbirliği kesin olarak zorunludur, büyük fe-

* "Sizler ki içeri giriyorsunuz, her türlü özerkliği dışarda bırakınız!" (Dante, *İlâhi Komedi*, "Cehennem", III. Şarkı.) —*Ed.*

lâketlerin meydana gelmemesi için bu işbirliği kesinlikle belirlenen saatlerde yer almalıdır. Burada da işin birinci koşulu, alt sıradan bütün sorunları kestirip atacak, başat bir iradedir, bu irade ister bir tek yetkili tarafından, ister ilgili bir çoğunluğun kararlarını yerine getirmekle yükümlü bir komite tarafından temsil ediliyor olsun. Birinci durumda da, ikinci durumda da, apaçık bir otorite vardır. Ama dahası da var: ya demiryolları memurlarının sayın yolcular üzerindeki otoritesini kaldırsaydınız, hareket etmek üzere olan ilk trenin başına neler gelirdi acaba?

Ancak, otorite gereği, zorlayıcı, kaçınılmaz bir otorite gereği, hiç bir yerde deniz ortasındaki bir gemide olduğundan daha açık-seçik olamaz. Orada, tehlike anında, herkesin yaşamı, herkesin bir tek kişinin iradesine anında ve mutlak surette boyuneğmesine bağlıdır.

En öfkeli otorite düşmanlarına karşı bu çeşitten kanıtları ileri sürdüğüm zaman, bunların bana, "A, evet, doğru ama, burada sözkonusu olan bizim yetkilendirilmiş olanlara verdiğimiz otorite değil, görevdir, görev yetkisidir!" demekten başka bir yanıt veremiyorlar. Bu baylar, şeylerin adlarını değiştirince şeylerin kendilerini değiştirdiklerini sanıyorlar. İşte böyle alay ediyorlar bu derin düşünürler elâlemle.

Demek ki, bir yandan, herhangi bir biçimde verilmiş belli bir otoritenin, beri yandan belli bir bağımlılığın, tüm toplumsal örgütlenmeden bağımsız olarak, maddî koşulların, içinde üretim yaptığımız ve ürünleri dolaşıma soktuğumuz bu maddî koşulların bize kabul ettirdikleri şeyler olduklarını görmüş bulunuyoruz.

Bundan başka, üretimin ve dolaşımın maddî koşullarının, kaçınılmaz olarak, büyük sanayiin ve büyük tarımın gelişmesi ile birlikte karmaşıklaştığını, ve gitgide bu otoritenin alanını genişletme eğilimi gösterdiğini de gördük. Şu halde otorite ilkesinden mutlak olarak kötü bir ilke, özerk-

lik ilkesinden mutlak olarak iyi bir ilke diye sözetmek saçmadır. Otorite ve özerklik göreli şeylerdirler, onların alanları toplumsal evrimin değişik evrelerinde değişiklik gösterir. Eğer özerklikçiler, geleceğin toplumsal örgütlenmesi, otoriteyi, üretim koşullarının kendisini kaçınılmaz kıldığı sınırlarla sınırlandıracaktır demekle yetinselerdi, kendileriyle anlaşılabilirdi; oysa onlar, böyle yapacaklarına, şeyi zorunlu kılan bütün olgulara karşı gözlerini kapıyorlar ve hırsla sözcüğün kendisine saldırıyorlar.

Neden otoriteye-karşı olanlar, siyasal otoriteye, devlete karşı çıkmakla yetinmiyorlar? Bütün sosyalistler, siyasal devletin ve onunla birlikte siyasal otoritenin, gelecek toplumsal devrim sonucunda yokolacağı, yani kamu görevlerinin siyasal niteliklerini yitirecekleri ve gerçek toplumsal çıkarları koruyan basit yönetimsel görevler haline dönüşecekleri konusunda birleşmektedirler. Ne var ki, otoriteye karşı olanlar (anti-otoriterler) otoriter siyasal devletin bir çırpıda ortadan kaldırılmasını, hem de kendisini doğuran toplumsal koşulları yoketmeden önce kaldırılmasını istiyorlar. Onlar, toplumsal devrimin ilk işinin otoritenin kaldırılması olmasını istiyorlar. Bu baylar acaba bir devrim gördüler mi hiç? Devrim, kuşkusuz, dünyanın en otoriter şeyidir; devrim, halkın bir bölümünün kendi iradesini, halkın öteki bölümlerine, top, tüfek, süngüyle, otoriter araç olarak ne varsa hepsiyle, zorla kabul ettirdiği bir eylemdir; ve zafer kazanan yan, boş yere savaşmış olmak istemiyorsa, iktidarını, silahlarının gericilere saldığı korku ile elde tutmalıdır. Paris Komünü, burjuvalar karşısında, silahlı halkın bu otoritesinden yararlanmasaydı bir tek gün dayanabilir miydi? Tam tersine, Komün, bu otoriteyi yeterince kullanmadığı için kınanamaz mı? Öyleyse ikisinden biri: ya otorite düşmanları ne dediklerini bilmiyorlar, dolayısıyla kafaları karıştırmaktan başka bir şey yapmıyorlar, ya da, ne dediklerini biliyorlar, dolayısıyla proletarya hareketine ihanet ediyorlar.

Her iki durumda da gericiliğe hizmet etmektedirler.

Ekim 1872-Mart 1873'te
İtalyanca yazılmıştır.
Aralık 1873'te
Almanacco Republicano per l'anno 1874
derlemesinde yayınlanmıştır.

KARL MARX VE FRIEDRICH ENGELS

SOSYALİST DEMOKRASİNİN İTTİFAKI VE ULUSLARARASI İŞÇİ BİRLİĞİ (ENTERNASYONAL)[60]

ENTERNASYONALİN LA HAYE KONGRESİ KARARIYLA YAYINLANAN RAPOR VE BELGELER (PARÇA)

I

GİRİŞ

Uluslararası İşçiler Birliği, dünya proletaryasının dağınık kuvvetlerini bir tek demet halinde biraraya getirmek ve böylece işçileri birleştiren çıkar ortaklığının canlı temsilcisi olmak amacıyla, zorunlu olarak, her cinsten sosyaliste kapılarını açmalıdır. Uluslararası Kongrelerde Birliğin Genel Tüzüğünü onaylayan kurucuları ve her iki dünyanın işçi örgütlerinin temsilcileri, programının genişliğinin bile, sınıfsal niteliğini yitirmiş unsurların Birliğe sızmalarına ve Birliğin bağrında, çabalarını burjuvaziye ve mevcut hükümetlere karşı yöneltecek yerde Enternasyonalin kendisine karşı çevirecek gizli örgütler kurmalarına olanak vereceğini unutuyorlardı. İşte *Sosyalist Demokrasinin İttifakı* ile du-

rum böyle olmuştu.

La Haye Kongresinde, Genel Kurul, bu gizli örgüt hakkında bir soruşturma yapılması isteminde bulundu. Kongre, beş kişilik bir komisyonu (Cuno, Lucain, Splingard, Vichard ve görevden çekilen Walter yurttaşları) bu işle görevlendirdi, komisyon 7 Eylül oturumunda raporunu verdi. Kongre şu kararı aldı:

1. Mihail Bakunin'in İttifakın kurucusu olarak ve ayrıca kişisel bir nedenle Enternasyonalden çıkartılması;

2. James Guillaume'un İttifak üyesi olarak Enternasyonalden çıkartılması;

3. İttifaka ilişkin belgelerin yayınlanması...

İşte bir dernek ki, en aşırı anarşizm maskesi altında, darbelerini, mevcut hükümetlere karşı değil de, kendi katı geleneğini ve yönetimini kabul etmeyen devrimcilere karşı yöneltiyor. Bir burjuva kongresinin[51] azınlığınca kurulmuş olan bu dernek, işçi sınıfının uluslararası örgütünün safları içersine sızıyor, ilkönce onu hükmü altına almayı deniyor, planının başarısızlığa uğradığını görünce de onu dağıtmaya çalışıyor. Küstahça, kendi hizipçi (sekter) programını ve dargörüşlerini, bizim Birliğimizin geniş programının, büyük özlemlerinin yerine koymaya çalışıyor; Enternasyonalin serbest (*publiques*) şubelerinde, aynı slogana uygun olarak, kendi küçük gizli şubelerini örgütlüyor, birçok durumda, önceden tasarlanıp üzerinde uyuşulmuş eylemleriyle şubelerimize egemen olmayı başarıyorlar; gazetelerinde, kendi iradelerine boyuneğmeyi reddeden bütün unsurlara açıkça saldırıyorlar; saflarımızda —kendi sözleriyle— açık savaş kışkırtıcılığı yapıyorlar. Ereklerine varmak için hiç bir çareye, hiç bir dalavereye başvurmaktan geri durmuyor; yalan, karaçalma, yıldırma, tuzak kurma, hepsi de pek yaraşıyor ona. Ensonu, Rusya'da, büsbütün Enternasyonalin yerine geçiyor, ve Enternasyonalin adı ile, birtakım adî suçlar, dolandırıcılıklar ve cinayetler işliyor, ki hükümet basını ve bur-

juva basını bunlardan bizim birliğimizi sorumlu tutmuştur. Ve Enternasyonal, bütün bu olup bitenler hakkında ağzını açmayacaktır, çünkü, bunların sorumlusu olan dernek gizli bir dernektir! Enternasyonalin elinde bu derneğin, bu ölümcül düşmanının tüzüğü var; tüzükte, dernek, kendisini açıkça modern Jésus derneği olarak ilân ediyor, ve cizvitlerin bütün eylem yollarını harekete geçirmenin hakkı ve görevi olduğunu açıklıyor; tüzük, bir çırpıda, bir sürü düşmanlığı dile getiriyor, Enternasyonal bunların hepsine hedef tahtası olmuştur; ama o, elindeki bu tüzüğü kullanmamalıdır, yoksa bu, gizli bir derneği ele vermek olur!

Bütün bu entrikalara karşı bir tek çare var, tek ama yıldırım çarpmışa döndüren etkinlikte bir çare: eksiksiz, tam bir açıklık (aleniyet). Bu tertipleri tümüyle açığa çıkarmak, onları güçsüz kılmak demektir. Susarak bu tertipleri kayırmak, yalnız, en başta İttifak liderlerinin alay edecekleri bir saflık olmakla kalmaz, görevden kaçmak olur, alçaklık olur. Üstelik bu, Gizli İttifakın üyesi olup da, İttifak, Enternasyonale karşı açık bir düşmanlığa koyulur koyulmaz, onun varlığını ve çalışma tarzını açığa vurmakta duraksamayan İspanyol enternasyonalcilerine ihanet etmek olur. Kaldı ki, gizli tüzüğün içindekilerin hepsi zaten daha önceden ve daha da belirgin bir biçimde, Bakunin ve Neçayef'in Rusça olarak yayınladıkları belgelerde var. Tüzük, bunların doğrulanmasından başka bir şey değildir.

İttifakın elebaşıları ihbar diye bağırıp dursunlar. Biz, onları, işçilerin horgörüsüne, proletarya hareketini dağıtarak pek güzel hizmet ettikleri hükümetlerin güler yüzlülüğüne ihbar ediyoruz. Zurich gazetesi *Tagwacht,* Bakunin'e verdiği bir karşılıkta şöyle demekte çok haklıydı: "Para ile tutulmuş bir ajan değilseniz eğer, şurası kesin ki para ile tutulmuş bir ajan sizden daha fazla kötülük yapmayı başaramazdı."

II
GİZLİ İTTİFAK

... İşi "Yurttaş B*"in diktatörlüğünü devam ettirmek olan örgütü tahlil etmiş bulunuyoruz; şimdi gelelim onun programına.[52]

"Uluslararası kardeşlerin birliği, mülkiyet üzerine, sömürü üzerine, gerek dinsel, gerek burjuvaca doktriner metafizik üzerine, gerek hatta jakobence devrimci otorite ilkesi üzerine kurulu eşyanın bugünkü düzeninden, ilkönce tüm Avrupa'da, sonra da dünyanın geri kalan bölümünde taş taş üstünde kalmasın diye, aynı zamanda ve hep birden evrensel, toplumsal, felsefî, iktisadî ve siyasal devrim istiyor. Biz, çalışanlara barış, tüm ezilenlere özgürlük, ve egemenlere, sömürücülere ve her çeşitten vasiye ölüm bağırışları ile, bütün bu aldatılmış, köleleştirilmiş, acı çektirilmiş, sömürülmüş, milyonlarca yoksul insanoğlu, tüm resmî, yarı-resmî, kolektif ve bireysel yönetmenlerinden ve iyilikçilerinden kurtulmuş olarak, en sonunda tam bir özgürlükle rahat bir soluk alabilsin diye, bütün devletleri ve bütün kiliseleri tüm kurumlarıyla ve dinsel, siyasal, hukukî, malî, polise değgin, üniversitelere ilişkin, iktisadî ve toplumsal tüm yasalarıyla yoketmek istiyoruz."

İşte devrimci devrimcicilik! Bu gözboyayıcı hedefe varmak için birinci koşul, devletlerle ve mevcut hükümetlerle, sıradan adî devrimcilerin kullandıkları araçlarla savaşmamak, tam tersine, cafcaflı ve bilgiçce lafazanlıklarla "devlet kurumuna ve onun sonucu olduğu kadar temeli de olan bireysel mülkiyete" saldırmaktır. Öyleyse devrilmesi sözkonusu olan devlet ne bonapartçı devlet, ne de Rus ya da Prusya devletidir, o soyut devlettir, devlet olarak devlettir, hiç bir yanda var olmayan devlettir. Ama enternasyonal kardeşler,[53] bulutların üzerindeki bu devlete karşı amansız

* Bakunin. —*Ed.*

savaşımlarında gerçek devletlerin sıradan devrimcilere reva gördüğü coplardan, hapisten, kurşunlardan sakınabiliyorlarsa eğer, gördüğümüz gibi, bu onların, bu gerçek burjuva devletlerin sunduğu, yalnızca papadan* gelme bir ayrı tutulmalığa bağlı olan, tüm ayrıcalıklardan yararlanma hakkını kendileri için saklı bulundurmalarındandır. İtalyan vekili Fanelli, Amedée de Savoie hükümetinin memuru Soriano, ve belki de bonapartçı polis ajanları Albert Richard ve Gaspard Blanc papanın bu bakımdan ne kadar hoşgörülü olduğunu gösteriyorlar... Onun için yurttaş B.'nin soyut devlet fikrine karşı "İttifakı kurması, ya da açıkçasını söylemek gerekirse, gizli fesat kurması" hiç de polisin tasası değildir.

Demek ki, devrimin ilk işi, Bakunin'in 28 Eylülde Lyon'da yaptığı gibi devletin kaldırılmasına karar çıkartmaktır, her ne kadar devletin kaldırılması da, zorunlu olarak, otoriteye dayanan bir eylem olsa da. O, devlet denince, devrimci ya da karşı-devrimci her türlü devlet iktidarını anlıyor, "çünkü [diyor —ç.] bu otoritenin, kilise, monarşi, meşrutî devlet, burjuva cumhuriyeti ya da hatta devrimci diktatörlük adını taşıması bizim için o kadar önemli değildir. Biz sömürünün ve despotluğun şaşmaz kaynakları olarak, hepsinden aynı ölçüde nefret ediyoruz ve onları reddediyoruz".

Ve, o, devrimin ertesi günü, "devrimci devletin kurulmasını" isteyen bütün devrimcilerin mevcut bütün hükümetlerden daha tehlikeli olduklarını bildiriyor ve, "biz, enternasyonal kardeşler bu devrimcilerin doğal düşmanlarıyız" diyor, çünkü, devrimi bozmak, örgütsüz bir hale getirmek enternasyonal kardeşlerin ilk ödevidir.

Devletin derhal ortadan kaldırılması ve anarşinin kurumlaşması üzerine bu palavracılıklara verilen karşılık, son Genel Kurulun özel genelgesinde yer almaktadır: *Enternasyo-*

* Bakunin. —*Ed.*

naldeki Sözde Bölünmeler, —Mart 1873— s. 37:

"Anarşi, işte, sosyalist sistemlerden yalnızca etiketlerini alan üstadları Bakunin'in büyük savaş atı. Her sosyalist, Anarşiden şunu anlar: proletarya hareketinin ereğine, yani sınıfların kaldırılmasına bir kez varıldı mı, üretici büyük çoğunluğun, bir avuç sömürücü azınlığın boyunduruğu altında tutulmasına hizmet eden devlet iktidarı yok olur ve hükümet hizmetleri basit yönetme hizmetleri haline dönüşür. İttifak, işi tersine ele almaktadır. İttifak, proleter saflarda, anarşiyi, toplumsal ve siyasal kuvvetlerin, sömürücülerin elinde yoğun bir biçimde toplanan gücünü kırmanın en şaşmaz yolu olarak ilân ediyor. Bu nedenle, Enternasyonalden, koca dünyanın kendisini ezmeye baktığı bir anda kendi örgütlü düzeninin yerine anarşiyi getirmesini istiyor."

Bununla birlikte, biz, anarşist incilini sonuçları içinde de izleyelim: varsayalım ki, devlet kararname ile kaldırıldı. 6. maddeye göre bu işin sonuçları şunlar olacaktır: devletin iflâsı, devlet müdahalesi ile ödenen özel borçların ödenmesinin durması, her türlü vergi ve yükümlülüklerin ödenmesinin durması, ordunun, yüksek görevliler zümresinin, bürokrasinin, polisin ve din adamlarının (!) dağılması; resmî adliyenin yürürlükten kaldırılması ve bunun yanında bütün mülkiyet belgelerinin, bütün adlî ve sivil evrakın yakılması, bütün üretici sermayelerin ve iş aletlerinin işçi birlikleri lehine zoralımı, ve "Komünü oluşturacak" olan bu birliklerin ittifakı. Bu Komün, böylece mülkünden edilmiş bireylere en vazgeçilmez yaşam gereksinmelerini verirken onların kendi emekleriyle daha fazla kazanma özgürlüğünü de güvence altına alacaktır.

Lyon olayı, devletin basit bir kaldırılması kararnamesinin bütün güzel vaatlerin yerine getirilmesine yeterli olmadığını tanıtlamıştır. Tersine, iki burjuva ulusal muhafız bölüğü, bu parlak düşleri yıkmaya ve Bakunin'i, o hayran

olunası kararname de cebinde olmak üzere, ivedilikle gerisin geri Cenevre yoluna düşürmeye yetmiştir. Elbette ki o, çömezlerinin, kararnamesini uygulama alanına geçirmek için kendilerine herhangi bir örgütlenme planının verilmesi gereğini göremeyecek kadar budala olduklarını düşünemezdi. İşte o plan:

"Komünün örgütlenmesi için, sürekli bir barikatlar federasyonu ve her barikat için, sokak başına ya da mahalle başına bir kişi olmak üzere vekillik emrine (emri vekâlete) sahip, her konuda sorumlu ve her an geri çağırılabilir (azledilebilir) iki temsilciden oluşan barikat delegasyonlarınca kurulacak bir Devrimci Komün Konseyinin çalıştırılması. (Bu ittifakın barikatları ne acaip barikatlardır ki, oralarda döğüşmek yerine vekâletnameler kaleme alınır.) "Böylece örgütlenen *Komün Konseyi,* kendi içinde, Komünün her devrimci yönetim kolu için ayrı *Yürütme Komiteleri* seçebilecektir."

Böylece komün olarak kurulmuş olan ayaklanmış başkent, ülkedeki öteki komünlere kendilerini yönetme yolunda hiç bir iddiası olmadığını bildirir, öteki komünleri devrimci tarzda yeniden örgütlenmeye ve bundan sonra sorumlu, her an geri çağrılabilen vekillerini, vekillik emirlerini üzerlerinde taşıyarak ayaklanmış bulunan birliklerin (*association*), komünlerin ve illerin federasyonunu kurmak üzere ve gericiliğin hakkından gelebilecek bir devrimci *kuvveti* örgütlendirmek üzere kararlaştırılan bir toplantı yerine göndermeye çağırır. Bu örgütlenme yalnızca ayaklanmış olan ülkenin komünlerini kapsamayacaktır; başka eyaletler ya da ülkeler de katılabilir, öte yandan "gericiliğin yanında yer alacak olan eyaletler, komünler, birlikler ve kişiler bunun *dışında tutulacaktır*".

Demek ki, burada, sınırların kaldırılması, iç savaşı başlatmakta gecikmeyecek olan gerici eyaletlere karşı en iyi niyetli bir hoşgörü ile birlikte gidiyor.

Böylece, demek ki, barikat-kürsülerin bu anarşik örgütlenmesinde ilkönce Komün Konseyi var, sonra, ne olursa olsun herhangi bir şeyi yerine getirebilmek için, herhangi bir iktidarı elinde bulundurmak ve halk kuvveti tarafından desteklenmek zorunda olan yürütme komiteleri var; daha sonra koca bir federal *parlamento,* başlıca konusu bu halk kuvvetini örgütlemek olan parlamento var. Bu parlamento, gene aynı şekilde Komün Konseyi, bir ya da birçok *komiteyi, yürütme gücü* ile yetkili kılacak, salt bu yüzden savaşımın gereksinmeleri bu komitelerin otoriter niteliklerini gittikçe daha çok vurgulayacaktır. Şu halde "otoriter devlet"in tüm unsurlarını pekâlâ yeni baştan oluşturduk; bu makineye "aşağıdan yukarıya örgütlenmiş devrimci Komün" adını takmamız pek önemli değil. Takılan ad işin aslını hiç de değiştirmez; aşağıdan yukarı örgütlenme bütün burjuva cumhuriyetlerinde vardır; temsilcilere verilen vekillik emri (emri vekâlet) ta ortaçağa kadar gider. Ayrıca, örgütünü "yeni devrimci devlet" adıyla nitelendirirken (madde 8) bunu Bakunin'in kendisi de kabul ediyor.

Döğüşüleceği yerde tartışılan bu devrim planının pratik değerine gelince, bu konuda bir şey demeyeceğiz.

Şimdi İttifakın bütün gizli kapaklı işlerinin gizini ortaya koyacağız. Ortodoks programın izlenebilmesi ve anarşinin oyun bozanlık etmemesi için, "bizzat yaşamın kendisini ve devrimin enerjisini oluşturacak olan halk anarşisinin ortasında, *devrimci düşünce ve eylem birliğinin bir organ bulması* gereklidir. Bu organ *enternasyonal kardeşlerin gizli ve evrensel birliği* olmalıdır.

"Bu birlik, devrimlerin hiç bir zaman ne bireyler ne de gizli dernekler tarafından yapılmadığı inancından hareket eder. Devrimler, kendiliklerindenmiş gibi olurlar, durum ve koşulların gücüyle, olayların ve olguların akışıyla meydana getirilirler. Devrimler, uzun zaman halk yığınlarının içgüdüsel bilinçlerinin derinliklerinde hazırlanır, sonra

patlak verirler... İyi örgütlenmiş gizli bir derneğin bütün yapabileceği, ilkönce yığınlar içinde, onların içgüdülerine uygun düşen düşünceleri yayarak bir devrimin doğuşuna yardım etmek ve devrimin ordusunu değil —ordu her zaman halk olmalıdır" (kurbanlık)— "ama, candan bağlı, enerjik, zeki, ve özellikle hırslı ve kurumlu olmayan yürekten halk dostu", (kendi tekellerindeki) "devrimci düşünce ile halkın içgüdüleri arasında aracı olabilecek yetenekteki kişilerden meydana gelen *devrimin genelkurmayını* örgütlemektir".

"Şu halde bu kişilerin sayıları öyle çok fazla olmamalıdır. Tüm Avrupa'da uluslararası örgütlenme için *ciddî ve güçlü bir şekilde birleşmiş yüz devrimci yeter.* Yüz-ikiyüz kadar devrimci, en büyük ülkenin örgütlenmesi için yeterli olacaktır."

İşte böylece her şeyin biçimi değişiyor. Anarşi, "halkın başıboş yaşamı", "kötü tutkular", ve dahası artık yeterli değil. Devrimin başarısını güvene almak için, *düşünce ve eylem birliği* gerekiyor. Enternasyonal kardeşler, propaganda ile, tartışmayla ve proletaryanın genel örgütlenmesiyle bu birliği yaratmaya uğraşıyorlar. — Bakunin'e yalnızca, *devrimci düşüncenin* ayrıcalıklı temsilcileri olan yüz kişiden oluşmuş gizli bir örgüt, yani kendisi tarafından atanmış ve temelli "yurttaş B."nin komutasında, devrimin emrinde bir genelkurmay gereklidir. Düşünce ve eylem birliği ortodoksluktan ve körükörüne başeğmeden başka bir şey demek değildir. *Perinde ac cadaver.*[54] Tastamam cizvit papazlarına yaraşır bir örgütlenme.

Yüz enternasyonal kardeş "devrimci düşünce ile halkın içgüdüleri arasında aracı olarak hizmet" etmelidir demek, İttifakçı devrimci düşünce ile halk yığınları arasında aşılmaz bir uçurum açmak demektir; bu yüz muhafızın ayrıcalıklı sınıflar arasından başka bir yerden toplanmasının olanaksızlığını ilân etmek demektir.

VIII
RUSYA'DAKİ İTTİFAK

... Bakunin, okullardaki ajitasyonlarda, "halk yaşamının ta derinliklerinden çıkıp gelen ... devlet yıkıcı zihniyeti" keşfediyor;* "genç kardeşlerini devrimci eğilimlerinden dolayı" kutluyor, ... "demek ki, bütün Rusyaların şu rezil imparatorluğunun sonu yakındır!"...

Rus halkı, diye sürdürüyor Bakunin, bugün için, Büyük Petro'nun babası Çar Alekseyi zamanında kendilerini başkaldırmaya zorlayan koşullara benzer koşullar içinde bulunuyor. O zaman, halkın başına geçen ve ona "özgür olma"-nın "yolunu" gösteren kazak haydutlarının çete başı Stenka Razin idi. Bugün halk, ayaklanmak için artık yeni bir Stenka Razin beklemiyor, ama bu kez "onun yerini, daha şimdiden halkın yaşamını yaşayan, kendi sınıflarından kopmuş gençler alayı alacaktır. ... Stenka Razin artık bireysel değil, kolektif (!) bir kahramandır bu gençliğin arkasında, ve bundan dolayı da yenilmezdir. İşte tüm bu görkemli gençliğin üzerinde yükseklerde duracaktır Stenka Razin'in ruhu."

Kolektif Stenka Razin rolünü iyice yerine getirmek için, gençliğin bilisizlikle hazırlanması gerekir:

"Onun için, olabildiğince çabuk, yıkıma adanmış bu alemi bırakıp gidin. Onun üniversitelerini, akademilerini, okullarını bırakın, halka gidin, onun kendiliğinden özgür kılınışının ebesi" olmak için, "onun çabalarının ve tüm halk kuvvetlerinin birleştiricisi ve örgütleyicisi" olmak "için halka gidin. Şu anda bilimi tasa etmeyin kendinize, bilim adına sizi bağlamak, sizi iğdiş etmek isteyeceklerdir. ... Batının en iyi adamlarının inancı bu yoldadır. ... Avrupa'nın ve Amerika'nın işçiler dünyası sizi kardeşçe bir ittifaka çağırıyor..."

* Şunu belirtmek gerekir ki, bu "sözler", tam da baskı, işkenceler ve yargılamalar sırasında, gençliğin, hareketini silik göstermek için elinden geleni yaptığı ve polisin de hareketi abartmakta çok büyük çıkarı olduğu bir anda yayınlanmıştır. [*Marx ve Engels'in notu.*]

... İlk kez olarak, Rus haydudu, gerçek bir devrimci tipi olarak ululanıyor, bugünkü bilimin ancak resmî bir bilim olduğu bahanesiyle (resmî bir matematiği, bir fiziği, bir kimyayı düşünebiliyor musunuz?) Rus gençliğine bilisizliğe tapma vazediliyor ve bunun Batının en iyi adamlarının görüşü olduğu ileri sürülüyor. Ensonu, Enternasyonalin, kendisi aracılığıyla, inyoranten kardeşlerin[55] *bilimine* varıncaya dek tüm bilgiyi yasakladığı bu gençliğe bir ittifak sunduğu düşüncesini kafalara sokmaya çalışarak broşürünü bitiriyor...

Bakunin, anarşik özümleme yasasına uygun olarak, kendisini, okuyan gençlikle bir tutuyor:

"Hükümetin kendisi, amacı*mıza,* yani halkın amacına varmak için hangi yoldan yürüme*miz* gerektiğini bize gösteriyor. *Bizi* üniversitelerden, akademilerden, okullardan kovuyor. Biz, bizi bu kadar övülünecek, bu kadar güçlü bir zemin üzerine koyduğu için ona teşekkür ediyoruz. Şimdi ayaklarımızın altında sağlam bir toprak var, şimdi yapabiliriz. Ne yapacağız? Halkı eğitecek miyiz? Bu ahmakça bir şey olurdu. Halk kendisine gerekli olanı kendisi bilir ve bizden daha iyi bilir, — yığınlara "halk içgüdüsü", bilgilenmişlere de "devrimci düşünce" yakıştıran (atfeden) gizli tüzük ile karşılaştırınız. "Görevimiz halkı eğitmek değil, onu ayaklandırmaktır." Bugüne kadar "halkın ayaklanması hiç bir zaman verimli olmamıştır, çünkü halk, hep şurda burda birbirinden kopuk olarak ayaklanıyordu ... biz, ona son derece önemli bir yardım götürebiliriz, her zaman onda eksik olanı, bütün yenilgilerinin en başta gelen nedeni olan şeyi ona verebiliriz: yani kendi öz güçlerinin birleşmesi yoluyla her yerde birden bir hareket birliğini."

Görüyorsunuz, İttifakın öğretisi, aşağıdan anarşi, yukarıdan disiplin, burada bütün katıksızlığıyla ortaya çıkıyor. İlkönce, ayaklanma yoluyla, "bugün kötü tutkular denilen şeyin zincirlerinden boşanması", ancak, "yaşamın kendini ve devrimin enerjisini oluşturacak olan halk anarşisi-

nin orta yerinde, devrimci düşünce ve eylemin birliğinin bir organ bulması gerekir". Bu organ, evrensel "ittifak" olacaktır, Rusya şubesi de *Halk Yargısı Derneği.*

Ama gençlik yetmiyor Bakunin'e. İttifakının, yani Rusya şubesinin bayrağı altına tüm eşkiyaları da çağırıyor.

"Eşkiyalık, Rus halk yaşamının en şerefli biçimlerinden biridir. Eşkiya bir kahramandır, bir koruyucudur, halkın öc alıcısıdır, devletin ve devlet tarafından kurulmuş her toplumsal ve sivil düzenin uzlaşmaz düşmanıdır, bütün bu memurlar, soylular, din adamları ve krallık uygarlığına karşı ölünceye değin savaşandır... Eşkiyalığı anlamayan kişi Rus halk tarihinde hiç bir şeyi anlamayacaktır. Eşkiyalığa kanı kaynamayan kişi, halkın yaşamına yakınlık duyamaz, halkın yüzyıllar süren ölçüsüz acılarını yüreğinde duymaz; o, düşmanlar kampındandır, devlet taraftarları kampındandır ... yalnız eşkiyalıkla, halkın dirimselliği, tutkusu ve gücü gerçeklenir. ... Eşkiya, Rusya'da, gerçek ve tek devrimcidir — lâmı cimi yok devrimcidir, kitaplardan alınmış süslü sözlerle tanımlanması gereksiz devrimcidir, eylemde yorulmak bilmez, uzlaşmaz ve karşı durulmaz devrimcidir, halk devrimcisi ve toplumsal devrimcidir, siyasal ve sınıflandırılmış olmayan devrimcidir. ... Rusya'nın ormanlarına, kentlerine ve köylerine dağılmış eşkiyalar ve imparatorluğun sayısız hapisanelerinde kapatılmış bulunan eşkiyalar sımsıkı bağlı tek ve bölünmez bir dünya meydana getirirler, Rus devrimi dünyası. Yalnız bu dünyada vardır uzun zamandan beri gerçek devrimci elbirliği. Rusya'da ciddî olarak devrim için elbirliği etmek isteyen her kişi bu dünyaya gitmelidir. ... Bizi akademilerden, üniversitelerden ve okullardan kovmuş olan hükümetin bize çizdiği yolu izleyerek, hep birlikte, halka, halk hareketine, eşkiyaların ve köylülerin ayaklanmasına atalım kendimizi kardeşler, ve aramızda sadık, sarsılmaz bir dostluğu sımsıkı koruyarak, bu, oraya buraya saçılmış mujik isyanlarını bir tek kitle halinde birleştirelim. Onu düşü-

nüp taşınılmış, ama acımasız bir halk devrimi *yapalım.*"*

İkinci yaprakta: *Devrimin İlkeleri*'nde, gizli tüzükte, "bir tek taş taş üstünde ... kalmayacak" şekilde hareket edilmesi yolundaki emir geliştirilmiş bulunuyor. "Kusursuz biçimsizlik"i yaratmak için her şeyi yıkmak gerekir, çünkü eğer "bir tek eski biçim" saklansaydı, o biçim bir "embriyon" olurdu ve ondan bütün öteki eski biçimler yeniden doğardı. Gazete bu biçimsizliği ciddiye almayan siyasal devrimcileri halkı aldatmakla suçluyor. Onları "katliamdan kurtulmuş devrimci kardeşlerin idam edilmiş oldukları yeni darağaçları, yeni idam sehpaları..., kurmakla suçluyor. Şimdiye değin halklar henüz gerçek bir devrim görmediler. ... Gerçek bir devrim için gerekli olan, kalabalığın başında yer alan ve ona komuta eden bireyler değildir, kalabalığın içinde görünmez bir biçimde gizlenmiş olan, kendileri aracı olarak bir kalabalığı başka bir kalabalığa görünmez bir biçimde bağlayan, ve böylece harekete görünmez bir biçimde bir tek ve aynı yönelim veren, bir tek ve aynı ruhu, zihniyeti ve karakteri aşılayan adamlar gereklidir. Hazırlayıcı gizli örgütlenmenin yalnız bu anlamı vardır, ve yalnız bunun için gereklidir."

İşte, Batıda özenle, dikkatle gizlenen enternasyonal kardeşlerin kamuya ve Rus polisine ihbar edildiği meydanda. Sonra, gazete, sistemli cinayeti öğütlüyor ve devrimci pratik çalışmanın içindeki insanlar için, gelecek üzerine her türlü düşünce yürütmenin, her türlü tartışmanın, "büyük bir suç olduğunu, çünkü bunların *katıksız yıkımı* engelledikle-

* Bakunin okuru yanıtlamak için 17. ve 18. yüzyılın halk ayaklanmalarının önderlerini bugünün Rus eşkiya ve hırsızları ile karıştırıyor. Bu eşkiya ve hırsızlara gelince, Fierovski'nin *Rusya'da Çalışan Sınıfın Durumu*'nu okuyunca, en romantik ruhlar bile, Bakunin'in, Rus devriminin kutsal falanjlarını oluşturmalarını önerdiği bu yoksul şeytanlar hakkında hayalkırıklığına uğrayacaklardır. Rusya'da hâlâ büyük çapta yapılan tek eşkiyalık —elbette ki hükümet çevresi dışında— kapitalistlerin bir ticarî girişim gibi tezgâhladıkları at hırsızlığıdır ki, "lamı cimi yok devrimciler" bunun hem araçları, hem de kurbanlarından başka bir şey değildirler. [*Marx ve Engels'in notu*]

rini ve devrimin ilerleyişini köstekledikIerini bildiriyor. Bizim, yalnız, kendini devrime adamışlıklarını, işkencelerden ve hapsolmalardan korkmadan, olaylarla ortaya koyanlara güvenimiz var, ve hemen ardından eylem gelmeyen tüm sözleri reddediyoruz. Artık amaçsız propagandanın, devrimin amacının gerçekleşmesi gereken saat ve yeri kesinlikle belirlemeyen propagandanın gereği yok bize. Tam tersine, bu propaganda bize güçlük çıkarıyor, bize ket vuruyor, ve biz, bütün gücümüzü onu durdurmak için kullanacağız. ... Bunu anlamayan tüm gevezeleri zorla susturacağız."

Bu tehditler Bakunin'in papalığı karşısında saygıyla eğilmemiş olan ve Bakunin'in de kendilerine doktrinerler gibi baktığı Rus mültecilerine yönelmişti.

"Saflarımıza katılmak üzere ülkelerine dönmek istemeyen siyasal göçmenlerle bütün bağlarımızı koparıyoruz, ve saflarımız henüz gizli kaldığı sürece, Rus yaşam sahnesinde açıkça kendilerini ortaya koyarak yapabilecekleri şeye koşmak istemeyenlerle bütün bağlarımızı kesiyoruz. *Yalnız Avrupa devriminin işçileri olarak kendilerini ortaya koymuş olanları bunun dışında tutuyoruz.* Bundan böyle artık ne sözlerimizi yineleyeceğiz, ne de çağrı yapacağız. ... Gözü olan, kulağı olan eylem, adamlarını görecek ve duyacaktır ve eğer o, eylem adamlarının safında yerini almazsa, yokolup gitmesinin suçu bizim olmayacaktır; ve gene, bütün o kulislerin ardına gizlenenlerin, kendilerini gizleyen kulislerle birlikte gözlerinin yaşına bakmadan, acımasızca ortadan kaldırılmalarının da suçu bizim olmayacaktır."

Burada, Bakunin'in düşüncesi apaçık görülüyor. O, mültecilere, ölüm tehdidi altında, kendi gizli derneğinin ajanları olarak —tıpkı, Rusya'ya gidip gizli tertiplere katılmak üzere onlara pasaport ve para sunan Rus hafiyeleri gibi— Rusya'ya dönme buyruğunu verirken, "Avrupa devriminin işçisi" olarak rahat rahat İsviçre'de kalabilmek için ve orada polisin zindanlara attığı zavallı öğrencileri tehlikeye so-

kan bildiriler yazmayı iş edinmek için kendisine bir papalık ayrıcalığı tanıyor.

"Biz, yıkma eyleminden başka hiç bir eylemi kabul etmediğimiz halde, bu eylemin, zehir, hançer, ilmik vb. gibi, son derece çeşitli biçimlerde kendisini ifade etmek zorunda olabileceğini kabul ediyoruz. Devrim, ayrımsız, her şeyi kutlu kılar. Onun için, meydan boştur! ... Demek ki böylece, tüm sağlıklı ve genç kafalar, derhal, kötünün yıkılması, Rus toprağının ateşle ve kılıçla arıtılması ve aydınlatılması işine girişsinler, koca Avrupa üzerinde aynı şeyi yapacak olanlarla kardeşçe birleşerek."

Şunu da ekleyelim ki, bu yüce bildiride, o başedilmez eşkiya (Schiller'in *Haydutlar*'ından) Karl Moor'un melodramatik kişiliğinde kendini gösterir ve "Halkın Yargısı"nın 2. sayısı, bu gazeteden bir bölümü aktarırken onu açıkça ***"Bakunin'in bir bildirgesi"*** diye adlandırıyor.

Hiç kimse, bu broşürlerin, gizli tüzüklerin ve 1869 yılından beri Bakunin tarafından Fransızca olarak yayınlanan yazıların hepsinin aynı kaynaktan geldiğinden şüphe edemez. Tersine, bu üç yazı türü karşılıklı olarak birbirlerini tamamlıyorlar. Bir bakıma, ünlü tüm-yıkıcı örgütün üç üyelik derecesine uygun düşmektedirler. Yurttaş B.'nin Fransızca broşürleri, önyargıları gözönünde bulundurulan sıradan İttifakçılar için yazılmıştır. Onlara yalnız düpedüz anarşiden, otorite düşmanlığından, özerk grupların özgür federasyonundan ve bunlar gibi daha başka zararsız şeylerden sözedilir, yani basit bir laf salatası. Gizli tüzük, Batının enternasyonal kardeşleri içindir; burada anarşi, "halk yaşamının ... kötü tutkuların alabildiğine zincirinden boşanmasıdır", ama bu anarşinin bağrında, gizli yönetici öğe vardır — şu kardeşlerin kendileri işte; onlara, Loyola'dan çalınma İttifakçı ahlâk üzerine ancak bazı bulanık bilgiler verilir; onlara yalnızca taş taş üzerinde bırakmamanın gereği dile getirilir, çünkü onlar, darkafalı burjuva önyargılarıyla

beslenmiş batılılardır ve onlar, biraz kollanarak, ölçülü davranılmasına gerek gösterirler. Onlara, henüz gerçek anarşizme hazır olmayanlar için fazla gözkamaştırıcı olan gerçeğin, Rusya şubesinin programında olduğu gibi, tümüyle açıklığa kavuşturulacağı söylenir. Peygamber, yalnız doğuştan anarşist olanlara, gözdesi olan halka, aziz Rusya'nın gençliğine açıkça konuşmayı göze alabilir ancak. Orada, anarşi, evrensel tüm-yıkımdır (*pan-destruction*) devrim, önce bireysel, sonra kolektif bir dizi öldürmedir; tek eylem kuralı koyulaştırılmış cizvit ahlâkıdır; devrimci tipi eşkiyadır. Orada, düşünce ve bilim, kendisini tüm-yıkıcı ortodoksluktan kuşku duymaya sürükleyebilecek dünyalık uğraşlar olarak gençliğe kesinlikle yasaklanmıştır. Teorik sapkınlıklar içinde kalmakta dikkafalılıkla ayak direyecek olanlar ya da evrensel biçimsizliğin dogmalarına kaba bir eleştiri uygulayacak olanlar, kutsal engizisyonla tehdit edilmektedirler. Rus gençliği karşısında, papa,* ne öz ne de biçim bakımından kendini sıkıntıya sokmaya gerek duymuyor artık. Dilinin bağı çözülmüştür. Mutlak düşünce yoksunluğu öylesine şişirilmiş bir lâf salatası içinde ifade edilmiştir ki, onun gülünç etkisini zayıflatmadan Fransızcaya çevrilmesi olanaksızdır. Onun dili bile Rusça değildir, tıpkı bir Rusun da açıkladığı gibi Tatarcadır. Beyinleri körelmiş bu küçük adamlar, kendi kendilerinin gözüne birer devrimci dev gibi görünebilmek için, sabır tüketen yüksekten atmalarla şişiniyorlar. Tıpkı kurbağa ile öküzün öyküsü gibi.

Ama ne müthiş devrimciler! Onlar her şeyi yoketmek, her şeyi, "kesinlikle her şeyi" biçimsiz kılmak istiyorlar, kara listeler hazırlıyorlar, bu listelerin kurbanlarının yazgısı onların hançerlerine, zehirine, onların iplerine, onların tabancalarının kurşunlarına emanet ediliyor; hatta birçoklarının "dillerini koparacaklar"dır, ne var ki kendileri Majeste çarın önünde saygıyla eğileceklerdir. Gerçekten, çar,

* Bakunin. —*Ed.*

yüksek görevliler, soyluluk, burjuvazi huzur içinde uyuyabilirler. İttifak, kurulu devletlere karşı savaşmıyor, İttifakın ağlatı-güldürüsünde (traji-komedisinde) sessiz figüranlar derekesine düşmek istemeyen devrimcilere karşı savaşıyor. Saraylara barış, kulübelere savaş!...

Üçüncü makalenin adı şu: *"Geleceğin Toplumsal Düzenin Temel İlkeleri"*. Bu yazı, şunu tanıtlıyor: ölümlülerin çoğu, geleceğin toplumsal örgütlenişi üzerine düşündükleri için bir suçlu gibi cezalandırılmışlarsa eğer, bu, liderlerin her şeyi daha önceden düzenlemiş (*arrangè*) olmalarındandır.

"Bugünkü toplumsal düzenin sonu ve yeni ilkelerin yardımıyla yaşamın yenilenmesi, ancak, *toplumsal varlığın tüm olanaklarının Komitemizin elinde toplanmasıyla, ve herkes için zorunlu fiziksel çalışmanın ilânıyla* başarılabilir.

"Komite, bugünkü kurumların devrilmesinden hemen sonra, her şeyin ortak mülkiyet olduğunu ilân eder, işçi derneklerinin (artel) kurulmasını emreder, ve aynı zamanda, uzmanlar tarafından hazırlanmış, belli bir yerde, en gerekli sanayi kollarını ve engellerle karşılaşacak sanayi kollarını belirten istatistik tablolarını yayınlar.

"Devrimci değişme için ve kaçınılmaz olarak onu izleyecek karışıklıklar için saptanan belli bir süre içinde herkes kendi seçimine göre şu ya da bu artele girecektir. ... Tek başına uzak kalanların ve yeterli bir neden olmadan işçi gruplarına bağlanmayanların hiç birinin, ne ortak kazana katılmaya, ne ortak yatakhanelere, ne de bunlar gibi emekçi-kardeşlerin çeşitli gereksinmelerini karşılamaya ayrılmış ya da kurulan işçiler toplumunun çeşitli kollarına ayrılmış ürünlerin, malzemenin, yiyeceklerin ya da aletlerin içinde bulunduğu yapılardan herhangi başka birine girmeye hiç bir hakları olmayacaktır; tek sözcükle, yeterli bir neden olmadan artele üye olmayan kişi geçim araçlarından yoksun kalır. Bütün yollar, bütün ulaştırma araçları ona kapalı ola-

caktır; ona çalışmaktan ya da ölmekten başka çıkar yol kalmaz."

Her artel, çalışmanın yolunda gitmesini, üretim ve tüketim üzerine defterlerin tutulmasını, ve her işçinin verimliliğini düzen altına alan ve artel ile o yerin ortak alışveriş merkezi (kontuar) arasında aracılık hizmeti gören bir değer biçici-komiser (*otzienscik*) seçer. O yerin artelleri arasından seçilen üyelerden oluşan kontuar bu arteller arasındaki değişimleri yapar, tüm toplumsal kuruluşları (yatakhaneleri, yemekhaneleri, okulları, hastaneleri) yönetir ve kamu çalışmalarını yöneltir: "Bütün ortak çalışmalar kontuarın yönetimi altındadır, buna karşılık, el uzluğu ve beceri gerektiren bütün bireysel (tikel) çalışmalar, artellerin kendilerince ayrı ayrı yerine getirilir." Bundan sonra, eğitim üzerine, çalışma saatleri, çocukların emzirilmesi, üretim yapanların (mucitlerin) işgörmekten bağışık tutulmaları üzerine, vb. uzun bir düzenleme geliyor.

"Herkesin tam açıklığıyla, bilgisiyle ve eylemiyle, bugün anlaşıldığı anlamda her türlü aşırı istek (ihtiras) ve yalan iz bırakmamacasına ortadan kalkar ve geri gelmemek üzere yok olur... O zaman, herkes, ortak topluluk için olabildiğince çok üretmeye ve olabildiğince az tüketmeye canatacaktır, ve o zamanın işçisinin tüm gururu, tüm tutkulu isteği, onun toplumsal yararlılık bilinci içinde kalacaktır."

Ne güzel bir kışla komünizmi örneği! Bu komünizmde her şey var, ortak yemekhaneler, yatakhaneler, eğitimi, üretimi, tüketimi, tek kelimeyle tüm toplumsal faaliyetleri düzene koyan değer biçici-komiserler ve kontuarlar ve hepsinin üstünde de yüce yönetim olarak o adı sanı belirsiz, kimsenin bilmediği *Komitemiz*. İnan olsun ki bu gerçekten en katıksız otorite düşmanlığıdır...

Şimdi artık ayaktakımı "komitemiz"in alnının yazısı olan büyük rolü bildiğine göre, devlete karşı ve işçi kuvvetlerinin her çeşit merkezleşmesine karşı bu tekke zih-

niyetli rekabetçi kini kavramak kolay olacaktır. Gerçekten de, işçi sınıfının kendi temsilî organları olduğu sürece, Bay Bakunin ve Bay Neçayev, "komitemiz" adı altına gizlenerek devrim yaparken, ne toplumsal zenginliğin eldecileri olabilecekler, ne de başkalarına esinlemek, başkalarına aşılamak için yanıp tutuştukları o yüce tutkunun: az tüketmek üzere çok çalışmak tutkusunun meyvelerini toplayabileceklerdir!...

1870'te, Ruslara, yukardan ve adı sanı belirsiz bir komiteden gelen emirlere pasifçe körükörüne boyuneğmeyi öğütleyen, cizvit disiplinin, zaferin *sine qua non** koşulu olduğunu, devletin, yalnız Rus devletinin değil, her devletin o müthiş merkeziyetçiliğini yenebilecek tek koşulu olduğunu bildiren en ilkel komünizmden daha otoriter bir komünizmi ilân eden bu aynı adam, 1871'de otoritecilikle ve Alman komünistlerinin merkezleşmesiyle savaşmak, şubelerin özerkliğinin ve özerk grupların özgür federasyonunun temelini atmak, ve Enternasyonali olması gereken şey: yani gelecek toplumun imgesi yapmak bahanesiyle Enternasyonal içinde ayrılıkçı ve bozucu bir hareket çeviriyor. Eğer geleceğin toplumu İttifak kalıbı üzerine dökülecek olsaydı, Rusya şubesi, Bakunin için o kadar değerli olan saygıdeğer cizvit papazlarının Paraguay'ını[56] çok gerilerde bırakırdı.

IX
VARGI

Enternasyonal, çeşitli ülkelerde işçi sınıfı hareketlerine ve özlemlerine en geniş eksiksiz bir özgürlük tanımakla birlikte, gene de işçi sınıfını bir tek bütün halinde birleştirmeyi, ve ilk kez olarak, yönetici sınıflara ve onların hükümetlerine proletaryanın kozmopolit gücünü hissettirmeyi başarmıştı. Yönetici sınıflar ve hükümetleri, saldırılarını, bü-

* Olmazsa olmaz. —ç.

tün birliğimizin yürütme organı olan Genel Kurul üzerinde yoğunlaştırmakla bu gerçeği tanıdılar. Bu saldırılar, Komünün düşüşünden bu yana gittikçe belirginleşmişti. Ve işte, İttifakçılar da, kendi yönlerinden Genel Kurula açık savaş ilân etmek için bu anı seçiyorlar! Onlara göre, Genel Kurulun etkinliği, Enternasyonalin elindeki bu güçlü silah, gene Enternasyonalin kendisine çevrilmiş bir silahtan başka bir şey değildi. Bu, proletaryanın düşmanlarına karşı değil, ama Enternasyonalin kendisine karşı bir savaşımda kazanılmış bir ödüldü. Onların dediklerine göre Genel Kurulun baskıcı eğilimleri şubelerin özerkliğine ve ulusal federasyonlara üstün gelmişti. Artık özerkliği kurtarmak için Enternasyonali başsız komaktan başka yapacak bir şey kalmıyordu.

Gerçekten de, İttifakın adamları biliyorlardı ki, eğer bu kesin anı yakalayamasalardı, Bakunin'in yüz enternasyonal kardeşinin düşledikleri proletarya hareketinin gizli yönetiminin işi bitmişti. Onların sövüp-saymaları bütün ülkelerdeki polis basınında onayıcı bir yankı buldu.

Onların özerklik üzerine, özgür federasyon üzerine cafcaflı sözleri, tek sözcükle Genel Kurula karşı savaş çığlıkları, demek ki, Enternasyonali bozmak, parçalamak ve böylelikle de onu İttifakın gizli, hiyerarşik ve otokratik yönetimine bağlı kılmak olan gerçek amaçlarını gizlemek için başvurdukları bir manevradan başka bir şey değildi.

Şubelerin özerkliği, özerk grupların özgür federasyonu, otorite düşmanlığı, anarşi — işte, Enternasyonalin bağrında onu gizli bir diktatörlüğe köle etmek ve ona Bay Bakunin'in programını zorla kabul ettirmek için gizli fesat kuran, "ne geçmişi ne de geleceği olan" bir "sınıfsal niteliğini yitirmişler" topluluğuna pek güzel yaraşan sözler!

Melodram niteliğindeki parlak yaldızlarından soyulduğunda bu program şunlardan ibaret kalır:

1. Üst toplum katlarından çıkma sınıf düşkünlerinin ya-

şamının kaçınılmaz olarak içinde geçtiği bütün alçaklıklar hepsi aşırı-devrimci erdemler diye ilân edilmektedir.

2. Esrarengiz kabul törenleriyle yığınlardan ayırarak, gizli yönetimin entrika ve düzenbazlık işlerine katarak, ve onlara "kötü tutkularını" alabildiğine kapıp koyuvermenin eski toplumu tepeden tırnağa altüst etmek demek olduğunu vazederek pohpohlanan, çok iyi seçilmiş küçük bir işçiler azınlığının baştan çıkartılması gereği ilke olarak konuyor.

3. Başlıca propaganda yolları, uydurma şeylerle, yapıntılarla —gizli derneğin genişliği ve gücü üstüne yalanlar, bu dernek tarafından hazırlanan devrimin eli kulağında olduğu üstüne kehanetlerle, vb. bile— gençliği kendisine çekmekten ve para bakımından sömürmek için hali-vakti yerinde sınıfların en ileri insanlarını hükümetler karşısında tehlikeye sokmaktan ibarettir.

4. İşçilerin, özgür tanınmak uğruna verdikleri ekonomik ve siyasal savaşımın yerine devrimin son cisimleşmesi olan zindan kaçkınının tüm-yıkıcı eylemleri konmuştur. Bir sözcükle, bizzat emekçilerin kendileri tarafından ortadan kaldırılan sokak serserisinin "Batının klasik modellerine uygun devrimlere" atılması ve böylece gericilerin emrine bedavadan iyi disipline alınmış bir ajan-provokatörler çetesi verilmesi gerekir.

İttifakın ipe-sapa gelmez teorik didintilerinde ve pratik girişimlerinde daha ağır basan gülünçlük müdür, yoksa rezillik midir kolayca söylenemez. Bununla birlikte İttifak, Enternasyonalin bağrında birliğimizin eylemini iki yıl boyunca köstekleyen ve sonunda şubelerin ve federasyonların bir kısmının bölünmesine yolaçan sağır bir savaşımı kışkırtmayı başarmıştır. La Haye Kongresinin İttifaka karşı kararları, demek ki, en sıkı bir görevdi; Enternasyonalin, proletaryanın bu büyük eserinin, sömürücü sınıfların süprüntüsünün kurduğu tuzaklara düşmesine izin verilemezdi. Genel Kurulun yetki ve görevlerini elinden almak isteyenlere gelin-

ce, biz, bunları ancak hain ya da kandırılmış kişiler olarak görebiliriz; Genel Kurulun bu yetkileri olmadığı takdirde, Enternasyonal karmakarışık, anlamsız, darmadağınık ve İttifakın diliyle söyleyecek olursak "biçimsiz" bir kitle olurdu.

Londra, 21 Temmuz 1873

KOMİSYON

E. Dupont, F. Engels, Léo Frankel, C. Le Moussu, Karl Marx, Aug. Serraillier

K. Marx ve F. Engels tarafından
P. Lafargue'ın da katılmasıyla
Nisan-Temmuz 1873'te yazılmıştır.
Londra ve Hamburg'da Ağustos 1873'te
broşür halinde yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

ENTERNASYONALDE

(PARÇA)

... Bölücüler kampından anarşistlerin günümüzde büyük bir patırtı koparmakta oldukları İtalya'da, onlardan biri, Plaisance'lı Crescio, yeni gazetesi *Avvenire Sociale*'ı Garibaldi'ye yolladı, bu bayların, Garibaldi üzerinde, sanki kendilerinden biriymiş gibi, sürekli olarak birtakım niyetleri var, ona boyuna sahip çıkıyorlar. Gazete, "otorite ilkesi" dedikleri şeye karşı atıp tutmalarla dolup taşıyor, onlara göre bu otorite ilkesi her türlü kötülüğün kökü. Garibaldi buna şöyle karşılık verdi:

"Sevgili Crescio! Yürekten bir teşekkür, vs.. Gazetenizde yalana karşı, köleliğe karşı savaşmak istiyorsunuz, mükemmel bir program bu. Ne var ki, otorite ilkesine karşı

yürütülen savaşımın, Enternasyonalin, başarılarına engel olan yanılgılarından biri olduğu kanısındayım. *Paris Komünü, Paris'te hiç bir otorite gücü olmadığı için, ve anarşiden başka hiç bir şey olmadığı için yenildi.*"

Bir tek 1860 yılı içinde, tüm anarşistlerin, ömürleri boyu yapmaya kalkıştıklarından fazlasını yapmış olan bu kıdemli özgürlük savaşçısı, disiplinin değerini iyi bilir, çünkü o kendisi de her zaman kendi savaş kuvvetlerini sıkı bir düzen altında tutmak zorunda kalmıştır, ve bunu, resmî askerî kliğin yaptığı gibi, insanları alıklaştıran sürekli talimlerle, kurşuna dizdirme tehditleri ile değil, doğrudan doğruya düşmanın karşısında yapmıştır.

Ne yazık ki, hâlâ daha, bölücülerin uğradıkları tersliklerin listesini sonuna erdiremedik. Bir eksikleri vardı, onu da buldular. Polisvari koku alma yeteneği ile uzun zaman önce bu azılı Enternasyonal yıkıcılarındaki bozulmuşluğu sezip ortaya koyan *Neuer Social-Demokrat* gazetesi, artık bundan böyle tümden onların safında yer almış bulunuyor. Gazete, 68. sayısında, —fiilen Enternasyonden ayrılmış olan— Belçikalıların hazırladıkları tüzük tasarısının kendi fikirlerine tamamıyla uygun olduğunu açıklıyor ve ayrılıkçılara katılmak için sözveriyor. Bundan iyisi can sağlığı. Hasselmann ve Hasenclever bölücülerin kongresinde boy gösterdikleri zaman ayrılıkçı örgüt gerçek niteliğine bürünecektir. Sağda Bakunin, solda Hasenclever, ortada da, kendi prudoncu sözleriyle burunlarından oraya buraya sürüklenilen bahtsız Belçikalılar!

19-20 Haziran 1873'te Almanca yazılmış
Der Volksstaat gazetesinin 2 Temmuz
1873 tarihli 58. sayısında yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

BAKUNİNCİLER İŞBAŞINDA

"DER VOLKSSTAAT" GAZETESİNDE YAYINLANAN (1871-1875) ENTERNASYONAL KONULAR ÜZERİNE MAKALELER DERLEMESİNE ÖNSÖZ (PARÇA)

... Anarşistlerin, Temmuz 1873 İspanya ayaklanması sırasındaki eylemlerinin bir tablosunu çizen "Bakuninciler İşbaşında" adlı ikinci makale, daha önce ayrı bir broşür halinde yayınlanmıştı. Her ne kadar, anarşizm, işçi hareketinin bu karikatürü çoktan beri artık en yüksek noktasını aşmışsa da, Avrupa ve Amerika hükümetleri onun varlığını sürdürmesiyle o kadar ilgili görünüyorlar ve onu desteklemek için o kadar para harcıyorlar ki, anarşistlerin marifetlerini görmezlikten gelemeyiz. Onun için bu yazıyı bir kez daha burada yayınlıyoruz...

3 Ocak 1894'te Almanca yazılmış, F. Engels, *Internationales aus dem "Volksstaat" (1871-75)*, Berlin 1894 kitabında yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

"BAKUNİNCİLER İŞBAŞINDA. 1873 YAZI İSPANYA AYAKLANMASI ÜZERİNE İNCELEME"YE GİRİŞ NOTU (1894)[57]

Şu birkaç kronolojik bilgi aşağıdaki incelemenin anlaşılmasını kolaylaştırabilir.

9 Şubat 1873, Kral Amédée tahtından usanmıştı; grev yapan bu ilk kral tahttan çekildi. 12 Şubatta Cumhuriyet ilân edildi; hemen ardından Bask eyaletlerinde yeni bir karlosçu isyan patlak verdi.

10 Nisanda, Bir Kurucu Meclis seçildi, haziran başında toplandı ve 8 Haziranda Federatif Cumhuriyeti ilân etti. 11 Haziran, yeni bir bakanlar kurulu, Pi y Margall'ın başkanlığında kuruldu. Aynı zamanda, yeni anayasayı hazırlamak için bir komisyon seçildi, ancak uzlaşmazlar denilen aşırı cumhuriyetçiler komisyon dışı bırakılmıştı. Ve işte,

3 Temmuzda, bu anayasa ilân edilince, uzlaşmazlar, anayasanın, İspanya'nın "bağımsız kantonlar" halinde parçalanması doğrultusunda pek ileri adım atmadığını düşündüler; bunun üzerine, uzlaşmazlar, Sevilla, Cordoba, Granada, Malaga, Cadiz, Alcoy, Murcia, Cartagena, Valencia eyaletlerinde ayaklanmalar başlattılar. 5-11 Temmuz günleri arasında her yanda başarı kazandılar ve bu kentlerin her birinde, bağımsız bir kantonal hükümet kurdular. 11 Temmuzda Pi y Margall istifasını verdi, yerine Salmeron geldi, hemen ayaklananlara karşı yürüyüşe geçti. Ayaklananlar şöyle böyle bir direnç gösterdikten sonra birkaç günün sonunda bozguna uğradılar; daha 28 Temmuzda Cadiz'in düşmesiyle hükümet iktidarı tüm Andalusia'da yeniden kurulmuştu, hemen hemen aynı anda Murcia ve Valencia boyuneğiyordu; yalnız Valencia birazcık enerjiyle çarpıştı.

Yalnız Cartagena tutunuyordu. Donanmayla birlikte isyancıların eline düşmüş olan bu İspanya'nın en büyük savaş limanı, kara yönünden, tahkimat çemberi dışında ayrı ayrı onüç kaleye daha sahipti, dolayısıyla alınması kolay değildi. Ve hükümet kendi deniz üssünü kendi eliyle yıkmaktan sakındığı için, "egemen Cartegena kantonu" 11 Ocak 1874'e kadar yaşadı, sonunda bu tarihte teslim oldu, çünkü gerçekten, kesinlikle yapacak başka bir şeyi yoktu.

Bu baştan sona utanç verici ayaklanmada bizi ilgilendiren yalnızca bakunincilerin daha da utanç verici olan işleri; burada yalnız onlar ayrıntılı bir biçimde betimlenmiştir, çağdaşlarımızın dikkatini çekmek, onları uyarmak üzere.

Ocak 1894 başında Almanca yazılmış,
F. Engels, *Internationales aus dem "Volksstaat" (1871-1875)*, Berlin 1894
kitabında yayınlanmıştır.

BAKUNİNCİLER İŞBAŞINDA

1873 YAZI İSPANYA AYAKLANMASI ÜZERİNE İNCELEME

I

La Haye Komisyonunun yeni yayınlanan, Mihayil Bakunin'in gizli İttifakı* üzerine raporu (bkz: *Volksstaat*'ın 87 ve izleyen sayılarındaki "Bakunine Cagliostro" yazısı), proletarya hareketini değeri bilinmeyen birkaç dehanın şişirilmiş aşırı isteklerinin ve bencil amaçlarının hizmetine vermeye çalışırken başvurdukları gizli düzenleri, namussuzlukları ve cafcaflı, bomboş lafazanlıkları işçi dünyasının gözleri önünde ortaya koymuştu. O arada, bu sözde büyük adamlar, İspanya'da, pratik devrimci çalışmalarıyla tanışma fırsatı-

* *L'Alliance de la démocratie socialiste,* London 1873. Almanca baskısı *Ein Complott gegen die Internationale* ("Vorvärts" yayını). [Engels'in 1894 baskısına notu. —*Ed.*]

tını da verdiler bize. Görelim bakalım, anarşi ve özerklik konusundaki, her türlü otoritenin, özellikle devlet otoritesinin kaldırılması konusundaki, emekçilerin derhal ve eksiksiz olarak özgür olmaları konusundaki o ultra-devrimci sözlerini pratik olaylara nasıl geçiriyorlar. Sonunda artık böyle bir değerlendirmeyi yapabilecek durumdayız, çünkü şimdi İspanya olayları üzerine basında yer alan bilgiler dışında, Enternasyonalin yeni Madrid federasyonunun Cenevre Kongresine[58] yolladığı rapor da var elimizde.

Herkes bilir ki, İspanya'da, Enternasyonalin bölünmesi sırasında, gizli İttifakın üyeleri üstün geldiler: İspanyol işçilerinin büyük çoğunluğu onlara katıldı. Şubat 1873'te, cumhuriyet ilân edildiği zaman İspanyol İttifakının üyeleri kendilerini çok güç bir durum içinde buldular. İspanya, sanayi bakımından o kadar geri kalmış bir ülkedir ki, orada, işçi sınıfın *derhal* tam bir özgürlüğe kavuşması düşünülemez bile. Bu duruma gelmeden önce, İspanya, zorunlu olarak önceden geçirilmesi gereken çeşitli evrim aşamalarından geçmeli ve birtakım engelleri aşmalıdır. Cumhuriyet, bu aşamaları en çabuk bir şekilde atlatmak, bu engellerin en kısa zamanda üstesinden gelmek gibi olasılıklar sağlıyordu. Ama bu olasılıklar ancak İspanyol işçi sınıfının *siyasal* bir müdahalesi ile yararlanılabilir duruma gelebilirdi. İşçi kitlesi bunu hissediyordu; her yerde olaylara katılmaya, şimdiye kadar olduğu gibi, mülk sahibi sınıfların eylemlerine ve çevirdikleri dolaplara alanı boş bırakmaksızın harekete geçmek için fırsattan yararlanmaya çalışıyor. Hükümet, Kurucu Cortez seçimlerini saptadı; Enternasyonal nasıl bir tutum almalıydı? Bakunincilerin liderleri çok büyük bir açmaz içindeydiler. Uzamış bir siyasal eylemsizlik günden güne daha gülünç ve olanaksız görünüyordu; işçiler "iş yapıldığını" görmek istiyorlardı. Öte yandan İttifak üyeleri, yıllardan beri, işçi sınıfının derhal özgür kılınması amacını taşımayan hiç bir devrime katılmamak gerektiğini, herhan-

gi siyasal bir eyleme girişmenin, *ipso facto,** gerici devleti, kötülüğün bu ilkesini tanımak anlamına geleceğini ve dolayısıyla herhangi bir seçime katılmanın büyük bir suç, bir cinayet olduğunu ileri sürüyorlardı. Bu güç durumdan nasıl sıyrıldılar? İşte bunu öğretiyor bize bu Madrid raporu:

"Bu adamlar, La Haye Kongresinin işçi sınıfının siyasal eylemi konusundaki kararını reddeden ve Birliğin Genel Tüzüğünü ayaklar altına alan ve böylece Enternasyonalin içine bölünme, savaşım ve kargaşalığı sokan bu aynı adamlar; işçilere, bizi, işçi sınıfını iktidara getirmek bahanesiyle kendileri için iktidara sahip çıkmaya çalışan birtakım gözü doymaz ikbal avcıları gibi tanıtmak küstahlığını gösteren bu aynı adamlar; kendilerine özerklikçi, anarşist-devrimci vb., vb. diyen bu aynı adamlar, bu politika yapma, ama en kötü cinsten burjuva politikası yapma fırsatına dörtelle sarıldılar. Onlar, işçi sınıfına siyasal iktidarı sağlamaya çalışmadılar —tersine, onlar, bu düşünceyi lânetliyorlar— burjuvazinin bir kesiminin, yani kendilerine uzlaşmaz (*universönlch*) cumhuriyetçiler adını takmış, serüvencilerden, gözü yükseklerde ikbal düşkünlerinden oluşmuş kesiminin dümeni eline geçirmesine yardım etmeye çalıştılar.

"Daha Kurucu Meclis için yapılacak seçimlerin öngününde, Barcelona, Alcoy ve başka yerler işçileri başka savaşımlarla olduğu gibi seçim savaşımında da nasıl bir siyaset izlemeleri gerektiğini öğrenmek istiyorlardı. Bu konuda iki büyük toplantı yapıldı: biri Barcelona'da öteki Alcoy'da: her iki toplantıda da, İttifak üyeleri, Enternasyonal" (*nota bene*: kendilerinin Enternasyonali) "tarafından gözetilmesi gereken siyasal çizgiye sıkısıkıya bağlı kalınmasına bütün güçleriyle karşı çıktılar. Bunun üzerine, *Enternasyonalin, birlik olarak, hiç bir siyasal eylemle uğraşmak durumunda olmadığına, ancak, Enternasyonal üyelerinin, herbiri kendi*

* Bunun sonucu olarak. —ç.

adına, istedikleri gibi hareket edebileceklerine, kendilerine iyi gelen herhangi bir partiye girebileceklerine, o ünlü özerklikleri gereğince karar verildi! Peki bu kadar budalaca bir öğretinin uygulamadaki sonucu ne oldu? Evet, enternasyonalcilerin büyük kitlesi, anarşistler de dahil, programsız, bayraksız kendi adayları olmadan, seçimlere katıldılar, böylelikle de, hemen hemen yalnızca burjuva cumhuriyetçilerinin seçilmelerine katkıda bulundular. Yalnızca iki-üç işçi meclise girebildi — bunlar da, kesinlikle hiç kimseyi temsil etmeyen, bir tek kez olsun sınıfımızın çıkarlarını savunmak için sesini yükseltmeyen ve çoğunluğun önerdiği gerici önergelerin hepsine canı gönülden oy veren kişilerdi."

İşte bakunincilerin "siyasetten beri durma" ilkelerinin nereye vardığı meydanda. Dingin zamanlarda, proletarya, en iyi olasılıkla, parlamentoya ancak birkaç temsilci seçebileceğini ve bir parlamento çoğunluğunu kazanması olanağının tamamıyla uzak bulunduğunu zaten bilirken, şurada burada işçileri, seçimler sırasında evinde kalmanın ve yönetiminde yaşadığımız ve bizi ezen devlete değil de, devlet olarak devlete, hiç bir yerde var olmayan, olmadığına göre de kendini savunamayan genel anlamdaki devlete saldırmanın büyük bir devrimci eylem olduğuna inandırmayı başarabilir insan. Bu gerçekten de, devrimcilik taslamanın görkemli bir biçimidir, özellikle yüreklerini kolayca yitirenler için; ve İspanyol İttifakının liderlerinin ne kadar bu cinsten adamlar olduklarını İttifak üzerine yazılmış yukarda adı geçen yazı ayrıntılarıyla göstermektedir.

Ama olayların kendisi proletaryayı birinci plana itince, çekimserlik elle tutulur bir saçmalık, işçi sınıfının aktif müdahalesi ise önüne geçilmez bir zorunluluk haline gelir. İspanya'da da durum buydu. Amédée'nin tahttan çekilmesi radikal monarşistleri iktidardan etmişti ve yakın zamanda yeniden iktidara gelme olanağını ellerinden almıştı; alfonsçular[59] o an için daha da şanssızdılar; karlosçular,[60]

hemen her zaman olduğu gibi, iç savaşı seçim savaşımına yeğ tutuyorlardı. Bütün bu partiler, İspanyol göreneğine göre, seçimlere katılmaktan kaçınıyorlardı; seçimlere yalnızca iki kanada bölünmüş olan federalist cumhuriyetçiler ve işçi sınıfı kitlesi katılıyordu. Hiç değilse pratikte İspanyol kolunun o zamanki dikkate değer örgütlenmesi sayesinde, o sırada Enternasyonal adının İspanyol işçileri üzerinde hâlâ büyüleyici güçlü etkiye sahip olmasıyla, Catolonia'nın sanayi merkezlerinde, Valencia'da, Andalusia kentlerinde, vb. Enternasyonal tarafından gösterilen ve desteklenen adayların parlak bir başarı kazanacakları kesindi ve kesinlikle, oylamalar sırasında cumhuriyetçilerin iki kanadı arasındaki dengeyi bir yana eğebilecek güçte bir azınlık Cortes'lere girebilecekti. İşçiler bunu ve hâlâ güçlü olan örgütlerini harekete geçirmenin zamanı geldiğini hissediyorlardı. Ne var ki, bakuninci okulun yöneticileri bu baylar, kayıtsız şartsız çekimser kalma incilini o kadar uzun zamandan beri vazetmişlerdi ki, birdenbire yüzgeri dönemezlerdi; onun için, kurtuluş çaresini, organ olarak Enternasyonalin çekimser kalmasını öğütlemek, ama üyelerini, birey sıfatıyla, *kendi isteklerine göre,* oy vermekte serbest bırakmak gibi acınılacak bir kaçamakta buldular. Bu siyasal iflâs bildirisinin sonucu öyle oldu ki, işçiler, benzer durumlarda hep olduğu gibi, en radikal diye adı çıkmış olan kişilere, uzlaşmazlara oy verdiler ve böyle yapmakla da seçtikleri adamların yapacakları işlerin sorumluluğunu azçok yüklendiler, dolayısıyla kendileri de bu sorumluluğa bulaşmış oldular.

II

İttifak üyelerinin, kurnaz, hileci seçim siyasetleri yüzünden içine düştükleri gülünç durumda kalmakta ayak diremeleri olanak dışıydı; yoksa o zamana kadar İspanyol Enternasyonali üzerinde uyguladıkları egemenliğin işi biterdi.

Hiç değilse bir şey yapar gibi görünmeleri gerekiyordu. Onları kurtaracak olan *genel grev* idi.

Genel grev, bakuninci programda, toplumsal devrimin sökün etmesi için kullanılacak kaldıraçtır. Bir ülkenin hatta bütün dünyanın her meslekten tüm işçileri sabahın birinde işi bırakırlar, böylece, çok çok dört haftanın sonunda, yönetici sınıfları aman dilemeye ya da işçilerin üzerine saldırmaya zorlarlar, o zaman, işçiler kendilerini savunmaya ve bunu fırsat bilerek tüm eski toplumu alaşağı etmeye hak kazanırlar. Bu tasarı hiç de yeni değildir: Fransız sosyalistleri, onlardan sonra Belçikalılar, 1848'den beri, üstelik aslında İngiliz soyundan olan bu gösteri atına binip durmuşlardır. Çartizmin hızlı ve fırtınalı gelişmesi zamanında, 1837 bunalımının ardından, "kutsal ay" —ülke çapında işi durdurma (bkz: Engels, *İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu*, s. 279[61])— İngiliz işçileri arasında ileri sürülmüştü ve öyle bir yankı bulmuştu ki, Kuzey İngiltere'de fabrika işçileri Temmuz 1842'de işi uygulamaya geçirmeye çalıştılar. İttifakçıların Cenevre'deki kongrelerinde, 1 Eylül 1873'te,[62] genel grev gene büyük bir rol oynadı, ama bunun için kusursuz bir işçi sınıfı örgütünün ve dolu bir kasanın zorunlu olduğu herkesçe kabul edildi. İşte işin püf noktası! Bir yandan, hükümetler, hele siyasal çekimserlikle yüreklendirildiklerinde, hiç bir zaman işçilerin ne örgütünün ne de kasanın bu düzeye ulaşmasına izin vermeyeceklerdir; beri yandan siyasal olaylar ve egemen sınıfların aşırı baskılarla sınırı aşmaları, proletaryanın bu ülküsel örgütü ve bu muazzam yedek fonları yaratacak duruma varmasından çok önce işçilerin kurtuluşunu hazırlayacaklardır. Ama işçilerin böyle olanakları olsaydı, amaçlarına ulaşmak için genel grev gibi dolambaçlı yolu tutmanın gereği olmazdı.

İttifakın gizli köklerini biraz bilen herhangi bir kimse için, bu sınanmış araca başvurma önerisinin İsviçre merkezinden kaynaklandığı hiç kuşku götürmez. Elbette ki,

İspanyol yöneticileri doğrudan doğruya "siyasal" olmayan herhangi bir şey yapmak için bu araçta bir kurtuluş çaresi buldular ve sevinçle bu yolu tuttular. Genel grevin yaratacağı tansıklı sonuçlar her yanda ileri sürüldü; Barcelona'da ve Alcoy'da başlamaya hazırlanılıyordu.

Bu arada siyasal durum gitgide bir bunalıma doğru evrim gösteriyordu. Federalist cumhuriyetçilerin kocamış palavracıları, Castelar ve hempaları, kendilerini aşan hareketten dehşete kapıldılar; iktidarı Pi y Margall'a bırakmak zorunda kaldılar, o da uzlaşmazlarla bir uzlaşma yolunu aradı. Pi, resmî cumhuriyetçiler arasında tek sosyalistti, cumhuriyeti işçilere dayandırmak zorunluğunu hisseden tek adamdı. Gelir gelmez, hemen uygulanabilecek bir toplumsal önlemler programı ortaya koydu, bu önlemler işçiler için kısa vadede elverişli olmakla kalmayacak, sonuçlarıyla başka adımlar atılmasına da yolaçacak, böylelikle de en azından toplumsal devrime ilk dürtüyü vermiş olacaklardı. Ama devletten geldikleri takdirde en devrimci önlemleri dahi reddetmeyi kendilerine bir görev bilen bakuninci enternasyonalciler, bir başbakanı desteklemektense uzlaşmazlar arasındaki en kaçık şarlatanları desteklemeyi yeğ tuttular. Pi y Margall'ın uzlaşmazlarla görüşmeleri uzayıp gitti; uzlaşmazlar sabırsızlanıyorlardı; aralarından en ateşlileri, en atılganları Andalusia'da kantonal ayaklanmayı başlattılar. Bunun üzerine İttifakın liderleri, burjuva uzlaşmazların kuyruğuna takılı kalmak istemedikleri takdirde kendileri de eyleme geçmek zorunda kaldılar. Ve, genel grev kararlaştırıldı.

O günlerde, Barcelona'da, başka afişler yanında şu da duvarlara yapıştırıldı:

"İşçiler! Hükümetin karlosçulara karşı savaşı savsaklarken emekçi kardeşlerimize vurmak için orduyu kullandığını gördüğümüz zaman duyduğumuz derin tiksintiyi açığa vurmak için genel grev yapıyoruz!", vb..

Tarihinde, dünyanın herhangi başka bir kentinden daha çok barikat savaşı görmüş olan, İspanya'nın en büyük imalât kenti Barcelona'nın işçileri, bu durumda, hükümetin silahlı kuvveti ile savaşıma tutuşmaya çağırıldılar, ama aynı koşullarla, yani ellerindeki silahlarla değil de genel bir işçi greviyle, ancak birkaç burjuvaya doğrudan doğruya dokunan, ama onların ortak temsilcileri devlet iktidarına hiç de dokunmayan böyle bir önlemle savaşmaya çağrıldılar! Barcelona işçileri pasif barış döneminde, Alerini, Farga Pellicer ve Vinas gibi yumuşakbaşlı, serinkanlı insanların zorlu sözlerini dinlemişlerdi; ama davranma anı gelip de Alerini, Farga Pellicer ve Vinas, önce ünlü seçim programlarını ileri sürdükleri, sonra yatışmayı öğütledikleri, en sonunda da silah başına çağırmak yerine genel grev ilân ettikleri zaman, işçiler, onları horgörüyle karşılayıverdiler. Uzlaşmazların en yumuşağı, en gevşeği, İttifakın en aktif üyesinden daha büyük enerji gösterdi. İttifak, ve İttifakın burnundan sürükleyip güttüğü Enternasyonal şubeleri bütün etkinliklerini yitirdiler, ve, bu baylar hükümeti felce uğratmak bahanesiyle genel grev ilân ettikleri zaman, işçiler düpedüz yüzlerine karşı alay ettiler onlarla. Ama bunun hiç değilse şöyle bir sonucu oldu: Barcelona kanton ayaklanmasına katılmadı; hem de Barcelona, eyleme geçmesi, orada her yerde kuvvetli bir biçimde temsil edilen işçi unsuruna güçlü bir destek sağlayabilecek ve sonuçta tüm harekete egemen olma perspektifini verebilecek tek kentti. Ayrıca, Barcelona'nın da safa katılması ile, zafer, güç bakımından (bilkuvve) önceden kararlaştırılmış olurdu. Ne var ki, Barcelona parmağını bile oynatmadı; uzlaşmazlara ne kadar güvenebileceklerini bilen ve İttifakçılar tarafından dolandırılmış olan Barcelona işçileri hareketsiz kaldılar ve böylece Madrid hükümetinin zaferini sağladılar. Bütün bunlar, ittifakçı Alerini ve Brousse'u (onlar hakkında daha fazla ayrıntıyı İttifak üzerine raporda bulacaksınız), gazeteleri

Solidarité revolutionnaire'de şöyle bildiriler yayınlamaktan alıkoymadı:

"Devrimci hareket bir yangın gibi tüm yarımadayı sarıyor. ... Barcelona'da *henüz bir şey olmadı, ama halk meydanlarında devrim hep süreklidir*!"

Bu devrim, davul çalmaktan ibaret olan, bu yüzden de hep "sürekli" olarak aynı meydanda yerinde sayan ittifakçıların devrimiydi yalnız.

Genel grev aynı zamanda da Alcoy'da, gündeme alındı. Halen 30.000 nüfuslu, yakın zamanın bir manüfaktür kenti olan Alcoy'a bakuninci niteliğiyle Enternasyonal ancak bir yıldan beri ayak basmış ve çok çabuk yayılmış bulunuyor. Sosyalizm, hangi biçimde olursa olsun, o zamana kadar harekete yabancı olan bu işçiler tarafından hoş karşılanmıştı, tıpkı, Almanya'da şurada burada, Alman İşçileri Genel Birliğinin[63] ansızın önemli bir taraftar çevresi kazandığı geri yerlerde olduğu gibi. Alcoy, bu nedenle bakuninci Federal Komisyonun İspanya merkezi olarak seçildi. Şimdi bu Federal Komisyonu işbaşında göreceğiz.

7 Temmuzda, genel bir işçi toplantısı genel greve karar verdi ve ertesi gün bir temsilciler kurulunu, işçilerin istemlerini kendilerine bildirmek üzere fabrika sahiplerini yirmidört saat içinde toplantıya çağırmasını istemek için belediye başkanına gönderdi. Bir burjuva cumhuriyetçisi belediye başkanı Albors, işçileri tutuyor, Alicante'ye [Alcoy'a] birlikler getirtiyor ve fabrikacılara razı olmamayı, evlerinde barikat kurmayı öğütlüyor. Kendisi de görev başında olacaktır. Fabrikacılarla bir toplantıdan sonra, —burada İttifakın Federal Komisyonunun 14 Temmuz 1873 günlü resmî raporunu izliyoruz— ilk başta işçilere tarafsız kalmaya sözveren belediye başkanı, bir bildiri çıkartıyor ki, bu bildiride: "işçiler küçük düşürülüyor, işçilere karaçalınıyor, kendisi fabrikacılardan yana çıkıyor ve böylece grevcilerin hakkını ve özgürlüğünü hiçe indiriyor ve onları kavgaya kışkırtıyor".

Bir belediye başkanının dindarca istekleri nasıl grevcilerin hakkını ve özgürlüğünü yok edebilir, bu nokta herhalde karanlık kalıyor. Her ne olursa olsun, İttifakın yönelttiği işçiler, komisyonun aracılığıyla belediye kuruluna açıkladılar ki, eğer başkan, sözverdiği gibi grevde tarafsızlığını korumak niyetinde değilse, bir çatışmayı önlemek için yetkilerini bırakmalıdır. Komisyon kabul edilmedi ve tam belediye sarayından ayrıldığı sırada polis, alanda sessiz sedasız ve silahsız duran halkın üzerine ateş açtı. Bu, İttifakın raporuna göre, savaşımın başlangıcı oldu. Halk silahlandı, "yirmi saat" sürdüğü kabul edilen kavga başladı. Bir yanda, *Solidarité revolutionnaire*'in, sayılarını 5.000 olarak verdiği işçiler, öte yanda Belediye Sarayında 32 jandarma ve pazarın çevresindeki tam Prusya modasına göre halk tarafından yakılan dört-beş evde birkaç silahlı adam. Jandarmalar sonunda cephanelerini bitirince teslim olmak zorunda kaldılar.

İttifak Komisyonunun raporu şöyle diyor:

"Eğer belediye başkanı Albors, teslim oluyormuş gibi yapıp da, sözüne güvenip Belediye Sarayına girenlerin alçakça öldürülmelerine izin vermekle halkı kandırmamış olsaydı, zavallı kurbanların sayısı daha az olacaktı; ve tabancasını, burunlarının dibinde kendisini tutanların üzerine boşaltmasaydı haklı olarak öfkelenen halk tarafından öldürülmeyecekti."

Peki kimler bu kavganın kurbanları oldu?

"Her ne kadar ölülerin ve yaralıların tam olarak hesabını yapamadıysak da," (halk yönünde) "*ondan aşağı* olmadıklarını söyleyebiliriz. Provokatörler safında ise ölü ve yaralı sayısı *onbeşten aşağı değil.*"

İttifakın ilk sokak savaşı böyle oldu. Yirmi saat boyunca, 5.000 kişi, 32 jandarma ve birkaç silahlı burjuvaya karşı döğüştü, onları cephanelerini tükettikten sonra yendiler, ve hepsi *10 adam* yitirdiler. İttifak, pekâlâ üye-

lerinin kafasına sokabilir Falstaff'ın "ihtiyat yiğitliğin en iyi yanıdır"[64] sözünü.

Söylemeye gerek yok ki, burjuva gazetelerinin, nedensiz yakılan fabrikalar, kitle halinde kurşuna dizilen jandarmalar, üzerine petrol serpilip tutuşturulan adamlar hakkındaki tüm dehşetengiz öyküleri salt uydurmadır. Yengi kazanan işçiler, sloganları "kimseye bağışlama yok" olan İttifakın adamları tarafından yönetildiğinde bile yenilen hasımlarına karşı her zaman fazlasıyla yüce gönüllü, soylu bir davranış içindedirler, ve hasımları, yenen kendileri oldu mu hiç bir zaman işlemekten geri kalmadıkları tüm kötülükleri, cinayetleri işçilere yüklerler.

Demek ki zafer kazanılmıştı.

"Alcoy'da", diye büyük bir sevinçle yazıyor *Solidarité révolutsionnaire**, "sayıları 5.000 olan dostlarımız duruma egemen oldular."

Peki ne pay çıkardılar "egemen olanlar", o "durum"-larından?

Bu konuda, İttifakın raporu ve gazetesi bize hiç bir bilgi vermiyor: gazetelerin alışılmış haberleriyle sınırlı kalmak durumundayız. Bu haberlerden öğreniyoruz ki, hemen o zaman, Alcoy'da bir "Halk Kurtuluş Komitesi" kurulmuştur, yani devrimci bir hükümet. Oysa 15 Eylül 1872'de, İsviçre'deki Saint-Imier Kongresinde, İttifakçılar "her türlü, kendini geçici ya da devrimci diye ileri süren bir siyasal iktidar örgütlenmesinin, ancak yeni bir aldatmaca olabileceğine ve bunun proletarya için bugün kurulu olan tüm hükümetler kadar tehlikeli olacağına" karar vermişlerdi.

Ve merkezi Alcoy'da olan İspanyol Federal Komisyonu üyeleri de, İspanyol Enternasyonali Kongresinin bu kararı benimsemesi için ellerinden geleni yapmışlardı. Bununla bir-

* Fransızca metinde (s. 149): *Solidarité ouvrière* ("İşçi Dayanışması"); İngilizce metinde (s. 136): *Solidarité révolutionnaire* ("Devrimci Dayanışma"). —Ç.

likte, görüyoruz ki, bu komisyonun üyesi Severino Albarracin ve bazı bilgilere göre sekreteri Francisco Tomas, bu geçici ve devrimci hükümet iktidarının, Alcoy Halk Kurtuluş Komitesinin üyesi idiler.

Peki ne yaptı bu Halk Kurtuluş Komitesi? "Emekçilerin derhal ve eksiksiz özgür kılınmalarını" gerçekleştirmek için aldığı önlemler neler oldu? Bütün erkekler için kentten ayrılmayı yasakladı, ama bir *pasaportu* olduğu takdirde, kadınlara kentten çıkma izni verildi! Pasaport işlemini yeniden getiren şu, her türlü iktidar düşmanları! Bundan gerisi ise, kararlılıktan, ve eylem anlayışından kesinlikle yoksun olma ve mutlak iktidarsızlık.

Bu sırada general Velarde ilerleyen birlikleriyle Alicante'ye yaklaşıyordu. Hükümet yerel ayaklanmalara gürültüsüzce son vermek istemekte yerden göğe kadar haklıydı. Ve Alcoy'daki "duruma egemen olanlar" da ne yapacaklarını bilemedikleri bir durumdan kendilerini kurtarmak istemekte yerden göğe kadar haklıydılar. Aracılık yapmış olan temsilci Cervera'nın işi, demek ki, öyle zor bir iş değildi. Halk Kurtuluş Komitesi görevden çekildi, birlikler 12 Temmuzda bir direnişle karşılaşmadan kente girdiler. Halk Kurtuluş Komitesine verilen tek güvence genel af oldu. İttifakın "duruma egemen olanları" bir kez daha kötü bir durumdan mutlu bir şekilde sıyrılmışlardı. Alcoy serüveni böylece bitti.

İttifakın raporundan, Cadiz yakınlarında, Sanlucar de Barrameda'da, olanları öğreniyoruz:

"Belediye Başkanı, Enternasyonalin lokalini kapatıyor ve tehditleriyle ve yurttaşların kişisel haklarına ardı arkası kesilmez saldırılarıyla işçileri öfkelendiriyor. Bir komisyon, başbakandan, kişi haklarına saygı gösterilmesini ve keyfî olarak kapatılan lokalin yeniden açılmasını istiyor. Bay Pi, ilke olarak açılmasına izin veriyor ... ama pratikte buna uymuyor, işçiler hükümetin, birliklerini yasa dışı-

na itmek kararında olduğu yargısına varıyorlar; tüm yerel yetkilileri görevden alıyorlar, yerine başkalarını atıyorlar, bunlar birlik lokalini yeniden açıyorlar."

Devrimci Dayanışma, zafer kazanmış bir havayla, "Sanlucar'da ... halk duruma egemendir" diye yazıyor. Burada da, kendi anarşist ilkelerine taban tabana aykırı bir tutumla devrimci bir hükümet kurmuş olan İttifakçılar, iktidarlarıyla ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Boş tartışmalarla ve kâğıt üzerinde kalan kararlarla zaman yitiriyorlardı; ve general Pavia, Sevilla'yı ve Cadiz'ı aldığı ve Soria tugayından birkaç bölüğü, 5 Ağustosta Sanlucar'a gönderdiği zaman orada hiç bir direnişle karşılaşmadı.

Hiç bir rekabetin olmadığı yerde istediği gibi hareket eden İttifakın kahramanca işleri bu işte böyle.

III

Alcoy sokak savaşının hemen ardından, uzlaşmazlar Andalusia'da başkaldırdılar. Pi y Margall henüz iktidardaydı ve bu partinin liderleriyle birlikte bir bakanlar kurulu kurma ereğiyle yapılan görüşmeler sürüp gidiyordu; peki öyleyse görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmadan önce kavgaya tutuşmak neden? Bu aşırı ivecenliğin nedeni hiç bir zaman tamamıyla aydınlanmadı; ancak şurası kesin ki, uzlaşmaz baylar için, iktidarı ve çeşitli kantonlarda kurulacak birçok yönetim görevini sağlama bağlamak üzere Federal Cumhuriyeti pratik olarak ve olabildiğince çabuk kurmak her şeyden önemliydi. Madrit Meclisleri, İspanya'nın parçalara ayrılmasını pek fazla savsaklıyordu; şu halde işe kendisi elkoymak ve her yanda kendi başına buyruk kantonları ilân etmek gerekiyordu. Seçimlerden beri uzlaşmazların işlerine derinlemesine bulaşmış bulunan (bakuninci) Enternasyonalin daha önceki tutumu, onun işbirliğine bel bağlanmasına yer veriyordu: o, Alcoy'u zorla ele geçirmemiş, böylece hükümetle açık bir savaşıma girmemiş miydi? Şu-

nu da eklemek gerekir ki, yıllardan beri bakuninciler yukardan aşağıya doğru her türlü devrimci eylemin çok kötü bir şey olduğunu ve her şeyin aşağıdan yukarıya örgütlenmesi ve uygulanması gerektiğini ileri sürürmüşlerdi. Ve işte şimdi, ünlü otorite ilkesini, hiç değilse bazı kentlerde aşağıdan yukarıya doğru uygulama fırsatı ortaya çıkıyordu! Başka türlü olamazdı: bakuninci işçiler tuzağa düştüler ve uzlaşmazlar yesin diye kestaneleri ateşten kendileri çıkardılar, sonra da, her zaman olduğu gibi, müttefikleri tarafından tekmeyle ve kurşunla ödüllendirildiler.

Peki bakuninci Enternasyonal üyelerinin bütün bu hareket içinde tutumları ne idi? Onlar, harekete, federasyoncu bir parçalanma niteliği verilmesine yardım etmişlerdi, olabildiği kadar kendilerinin anarşi ülküsünü gerçekleştirmişlerdi. Birkaç ay önce Cordoba'da devrimci bir hükümetin kurulmasının bir ihanet ve işçileri aldatma olduğunu açıklayan bu aynı bakuninciler, şimdi, Andalusia kentlerinin tüm devrimci yönetimlerinde yer alıyorlardı, ama her yerde azınlıktaydılar, öyle ki, uzlaşmazlar her istediklerini yapabiliyorlardı. Uzlaşmazlar siyasal ve askerî liderliği ellerinde tuttukları sürece, işçilere sunulan şey cafcaflı nutuklar, ya da en kabasından, en anlamsızından, üstelik de yalnız kâğıt üzerinde olan sözde toplumsal reformlardı. Bakuninci liderler gerçek ödünler isteyince, horgörüyle baştan savılmışlardı. İngiliz gazete muhabirlerine gelince, hareket liderlerinin, bu sözde enternasyonalcilerle tüm bağlantıyı koparmaktan, onlarla ilgili tüm sorumluluğu reddetmekten, ve liderlerini Paris Komününün tüm mültecileri gibi çok sıkı bir polis gözetimi altında tuttuklarını açıklamaktan öte bir şey yapmadılar. Ensonu, ilerde göreceğimiz gibi, Sevilla'da, hükümet birliklerine karşı savaş süresince, uzlaşmazların müttefikleri, bakuninciler üzerine de ateş ettiler.

Birkaç gün içinde, bütün Andalusia, silahlı uzlaşmazların elinde buldu kendini. Sevilla, Malaga, Granada, Cadiz,

vb. hemen hemen direnç göstermeden onların eline düştüler. Her kent kendini bağımsız kanton ilân etti ve devrimci bir yönetim komitesi (cunta) kurdu. Murcia, Cartagena, Valencia, bunları izlediler. Salamanca'da bu çeşitten bir girişimde bulunuldu, ama daha barışçıl nitelikte. İspanya'nın bellibaşlı kentleri, böylece, isyancıların elinde bulunuyordu, başkent Madrit'ten ve Barcelona'dan başka. Lüks kenti olan Madrit hemen hiç bir zaman kesin bir rol oynamamıştır. Eğer Barcelona yürüseydi, nihaî başarı hemen hemen sağlanmış olurdu, aynı zamanda da işçi unsurlara güçlü bir yardım sağlanırdı, ama gördük ki, uzlaşmazlar Barcelona'da hemen hemen güçsüzdüler, oysa o sırada Barcelona'da hâlâ çok güçlü olan bakuninci "Enternasyonal"in üyeleri *yan çizmek* için genel grevi bahane ettiler. Demek ki, bu kez, Barcelona, kendini görevli saymadı.

Bu başkaldırma, her ne kadar ahmakça başlamış da olsa, diyor Engels, gene de, ama *keşke* birazcık olsun akıllıca yönetilmiş olsaydı, hiç değil, bir kentin garnizonun ayaklanıp komşu kent üzerine yürüdüğü, bu kentin zaten daha önceden kışkırtılıp hazırlanmış garnizonunu da ardından sürüklediği ve böylece çığ gibi büyüyerek, bir savaşmada kazanılan başarılar, ya da kendisine karşı gönderilen birliklerin kendinden yana geçmesiyle zaferin yazgısı çizilinceye kadar başkent üzerine yürüdüğü İspanyol askerî ayaklanmaları biçiminde yönetilmiş olsaydı büyük başarı şansı vardı. Böyle bir yöntem, o zaman, özellikle salık verilecek bir yöntemdi. Başkaldıranlar, uzun zamandan beri her yanda gönüllü taburlar olarak örgütlenmişlerdi. Bu taburlarda elbette ki disiplin kötüydü. Ama, kesinlikle, hemen her yanda dağılıp parçalanmış olan eski İspanyol ordusunun kalıntılarında hüküm süren disiplinden daha kötü değildi. Hükümetin tek bel bağlayabileceği birlikler jandarma birlikleriydi (*guardias civiles*), ama bunlar da bütün ülkeye dağılmış bulunuyorlardı. Her şeyden önce, jandarma müfreze-

lerinin biraraya toplamalarına engel olmak gerekiyordu; bu da ancak saldırıya ilk geçmekle ve açık arazide savaşmayı göze almakla olabilirdi. Böyle hareket etmenin büyük bir tehlikesi yoktu, çünkü hükümet, gönüllülerin karşısına ancak kendileri kadar disiplinsiz olan birlikler çıkarabilirdi. Ve eğer yenmek isteniyorsa, başka yolu yoktu.

Ama hayır. Uzlaşmazların ve arkalarından giden bakunincilerin federasyonculuğu, tastamam, her kentin kendi başına hareket etmesinden ve her şeyden önce, öteki kentlerle ortak eylemin değil, tersine onlardan ayrılmanın önemli olduğunu açıklamaktan, böylelikle tüm genel saldırı olanağını da ortadan kaldırmaktan ibaretti. Alman köylülerinin savaşında[65] ve 1849 Mayısı Alman ayaklanmalarında kaçınılmaz olan bir kötü durum —devrimci kuvvetlerin bölünmesi ve birbirinden tecrit edilmeleri, ki bu, aynı hükümet birliklerinin bir ayaklanma ardından öteki ayaklanmayı bastırması olanağını yaratıyordu— yüksek devrimci bilgeliğin, aklın ilkesi diye ilân edilmişti. Bakunin hoşnut olabilirdi. O, daha 1870'te, (*Lettres à un Français*[66]) Prusyalıları devrimci bir savaşla Fransa'nın dışına sürmenin tek yolunun merkezileşmiş liderliği kaldırmaktan ve her kenti, her köyü, her bucağı kendi başına savaşı yürütmeye bırakmaktan ibaret olduğunu açıklamıştı. Tek komuta altında yönetilen Prusya ordusunun karşısına böyle alabildiğine bağlarından kurtulmuş devrimci tutkularla çıkılsaydı, zafer sağlanmıştı. Bir kez daha kendi başına bırakılmış olan Fransız halkının kolektif zekâsı karşısında Moltke'nin kişisel zekâsı silinmek zorundaydı. Fransızlar bunu anlamamışlardı o zaman; ama İspanya'da, Bakunin, gördüğümüz gibi ve ilerde daha da göreceğimiz gibi, gözkamaştırıcı bir zafer kazanmıştı.

Bu arada, hiç bir bahanesi olmadan birdenbire başlayan bu ayaklanma Pi y Margall'ın, uzlaşmazlarla görüşmelerini sürdürmesini olanaksız bir hale getirmişti. Çekilmek zorunda kaldı; onun yerine ilk amacı baştan yararlandığı ama

şimdi kendisi için bir engel olan işçi hareketine ölümcül darbeyi indirmek olan, maskesiz burjuva Castelar cinsinden saf cumhuriyetçiler iktidara geldiler. General Pavia'nın komutasında Andalusia'ya yürümek için bir tümen kuruldu, Campos komutasında, Valencia ve Cartagena'ya karşı bir başka tümen. İspanya'nın her yanından toplanmış, hepsi de eski asker olan disiplini henüz sarsılmamış jandarmalar, bu birliklerin çekirdeğini oluşturuyordu. Versailles ordusunun eski asker olan, disiplini henüz sarsılmamış jandarmalar, bu moralleri bozulmuş düzenli birliklere sıkı bir destek olacak ve her yanda saldırı kollarının delici sivri ucunu oluşturacaktı, ki her iki olayda da bu görevi güçleri ölçüsünde yerine getirdiler. Tümenler ayrıca herbiri yaklaşık olarak 3.000 kişiden oluşmak üzere kaynaşmış birkaç alayı da bünyesinde bulunduruyordu. Hükümetin ayaklananlara karşı savaş hattına sürebildiklerinin hepsi buydu.

General Pavia 20 Temmuza doğru yürüyüşe geçti. 24 Temmuzda Cordoba, Ripoll komutasında jandarma ve düzenli kuvvetlerden oluşmuş bir müfreze tarafından işgal edildi. 29 Temmuzda, Pavia, barikatla korunmuş Sevilla'ya saldırdı, Sevilla 30 ya da 31 Temmuzda (telgraflarda tarih kesin olarak belli değil) Pavia'nın eline geçti. Pavia, çevreyi elaltında tutmak için bir seyyar birlik bıraktı ve Cadiz'e yürüdü. Cadiz'in savunucuları gene de pek zayıf olmak üzere yalnız kent dolaylarında döğüştüler, sonra 4 Ağustosta direnç göstermeden silahlarının alınmasına razı oldular. Ertesi günlerde Pavia, gene aynı şekilde direnç görmeden Sanlucar de Barrameda'yı, San Roque'u, Tarifa'yı, Algesiras'ı ve herbiri bağımsız kanton olarak kurulmuş daha bir sürü küçük kenti silahsızlandırdı. Aynı zamanda Malaga ve Granada'ya kollar gönderdi, onlar da 3 ve 8 Ağustosta direnmeden teslim oldular, öyle ki, 10 Ağustosta, yani onbeş günden az bir süre sonunda ve hemen hemen savaşılmadan tüm Andalusia boyuneğmişti.

26 Temmuzda, Martinez Campos, Valencia'ya saldırmaya başladı. Orada ayaklanma, işçiler tarafından başlatılmıştı. İspanyol Enternasyonalindeki bölünme zamanında gerçek Enternasyonal burada çoğunluğu kazanmıştı ve yeni İspanyol Federal Konseyi bu kente taşınmıştı. Cumhuriyetin ilânından az sonra, devrimci çatışmalar henüz gelecekteyken, Valencia'nın bakuninci işçileri, kavga kaçaklıklarını aşırı-devrimci sözler örtüsü altında gizleyen Barcelona liderlerine güvensizlik duyarak gerçek enternasyonalcilere bütün yerel hareketlerde onlarla birlikte yürüme önerisinde bulundular. Kanton hareketi patlak verdiğinde, her iki grup da, uzlaşmazlardan da yararlanarak derhal başkaldırdılar ve birlikleri kovdular. Valencia cuntasının bileşimi bilinmiyor: bununla birlikte İngiliz muhabirlerinin telgraflarından anlaşıldığına göre, cuntanın içinde, Valencia gönüllüleri arasında da olduğu gibi, işçiler ağır basıyordu. Aynı muhabirler, Valencia isyancılarından, uzlaşmazların ağır bastığı başka isyancılara göstermedikleri bir saygıyla sözediyorlardı; onların disiplinini, kentte hüküm süren düzeni övüyorlardı ve uzun bir direniş ve çetin bir kavga olacağını bildiriyorlardı. Yanılmıyorlardı. Açık kent Valencia, Campos tümeninin saldırılarına, 26 Temmuzdan 8 Ağustosa kadar, bütün Andalusia'dan daha uzun süre karşı durdu.

Murcia eyaletinde, aynı adı taşıyan başkent, döğüşmeden işgal edildi; Valencia'nın düşmesinden sonra, Campos, İspanya'nın en güçlü kalelerinden biri olan, kara yönünden kesintisiz bir toprak tabya ile ve hakim yüksekliklere kadar uzanan küçük kalelerle savunulan Cartagena'ya yürüdü. Hiç bir kuşatma topları olmayan hükümet birliklerinin 3.000 kişilik kuvveti, hafif sahra topları ile, elbette ki, tabyaların ağır topları karşısında güçsüzdü, ve kenti kıta yönünden kuşatmakla yetinmek zorundaydı; ama Cartagena'yı savunanlar, limanda ele geçirdikleri donanma sayesinde denize egemen oldukları sürece bu da pek etkili değildi. Valencia ve

Andalusia'da savaşıldığı sırada yalnız kendilerini düşünen Cartagena ayaklanmacıları, ancak öteki başkaldırmaların bastırılmasından sonra, para ve yiyecekleri bitmeye başladığı zaman dış dünyayı düşünmeye başladılar. Ancak o zaman, en azından 60 Alman mili uzaklıktaki, yani örneğin Valencia ve Granada'dan iki kat daha uzak olan Madrit'e yürüme yolunda bir girişim yapıldı. Bu sefer, daha Cartagena'dan pek uzaklaşmadan acıklı bir biçimde sonuçlandı; abluka kara yönünden bütün öteki çıkışlara kilit vurduğundan, çaresiz, donanma yardımıyla çıkışlara dönüldü. Ama ne çıkışlar! Henüz yeni boyuneğmiş denizci kentleri, Cartagena'nın savaş gemilerinin yardımıyla yeniden ayaklandırmak sözkonusu olamazdı. Bunun üzerine bağımsız Cartagena kantonunun donanması, Velancia'dan Malaga'ya kadar, —Cartagena teorisi gereğince kendileri de başlarına buyruk birer kent olan— öteki deniz kentlerini bombardımanlarla tehdit etmekten ve gerektiğinde, yani gerekli yiyecekleri ve gümüş ya da altın para olarak savaş salmasını gemi bordasında teslim etmedikleri takdirde gerçekten de topa tutmaktan başka bir şey yapamadı. Bu kentler başına buyruk bağımsız kantonlar olarak hükümete karşı silahla karşı durdukları sürece Cartagena'da geçerli ilke şuydu: Herkes kendisi için! Ama bu kentler yenilince ilke: Herkes Cartegena için! oldu. İşte uzlaşmazlar ve onların yardımcıları bakuninciler, bağımsız kantonların federasyonculuğunu böyle anlıyorlardı.

Özgürlük savaşçılarının saflarını kuvvetlendirmek için Cartagena yönetimi, kent zindanında hapsedilmiş olan 1.800 kadar kürek mahkûmunu, İspanya'nın en berbat haydutlarını ve katillerini salıverdi. Bu devrimci önlemin Cartagena hükümetinin kafasına bakuninciler tarafından sokulmuş olduğu İttifak konusundaki raporun içindeki açıklamalardan sonra hiç bir kuşku götürmez. Bu raporda, Bakunin'in nasıl "kötü tutkuların alabildiğine başıboş bırakılmasını" düşle-

diği, nasıl Rus eşkiyasını tüm gerçek devrimcilerin modeli ilân ettiği gösterilmiştir.* Rus için iyi olan, İspanyol için de iyidir! Öyleyse, Cartagena yönetimi hapsedilmiş 1.800 haydutun "kötü tutkularını" başıboş bıraktığı ve böylece kendi birlikleri arasında ahlâk bozukluğunu son haddine vardırdığı zaman baştan sona Bakunin'in anlayışına göre hareket ediyordu. Ve İspanyol hükümeti, kendi istihkâmlarını yerlebir edeceği yerde, Cartagena'nın kendi savunucularının içerden çözülüp dağılması sonucu düşmesini beklerken tamamıyla aklıbaşında, düşünülmüş bir siyaset izlemişti.

IV

Şimdi de Yeni Madrit federasyonunun, hareketin tümü konusundaki raporunu görelim:

"Ağustos ayının ikinci pazar günü, Valencia'da, Enternasyonalin İspanya Federasyonu, İspanya'da 11 Şubattan, yani Cumhuriyetin ilânı tarihinden beri yer alan önemli siyasal olaylar karşısında alacağı tutumu ve daha başkalarını belirlemek üzere bir kongre toplayacaktı. Ama o kadar acıklı bir şekilde yenilgiye uğrayan ve hemen tüm illerin Enternasyonal üyelerinin coşkunlukla katılmış oldukları akılalmaz, çılgın (*descabellada* — sözcük anlamıyla saçıbaşı karmakarışık) ayaklanma, yalnız üyelerinin çoğunu dağıtarak Federal Konseyin çalışmasını felce uğratmakla kalmadı, aynı zamanda, yerel federasyonları da hemen hemen tamamıyla bozdu, ve daha da beteri, utanılacak bir biçimde başlayan ve başarısızlığa uğrayan her halk ayaklanmasının kendisiyle birlikte getirdiği tüm kini ve tüm kovuşturmaları federasyon üyelerinin üzerine çekti...

"Bölgesel (kantonal) ayaklanma patlak verdiği zaman, cuntalar, yani bölgesel hükümetler kurulduğu zaman, evvelce siyasal iktidara karşı avazları çıktığınca bağıran ve bizi

* Bkz: s. 139. —*Ed.*

otorite yanlısı olmakla suçlayan bu adamlar (bakuninciler) bu hükümetlere girmekte hiç zaman yitirmediler. Sevilla, Cadiz, Sanlucar de Barrameda, Granada ve Valencia gibi önemli kentlerde bölgesel (kantonal) cuntalarda, kendilerine otorite düşmanı diyen birçok enternasyonal üyesi, eyaletin ya da kantonun özerkliği programından başka herhangi bir programları olmaksızın yer alıyorlardı. Altlarında bu çeşitten pek tanınmış "enternasyonalciler"in imzaları bulunan, bu cuntaların çıkardıkları bildiriler ve başka belgeler bunu resmen doğrulamaktadır.

"Teori ile pratik arasındaki, propaganda ile eylem arasındaki bu kadar göze batan bir çelişki, eğer bu çelişkiden Birliğimiz için hernangi bir yarar, bir avantaj ya da kuvvetlerimizin örgütlendirilmesinde herhangi bir ilerleme, başlıca amacımız işçi sınıfının özgür kılınmasının gerçekleştirilmesine doğru herhangi bir yakınlaşma gibi bir sonuç çıksaydı, büyük bir anlam taşımayabilirdi. Ama tam tersi meydana geldi, zaten başka türlü de olamazdı. Temel koşul: Enternasyonal adına hareket edildiği takdirde çok kolaylıkla elde edilebilecek olan İspanyol proletaryasının aktif işbirliği eksikti. Yerel federasyonlar arasında oybirliği yoktu; (şu *gizemli İttifak*ın ona zorla kabul ettirebileceğinden başka) hiç bir yönetimi olmayan (*bizim için ne utanılacak şeydir ki, bu İttifak, hâlâ İspanyol Enternasyonaline egemendir*); doğal düşmanlarımız burjuva cumhuriyetçilerininkinden başka hiç bir programı olmayan hareket, bireysel girişkenliğe bırakılmış kaldı. Böylece bölge hareketi en utanılacak biçimde, hemen hiç direnmeksizin yenildi; ama düşüşüyle, Enternasyonalin İspanya'daki saygın etkinliğini ve örgütünü de kendisiyle birlikte sürükledi. Hiç bir aşırılık, hiç bir cinayet, hiç bir şiddet eylemi yok ki, cumhuriyetçiler, bugün Enternasyonal üyelerinin üstüne atmasınlar; hatta, Sevilla'da öyle olmuş ki, bize inanca verdiklerine göre, çatışma sırasında uzlaşmazlar, müttefikleri üzerine, yani (bakuninci)

enternasyonalciler üzerine ateş açmışlar. Gerilik, bizim budalalığımızı bir güzel kullanarak cumhuriyetçileri bize karşı kışkırtıyor ve aldırışsız büyük yığın katında bize karaçalıyor; Sagasta zamanında yapmayı başaramadığı şeyi, şimdi neredeyse başarmak üzere görünüyor: İspanyol emekçi yığınlarının gözünde Enternasyonalin adını gözden düşürüyor.

"Barcelona'da, bir sürü işçi şubesi, *Federacion* (bakunincilerin başlıca organı) gazetesindekileri ve onların anlaşılmaz tutumlarını açıkça protesto ederek Enternasyonalden ayrıldılar. Jerez'de, Puerto de Santa Maria'da ve başka yerlerde federasyonlar kendilerini dağıtma kararı aldılar. Loja'da (Granada eyaleti) hâlâ orada oturmakta olan birkaç enternasyonalci halk tarafından kentten atıldı. Hâlâ biraz daha fazla özgürlük bulunan Madrit'te eski (bakuninci) federasyon artık en küçük bir yaşam belirtisi göstermiyor, böyle iken bizimki de eylemsizliğe ve sessizliğe düşmüş durumda, başkalarının hatalarını üstlenmemek için. Kuzey kentlerinde, karlosçu savaş, bizim yönümüzden her türlü eyleme engel oluyor. En son, onbeş günlük döğüşten sonra da, hükümetin yengin olarak kaldığı Valencia'da, kaçmamış olan Enternasyonal üyeleri gizlenmek zorundalar ve Federal Konsey tamamen dağılmış durumda."

Madrit'in raporu böyle. Görüldüğü gibi yukardaki tarihsel anlatıma baştan aşağı uyuyor.

Şu halde bütün araştırmamızın sonucu nedir?

1. Bakuninciler, gerçekten devrimci bir durumla karşı karşıya kalınca tüm daha önceki programlarını kaldırıp atmak zorunda kaldılar. İlkönce her türlü siyasal eylemden, özellikle de seçimlere katılmaktan beri durmayı bir ödev haline getirerek teoriyi feda ettiler. Sonra, sıra geldi anarşiye ve devletin kaldırılmasına; bu kez devleti kaldırmaktansa, bir sürü yeni ve küçük devlet yaratmaya kalkıştılar. Daha sonra, işçilerin, proletaryanın derhal ve tam kurtuluşunu

amaçlayan hiç bir devrime katılmamaları gerektiğini söyledikleri ilkeyi kaldırıp attılar ve gene kendileri, açıkça ve düpedüz burjuva olan bir harekette yer aldılar. Son olarak, kendileri tarafından ilân edilmiş olan ilkelerini, devrimci bir hükümetin kurulmasının işçi sınıfının yeni bir aldatılmasından ve işçi sınıfına karşı yeni bir ihanetten başka bir şey olmayan bu ilkeyi, hiç kılları kıpırdamadan çeşitli kentlerin yönetim komitelerine dayanarak ve burjuvazi tarafından oy ile yenilgiye uğratılmış ve siyasal olarak sömürülmüş güçsüz bir azınlık olarak hemen her yerde açıkça ayaklar altına aldılar.

2. Bu, daha önce ileri sürülüp övülen ilkelerin yadsınması, en alçakça, en hileci bir biçimde ve suçluluk bilincinin baskısı altında ifade edildi, öyle ki, ne bakunincilerin kendilerinin, ne de kılavuzluk ettikleri harekete katılan yığınların ne programları vardı ne de kısacası ne istediklerini biliyorlardı. Bunun doğal sonucu ne oldu? Şu ki, bakuninciler, ya Barcelona'da olduğu gibi her hareketi engellediler, ya Alcoy'da, Sanlucar de Barrameda'da olduğu gibi ötekilerden kopuk, plansız ve anlamsız ayaklanmalara sürüklendiler; ya da çoğu durumda olduğu gibi ayaklanmanın liderliği uzlaşmaz burjuvaların eline geçti. Bakuncilerin aşırı-devrimci haykırışları, demek ki, sıra iş görmeye gelince, gerek bir kaçamakla işin içinden sıyrılmak, gerek önceden yenilgiye mahkûm olan ayaklanmalar ya da en yüzkarası bir biçimde siyasal bakımdan emekçileri sömüren, bir de, üstelik onlara tekmeyle muamele eden bir burjuva partisiyle birleşmek biçiminde ifadesini buldu.

3. Anarşi, bağımsız grupların özgür federasyonu vb. gibi sözde* ilkelerden geriye, artık hükümetin, bir avuç birlikle, hemen hiç bir dirençle karşılaşmaksızın peşpeşe kentlere boyuneğdirmesine olanak veren, devrimci savaş kay-

* *Volksstaat*'ta: büyük. —*Ed.*

naklarının ölçüsüzce ve akılsızca dökülüp saçılmasından başka bir şey kalmıyor.

4. Bu kıssadan alınacak hisse, yalnızca, iyi örgütlenmiş ve kalabalık —gerçeği de, sahtesi de— İspanyol Enternasyonalinin uzlaşmazlarla birlikte düşüşe sürüklendiği ve bugün, pratik olarak dağılmış bulunduğu sonucu olmadı, ama bir de kafadan uydurma bir sürü aşırılık yüklendi Enternasyonalin omuzlarına. Tüm ülkelerin darkafalı burjuvaları, bunlar olmadan bir işçi ayaklanmasını akıllarından bile geçiremezler, ve dolayısıyla İspanyol proletaryasının yeniden uluslararası örgütlenmesi belki de yıllar boyu olanaksız bir duruma getirildi.

5. Tek sözcükle, bakuninciler, İspanya'da bize, devrimin nasıl yapıl*maması* gerektiğinin aşılmaz bir örneğini verdiler.

Eylül-Ekim 1873'te Almanca yazılmıştır.
31 Ekim ve 2 Kasım 1873 tarihli
Der Volksstaat gazetesinin 105,
106, 107. sayılarında yayınlanmıştır.
1874'te Leipzig'de ayrı bir broşür
halinde yayınlanmıştır.
F. Engels'in *Internationales aus dem "Volksstaat"* (*1871-1875*), Berlin 1894
adlı kitabında yeniden basılmıştır.

KARL MARX

BAKUNİN'İN "DEVLET VE ANARŞİ" KİTABININ TAHLİLİNDEN PARÇA[67]

"... İşçilere, en son ülkü olarak değilse bile hiç olmazsa en yakın başlıca hedef olarak bir ⟨Halk devletinin⟩* *kurulmasını* öğütleyen —ki bu devlet onların ifadelerine göre ⟨egemen *sınıf olarak örgütlenmiş*⟩ proletaryadan başka bir şey olmayacaktır— Lassalle ve Marx'ın teorilerine karşı duyduğumuz tiksintiyi daha önce de ifade etmiştik. Sorun, proletaryanın ne zaman egemen sınıf haline geleceği, kimin üzerinde egemenlik kuracağıdır. ⟨Bu demektir⟩ ki, bu yeni egemenliğe, bu yeni ⟨devlete⟩ boyuneğecek daha başka bir proletarya varlığını sürdürecektir."

* ⟨⟩ ayraçlar içersindeki sözcükler, Marx tarafından Rusça olarak yazılmıştır. —*Ed.*

Bu demektir ki, başka sınıflar özellikle de kapitalist sınıf varolduğu sürece, proletarya ona karşı savaştığı sürece (çünkü proletaryanın iktidara gelmesiyle düşmanları ve toplumun eski örgütlenişi ortadan kalkmayacaktır), *zor* önlemleri ve dolayısıyla hükümet önlemleri kullanılmalıdır; o kendisi bir sınıf olarak kaldığı sürece, sınıf savaşımının ve sınıfların varlığının dayandığı iktisadî koşullar henüz ortadan kalkmamışsa, bu koşullar zor yoluyla giderilmeli ya da değiştirilmelidir, ve bu değişme süreci zor yoluyla çabuklaştırılmalıdır.

"Örneğin, bilindiği gibi, marksistlerin kayralarına (lütuflarına) erişmemiş ve aşağı bir kültür düzeyinde bulunduğundan, kuşkusuz kentlerin ve fabrikaların proletaryası tarafından yönlendirilecek olan ⟨ayaktakımı köylü⟩."

Böylece, Batı Avrupa'nın tüm ülkelerinde olduğu gibi köylülerin özel mülk sahibi olarak çok sayıda bulundukları yerde, hatta azçok büyük bir çoğunluk meydana getirdikleri yerde, İngiltere'de olduğu gibi, ortadan kalkmadıkları ve yerlerini tarım gündelikçilerine bırakmamış oldukları yerde şu olacaktır: ya köylüler her işçi devrimine karşı direnecekler ve onu başarısızlığa uğratacaklardır, şimdiye kadar Fransa'da yaptıkları gibi, ya da proletarya (çünkü mülk sahibi bir köylü bir proleter değildir, hatta yaşam durumu dolayısıyla bir proleter olduğu zaman dahi bilinci bir proleter bilinci değildir), hükümet olarak, köylünün durumunu doğrudan doğruya iyileştiren ve böylece onu devrim davasına kazanan önlemler almak zorunda kalacaktır; öyle önlemler ki, bunlar, daha işin başından, özel toprak mülkiyetinden kolektif mülkiyete geçişi, köylünün bu kolektif mülkiyete kendiliğinden ekonomik yolla varacağı biçimde kolaylaştırırlar; ama örneğin, miras hakkının ya da mülkiyetin kaldırıldığını ilân ederek onu şaşkına çevirip bunaltmamalıdır; bu, ancak, kapitalist çiftçinin köylüyü malından ettiği yerde ve gerçek ürün yetiştiricinin bir proleter, kent-

teki işçi gibi bir ücretli olduğu, kent işçisinin çıkarlarını *doğrudan doğruya* paylaştığı yerde olabilir; hele Bakunin'in devrimci anlayışına uygun olarak, köylülere salt daha büyük araziler vermek yoluyla toprak parçalarını büyüterek parçalara bölünmüş toprak mülkiyetini hiç kuvvetlendirmemelidir.

"Ya da, sorun ulusal açıdan ele alınırsa, Almanların gözünde Slavlar, bu aynı nedenle, utkun Alman proletaryasına kölece bağlanmış olacaklardır, Alman proletaryasının da şimdi kendi burjuvazisine bağlı olduğu gibi." (s. 278.)

Karacahillik! Köklü toplumsal devrim, ekonomik gelişmenin belli tarihsel koşullarına bağlıdır, bu koşullar devrimin öncülleridirler. Şu halde devrim, ancak, kapitalist üretimin, en azından halk yığını içinde önemli bir yer tutan sanayi proletaryasına bağlı olduğu yerde olanaklı olur. Proletaryanın en küçük yenme şansı olması için, köylüler için, en azından Fransız burjuvazisinin, kendi devrimi sırasında, zamanın Fransız köylüsü için yaptığını *mutatis mutandis** yapabilecek durumda olması gerekir. İşçilerin egemenliğinin tarım emeğini uyruk altına almayı içerdiği düşüncesi güzel bir düşüncedir! Ama işte burada kendini açığa vuruyor Bay Bakunin'in düşüncesinin en derin amacı. O, toplumsal devrimden hiç bir şey anlamaz, toplumsal devrime ilişkin siyasal lafazanlıkları bilir ancak. Ona göre devrimin ekonomik koşulları yoktur. Şimdiye kadar varolmuş, gelişmiş ya da gelişmemiş tüm ekonomik biçimler, çalışanın (ücretli, köylü, vb.) uyruk altına alınmasını içerdiği için, bütün bu biçimler için *köklü bir devrim* olanağı bulunduğunu varsayıyor. Dahası var! O, kapitalist üretimin ekonomik temeli üzerine dayalı Avrupa toplumsal devriminin tarımcı ya da kırsal Rus ya da Slav halkları düzeyinde gerçekleşmesini ve bu düzeyi aşmamasını isterdi; bununla birlikte, o, *denizciliğin* (*navigation*) ama yalnızca *denizciliğin* kardeşler arasın-

* Gerekli değişikliklerle birlikte. —ç.

da bütün politikacılarca bilinen bir ayrım yarattığını akıl etmektedir! Bakunin'in toplumsal devriminin temelinde ekonomik koşullar değil, *irade* vardır.

"Eğer bir ⟨devlet⟩ varsa kaçınılmaz olarak bir ⟨egemenlik⟩ vardır ve dolayısıyla ⟨kölelik⟩ vardır; kölelik olmadan egemenlik, açık ya da üstü örtülü, kavranılmaz bir şeydir, bunun için biz ⟨devletin⟩ düşmanıyız." (s. 278.)

"⟨Egemen sınıf olarak örgütlenmiş⟩ proletarya ne anlama gelir?"

Bu demektir ki, proletarya, her özel durumda, ekonomik bakımdan ayrıcalıklı sınıflara karşı savaşacağı yerde, onlara karşı genel zorlayıcı araçları kullanabilecek kadar güçlü ve örgütlü bir duruma gelmiştir; ama yalnız ekonomik araçları kullanabilir ki, bunlar, onun ücretli emekçiler olarak, dolayısıyla sınıf olarak, kendine özgü karakterini kaldırır; proletaryanın tam zaferi ile birlikte egemenliği de sona erer, çünkü onun sınıf karakteri ortadan kalkar.

"Proletarya tüm olarak, acaba hükümetin başında tutunabilecek midir?"

Bir sendikanın yürütme komitesi tek başına sendikayı oluşturur mu? Bir fabrikada bütün işbölümünün ve onunla birlikte bu işbölümünden ileri gelen çeşitli dalların ortadan kalkması olabilir mi? Ve Bakunin'in "aşağıdan yukarıya" şemasına göre, her şeyin "yukarıda" yer alması olabilir mi? O zaman artık "aşağıda" hiç bir şey yoktur. Topluluğun bütün üyeleri "bölge"nin genel çıkarlarını hep birlikte mi yöneteceklerdir? O zaman artık topluluk ile "bölge" arasında hiç bir ayrım olmayacaktır.

"Hemen hemen kırk milyon Alman var. Bu kırk milyonun hepsi hükümet üyesi mi olacaklardır?"

*Certainly,** çünkü iş komünün özerkliğinden başlar.

"Bütün halk yönetecek, ve yönetilenler olmayacak."

Bir insan kendi kendini yönettiği zaman bu ilkeye göre

* Elbette. —ç.

yönetmez kendini; çünkü o, yalnızca kendi kendisidir, başkası değildir.

"Öyleyse hükümet, devlet olmayacak, ama devlet olunca yönetilenler de, köleler de olacaktır." (s. 279.)

Bu, yalnızca şu anlama gelir: sınıf egemenliği ortadan kalktığı zaman, sözcüğün bugünkü siyasal anlamında devlet olmayacaktır artık...

"Bu ikilem marksist teoride çok yalın bir biçimde çözümlenir. Halk hükümeti sözünden, onlar" (yani Bakunin) "halk tarafından seçilmiş az sayıdaki temsilciler tarafından halkın yönetilmesini anlıyorlar."

Asine!* Bu demokratik bir saçmalamadır, siyasal bir ipe sapa gelmez densizliktir! Seçimler, en küçük Rus komününde ve artelde bile siyasal bir biçimdir. Seçimin niteliği bu ada bağlı değildir, ekonomik temele, seçmenlerin kendi aralarındaki ekonomik ilişkilere bağlıdır; ve hizmetler (*fonction*) siyasal olmaktan çıktığı anda, artık, 1. hükümetin hiç bir işlevi yoktur; 2. genel hizmetlerin bölüşülmesi pratik bir iş haline gelir ve hiç bir iktidar bağışlamaz; 3. seçimin bugünkü siyasal niteliğinden hiç bir şey kalmamıştır.

"Halkın tümü tarafından kullanılan genel oy hakkı" —öyle bir şey ki, güncel anlamında halkın tümü bir fantezidir— "halkın temsilcilerini ve ⟨devletin efendilerini⟩ seçmek için genel oy hakkı —marksistlerin, onlar gibi demokratik okulun da son sözleri budur— bu, *egemen azınlığın* zorbalığının ardına gizlendiği bir yalandır, halkın sözde iradesinin ifadesi gibi göründüğü ölçüde de tehlikelidir."

Kolektif mülkiyetle birlikte, yerini kooperatifin gerçek iradesine bırakmak üzere halkın sözde iradesi de ortadan kaybolur.

"Sonuç: halk yığınının büyük çoğunluğunun ayrıcalıklı bir azınlık tarafından yönetimi. Ama bu azınlık diyor marksistler", —Kimler diyor?— "işçilerden oluşacaktır. Evet, izniniz-

* Eşek. —ç.

le, önceden işçi olan, halkın temsilcileri ya da yöneticileri oldukları andan başlayarak artık *işçi olmaktan* çıkan" —Evet bugünün bir fabrikatörü, belediye meclisi üyesi olduğu için kapitalist olmaktan ne kadar çıkıyorsa o kadar işçi olmaktan çıkan— "ve tüm sıradan işçilere, koskoca ⟨devlet çıkarının⟩ tepesinden bakacak olan işçilerden oluşacaktır; onlar artık halkı değil, ama kendi kendilerini ve halkı yönetme iddialarını temsil edeceklerdir. Bundan yalnızca insanoğlu hakkında hiç bir şey bilmeyenler kuşku duyabilir." (s. 279.)

Eğer Bay Bakunin'in yalnızca, kooperatif bir işçi fabrikasındaki yöneticinin durumu hakkında bir bilgisi olsaydı, onun bütün o egemenlik düşleri cehennem olup giderdi. Fırsat bulup da kendi kendine şöyle bir sorabilmiş olsaydı: bu işçi devleti, onu böyle adlandırmak hoşuna gittiğine göre, temeli üzerinde yönetim görevleri nasıl bir biçim almalıdırlar?

(s. 279.) "Ama bu seçilenler coşkuyla inanmış, üstelik de derin bilgili sosyalistler olacaklardır." "Lasalcıların ve marksistlerin yapıtlarında ve konuşmalarında durmadan kullanılan bu sözler", —"*derin bilgili sosyalist*" daha önce hiç bir zaman kullanılmamıştır, ve "*bilimsel sosyalizm*", yalnız, halkın bilgi alanını, halkın kendi gerçekleştirdiği toplumsal hareketin incelenip öğrenilmesiyle sınırlayacağı yerde, ona yeni hülyalar, yeni hayaller esinleyen ütopik sosyalizme karşıt olarak kullanılmıştır; Proudhon'a karşı yazdığım yazıya bakınız— "kendiliklerinden göstermektedirler ki, sözde halk devleti halk yığınlarının yeni ve pek az sayıdaki gerçek ya da sözde bir bilginler aristokrasisi tarafından çok zorbaca yönetilmesinden başka bir şey olmayacaktır. Halk derin bilgili değildir, bu demektir ki, halk yönetim tasalarından tamamıyla kurtulmuş olacaktır ve olduğu gibi, tümüyle yönetilenler sürüsü halinde ağıla girecektir. Güzel bir kurtuluş!" (s. 279-280.)

"Marksistler bu çelişkiyi hissediyorlar" (!) "ve bilgin-

ler yönetiminin" (*quelle rêverie!**) "tüm demokratik biçimlere karşın, gerçekte, dünyanın en baskıcı, en tiksinç ve en aşağılık diktatörlüğü olacağı bilincinde olduklarından bunun ancak geçici ve kısa süreli bir diktatörlük olacağı düşüncesi ile kendilerini avutuyorlar".

Hayır dostum! İşçilerin, eski dünyanın kendilerine karşı koyan toplum katları üzerindeki *sınıf egemenliği,* sınıfların varlığının ekonomik temelleri yok olmadıkça sürebilir ancak.

"Onlar diyorlar ki, tek tasaları ve tek amaçları halkı ekonomik bakımdan olduğu kadar siyasal yönden de her türlü yönetimin kısa zamanda gereksiz bir duruma geleceği ve devletin tüm siyasal, yani" ⟨baskıcı⟩ "niteliğini yitireceği ve kendiliğinden özgür bir ekonomik çıkar ve ortaklıklar örgütü haline dönüşeceği bir düzeye eğitmek ve yükseltmektir." ⟨Kahve politikacısı!⟩ Burada apaçık bir çelişki var. Eğer onların devleti gerçekten halk devleti oluyorsa, ne diye onu ortadan kaldırmalı, yok eğer halkın gerçek kurtuluşu için bu devletin kaldırılması zorunlu ise nasıl oluyor da ona halk devleti demeye cüret edebiliyorlar?" (s. 280.)

Komünist Manifesto'ya karşı yöneltilmiş bir saçmalık olan Liebknecht'in *Halk Devleti*'ni[68] ağızlarına sakız etmeye kalkışmaları vb. bir yana, bu yalnız şu anlama gelir: proletarya, eski toplumu devirme uğruna savaşım dönemi boyunca gene eski toplum tabanı üzerinde hareket ettiğinden ve dolayısıyla, kendi hareketine azçok bu topluma özgü siyasal biçimler verdiğinden bu kavga dönemi boyunca henüz kendi kesin yapısına ulaşmamıştır ve kurtuluşu için, bu kurtuluştan sonra kullanımdan düşecek araçlar kullanır; Bay Bakunin, bunlardan, hiç bir şey yapmamanın ve... *genel tasfiye gününü,* yani son yargı gününü beklemenin yeğ olduğu sonucunu çıkarıyor.

"*Biz, polemiğimizle*" (doğal olarak benim Proudhon'a

* Ne hülya! —ç.

karşı yazımdan ve *Komünist Manifesto*'dan ve hatta St-Simon'dan önce başlayan polemik) "kendilerine karşı" (güzel bir υστερον πρoτερον* örneği) "onları, özgürlük ya da anarşinin" (Bay Bakunin, Proudhon ve Stirner'in anarşisini yaban tatar lehçesine çevirmekten başka bir şey yapmamıştır), yani "işçi yığınlarının aşağıdan yukarıya özgür örgütlenmesinin" (budalalık), "toplumsal evrimin nihaî hedefi olduğu ve kendi halk devletleri de ayrı tutulmamak üzere, her ⟨devletin⟩ bir yandan zorbalığı, despotluğu, beri yandan da 'köleliği' doğuran bir boyunduruk olduğu *bilincine varmaya* sürükledik." (s. 280.)

1874 ve 1875'te Almanca yazılmış, ilk kez, *Létopissi marxizma*, n° 11, 1926, dergisinde yayınlanmıştır.

* Son ve sonradan geleni (*hysteron*), ilk ve önden gelen (*proteron*) yerine almaktan ibaret bir yanılgı; mantık düzenine karşı gelişi anlatmak için kullanılır. —*Ed.*

FRIEDRICH ENGELS

AUGUST BEBEL'E MEKTUP

Londra, 18-28 Mart 1875

... Özgür halk devleti, özgür devlet oldu çıktı. Bu sözcüklerin gramerce anlamına göre özgür bir devlet, yurttaşlarına karşı ilişkilerinde özgür olan bir devlettir, yani zorba (despotik) yönetimli bir devlettir. Özellikle, artık devlet anlamında bir devlet olmayan Komünden* sonra devlet üzerine bütün bu gevezelikleri bir yana bırakmak yerinde olurdu. Her ne kadar daha önce Marx'ın Proudhon'a karşı yazdığı kitap,** daha sonra *Komünist Manifesto,* açıkça, sosyalist toplum düzeninin kurulmasıyla birlikte devlet kendiliğinden eriyip dağılır (*sich von selbst auflöst*) ve ortadan kaybolur

* Paris Komünü kastediliyor. —*Ed.*
** *Felsefenin Sefaleti* sözkonusudur. —*Ed.*

derlerse de, anarşistler, "halk devleti"ni yeterince kafamıza kaktılar. Devlet, savaşımda, devrimde, hasımlarına karşı zor yoluyla baskıyı örgütlendirmek için yararlanılması zorunlu geçici bir kurum olduğundan, bir "özgür halk devleti"nden sözetmek tamamıyla saçmadır: proletaryanın devlete *gereksinmesi olduğu* sürece, bu gereksinme özgürlük için değil, hasımlarını bastırmak içindir. Ve, özgürlükten sözetmek olanaklı bir hale geldiği gün, devlet devlet olarak varolmaktan çıkar. Bu yüzden biz, her yerde "devlet" sözcüğü yerine Fransızca "*commune*" sözcüğünü çok güzel karşılayan mükemmel bir eski Almanca "*Gemeinswesen*" sözcüğünü koymayı öneriyorduk.

12-28 Mart 1875'te Almanca yazılmış,
ilk kez, A. Bebel, *Aus meinem Leben*,
t. II, Stuttgart 1911, kitabında
yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

İTALYA'DA

SOSYALİST hareket, sonunda, İtalya'da sağlam bir zemine yerleşti ve hızlı ve başarılı bir büyüme vaadediyor. Ama, okurların bu hızlı dönemeci iyice anlamaları için İtalyan sosyalizminin doğuş tarihine dönmeliyiz.

İtalya'da hareketin doğuşu bakuninci etkilere bağlıdır. İşçi yığınları, sömürücülerine karşı yakıcı, ama çok bellisiz bir kin duygusunun etkisi altında iken, işçi öğenin işe karıştığı her yerde, yönetim, Bakunin'in kişisel komutasındaki bir avuç genç avukatların, doktorların, yazarların, küçük memurların vb. eline geçmişti. Bunların hepsi, örgütte az ya da çok ilerlemiş, bakuninci gizli İttifakın üyeleriydiler, tasarladıkları, tüm Avrupa işçi hareketini İttifakın yönetimine

bağlamak ve böylelikle, gelecek sosyalist devrimde bakuninci mezhebin üstünlüğünü sağlamak idi. Bu konudaki daha belgin veriler, *Ein Complot gegen die Internationale* (*Enternasyonale Karşı Komplo*) (Brunswick, ed. Bracke)[69] adlı broşürde sunulmuştur.

İşçiler arasındaki hareket henüz embriyon halinde olduğu halde bu iş bir hayli başarılı gidiyordu. Bakunincilerin mangalda kül bırakmayan devrimci farfaraları, her yerde istenen alkışı topluyordu; eski siyasal-devrimci hareketlerden gelme unsurlar bile bu dalgaya kapılıp sürükleniyorlardı; İspanya'dan sonra İtalya, Bakunin'in kendi deyişiyle, "Avrupa'nın en devrimci ülkesi"* oldu. O anlamda devrimci ki, az bir sonuç almak için çok gürültü koparılıyordu. İngiliz işçi hareketinin, sonra Fransız, daha sonra da Alman işçi hareketinin sayesinde büyüyüp güçlendiği gerçek siyasal hareketin tersine, bu harekette, her türlü siyasal eylem mahkûm edilmiştir, çünkü her siyasal eylem "devlet"in tanınması anlamını içinde taşır, oysa "devlet" tüm kötülüğün cisimleşmesidir. Şu halde, bir işçi *partisi* kurmak yasaktır; sömürüye karşı savunma önlemleri uğruna, örneğin kurallaştırılmış bir işgünü uğruna, kadınların ve çocukların çalışmasının kısıtlandırılması uğruna savaşım yasaktır; ve özellikle *seçimlere* katılmak yasaktır. Bunun yerine, bize, gelecek devrim hedefine yönelik ajitasyon, örgütlenme ve gizli elbirliği ısmarlıyorlar, o devrim ki, gökten düşer düşmez hiç bir geçici hükümet olmadan, tüm devlet kurumlarının ya da benzeri kurumların toptan ortadan kaldırılmasıyla, (İttifak tarafından gizlice yönetilen) işçi yığınlarının inisiyatifi ile gerçekleşecektir — "Ama sormayınız bana nasıl diye!".**

Hareket sözde kaldığı sürece, dediğimiz gibi, bütün bunlar çok güzel başarıya ulaşıyordu. İtalyan kentlerinin bü-

* Engels, burada ve daha aşağıda, İspanyol sosyalistlerinden Francisco Mora'ya yazdığı 5 Nisan 1872 günlü mektubundan alıntı yapıyor. —*Ed.*

** Heinrich Heine, *Buch der Lieder*'de yayınlanan "Junge Leiden" ("Taze Acılar"), şiirinden. —*Ed.*

yük çoğunluğu belli bir ölçüde uluslararası ilişkilerin dışında kalır, bu ilişkiler İtalyan kentleri için yalnızca yabancıların ziyaretleri biçimindedir. Bu kentler, çevre köylülerine zanaatçı sanayiin mallarını sağlar ve tarım ürünlerinin daha büyük bir ölçüde satılması için aracılık ederler; ayrıca, toprak soyluları bu kentlerde otururlar ve gelirlerini burada saçıp savururlar; ensonu bir yabancı kalabalığı da paralarını taşır bu kentlere. Muhalif unsurların sayıları azdır bu kentlerde. Bunlar çok az gelişmişlerdir, üstelik de belirli ya da sürekli bir uğraşı olmayan kişilerce oldukça sulandırılmışlardır, yabancılarla ilişkiler ve yumuşak bir iklim bu durumu kolaylaştırmaktadır. İşte burada, başka herhangi bir yerde olduğundan daha elverişli bir zemin bulmuştur, kama ve ağı sözcüklerini fısfıslayıp duran aşırı-devrimci lafazanlık. Ama İtalya'da, özellikle kuzeyde, sanayi kentleri de vardır; ve hareket, *bu* kentlerin gerçekten proleter yığınları arasında kök saldığı anda bu kadar düşük değerde bir besin artık kimseyi doyuramazdı ve *bu* işçiler, Bakunin'e göre "meslekleri bir çıkmaza girmiş" olduğu için sosyalizm uğruna yanıp tutuşan bu başarısız, varlıksız genç burjuvaların sultası altında bulunmayı kabul edemezlerdi artık.

Olan da bu. Her türlü siyasal eylemin, başka bir deyişle düzen aleyhtarı gizli elbirliği aşkı ve boş lafazanlık çerçevesini aşan her türlü *gerçek* eylemciliğin yasaklanmasının Kuzey İtalya işçilerinde uyandırdığı hoşnutsuzluk günden güne artıyordu. Almanların 1874 seçimlerinde kazandıkları başarılar ve elde edilen sonuç —Alman sosyalistlerinin birliği— İtalya'da biliniyordu. Eski cumhuriyetçi hareketten gelme, istemeye istemeye "anarşist" yaygaraya boyuneğmiş olan unsurlar, siyasal savaşımın gereğini vurgulamak için gittikçe fırsatlardan daha çok yararlanır oldular ve *La Plèbe*[70] gazetesinde doğmakta olan muhalefetin sözcüsü oldular. Bu cumhuriyetçi, haftalık ömrünün ilk yıllarında hemen sosyalist harekete katıldı ve kendini her türlü "anarşist" sekter-

likten olabildiğince uzak tutuyordu. Ve ensonu, Kuzey İtalya işçi yığınları kendi mızmız yöneticilerini aştıkları ve fantezi bir hareket yerine gerçek bir hareket yarattıkları zaman *La Plèbe* gazetesinde, zaman zaman, siyasal savaşımın gereği üzerine, sapkın anıştırmaları seve seve yayınlayan bir organ buldular.

Eğer Bakunin hâlâ yaşıyor olsaydı, bu sapkınlığa karşı alışılmış yöntemiyle savaş açardı. *La Plèbe*'le işbirliği yapan kişilere "otoriterlik", iktidara susamışlık, gösteriş düşkünlüğü, vb. gibi şeyler yüklerdi. Onlara karşı türlü türlü küçük kişisel suçlamalar ortaya çıkarırdı ve bunları İttifakın İsviçre'deki, İtalya'daki ve İspanya'daki organları aracılığıyla durmadan yinelerdi. Ancak bundan sonra bütün bu yanılmaların ilk günahın kaçınılmaz bir sonucundan başka bir şey olmadığını ortaya koyardı: ilk günah, yani siyasal eylemi kabul etme sapkınlığı, çünkü siyasal eylem devletin tanınması sayılır, devlet otoriterliğin, egemenliğin cisimleşmesidir, şu halde her kim ki işçi sınıfının siyasal eyleminden yana çalışır, inatla, siyasal iktidarı kendisi için ele geçirmeye çalışacaktır; demek ki, işçi sınıfının düşmanıdır, taşa tutun onu! Bakunin'in, aziz merhum Maximilien Robespierre'den alınma, büyük bir yetkinlikle kullandığı yöntemi vardı, ama onu olur olmaz yerde ve fazla tekdüzeli uygulardı. Bununla birlikte, bu, kısa süreli de olsa bir başarı vaadeden tek yöntemdi.

Ama Bakunin yoktu artık, dünyanın gizli yönetimi İsviçre'deki Neuchâtel'li M. James Guillaume'un eline geçmiş bulunuyor. Dünyanın binbir türlü halini görmüş olan bir dünya adamının yerini, anarşizm doktrinine bir İsviçre kalvincisinin bağnazlığını getirmiş olan yüreksiz bir ukalâ tutmuştu. Ortodoks inan her ne pahasına olursa olsun korunmalıydı ve Neuchâtel'li darkafalı bir ilkokul öğretmeni bu inanın herkesçe kabul edilen papası olmalıydı. *Jura Federasyonu*'nun, İsviçre İşçi Birliğinin 5.000 üyesine karşılık

200 üyesi bile olmayan bir federasyonun *Bülteni,* hizbin yönetici organı ilân edildi ve pervasızca sallantıdaki ikircikli-lere moral vermeye koyuldu. Ama Kuzey İtalya Federasyonunu kurarak örgütlenmiş olan Lombardiya işçileri, bu vaızları dinlemeye hazır değillerdi artık. Geçtiğimiz güzde, *Jura Bülteni* düpedüz, *La Plèbe* gazetesine, M. Guillaume'un hoşuna gitmeyen Paris muhabirini geri göndermeyi *emretmekte* sakınca görmeyince, dostluğun sonu geldi. Bülten, *La Plèbe*'e ve Kuzey İtalyalı sapkınlara karşı suçlamaları sürdürdü. Ama onlar artık ne olup bittiğini biliyorlardı; anarşi ve özerklik propagandasının arkasında tüm işçi hareketi üzerinde diktatörce bir komutanlık uygulamak isteyen birkaç entrikacının hırlı iddiaları olduğunu biliyorlardı.

"Bir notumuzdaki en soğukkanlı, en efendice küçücük dört satır *Jura Bülteni*'nin öfkesini kabarttı, ve işi, sanki biz ona karşı kudurup köpürüyormuşuz gibi göstermeye çalışıyor, oysa bizi *eğlendirmekten* başka bir şey yaptığı yok. Gerçekten de, hastalıklı çekememezlikle kapı kapı dolaşan ve karaçalmaya alabildiğine hız vererek zorbalıkla bize ve dostlarımıza karşı birazcık bile olsa hınç ve öfke dilenen adamların kışkırtmasıyla oyuna gelmek çocukça safdilliğini ortaya koymak olurdu. Uzun zamandan beri *bozgunculuk ve provokasyon tohumları saçan* eli, herkes o kadar iyi tanıyor ki, hiç bir kimse onun cizvitçe oyunlarına kapılamaz artık..." (*La Plèbe,* 21 Ocak 1877.)

26 Şubat tarihli sayıda bu aynı adamlar şu şekilde nitelendiriliyorlardı: "Bazı darkafalı *anarşistler* ve —ne korkunç çelişki!— aynı zamanda *diktatörlük heveslileri*"; bu, bu bayların Milano'da maskelerini iyice düşürdüklerinin ve orada artık kötülük yapamayacaklarının en iyi kanıtıdır.

10 Ocak Almanya seçimleri ve buna bağlı olan Belçika hareketindeki rota değiştirme —eski çekimserlik siyasetinin reddedilmesi ve onun yerine genel seçim için ve fabrikalar mevzuatı için propagandanın getirilmesi— gerisini tamamla-

dı. 17-18 Şubatta, Milano'da, Kuzey İtalya Federasyonunun kongresi yapıldı. Kongre, kararlarında, Enternasyonalin İtalyan üyelerinin bakuninci gruplarına karşı her türlü gereksiz ve yersiz düşmanlıktan kaçınıyor. Hatta, kararlarda Brüksel'de yapılması öngörülen, Avrupa işçi hareketinin çeşitli kesimlerini birleştirmeye gayret edecek olan kongreye katılma isteği bile ifade ediliyor. Ancak aynı zamanda işçi hareketi için kesin ve belirleyici bir önemi olan üç nokta, son derece belgin bir biçimde sıralanıyor.

1° Hareketin başarısını sağlamak için bütün araçlardan, şu halde siyasal araçlardan da yararlanılmalıdır.

2° Sosyalist işçiler, öteki bütün siyasal ve dinsel partilerden ayrı sosyalist bir *parti* kurmalıdırlar ve

3° Kuzey İtalya Federasyonu, kendi özerkliğini kullanmak koşuluyla ve Enternasyonalin *geçici* tüzüğünü temel almak üzere, kendisini bu büyük Birliğin üyesi, kendilerinden dayanışma gösterilerini esirgememekle birlikte bütün öteki İtalyan gruplaşmalarından *bağımsız* sayar.

Demek ki: siyasal savaşım, siyasal bir partinin örgütlendirilmesi ve anarşistlerden ayrılma. Bu kararlarla Kuzey İtalya Federasyonu bakuninci hiziple bağlarını kesin olarak kopardı ve büyük Avrupa işçi hareketiyle ortak bir zemin üzerinde yer aldı. Ve, Federasyon, İtalya'nın sanayi bakımından en gelişmiş kesimini —Lombardiya, Piyemonte, Venedik— kucakladığından başarıları gecikmeyecektir. Birçok başka ülkenin pratiğiyle denetlenip doğrulanan bu akıllıca ajitasyon araçları karşısında, bakuninci savaşçıların boş atıp tutmalarının güçsüzlüğü çabucak ortaya çıkacaktır ve ülkenin güneyindeki İtalyan proletaryası, yenilgiye uğramış, bitkin burjuvalar olma durumlarından kendileri için işçi sınıfını yönetme gibi özel bir görev ve özel bir yetenek anlamı çıkartan bu adamların boyunduruğunu yakında silkip atacaktır.

6 ve 14 Mart 1877 tarihleri arasında
Almanca yazılmış, 16 Mart 1877 günlü,
Vorwärts, n° 32'de yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

1877'DE AVRUPA İŞÇİLERİ

(PARÇA)

II

Alman seçimlerinin ülke içindeki etkisi ne kadar büyük olsa da yabancı ülkelerdeki etkisi çok daha büyük olmuştur.[71] İlkönce, Avrupa işçi hareketi içindeki, önemsiz ama çok hareketli bir hizbin iddiaları yüzünden son altı yıl boyunca sarsılmış olan uyum yeniden kuruldu.

Uluslararası İşçiler Birliğinin (Enternasyonal) tarihini izlemiş olan okurlarımız, Paris Komününün düşüşünün hemen ardından, işçilerin bu büyük örgütü içinde birtakım uyuşmazlıklar meydana geldiğini, ve bunların 1872 La Haye Kongresinde açık bir bölünmeyle ve daha sonra da bir parçalanmayla sonuçlandıklarını anımsayacaklardır. Bu uyuşmazlıkları, ancak ufak bir azınlığını oluşturdukları bir örgüt üzerinde

her çareye, iyisine de kötüsüne de başvurarak üstünlük kurma iddiasındaki bir Rus, Bakunin ve ona bağlı olanlar ortaya çıkarmıştı. Onların her yerde geçerli başlıca kuralları, işçi sınıfı yönünden siyasal *her eyleme* ilke olarak karşı çıkmaktı; o kadar ki, onların gözünde, bir seçimde oy vermek proletaryanın çıkarlarına ihanet etmekti. Onlar, kayıtsız şartsız; silahlı devrimden başka hiç bir eylem aracını kabul etmek istemiyorlardı. Bu "anarşistler", kendilerine anarşist diyorlardı, ilkönce kök saldıkları İsviçre'den İtalya'ya ve İspanya'ya yayıldılar, oralarda, bir zaman için işçi sınıfı hareketine gerçekten egemen oldular. "Enternasyonal"in içinde de her ne kadar değişik nedenlerle de olsa, kendileri de siyasal çekimserlikten yana olduklarını söyleyen Belçikalılar tarafından azçok desteklenmişlerdi. Bölünmeden sonra, bir örgüt görünüşünü korudular, ve tüm Avrupa'nın işçi sınıfını temsil ettiklerini iddia eden hep aynı yirmi-yirmibeş kişinin, bu işçi sınıfı adına kendi dogmalarını ilân ettikleri kongreler topladılar. Ama, daha 1874 Alman seçimleri ve Alman hareketinin, en aktif üyelerinden dokuzunun parlamentoda bulunmasından sağladığı büyük yarar, "anarşistler" arasına bazı kuşku tohumları saçmıştı. Siyasal olaylar İspanya'da hareketin bastırılmasıyla sonuçlandı, hareket hemen hemen hiç iz bırakmadan silinip gitti; İsviçre'de, Almanlarla elele çalışan, siyasal eylemden yana olan parti günden güne kuvvetlendi ve kısa zamanda sayıca bir avuç anarşisti 1'e 300 oranında aştı; İtalya'da, "anarşistler"in ne sağduyularının, ne de cesaretlerinin pek lehlerine bir durum göstermediği çocukça bir "toplumsal devrim" girişiminden (Bologne, 1874) sonra gerçek işçi unsurlar daha usçul eylem yolları araştırmaya başladılar. Belçika'da, hareket, liderlerin işçi sınıfına hiç bir gerçek eylem alanı bırakmayan çekimserlik siyasetleri yüzünden ölü noktaya ulaşmıştı. Gerçekten, Almanların siyasal eylemi kendilerini başarıdan başarıya götürürken siyasal çekimserliğin gündemde olduğu ülkelerin işçi sı-

nıfı bozgun üstüne bozguna uğruyordu ve sonuç vermeyen bir hareketten usanmıştı; örgütleri unutulup gitti, basın organları birbiri ardından ortadan kayboldu. Bu işçilerin en sağduyulu olanları, bu birbirinin tersi durum karşısında şaşkınlığa uğrayacak ölçüde etkilenmeden edemezlerdi. İtalya'da olduğu gibi Belçika'da da "anarşist" ve çekimserlik yanlısı doktrine karşı isyan patlak verdi, ve insanlar, gerek kendi kendilerine, gerek aralarında, alık bir dogmacılık yüzünden, hepsinden daha etkin oldukları kanıtlanmış gerçek eylem araçlarını kullanmaktan neden kendilerini yoksun bırakmak zorunda olduklarını sormaya başladılar. Almanların büyük seçim zaferi bütün kuşkuları altettiğinde ve bütün duraksamaların üstesinden geldiğinde, eşyanın durumu böyleydi işte. Böylesine kolay kolay sarsılmaz bir olgu karşısında hiç bir direnç olanaklı değildi. İtalya ve Belçika, siyasal eylemden yana tavır aldılar; geri kalan İtalyan çekimsercileri, umutsuzluğa kapılarak, Napoli yakınlarında başka bir başkaldırıya giriştiler; otuz kadar anarşist "toplumsal devrim"i ilân ettiler, ama polis icabına baktı bir güzel. Elde ettikleri tek sonuç, hizipçi (sekter) hareketlerinin İtalya'da tam iflâsı oldu. Böylece işçi hareketini Avrupa'nın bir ucundan öbür ucuna, akıl hocalığı ederek yönetmek iddiasında olan anarşist örgüt, başlangıçtaki ilk çekirdeğine indirgenmiş bulunuyordu: İsviçre Jurasında ikiyüz kadar adam, orada, çekildikleri dağlık köşelerinden, dünyanın geri kalan bölümünün bu zafer kazanmış sapkınlığına karşı protestoya ve halen ölmüş bulunan imparator Bakunin'in ortaya koyduğu gerçek ortodoksluğun destekleyicileri olmaya devam ediyorlar. Ve, geçen eylülde, Genel Sosyalist Kongresi —kendilerinin toplantıya çağırdıkları bir kongre— Belçika'da Gand'da toplandığı zaman birlik ve oybirliği içindeki Avrupa işçi sınıfının büyük örgütlerinin delegeleri karşısında önemsiz bir azınlık olarak kaldılar. Kongre, bir yandan onların gülünç öğretilerini ve haddini bilmez iddialarını redde-

derken, aynı zamanda, ancak küçük bir hizbi reddettiği olgusunu da saptayarak sonuç olarak onlara cömert bir hoşgörü gösterdi.

Böylece dört yıllık bir iç savaşımdan sonra, Avrupa işçi sınıfının eylem birliği yeniden kurulmuştu ve son Enternasyonal Kongresi çoğunluğunun kamuya açıkladığı siyasetin haklılığı, olaylarla doğrulanmıştı. Şimdi, bugün için temel yeniden atılmıştır, çeşitli Avrupa ülkelerinin emekçileri yeniden bu temel üzerinde sıkı bir uyum halinde hareket edebilecekler ve hareketin başlıca gücünü oluşturan karşılıklı desteği birbirine göstereceklerdir. Uluslararası İşçi Birliği ...* olmuştur, ki, bu ülkelere böyle bir uluslararası ittifaka girmelerini yasak ediyordu. Hükümetler bütün bu dertleri başlarına sarmayabilirlerdi. İşçi sınıfı hareketi, yalnız, böyle biçimsel bir ittifakın gereğini değil, olanağını da aşmıştır; ve yalnız büyük proletarya örgütü işi tamamen gerçekleştirmekle kalmamıştır, ama bu örgüt, her zamankinden daha güçlü olarak, her zamankinden daha kuvvetli birlik ve dayanışma bağları içinde, bugün tüm Avrupa işçi sınıfına canlılık veren ve gerçekten en büyük eseri olan eylem ve siyaset ortaklığı içinde yaşamını sürdürüyor. Başka başka ülkelerin, ve hatta tek başına bu ülkelerden herbirinin işçileri arasında görüş ayrımları vardır; ama artık hiç bir hizip, artık hiç bir dogmatik bir ortodoksluk iddiası, bir öğretinin üstünlüğü iddiası yoktur, ve Enternasyonal tarafından çizilen, ama şimdi herkesçe kabul edilen ortak bir eylem planı vardır, çünkü bu plan, savaşımın, hareketin gereklerinin bilinçli ya da bilinçsiz meyvesidir; her ulusun, her yerin değişken koşullarına özgürce uygulanmakla birlikte gene de bu yüzden her yanda temel çizgilerinde aynı olmaktan çıkmayan ve böylece erek birliğini, ortak hedefe, işçi sınıfının gene işçi sınıfının kendisi tarafından özgür kı-

* İngilizce özgün metinde bir-iki satırlık bir boşluk vardır. —*Ed.*

lınması hedefine varmak için kullanılan araçların genel uygunluğunu sağlayan bir plan.

III

Bundan önceki yazıda İtalya, İspanya, İsviçre ve Belçika'daki işçi sınıfı tarihine ilişkin, ilgiye değer bellibaşlı olgulara dikkati çekmiştik. Bununla birlikte gene de söylenecek birkaç şey kalıyor.

İspanya'da, 1868 ile 1872 arasında, Enternasyonalin aidat ödeyen 30.000 üyesi olmakla öğündüğü dönemde, hareket çabucak yayılmıştı. Ama bu, gerçek olmaktan çok görünüşte bir durumdu, gerçek bir entelektüel ilerlemeden çok ülkenin siyasal durumunun kararsızlığından, belirsizliğinden ileri gelen anlık bir coşmanın sonucu idi. 1871 bölgesi (cumhuriyetçi federasyoncu) ayaklanmaya* karıştırılmış olan İspanyol Enternasyonali bu ayaklanmayla birlikte ezildi. Bir zaman için gizli bir dernek olarak varlığını sürdürdü, kuşkusuz bir çekirdeği hâlâ vardır. Gand Kongresine[72] üç delege yollama dışında hiç bir zaman bir varlık belirtisi göstermediğinden biz bu üç delegenin, İspanyol işçi sınıfını, Tooley-street'li** üç terzinin İngiliz halkını temsil ettiği kadar temsil ettikleri sonucuna varmak durumunda kaldık. Ve siyasal bir kargaşa İspanyol işçilerine yeniden aktif bir rol oynama olanağı verdiği zaman, hiç çekinmeden önceden söyleyebiliriz ki, bu harekete geçiş, şu "anarşist" lâfebelerinden değil, ama 1872'de Enternasyonale bağlı kalan ve şimdi gizli tertipçilik oyunu oynamak yerine uygun anı bekleyen küçük bir zeki ve enerjik işçiler grubundan gelecektir.

Portekiz'de, hareket hiç bir zaman "anarşi" salgınından zarar görmedi, ve öteki ülkelerin çoğunda olduğu gibi aynı

* Bkz: s. 152-179. —*Ed.*

** Alay olarak kullanılan bir deyim, kökeninde Tooley-street'in üç terzisinin efsanesi vardır, bunlar, Avam Kamarasına "biz, İngiltere halkı" diye başlayan bir şikâyet dilekçesi vermişlerdi.

usçul temeller üzerinde gelişti. Portekiz işçilerinin birçok Enternasyonal şubeleri ve sendikaları vardı; Ocak 1877'de çok başarılı bir kongre yaptılar, ve *O Protesto* adında mükemmel bir haftalık yayınlıyorlardı. Bununla birlikte onlar da, basın, dernek kurma hakkı ve açık toplantılar yapma hakkını kısıtlayıcı yasalardan sıkıntı çekiyorlardı. Bütün bunlar için savaşmayı sürdürdüler ve şimdi, Oporto'da, başka bir kongre yapmaktalar, bu kongre, onlara, Portekiz işçi sınıfının emeğin kurtuluşu uğruna büyük evrensel savaşımda haklı yerini aldığını dünyaya gösterme fırsatını verecektir.

İtalya işçileri de, eylemlerinde, orta sınıfın yasalarından çok sıkıntı çekiyorlar. Çok yaygın olan haydutluğu ve gizli haydut örgütlerini bastırmak bahanesiyle yayınlanan ve hükümete çok büyük keyfî yetkiler veren pek çok yasa hiç fütursuzca işçi derneklerine de uygulanıyor; bu derneklerin en gözde üyeleri, tıpkı haydutlar gibi, polis gözetimi altında tutuluyorlar, sorgusuz sualsiz sürgün ediliyorlar. Bununla birlikte hareket ilerliyor ve onun canlılığının en iyi belirtisi şu ki, hareketin ağırlık merkezi, Romagne'ın kutsal, ama yarı-yarıya ölü kentlerinden Kuzeyin aktif sanayi ve manüfaktür kentlerine aktarıldı, bu değişiklik, işçi sınıfının gerçek elemanlarının, harekete sokulmuş ve daha önce yönetimi elinde tutan orta sınıflardan gelme bir avuç "anarşist" serüvenci üzerinde üstünlüğünü sağladı. Durmadan kapanan ve hükümet tarafından dağıtılan emekçi klüpleri ve sendikalar yeni adlar altında yeniden kuruluyorlar. Proletarya basını, her ne kadar koğuşturmaların, para cezalarının ve yazarlar hakkında verilen hapis kararlarının sonucu olarak organlarının çoğu kısa ömürlü olsa da, her yenilgiden sonra yeniden ayağa kalkıyor ve bütün engellere karşın, göreli olarak oldukça eski birçok gazete varlığını sürdürüyor. Bu organların bazıları, çok kez kısa ömürlü olanlar, hep "anarşist" öğretileri öğretiyorlar, ama bu kesim harekete akıl hocalığı etme iddialarından vazgeçti ve şim-

di kerte kerte yok olma yolundadır, onun gibi Mazzini partisi ya da burjuva cumhuriyetçileri de. Bu iki kesimin yitirdiği her karış alan, işçi sınıfının gerçek ve bilinçli hareketi tarafından kazanılmış demektir.

Belçika'da da, işçi sınıfı eyleminin ağırlık merkezi yer değiştirdi, ve sonuç olarak da bu eylem önemli bir değişikliğe uğradı. 1875'e kadar bu ağırlık merkezi, yarı-yarıya Fransız ve Flaman olan Brüksel de içinde olmak üzere Fransızca konuşulan bölümünde bulunuyordu; bu dönem boyunca hareket, prudoncu öğretilerden kuvvetle etkilenmekteydi, bu öğretiler de siyasal eylem konusunda, özellikle de seçimler konusunda çekimserliği öğütlüyorlardı. Şu halde geriye genellikle askerî birliklerin kanlı müdahalesi ile bastırılan grevlerden ve durmadan aynı eski nakaratın yinelendiği mitinglerden başka bir şey kalmıyordu. Emekçiler bundan bıkkınlık getirdiler ve hareket azar azar uykuya gömüldü. Ama 1875'ten bu yana, Flamanca konuşan bölümün manüfaktür kentleri daha büyük bir atılımla ve kısa zamanda kanıtlandığı gibi, yeni bir anlayışla savaşıma girdiler. Belçika'da, kadınların ve çocukların çalışma saatlerini sınırlandıran hiç bir işçi mevzuatı yoktur; Gand ve çevresi fabrikaları seçmenlerinin ilk haykırışları, pamuk iplikçiliğinde onbeş saat ve daha fazla çalışarak canı çıkan kadın ve çocukların korunması istemi için oldu. Bu çeşitten ıvır zıvırı yüce devrimcilik işiyle uğraşan insanların dikkatine değmez şeyler sayan prudoncu öğretilerin muhalefeti güçsüz kaldı ve yavaş yavaş üstesinden gelindi. Fabrikalardaki çocukların yasa yoluyla korunması Belçika işçi sınıfı programında yer alan noktalardan biri oldu, böylece o zamana kadar siyasal eylemi tabu kılan büyü bozuldu. Geri kalanını da Almanya örneği tamamladı, ve şimdi Almanya, İsviçre, Danimarka, Portekiz, Macaristan, Avusturya ve İtalya'nın bir bölümünün işçileri gibi Belçika işçileri de tüm öteki siyasal partilere karşıt ve kurtuluşlarını durumun gerektirebileceği

herhangi bir siyasal eylemle kazanmayı hedef alan ayrı bir siyasal parti halinde örgütleniyorlar.

İsviçre emekçilerinin büyük kitlesi —Almanca konuşan kesim— birkaç yıl önce, 1876 sonunda, 5.000'den fazla aidat ödeyen üyesi bulunan "Emekçiler Konfederasyonu" içinde toplanmışlardı. Bunun yanında, başlangıçta orta sınıfların radikalleri tarafından, radikalizmin işçi ve köylüler arasında yayılması için kurulmuş olan başka bir örgüt, Grütli Derneği vardı; sosyal-demokrat fikirler yavaş yavaş bu çok yaygın derneğe işlediler ve sonunda onu ele geçirdiler. 1877'de bu iki dernek İsviçre'de siyasal bir işçi partisi örgütlendirmek ereğiyle bir ittifak, hemen hemen bir kaynaşma kararına vardılar; ve öyle bir güçle hareket ettiler ki, ulusun oyuyla, bu konuda mevcut yasa maddeleri içinde işçiler için en elverişli olan yeni fabrikalar yasasını kabul ettirdiler. Şimdi, fabrikacıların açıkça ortaya koydukları kötü niyetlerine karşın bu yasanın fiilen uygulanmasını sağlamak üzere etkin bir denetimi örgütlendirmekte bulunuyorlar. "Anarşistler" üstün devrimci görüş açıları yönünden, elbette ki, bu eyleme tümden karşı koyuyorlar ve onu "devrim" dedikleri şeye karşı apaçık bir ihanet olarak ilân ettiler; ama onlar çok çok 200 kişi olduklarından ve başka her yerde olduğu gibi burada da bir ordusuz subaylar kurmayını temsil ettiklerinden bu karşı koymaları bir şeyi değiştirmiyor.

İsviçre işçi partisinin programı hemen hemen Almanların parti programının aynı, hatta bu programın en eksik, en anlaşılmaz pasajlarının bazılarına varıncaya kadar kabul ettiği için fazlaca tıpkısı. Ama harekete egemen olan anlayış iyi olduğu zaman, programın kaleme alınışı bile o kadar önemli değildir.

Danimarkalı işçiler 1870'e doğru arenaya girdiler ve ilk başta hızlı ilerlemeler yaptılar. Küçük toprak sahibi köylüler arasında kendi fikirlerini yaymayı başararak onların partisi ile yaptıkları bir ittifak sayesinde önemli bir siyasal et-

kinlik kazandılar, o kadar ki, köylü partisinin çekirdeğini oluşturduğu "birleşik sol", birkaç yıl boyunca parlamento çoğunluğunu elinde tuttu. Hareketin bu hızlı atılımı, sağlam olmaktan çok görünüşte bir atılımdı. Bir gün geldi, liderlerinden ikisi, işçiler arasında parti amaçları için toplanmış parayı saçıp savurduktan sonra ortadan kayboldular. Bu son derece büyük bir rezalet oldu ve Danimarka hareketi bu rezaletin neden olduğu yılgınlıktan kurtulup kendine gelemedi henüz. Bununla birlikte, eğer Danimarka işçi partisi eskisinden daha ölçülü davranırsa, şimdi yitirmiş bulunduğu kitleler üzerindeki geçici ve görünüşte kalan egemenliğin yerini yavaş yavaş daha gerçek ve daha ömürlü bir etkinliğin alacağına inanmamak için hiç bir neden kalmaz.

Avusturya ve Macaristan'da işçi sınıfı en büyük güçlüklere karşı savaşım vermek zorundadır. Basın, toplanma ve dernek kurma ile ilgili siyasal özgürlükler, sözde-anayasal bir krallıkla bağdaşabilecek asgariye indirilmiştir. Görülmemiş esneklikte bir yasa sistemi, hükümete, işçi sınıfının istem ve çıkarlarının en alçakgönüllü ifadesine karşı bile mahkûmiyet kararları elde etme olanağını veriyor. Bununla birlikte, başka yerlerde olduğu gibi orada da hareket, önüne geçilmez bir biçimde ilerliyor. Bellibaşlı merkezler, Bohemya, Viyana ve Peşte'nin manüfaktür sanayii bölgeleridir. İşçi gazeteleri Almanca, Çekçe ve Macarca yayınlanıyor. Hareket Macaristan'dan Sırbistan'a yayılmıştı. Sırbistan'da, savaştan önce,[73] Sırp dilinde haftalık bir gazete yayınlanıyordu, ama savaş patlayınca açıkça kapatıldı.

Böylece, Avrupa'da nereye baksak, işçi sınıfı hareketi, yalnız elverişli değil, ama aynı zamanda hızlı bir gelişme içindedir, daha da iyisi, her tarafta aynı anlayış içinde gelişmektedir. Kusursuz bir uyum yeniden kurulmuştur ve onunla birlikte, çeşitli ülkelerin işçileri arasında, şu ya da bu biçimde, sürekli ve düzenli ilişkiler yerleşmiştir. 1864 yılında Uluslararası İşçi Birliğini kuran, iç çekişmelerden daha

çok siyasal zorunluluklar, Birliği bölünmeye ve gözle görünür bir gerilemeye sürükleyinceye kadar, önce dış düşmanlara karşı, sonra iç düşmanlara karşı savaşım yılları boyunca onun bayrağını yüksekte tutan adamlar — evet bu adamlar, şimdi gururla bağırabilirler: "Enternasyonal görevini yerine getirmiştir, büyük amacına —tüm dünya proletaryasının, kendisini ezenlere karşı savaşımında birliğini sağlama amacına— tamamıyla ulaşmıştır!"

1878 yılı Şubatın yarısı ile Martın yarısı
arasında İngilizce yazılmıştır.
The Labor Standard (New York),
3, 10, 17, 24, 31 Mart 1878'de
yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

ÜTOPİK SOSYALİZM VE BİLİMSEL SOSYALİZM

(PARÇA)

III

... Kapitalist üretim tarzı, nüfusun büyük çoğunluğunu gittikçe daha çok proleterleştirirken, yokolma tehdidi altında, bu altüst oluşu gerçekleştirmek zorunda olan gücü yaratır. Toplumsallaşmış büyük üretim araçlarının devlet mülkiyeti haline dönüşmesini gittikçe daha çok zorlarken, bu altüst oluşu gerçekleştirmek için izlenmesi gereken yolu gene kendisi gösterir. *Proletarya devlet iktidarını eline geçirir ve üretim araçlarını ilkönce devlet mülkiyetine dönüştürür.* Ama bunu yapmakla proletarya olarak kendi kendisini de ortadan kaldırır, bütün sınıf ayrılıklarını ve sınıf karşıtlıklarını ve aynı şekilde devlet olarak devleti de ortadan kaldırır. Sınıflararası karşıtlık içinde evrim gösteren önceki

toplumun devlete gereksinmesi vardı, yani her defasında, mevcut üretim koşullarını dışarıdan gelecek herhangi bir müdahaleye karşı korumak için, şu halde özellikle sömürülen sınıfı, zor yoluyla, mevcut üretim tarzının (kölelik, serflik, ücretlilik) belli baskı koşulları içinde tutmak için sömürücü sınıfın bir örgütüne gereksinmesi vardı. Devlet bütün toplumun resmî temsilcisi, onun gözle görülür bir cisim halinde sentezi idi, ama ancak, kendi zamanı için tüm toplumu temsil eden sınıfın devleti olduğu ölçüde böyleydi: antikçağda, köle sahibi yurttaşların devleti; ortaçağda feodal soyluluğun devleti; çağımızda ise burjuvazinin devleti. Devlet, sonunda tüm toplumun gerçekten temsilcisi haline gelince kendi kendini gereksiz kılar. Artık baskı altında tutulacak toplum sınıfı olmayınca, sınıf egemenliği ile birlikte, üretim içinde önceden mevcut anarşinin yarattığı bireysel varolma savaşımı, bunlardan doğan çatışmalar ve aşırılıklar giderilir giderilmez, bir baskı gücünü, yani devleti zorunlu kılan, baskı altında tutulacak hiç bir şey kalmaz. Devletin gerçek olarak, bütün toplumun temsilcisi olarak göründüğü ilk işi —üretim araçları mülkiyetini toplum adına eline geçirme— aynı zamanda onun devlet olarak kendi yapacağı son işidir de. Bir devlet iktidarının toplumsal ilişkilere karışması, birbiri ardından tüm alanlarda gereksizleşir ve o zaman devlet doğal olarak uykuya dalar. Kişilerin yönetilmesi, yerini, şeylerin yönetilmesine ve üretim işlemlerinin yöneltilmesine bırakır. Devlet "ortadan kaldırılmaz", *tükenir* (*söner*). İşte bu, boş, anlamsız "özgür halk devleti" sözünün zaman zaman haklı olarak ajitasyonda kullanılması bakımından olduğu kadar, bu sözün bilimsel bir düşünce olarak kesin yetersizliği bakımından da değerlendirilmesine ve aynı şekilde, devletin hemen bugünden yarına ortadan kaldırılması gerektiği görüşünü benimseyen anarşist denen kişilerin istemlerinin yargılanmasına olanak verir.

3. PROLETARYA DEVRİMİ.— Çelişkilerin çözümlenmesi: proletarya halk iktidarını eline geçirir ve bu iktidar aracılığıyla, burjuvazinin elinden kurtulan üretim araçlarını kamu mülkiyeti haline dönüştürür. Bu eylemiyle, üretim araçlarını, daha önceki sermaye olma niteliklerinden azad eder, ve onların toplumsal niteliklerine alabildiğine kendini kabul ettirme özgürlüğü verir. Bundan böyle, önceden belirlenmiş bir plana göre toplumsal üretim yapmak olanağı vardır. Üretimin gelişmesi, çeşitli toplumsal sınıfların bundan sonraki varlığını bir çağa uymazlık (anakronizm) haline getirir. Toplumsal üretimdeki anarşi ortadan kaybolduğu ölçüde devletin siyasal otoritesi yokolur (uykuya yatar). Sonunda kendi toplumsal örgütlenişlerinin efendileri olan insanlar, aynı zamanda doğanın da efendisi, kendi kendilerinin efendileri ve özgür olurlar.

Bu, dünyayı kurtarma işini yerine getirmek, gerçekleştirmek modern proletaryanın tarihsel görevidir. Bu görevin tarihsel koşullarının derinliğine inmek ve böylelikle niteliğini anlamak ve bu görev kendisine düşen bugünün ezilen sınıfına kendi eyleminin koşullarının ve niteliğinin bilincini vermek, işte bu da, proletarya hareketinin teorik ifadesi olan bilimsel sosyalizmin işidir.

1880 Ocağı ile Martının
ilk onbeş günü arasında Almanca yazılmış,
La Revue socialiste'in 20 Mart,
20 Nisan ve 5 Mayıs tarihli
3, 4, ve 5. sayılarında Fransızca
olarak ve, F. Engels, *Socialisme utopique et socialisme scientifique*, Paris 1880,
adıyla ayrı broşür halinde yayınlanmıştır.

ENGELS'TEN JOHANN PHİLİPP BECKER'E

(LONDRA'DAN CENEVRE'YE)

Londra, 16 Aralık 1882

... Anarşistler her yıl intihar ediyorlar, ve her seferinde kendi küllerinden yeniden doğuyorlar. Ciddî bir biçimde anarşizmin hesabı görülmedikçe de bu böyle sürecek. Anarşizm, ardına düşülmekle gerçekten yıkılabilecek tek sosyalist mezheptir. Çünkü anarşizmin sürekli olarak yeniden doğuşu, her zaman kolay bir popülarite ardında koşan yeni müritlerin bulunmasına bağlıdır. Anarşizm, özellikle bu niyetle, kolay popülarite sağlamak için yaratılmışa benzer. Ama bir tehlikeyle karşılaşmaya gelince, aman yok! Onun için Fransa'da bugün başlamış olan anarşistlere karşı tavır almalar, ancak, yalnızca bir gösterişten ve bir polis aldatmacasından ibaret değilse, bu çeteye zarar verebileceklerdir. Ama bu-

nun kurbanları zavallı Monceau madencileri olacaktır.[74] Hem, anarşist soytarılarına o kadar alıştım ki, bu bayağı karikatürün sahici bir hareketin dümen suyundan gittiğini görmek bana çok doğal geliyor. Bunlar, ancak Avusturya ve İspanya gibi ülkelerde ve yalnız bir zaman için tehlikelidirler. Jura, saatçiliği ile ve oraya buraya serpiştirilmiş evcikleri ile hâlâ bu budalalık için yeğlenen bir alan olarak kalıyor, ve orada, senin darbelerin yararlı olacak.

Almanca yazılmış, ilk kez, F. Engels, *Vergessene Briefe (Briefe Friedrich Engels an Johann Phillipp Becker)*, Berlin 1920'de yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

KARL MARX'IN ÖLÜMÜ ÜZERİNE

(PARÇA)

II

... Büyük bir adamın ölümü, küçük kişilerin kendilerine siyasal ve edebî bir sermaye edinmeleri ve para yapmaları için mükemmel bir fırsattır. Burada bilinmesi gereken birkaç örnek vereceğim; kişisel yazışma alanına giren daha başka birçok kişiden sözetmeye değmez.

Philip Van Patten, New York, Merkez Emek Birliği[75] sekreteri, bana (bu nisan ayının 2'sinde) şunları yazdı:

"Geçenlerde Karl Marx'ın anısına yapılan ve merhum profesöre karşı saygılarını ifade etmek isteyen bütün fraksiyonları biraraya toplayan gösteri dolayısıyla, Johann Most ve dostları, herkesin içinde, *kendisinin,* yani Most'un Karl Marx ile dostluk ilişkileri içinde olduklarını, *onun* Marx'ın

yapıtı *Kapital*'i Almanya'da kamuoyuna tanıttığını, ve Marx'ın onun yürüttüğü propagandayı onayladığını açıkladılar. — Biz Marx'ın yeteneklerine ve eylemine çok büyük bir değer veriyoruz ve onun, Most'un anarşist ve bozguncu düşünce ve hareket tarzına karşı sempati duymuş olmasına inanamıyoruz. Bu nedenle, Marx'ın anarşi ve sosyal-demokrasi sorununa karşı tutumuna ilişkin görüşünüzü öğrenmek olanağı var mı acaba? Most'un küstah ve yersiz boş lafları zaten daha şimdiden fazlasıyla zarar vermiş bulunuyor ve Marx gibi büyük yetkiye sahip bir kişinin böyle bir taktiği onaylamış olabileceğini öğrenmek bizim için çok tatsız bir şey olacak."

Buna, 18 Nisanda, burada Almancaya çevirmiş bulunduğum aşağıdaki mektupla karşılık verdim:[76]

"Karl Marx'ın, genellikle anarşistlere, özellikle de Johann Most'a karşı tutumuna ilişkin 2 Nisan tarihli dileğinizi kısa ve açık olarak yanıtlayacağım.

"Daha 1845'te Marx ve ben, önümüzdeki proletarya devriminin nihaî sonuçlarından *birinin, devlet* denilen siyasal örgütün, her zaman başlıca amacı, silahlı kuvvet yardımıyla, çalışanlar çoğunluğunun mal-mülk sahibi azınlığın ekonomik vesayeti altında tutulmasını sağlamak olan bu örgütün gitgide çözülüp dağılması ve en sonunda ortadan kalkması olacağı görüşünü benimsedik. Mal-mülk sahibi azınlığın ortadan kaybolması ile birlikte baskı amaçlarına hizmet eden silahlı bir devlet kuvveti zorunluğu da ortadan kalkar. Aynı zamanda, biz, her zaman, bunun için ve gelecek toplumsal devrimin çok daha önemli başka hedeflerinin gerçekleşmesi için, proletaryanın, her şeyden önce, yardımıyla kapitalistler sınıfının direncini kırmak ve toplumu yeniden düzenlemek üzere devletin örgütlü siyasal iktidarını ele geçirmekle işe başlamak zorunda olacağını düşündük. Bütün bunlar daha önceden 1847 *Komünist Manifesto*'nun 2. bölümünün sonunda yer almaktadır.

"Anarşistler sorunu tersine koyuyorlar. Onlar, proletarya devrimi, devletin siyasal örgütünün kaldırılmasıyla işe *başlamalıdır,* diyorlar. Ancak, proletaryanın zaferinden sonra, yenen işçi sınıfının kullanmak üzere elinin altında hazır bulduğu tek örgüt, asıl bu devlet örgütüdür. Elbette ki, bu devlet, yeni görevlerini yüklenebilecek duruma gelmeden önce, birtakım önemli değişiklikler ister. Ama böyle bir anda devleti tümüyle tahrip etmek, zaferi kazanan proletaryanın, yardımıyla, henüz kazanmış olduğu iktidarı üstlenebileceği, düşmanları kapitalistleri bastırabileceği ve toplumun ekonomik devrimini gerçekleştirebileceği tek aygıtı parçalamak demektir, ekonomik devrim gerçekleştirilmeden proletaryanın bütün zaferi kaçınılmaz olarak bir bozgunla ve Paris Komününden sonra olduğu gibi işçilerin kitle halinde öldürülmeleriyle sonuçlanır.

"Daha Bakunin bu anarşist saçmalığını bugünkü biçimiyle ortaya attığı gün Marx'ın, ona karşı çıktığını özellikle tanıtlamak gerekir mi? Uluslararası İşçi Birliğinin tarihi, baştan aşağı bunun tanığıdır. 1867'den başlayarak, anarşistler, en aşağılık yöntemlere başvurarak Enternasyonalin başına geçmeye kalkıştılar ve Marx onların yolu üzerindeki başlıca engel oldu. Anarşistler beş yıl süren bir savaşım sonucunda, Eylül 1872'de, La Haye Kongresinde Enternasyonalden çıkartıldılar; bu sonucun elde edilmesinde en çok katkısı olan adam Marx oldu. Bu kongreye Hoboken'den delege olarak katılmış olan eski dostumuz *F. A. Sorge* eğer isterseniz, size daha geniş bilgi verebilir.

Şimdi de Johann Most üzerine birkaç söz: Most'un, anarşist olduktan sonra herhangi bir şekilde Marx ile temas ettiğini ya da ondan destek gördüğünü iddia etmek, ancak yanılgıya düşmüş bir adamın ya da kaşarlanmış bir yalancının işidir. Londra'da çıkan *Freiheit*[77] gazetesinin ilk sayısının yayınlanmasından sonra Most, bizi, Marx'ı ve beni biriki kereden fazla ziyaret etmedi. Biz de, onun yeni anarşizm

formülü bu gazetede göründükten sonra ne evine gittik, ne de raslantı sonucu bile olsa bir kez olsun karşılaştık. Sonunda da, "içinde hiç bir şey olmadığı" için bu gazeteye abonemizi durdurduk. Biz her zaman Most'un anarşizmine ve anarşist taktiğine karşı onun bütün bunları kendilerinden öğrendiği kişilerin anarşizmine duyduğumuz aynı horgörü duygularını besledik."

12 Mayıs 1883'te Almanca yazılmış,
Der Sozialdemokrat'ın 17 Mayıs
1883 günlü 21. sayısında yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

LUDWİG FEUERBACH VE KLASİK ALMAN FELSEFESİNİN SONU

(PARÇA)

... Ve son olarak, Stirner gelir, anarşizmin bugünkü peygamberi —Bakunin— ona çok şey borçludur.

... Stirner, Bakunin kendisini Proudhon ile malgama yaptıktan ve bu malgamaya "anarşizm" adını taktıktan sonra da bir merak konusu olarak kaldı...

1886'nın başında yazıldı,
Die Neue Zeit'in 1886 yılı 4 ve 5.
sayılarında yayınlandı,
ayrı yayın olarak 1888'de
Stuttgart'ta çıktı.

FRIEDRICH ENGELS

KONUT SORUNU*

"FRIEDRICH ENGELS'İN ÖNSÖZÜ"**

(PARÇA)

... Bu yeni baskı için, metni yeniden gözden geçirdim, bazı ekler yaptım, notlar koydum ve birinci bölümde, hasmım doktor Mülberger'in ne yazık ki keşfedememiş olduğu küçük bir ekonomik yanlışı düzelttim.

Bu metnin yeniden gözden geçirilmesi, uluslararası işçi hareketinin son onbeş yıl içinde ne kadar büyük bir ilerleme gösterdiğinin bilincine varmamı gerçekten sağladı. O zaman "Latince konuşan emekçilerin yirmi yıldan beri Proudhon'un yapıtlarından başka düşünce yönünden hiç bir besinleri olmaması" ya da en iyi durumda, Proudhon'u, *notre maître*

* Bkz: s. 106-113. —*Ed.*

** Bu önsöz, 1887'de broşür olarak çıkan basıma yazılmıştır. —*Ed.*

*à nous tous** olarak gören anarşizmin babası Bakunin'in sınırlı başka bir prudonculuk yorumundan başka bir besini olmaması bir gerçekti. Fransa'da prudoncular, işçiler arasında ancak kapalı küçük bir grup idiyseler de, hiç değilse, açık ve kesin bir biçimde dile getirilmiş bir programları olan ve Komün zamanında ekonomik alanda yönetimi ele alabilecek durumda olan yalnız onlardı. Belçika'da, prodonculuk, Wallonie işçileri arasında itirazsız hüküm sürüyordu, İspanya ve İtalya'da, birkaç seyrek istisna dışında, işçi hareketinde anarşist olmayan ne varsa hepsi kararlı bir biçimde Proudhon'a sahip çıkıyordu. Ya bugün? Fransa'da işçiler arasında, Proudhon tamamıyla tasfiye olmuştur ve artık yalnızca radikal burjuvalar arasında ve prudoncu olarak kendilerine "sosyalist" de diyen, ama sosyalist işçilerin son derece büyük bir şiddetle savaştıkları küçük-burjuvalar arasında Proudhon'un öğretilileri var. Belçika'da Flamanlar hareketin yönetimini Wallon'ların elinden aldılar, prudonculuğu uzaklaştırdılar ve hareketin düzeyini büyük ölçüde yükselttiler. İtalya'da olduğu gibi İspanya'da da 1870-1880 döneminin kabaran büyük anarşist dalgası, prudonculuğun son kalıntılarını da kendisiyle birlikte sürükleyerek geri çekildi. İtalya'da yeni parti henüz durulup arınma ve oluşma dönemindeyse de, İspanya'da, "Nueva Federacion Madrilenna" adındaki, Enternasyonalin Genel Kuruluna bağlı kalmış olan küçük çekirdek sağlam bir parti oldu ve —cumhuriyetçi basından da anlaşılabileceği gibi— burjuva cumhuriyetçilerin işçiler üzerindeki etkisini, kendisinden önceki anarşistlerin yapabildiklerinden çok daha etkin bir biçimde yıkmaktadır. *Kapital, Komünist Parti Manifestosu* ve Marx okulunun bir sürü başka yazıları, Latince konuşan işçilerin yanında Proudhon'un unutulmuş yapıtlarının yerini aldı ve Marx'ın en başta gerekli gördüğü şey: tüm üretim araçlarının, toplum

* Hepimizin ustası. —ç.

adına, siyasal iktidarı tek başına kullanacak duruma ulaşmış proletarya tarafından elkonulması, bu istem, bu gereklik bugün, tüm devrimci işçi sınıfının, keza Latin ülkelerdeki devrimci işçi sınıfının da istemidir.

Eğer, bu dediklerimize göre, prudonculuk işçiler tarafından, ve Latin ülkeleri işçileri tarafından da kesinlikle reddedilmiş ise, —kendi gerçek hedefine uygun olarak— prudonculuk, Fransa'nın, İspanya'nın, İtalya'nın ve Belçika'nın radikal burjuvalarının burjuvaca ve küçük-burjuvaca isteklerinin ifadesinden fazla bir şey değilse, ne diye bugün yeniden aynı konuya dönmeli? Neden, bu yazıları yeniden basarak ölmüş bir hasma karşı yeniden savaş açmalı?

Her şeyden önce, bu yazılar, Proudhon'a ve onun Alman temsilcisine karşı basit bir polemik olmakla sınırlı kalmadıkları için. Marx ile aramızdaki işbölümü sonucu, Marx'ın büyük yapıtının hazırlanmasına yeterli zamanı ayırabilmesi için görüşlerimizi dergilerde, özellikle karşıt görüşlere karşı savaşım vererek savunmak bana düşüyordu. Böylece, kendi görüş tarzımızı çok kez polemik biçiminde, başka düşünüş biçimlerine karşı çıkarak açıklamak durumunda kaldım. Burada da aynı şey. Birinci ve üçüncü bölümler yalnızca bu konudaki prudoncu anlayışın eleştirisini değil, ama bizim kendi görüşümüzün açıklanmasını da içermektedir.

İkincisi, Proudhon, bu kadar çabuk unutulmuşluğa düşemeyecek kadar, Avrupa işçi hareketinde önemli bir rol oynamıştır. Teorik planda tasfiyeye uğradıktan, pratikte kenara itildikten sonra da tarihsel bir ilgi konusu olmaya devam eder. Modern sosyalizmi, biraz olsun derinlemesine irdelemek isteyen bir kişi, hareketin "aşılmış görüş açılarını" da öğrenmelidir. Marx'ın *Felsefenin Sefaleti*, Proudhon'un toplumsal reform konusundaki pratik tasarılarını açıklamasından yıllarca önce yayınlandı; Marx'ın o zaman keşfedebilip eleştirdiği şey, Proudhon'un değişim bankasının embri-

yonundan başka bir şey değildi. Bu bakımdan, Marx'ın yapıtı, demek ki bu benim eklerimle, ne yazık ki oldukça eksik olarak tamamlanacaktır. Marx, çok daha iyisini ve daha çarpıcı kanıtlarla yapardı.

Ve son olarak, burjuva ve küçük-burjuva sosyalizmi şimdiye kadar Almanya'da güçlü bir biçimde temsil edilmiştir. Bir yandan "kürsü sosyalistleri"[78] ile işçileri oturdukları konutun sahibi yapmak isteğinin, üzerlerinde büyük bir rol oynamaya devam ettiği her cinsten insanseverler tarafından temsil edilmektedir; ki bunlara karşı çalışmam hiç de zamansız bir çalışma değildir. Beri yandan, bizzat sosyal-demokrat partinin içinde, üstelik her parlamenter kesimine kadar girebilmiş bir çeşit bir küçük-burjuva sosyalizmi tarafından temsil edilmektedir. Ve bu, şu şekilde olmaktadır: modern sosyalizmin temel görüşleri ile tüm üretim araçlarının toplumsal mülkiyete dönüştürülmesi sloganının haklı ve yerinde slogan olduğu kabul ediliyor; ama bunların gerçekleştirilmesinin ancak çok uzak bir zamanda, pratik olarak önceden bilinemeyecek bir zaman içinde mümkün olduğu açıklanıyor. Şu an için bize düşen tek görev, kabaca topluma yama vurmaktır ve hatta, koşullara göre, sözümona "işçi sınıfının yükselmesi" ereğini taşıyan en gerici girişimlere bile yakınlık gösterilebilir. Almanya'da, yani *mükemmel* bir küçük-burjuvazi ülkesinde, uzun zamandan beri sapasağlam bir yeri olan bu sınıfın sınaî gelişme yüzünden kökünden sökülüp atıldığı bir dönemde böyle bir eğilimin varlığı kaçınılmazdı. Zaten bunda işçi hareketi için, kesinlikle şu son sekiz yıl boyunca, işçilerimizin, anti-sosyalist yasaya,[79] polise ve mahkemelere karşı savaşımda öyle parlak bir biçimde ortaya koydukları sağduyuları nedeniyle hiç bir tehlike yoktur. Ama, böyle bir eğilimin hâlâ varolduğunu açıkça görmek zorunludur. Ve eğer daha ileride, gerekli olduğu ve hatta istenildiği gibi, bu eğilim daha belirgin çizgilerle belirlenerek billurlaşırsa, kendi programını ifadelendirebilmesi için

öncellerine kadar uzanması gerekecek ve o zaman da Proudhon'a uğramadan geçmesi güç olacaktır.

10 Ocak 1887'de yazılmış,
Der Sozialdemokrat'ın
15 ve 22 Ocak 1887 günlü
3 ve 4. sayılarında ve F. Engels
Zur Wohnungsfrage, Hottingen-Zürich,
1887'de yayınlanmştır.

ENGELS'TEN MAX HİLDEBRAND'A

(LONDRA'DAN BERLİN'E)

Londra, 22 Ekim 1889

... Berlin'de kaldığım son sıralarda Stirner'e daha seyrek olarak rasladım; belki de daha o zamandan, onda, sonradan kendisini bellibaşlı yapıtına götüren fikir hareketi gelişmekteydi. Onun kitabı[80] çıktığı zaman kendisiyle yollarımız birbirinden iyice ayrılmıştı bile; Manchester'de geçen iki yıl benim üzerimde etkilerini göstermişlerdi.[81] Ve daha sonra, Marx ve ben, Brüksel'de[82] Hegel okulunun sürdürücülerinin hesabını görmek gereğini duyduğumuz zaman, başkaları yanında Stirner'i de eleştirdik. Bu eleştirinin yayınlanmamış elyazması* hâlâ bendedir, meğer ki fareler yazgısını belirlemiş olmayalar.

* *Alman İdeolojisi* sözkonusudur. —*Ed.*

Stirner'in yeniden doğuşunu Bakunin kolaylaştırmıştır; o da o sırada Berlin'de bulunuyordu ve dört-beş Rusla birlikte, Werder'in mantık derslerinde (1841-1842) benim önümdeki sırada oturuyorlardı. Proudhon'un yumuşak, salt etimolojik anarşisi (yani siyasal iktidar yokluğu), eğer Bakunin ona şöyle bolca stirnervari bir "başkaldırma" üflememiş olsaydı, hiç bir zaman modern anarşi doktrinlerine varmayacaktı. Bu yüzden, anarşistler de gerçek "biricik"ler oldular, öylesine biricik ki, aralarında birbirine katlanabilen iki kişi bulunamaz.

İlk kez Rusça olarak
Pod znaménem marxizma
dergisinin 6. sayısında
1927'de yayınlanmıştır.

FRIEDRICH ENGELS

BRÜKSEL KONGRESİ VE AVRUPA'DA DURUM

(PAUL LAFARGUE'A YAZILAN BİR MEKTUPTAN ALINTI)

Londra, 2 Eylül 1891

BRÜKSEL KONGRESİ

Brüksel Kongresinden[83] hoşnut olmamız için her türlü nedenimiz var.

Anarşistlerin ihracı için oy vermekle iyi edildi: bu oylamayla eski Enternasyonal bitti, bu oylamayla yenisi başlıyor. Bu, ondokuz yıl sonra La Haye Kongresinin kararlarının kayıtsız şartsız doğrulanmasıdır.

İngiliz tredünyonlarına ardına kadar açılan kapı da bundan daha az önemli olmadı. Bu, durumun ne kadar iyi anlaşıldığının tanıtıdır. Ve, tredüniyonları "sınıf savaşımına ve ücretliliğin yürürlükten kaldırılmasına" bağlayan oylar gösterdi ki, bu, bizim tarafımızdan verilen bir ödün değildi.

Domela Nieuwenhuys olayı Avrupalı işçilerin cafcaflı

sözlerin egemenliği dönemini kesin olarak aştıklarını ve kendilerine düşen sorumlulukların bilincinde olduklarını gösterdi: işçi sınıfı, "savaşım" partisi olarak, yapılan "iş"e bakan bir parti olarak örgütlenen bir sınıftır. Ve olaylar gittikçe daha devrimci bir gelişim göstermektedir...

Le Socialiste gazetesinin
12 Eylül 1891 günlü
51. sayısında yayınlanmıştır.

ENGELS'TEN PAUL IGLESIAS'A

(LONDRA'DAN MADRİT'E)

Londra, 26 Mart 1894

(*Müsvedde*)

... Anarşistlere gelince, onlar belki de intihar noktasına geliyorlar. Sonu sonuna polis tarafından kışkırtılan ve ücreti doğrudan doğruya polis tarafından ödenen bu şiddet ateşi bu suikastler sağnağı, ancak bu çılgın ve ajan-provokatörler tarafından yürütülen propagandanın[84] niteliğini burjuvaların bile gözüne sokmaktan başka bir işe yaramaz. Burjuvazi bile, zamanla, onlara para veren aynı burjuvaları havaya uçursunlar diye polise ve polis eliyle de anarşistlere para ödemenin saçma olacağını anlayacaktır. Ve, şimdi burjuva gericiliği altında biz de acı çekmek tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyorsak da, zamanla biz kazanacağız, çünkü bu kez

bizim ile anarşistler arasında koskoca bir uçurum olduğunu herkese kabul ettirmeyi başaracağız...

İlk kez, Rusça olarak, Karl Marx ve
F. Engels, *Tüm Yapıtlar*, 1. baskı
c. XXIX, 1946'da yayınlanmıştır.

V. İ. LENİN

ANARŞİZM VE SOSYALİZM

(T e z l e r)

1) Anarşizm, ömrünün 35-40 yılı içinde (1866'dan bu yana Bakunin ve *Enternasyonal*), (Stirner'den başlarsak çok daha uzun bir zamandan beri) *sömürüye* karşı genel sözlerden başka hiç bir şey ortaya koymadı.

Bu sözler ise 2.000 yılı aşkın bir zamandan beri kullanılagelmektedir. Eksiği:

α) sömürünün *nedenlerinin* kavranması;

β) toplumun, sosyalizme götüren *gelişmesinin* kavranması;

γ) sosyalizmin gerçekleşmesinin yaratıcı gücü olarak *sınıf savaşımının* kavranmasıdır.

2) Sömürünün *nedenlerinin* kavranması. *Özel* mülkiyet, *meta* ekonomisinin temeli. Üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti. Anarşizmde *n i l.**

Anarşizm, tersine, bir burjuva *bireyciliğ*idir. Bireycilik, anarşizmin felsefî temelidir.

Küçük mülkiyetin ve *küçük tarım işletmesinin* korunması

*Keine Majorität***

İktidarın birleşme ve örgütlenme gücünün yadsınması.

3) Toplumun gelişmesinin —büyük üretimin rolü— kapitalizmin sosyalizme dönüşmesinin kavranamaması.

(Anarşizm *umutsuzluğun* sonucudur. Şaşkın aydının ya da baldırı çıplağın zihniyeti, ama proleterin değil.)

4) Proletaryanın *sınıf savaşımının* anlaşılamaması.

Burjuva toplumda, siyasetin saçma yadsınması.

İşçilerin örgütlenmesinin ve eğitiminin rolünün kavranamaması.

Aralarında bağlantı olmayan sınırlı çareler.

5) Avrupa'nın yakın tarihinde, daha önceleri Latin ülkelerinde hüküm sürmekte olan anarşizm ne sonuç verdi?

—Hiç bir öğreti, hiç bir devrimci öğretim, hiç bir teori.

—İşçi hareketinin parçalanması.

—Devrimci hareketin deneyimlerinin tam fiyaskosu (prudonculuk 1871,*** bakunincilik 1873****).

—Her türlü politikayı reddetme görünümüyle, işçi sınıfının *burjuva* siyasetine boyuneğmesi.

1901'de yazılmış, ilk kez
1936'da *Prolétarskaya Revolutsia*
dergisinin 7. sayısında yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 5, s. 333-334.

* *Nihil* — hiç bir şey. —ç.

** Hiç bir çoğunluk (yani azınlığın çoğunluğa bağlı oluşunun anarşistlerce yadsınması). —ç.

*** Bkz: s. 106-109. —*Ed.*

**** Bkz: s. 231-233. —*Ed.*

RSDİP'NİN III. KONGRESİ

12 (25) NİSAN — 27 NİSAN (10 MAYIS) 1905

SOSYAL-DEMOKRASİNİN GEÇİCİ DEVRİM HÜKÜMETİNE KATILMASI ÜZERİNE RAPOR

18 NİSAN (1 MAYIS) 1905

(PARÇA)

... Acaba, Marx ve Engels'te Rusya'daki somut duruma ilişkin bir yanıt bulunmadığına göre, proletaryanın devrimci eyleminin genel ilkeleri üzerine görüşlerden bunu çıkarmak olanağı olabilir mi? *İskra*[85] hiç değilse böyle genel bir soru sormuştur.

93. sayısında şöyle yazıyor:

"Proletaryayı, burjuva demokratik devlete muhalif bir parti halinde örgütlemenin en iyi yolu, proletaryanın iktidardaki demokrasi üzerine baskısı sayesinde, burjuva devrimini aşağıdan doğru geliştirmektir."

İskra diyor ki,

"*Vperyod*, proletaryanın devrim [?] üzerine baskısı yal-

nız aşağıdan, sokaktan değil, ama yukarıdan da, geçici hükümetin merkezinden de gelsin istiyor."

Bu formül doğrudur; *Vperyod*[86] gerçektende bunu istiyor. Aslında bir genel ilke sorunu ile karşıkarşıya bulunuyoruz: devrimci eylem, yalnız aşağıdan mı doğru sayılabilir, yoksa yukarıdan da doğru olur mu? Bu genel soruya Marx ve Engels'te bir yanıt bulunabilir.

Engels'in, 1873 İspanyol devrimini kısaca betimleyen "Bakuninciler İşbaşında"* (1873) başlıklı ilginç yazısından sözetmek istiyorum. "Uzlaşmazlar"ın, yani aşırı cumhuriyetçilerin ayaklanması ülkeyi yakıp yıkmıştı. Engels, o dönemde, işçi sınıfının çok yakın bir kurtuluşunun sözkonusu olmadığını belirtiyor. Proletarya için sorun, toplumsal devrimin önceden geçirilmesi gerekli hazırlık evrelerini aşmak, yolunun üzerinden engelleri kaldırmaktan ibaretti. İspanyol işçi sınıfı, bu olanaktan ancak devrime aktif olarak katılmakla yararlanabilirdi. İşçi sınıfının bu katılması, o zaman bakuninçilerin etkisiyle, özellikle de onların genel grev düşüncesiyle engellenmişti; Engels bu düşünceyi doğru bir biçimde eleştirmiştir, ayrıca 30.000 fabrika işçisinin bulunduğu Alcoy olaylarını da betimlemiştir. Proletarya orada duruma egemendi. Ne yaptı? Bakuninçilerin ilkelerine aykırı olarak geçici devrim hükümetine katılmak zorunda kaldı.

"Bakuninciler, diye yazıyor Engels, uzun yıllar boyunca, yukarıdan gelen her türlü devrimci eylemin kötü olduğunu ve her şeyin aşağıdan yukarıya doğru yapılması gerektiğini vazetmişlerdi."

Şu halde, Engels'in, *İskra*'nın koyduğu "yukarıdan ve aşağıdan" sorununa yanıtı buydu. *İskra*'nın *"yalnız aşağıdan, hiç bir zaman yukarıdan değil" ilkesi anarşist bir ilkedir*. Engels, İspanyol devriminin öğrettiklerini ortaya koyarak şöyle diyor:

* Bkz: s. 152-178. —*Ed.*

"Bakuninciler, kendileri tarafından ilân edilmiş olan ilkelerini, devrimci bir hükümetin kurulmasının işçi sınıfının yeni bir aldatılmasından ve işçi sınıfına karşı yeni bir ihanetten başka bir şey olmayan [Plehanov'un da şimdi bizi kandırmaya çalıştığı gibi] bu ilkeyi, hiç kılları kıpırdamadan çeşitli kentlerin yönetim komitelerine dayanarak ve burjuvazi tarafından oy ile yenilgiye uğratılmış ve siyasal olarak sömürülmüş güçsüz bir azınlık olarak hemen her yerde açıkça ayaklar altına aldılar."

Demek ki, Engels'in hoşuna gitmeyen bakunincilerin bu *komitelerde azınlıkta olmalarıdır, yoksa bu komitelerde yer almış olmaları değildir.* Engels, broşürünü, bakuninciler örneği, "devrimi nasıl *yapmamak gerek*tiğini bize gösteriyor" diye bitirir.

İlk kez 1905'te *RSDIP'nin III. Olağan Kongresi Tutanakların Tam Metni,* Ed. C. C. Genève, adlı derlemede yayınlanmıştır.

Œuvres, v. 8, s. 393-394.

GEÇİCİ DEVRİM HÜKÜMETİ ÜZERİNE
(PARÇA)

İKİNCİ MAKALE
YALNIZCA AŞAĞIDAN YUKARIYA MI, YOKSA AŞAĞIDAN VE YUKARDAN BİRDEN Mİ?

Bundan önceki makalede, Plehanov'un tarihsel kaynağa başvurusunu tahlil etmiş, Plehanov'un, Marx'ın baştan aşağı ve yalnızca 1850 Almanyasının somut durumuna ilişkin metinlerinden çıkardığı genel ve ilke niteliğinde sonuçların kararsızlığını, dayanaksızlığını göstermiştik. Bu somut durum, Marx'ın, o dönemde, neden, Komünistler Ligasının geçici devrim hükümetine katılması sorununu ortaya koymadığını, koyamadığını çok güzel açıklamaktadır. Şimdi de bu katılmanın genellikle ve ilke olarak yerinde olup olmadığını inceleyelim.

Her şeyden önce bu çekişmeli sorunu, açık ve seçik terimlerle tam açıklamak gerekir. Bu bakımdan, iyi ki, bizim karşıtlarımızın bir açıklamasından yararlanabilir, böylelik-

le bizzat tartışmanın temeli üzerindeki her türlü yanlış anlamayı dıştalamış olabiliriz. *İskra*'nın 93. sayısında şöyle deniliyor:

"Böyle bir örgütlenme için [proletaryanın, burjuva demokratik devlette bir muhalefet partisi olarak örgütlenmesi için] en iyi yol, proletaryanın iktidardaki demokrasi üzerindeki baskısı ile burjuva devriminin *aşağıdan* [italikler *İskra*'nın] geliştirilmesi yoludur."

Ve *İskra* daha ileride, *Vperyod*'dan sözederken, bu gazete, "proletaryanın, devrim üzerinde, yalnızca 'aşağıdan' değil, yalnız sokaktan değil, ama yukardan, geçici hükümet merkezinden de baskı yapmasını" istiyor diyor.

Böylece sorun açık bir biçimde konulmuştur. *İskra*, aşağıdan bir baskı istiyor, *Vperyod* ise "yalnız aşağıdan değil, hem aşağıdan hem yukardan" baskı istiyor. Aşağıdan gelen baskı yurttaşların geçici hükümet üzerinde yaptıkları baskıdır. Yukardan baskı, geçici hükümetin yurttaşlar üzerindeki baskısıdır. Birileri eylemlerini aşağıdan bir baskıyla *sınırlandırıyorlar*. Ötekiler hiç de bununla yetinmek istemiyorlar, aşağıdan gelen baskının yukardan gelen baskıyla tamamlanmasını gerekli görüyorlar. Demek ki, tartışma, dosdoğru, başlıkta kullandığımız soruya varıyor: yalnız aşağıdan mı, yoksa hem aşağıdan hem yukardan, ikisi birden mi? Birileri diyorlar ki, yukardan "geçici hükümet merkezinden" baskı, demokratik devrim çağında, proletarya için ilke olarak kabul edilmez bir şeydir. Ötekiler ise, ilke olarak kabul edilmez, olanın, proletaryanın, demokratik devrim çağında, yukardan bir baskı uygulamayı, yani geçici devrim hükümetine katılmayı kayıtsız şartsız, kesin olarak reddetmesidir, diyorlar. Demek ki, yukardan baskının belli bir konjonktür altında olası olup olmadığı, şu ya da bu kuvvetler dengesinde gerçekleşebilir olup olmadığı sözkonusu değildir. Hayır biz şimdi hiç bir somut durumu incelemiyoruz, ve çözümlenmemiş bir sorunu bir başka sorunun yerine

koyma yolunda sayısız girişimler yapıldığından, okurlarımızdan bunu gözönünde bulundurmalarını özellikle üzerinde durarak rica ediyoruz. Genel bir ilke sorunu ile karşı karşıya bulunmaktayız: demokratik devrim döneminde aşağıdan baskıdan yukardan baskıya geçmek kabul edilebilir mi, edilemez mi?

Bu sorunu aydınlığa çıkarmak için, her şeyden önce, bilimsel sosyalizmin kurucularının taktik görüşlerinin tarihi üzerinde duralım. Bu tarihte, kesinlikle yukardan baskının kabul edilebilirliği genel sorununa değgin tartışmalar hiç yok mudur? Vardır. 1873 yazındaki İspanyol ayaklanması, böyle bir tartışmaya fırsat vermiştir. Engels, 1873'-te, Alman sosyal-demokrat gazetesi, *Volksstaat*'da yayınlanan ve 1894'te *Internationales aus dem Volksstaat** adlı broşürde yeniden çıkan "Bakuninciler İşbaşında"** başlıklı bir yazısında proletaryanın bu ayaklanmadan çıkarması gereken derslerin önemini belirtmiştir. Engels'in vardığı genel sonuçlara bakalım.

9 Şubat 1873, İspanya kralı Amédée, tahttan çekildi. "Greve kalkan ilk kral" diye alay ediyor Engels. 12 Şubatta, cumhuriyet ilân edildi. Az sonra Bask eyaletinde karlosçuların bir başkaldırısı patlak verdi. 10 Nisanda, Kurucu Meclis seçildi, ve bu Kurucu Meclis, 8 Haziranda federatif cumhuriyeti ilân etti. 11 Haziranda yeni Pi y Margall hükümeti kuruldu. Aşırı cumhuriyetçiler —ya da söylendiği gibi "uzlaşmazlar"— anayasayı hazırlamakla görevli komisyona hiç kabul edilmemişlerdi. Ve, 3 Temmuzda, bu yeni anayasa ilân edildiğinde, uzlaşmazlar silaha sarıldılar. 5 Temmuzdan 11 Temmuza kadar Sevil, Grenada, Alcoy, Valensiya ve başka illerde duruma egemen oldular. Pi y Margall'ın istifa eden kabinesinin yerine gelen Salmeron kabinesi başkaldıran illere karşı birlikler gönderdi. Az

* *Volksstaat*'ta İşlenen Uluslararası Sorunlar. —*ç.*
** Bkz: s. 152-178. —*Ed.*

çok inatçı bir direnişten sonra başkaldırı ezildi: Cadiz, 26 Temmuz 1873'te, Cartagena 11 Ocak 1874'te düştü. Engels'in açıklamasından önce sunduğu kısa kronolojik veriler bunlar.

Engels, olaylardan çıkan dersleri değerlendirerek, her şeyden önce, İspanya'da cumhuriyet uğruna savaşımın, hiç de sosyalist devrim uğruna savaşım olmadığını ve olamayacağını vurguluyor. Şöyle diyor:

"İspanya sanayi bakımından o kadar geri kalmış bir ülkedir ki, orada, işçi sınıfının *derhal* tam bir özgürlüğe kavuşması düşünülemez bile. Bu duruma gelmeden önce, İspanya, zorunlu olarak önceden geçirilmesi gereken çeşitli evrim aşamalarından geçmeli ve birtakım engelleri aşmalıdır. Cumhuriyet, bu aşamaları en çabuk bir şekilde atlatmak, bu engellerin en kısa zamanda üstesinden gelmek gibi olasılıklar sağlıyordu. Ama bu olasılıklar ancak İspanyol işçi sınıfının *siyasal* bir müdahalesi ile yararlanılabilir duruma gelebilirdi. İşçi kitlesi bunu hissediyordu; her yerde olaylara katılmaya, şimdiye kadar olduğu gibi, mülk sahibi sınıfların eylemlerine ve çevirdikleri dolaplara alanı boş bırakmaksızın harekete geçmek için fırsattan yararlanmaya çalışıyordu."

Şu halde, cumhuriyet uğruna, demokratik devrim uğruna savaşım sözkonusuydu, yoksa sosyalist devrim uğruna değil. İşçilerin olaylara karışması sorunu o zaman iki yönlü bir sorun olarak kendini koyuyordu: bir yandan, bakuninciler (ya da marksist "enternasyonal"e karşı savaşmak üzere "İttifak"ı kurmuş olan "ittifakçılar") siyasal eylemi, seçimlere katılmayı vb. kabul etmiyorlar, kötülüyorlardı. Öte yandan, amacı hiç de işçi sınıfının derhal ve tam bir özgürlüğe kavuşması olmayan bir devrime katılmaya, her ne şekilde olursa olsun devrimci bir hükümete katılmaya karşı olduklarını söylüyorlardı. Bizim çekişmeli sorumuza gelince, bizim için özellikle ilginç olan bu son yanı-

dır. Ve zaten, iki taktik slogan arasındaki *ilke* ayrılığını dile getirme fırsatını yaratan yan da bu yandır.

"Bakuninciler, diyor Engels, yıllardan beri, *yukardan aşağıya işleyen her türlü devrimci eylemin zararlı olduğunu ve her şeyin aşağıdan yukarıya örgütlenmesi ve uygulanması gerek*tiğini ileri sürmüşlerdir."

Yani, yalnız "aşağıdan" hareket etmek ilkesi, *anarşist* bir ilkedir.

Engels, bu ilkenin bir demokratik devrim döneminde son derece saçma olduğunu kesinlikle ortaya koyuyor. Bu ilkeden, pratikte, doğal olarak ve zorunlu olarak çıkan sonuç, devrimci hükümetler kurmanın işçi sınıfına karşı ihanet olduğudur. Ve işte bakuninciler de bu ilkeyi gerçekten buna indirgemişlerdir; onlar, "*devrimci bir hükümet kurmak, işçi sınıfına karşı yeni bir aldatmacadan, yeni bir ihanetten başka* bir şey değildir" iddiasını bir ilke haline getirmişlerdir.

Okurun gördüğü gibi, karşımızda iki "ilke" var; yeni *İskra* da bu iki ilkeye varıyor, yani, 1) "hem aşağıdan hem yukardan" hareket etmeyi öneren taktiğin tersine, yalnız aşağıdan yapılan devrimci eylem kabul edilebilir bir eylemdir; 2) geçici devrim hükümetine katılmak işçi sınıfına karşı bir ihanettir. Yeni *İskra*'nın bu iki ilkesi anarşist ilkelerdir. İspanya'da cumhuriyet uğruna savaşımın tarihi bu iki ilkenin bütün saçmalığını, bütün gerici niteliğini kesinlikle ortaya çıkarmıştır.

Engels, İspanyol devriminin çeşitli oluntularına dayanarak bunu gösteriyor. İşte örneğin, Alcoy'da patlak veren devrim. Alcoy, görece yeni, 30.000 nüfuslu bir sanayi kenti. İşçi ayaklanması, orada, ilke olarak, devrimi örgütlendirmek düşüncesine hiç de yanaşmayan bakuninciIerin yönetimine karşın zafere ulaşıyor. İş olup bittikten sonra bakuninciler "duruma hakim" olduk diye övünüyorlar. Peki bu "duruma hakim" olanlar, o "durum"larından ne kazanç

sağladılar? diye soruyor Engels. İlkönce, Alcoy'da bir "Halk Güvenlik Komitesi", yani devrimci bir hükümet kuruyorlar. Oysa, bu aynı ittifakçılar (bakuninciler) 15 Eylül 1872 tarihli kongrelerinde, yani devrimden tam on ay önce, "adı geçici, ya da devrimci olsun, her türlü siyasal bir iktidar örgütlenmesinin yeni bir yutturmacadan başka bir şey olmadığına ve proletarya için güncel tüm hükümetler kadar tehlikeli olacağına" karar vermişlerdi. Engels, bu anarşist sözleri çürütmüyor bile, yalnızca, kongre kararının savunucularının tam da Alcoy'daki "şu geçici devrim hükümetine katılmak" zorunda kalmalarıyla alay ediyor o kadar. Engels, bir kez iktidara geçtikten sonra, güçsüzlüklerini, şaşkınlıklarını ve kesin olarak enerjiden yoksun oluşlarını ortaya koyan bu baylara lâyık oldukları muameleyi gösteriyor. Engels, sosyal-demokrasinin jirondenlerinin o kadar değer verdikleri "jakobencilik" suçlamalarına da aynı horgörü ile karşılık vermiştir. O, başka kentlerde, örneğin San Lucar de Barremeda'da (Cadiz yakınlarında 26.000 nüfuslu bir liman) "ittifakçıların, anarşist ilkelerine karşın, aynı şekilde devrimci bir hükümet kurmak zorunda kaldıklarını" gösterir. Bakuninci işçi önderlerinin, *uzlaşmazlarla, yani* cumhuriyetçilerle, küçük-burjuvazinin temsilcileri *ile birlikte* geçici hükümete katıldıklarını çok iyi bilen Engels, onları, hiç de, (yeni *İskra*'nın "ilkeler"ine göre yapılması gerektiği gibi) hükümete katılmalarından dolayı değil de, *bu katılmada örgütsüz ve enerjiden yoksun olmalarından,* burjuva cumhuriyetçisi beylerin yönetimine boyuneğmelerinden dolayı kınıyor. Engels'in bir devrim çağında "teknik" ve askerî yönetimin önemini küçük görenleri en sert acı alaylarla paçavraya çevirmiş olması, başka nedenler yanında, işçilerin bakuninci liderlerinin devrim hükümetinde bulundukları sırada, bir yandan işçileri cafcaflı tümcelerle ve kâğıt üzerinde kalacak "toplumsal" reform tasarılarıyla avuturken, öte yandan "siyasal ve *askerî* yöneti-

mi" cumhuriyetçi burjuva baylara bırakmış olmalarından ötürüdür.

Sosyal-demokrasinin gerçek jakobeni Engels, yalnız yukardan işleyen eylemin önemini ölçebilmekle, yalnız cumhuriyetçi burjuvazi ile birlikte bir devrim hükümetine katılmayı kabul etmekle kalmıyordu, üstelik bu katılmayı *gerekli görüyor*, istiyordu, devrim iktidarından enerjik bir askerî inisiyatif *bekliyordu*. Bunu yaparken, *askerî* yönetim hakkında *pratik* öğütler vermeyi de görevi sayıyordu.

"Bu başkaldırma, her ne kadar ahmakça başlamış da olsa, diyor Engels, gene de, *ama keşke birazcık olsun akıllıca yönetilmiş olsaydı,** hiç değil, bir kentin garnizonun ayaklanıp komşu kent üzerine yürüdüğü, bu kentin zaten daha önceden kışkırtılıp hazırlanmış garnizonunu da ardından sürüklediği ve böylece çığ gibi büyüyerek, bir savaşmada kazanılan başarılar, ya da kendisine karşı gönderilen birliklerin kendinden yana geçmesiyle zaferin yazgısı çizilinceye kadar başkent üzerine yürüdüğü İspanyol askerî ayaklanmaları biçiminde *yönetilmiş olsaydı* büyük başarı şansı vardı. Böyle bir yöntem, o zaman, özellikle salık verilecek bir yöntemdi. Başkaldıranlar, uzun zamandan beri her yanda gönüllü taburlar olarak örgütlenmişlerdi. Bu taburlarda elbette ki disiplin kötüydü, ama, kesinlikle, hemen her yanda dağılıp parçalanmış olan eski İspanyol ordusunun kalıntılarında hüküm süren disiplinden daha kötü değildi. Hükümetin tek bel bağlayabileceği birlikler jandarma birlikleriydi, ama bunlar da bütün ülkeye dağılmış bulunuyorlardı. Her şeyden önce, jandarma müfrezelerinin biraraya toplamalarına engel olmak gerekiyordu; bu da ancak saldırıya ilk geçmekle açık arazide savaşmayı göze al-

* *Wäre er nur mit einigem Verstand geleitet worden.* Zavallı Engels! Ne yazık ki yeni *İskra*'yı tanımıyor! Yoksa ayaklanmayı yönetmek istemek gibi "jakobence" bir düşüncenin ne kadar uğursuz, ne kadar zararlı, ne kadar ütopik, ne kadar burjuvaca, teknik bakımdan ne kadar tek yanlı, ve gizli fesatçılık bakımından ne kadar dargörüşlü olduğunu bilirdi! [*Lenin'in notu.*]

makla olabilirdi. Böyle hareket etmenin büyük bir tehlikesi yoktu, çünkü hükümet, gönüllülerin karşısına ancak kendileri kadar disiplinsiz olan birlikler çıkarabilirdi. Ve eğer yenmek isteniyorsa, başka yolu yoktu."

İşte böyle düşünüyordu bilimsel sosyalizmin kurucusu, bir devrimci patlama döneminde başkaldırının ve doğrudan eylemin sorunlarını ele alırken. *Her ne kadar* ayaklanma küçük-burjuva cumhuriyetçiler tarafından başlatılmış olsa da, her ne kadar proletarya için ne bir sosyalist devrim, ne de en temel, en zorunlu bir siyasal özgürlük sözkonusu olmasa da. Engels işçilerin cumhuriyet uğruna savaşıma en aktif biçimde katılmalarına son derece büyük bir değer veriyordu; proletaryanın önderlerinden, bütün eylemlerini, başlamış olan savaşımda yenme zorunluluğuna bağlamalarını ısrarla istiyordu; Engels, proletaryanın şeflerinden biri gibi, askerî örgütlenmenin ayrıntılarına kadar giriyordu; Engels, zafere katkıları olabildiği takdirde, eski savaşım yöntemlerini, askerî başkaldırma yöntemlerini hiç de küçümsemiyordu; Engels saldırıyı ve devrimci güçlerin bir merkeze bağlanmasını ön plana alıyordu. Bakunincilere karşı en acı, en keskin eleştirilerini "Almanya'da köylü savaşı ve 1849 Mayıs ayaklanmaları döneminde kaçınılmaz bir kötü durum olan ve aynı hükümet birliklerinin bir ayaklanma ardından ötekini ezmelerine olanak veren şeyi, yani *devrimci* güçlerin bölünmüşlüğü ve dağınıklığını" bir ilke derekesine yükseltmiş oldukları için yöneltmiştir.

Engels'in başkaldırıyı yönetme, devrimi örgütlendirme, devrim iktidarından yararlanma biçimi üzerine görüşleri, yeni *İskra*'nın kuyrukçu görüşlerinden dünyalar kadar uzaktır.

Engels, İspanyol devriminin öğrettiklerini ortaya koyarken, en başta, "bakunincilerin, gerçekten devrimci bir durumla karşıkarşıya kalınca, tüm daha önceki programlarını kaldırıp atmak zorunda kaldıklarını" önemle belirtiyor.

Bakuninciler, ilkönce, her türlü politik eylemden ve seçimlere katılmadan beri durmayı isteyen ilkeyi, "devletin yıkılması" ilkesini bir yana attılar. İkincisi, "işçilerin, proletaryanın derhal ve tam kurtuluşunu amaçlamayan hiç bir devrime katılmamaları gerektiğini söyledikleri ilkeyi kaldırıp attılar ve gene kendileri, açıkça ve düpedüz burjuva olan bir harekette yer aldılar".

Üçüncüsü, —bu vargı doğrudan doğruya tartıştığımız soruna karşılık veriyor—, "kendileri tarafından ilân edilmiş olan ilkelerini, devrimci bir hükümetin kurulmasının işçi sınıfının yeni bir aldatılmasından ve işçi sınıfına karşı yeni bir ihanetten başka bir şey olmayan bu ilkeyi, hiç kılları kıpırdamadan çeşitli kentlerin yönetim komitelerine dayanarak ve burjuvazi tarafından oy ile yenilgiye uğratılmış ve siyasal olarak sömürülmüş güçsüz bir azınlık olarak hemen her yerde açıkça ayaklar altına aldılar."

Devrimci güçleri bir merkezde toplayacakları yerde dağıtan, devrimin yönetimini burjuva baylara bırakan, sağlam ve güçlü Enternasyonal örgütünü bozan, ayaklanmayı yöneltmekten aciz "bakuninciler, İspanya'da devrimi nasıl *yapmamak gerektiğinin* kusursuz bir örneğini verdiler bize".

*

Buraya kadar açıklananları özetleyecek olursak şu sonuçlara varılır:

1) İlke olarak devrimci eylemi aşağıdan gelen bir baskı ile sınırlandırmak ve aynı şekilde yukardan gelen bir baskı uygulamayı reddetmek, *anarşizm*dir.

2) Bir devrim döneminde yeni görevleri, yukardan eylemi anlamayan kişinin, bu eylemin koşullarını ve programını belirleyemeyen kişinin herhangi bir demokratik devrimde proletaryanın görevleri hakkında hiç bir fikri yok demektir.

3) Burjuvazi ile geçici bir devrim hükümetine katılma-

nın işçi sınıfına karşı bir ihanet olduğu, böyle bir katılmanın sosyal-demokratlarca kabul edilemeyeceği ilkesi *anarşist* bir ilkedir.

4) Her "ciddî devrim durumu", ayaklanmanın bilinçli bir biçimde yönetilmesi, devrimin örgütlendirilmesi, tüm devrimci güçlerin birleştirilip merkezileştirilmesi, gözüpek askerî saldırı, devrimci iktidarın en enerjik biçimde kullanılması görevlerini zorunlu bir biçimde proletarya partisinin önüne koyar.*

5) Marx ve Engels, yeni *İskra*'nın güncel devrimci durumdaki taktiğini onayamazlardı, hiç bir zaman onamazlardı da, çünkü bu taktik kesinlikle yukarda sıralanan yanlışların yinelenmesidir. *İskra*'nın ilke olarak benimsediği tutumu, Marx ve Engels, proletaryanın "gerisini" seyre dalmak ve dönüp dolaşıp anarşist sapkınlıkları** yineleme diye nitelendirirlerdi.

Prolétari'nin
3 ve 9 Haziran (21 ve 27 Mayıs) 1905
tarihli 2. ve 3. sayılarında
yayınlanmıştır.

Œuvres, v. 8, s. 478-486.

* Elyazmasında bu tümceyi şunlar izliyor: "İşçi sınıfının bu görevlerini anlamayan ya da sistemli biçimde bunları doğru değerlendiremeyip küçümseyen yöneticiler proletarya tarafından reddedilmelidirler."

** Elyazmasında: "... anarşist bayağılıkları".

DEMOKRATİK DEVRİMDE SOSYAL-DEMOKRASİNİN İKİ TAKTİĞİ

(PARÇA)

2. RUS SOSYAL-DEMOKRAT İŞÇİ PARTİSİNİN III. KONGRESİNİN GEÇİCİ DEVRİM HÜKÜMETİ KONUSUNDAKİ KARARI BİZE NE GETİRİYOR?

Proletarya, genellikle, geçici devrim hükümetine karşı nasıl bir tutumu benimsemelidir? Kongre kararı, buna, her şeyden önce, partiye, işçi sınıfını geçici bir devrim hükümetinin gereğine inandırmaya çalışmayı kesin olarak öğütlemekle karşılık veriyor. İşçi sınıfı bu gerekliliğin bilincine varmalıdır. "Demokratik" burjuvazi çar hükümetinin devrilmesi sorununu karanlıkta bıraktığı halde biz bu sorunu ilk plana koymalı ve geçici bir devrim hükümetinin gereği üzerinde direnmeliyiz. Dahası, biz bu hükümetin eylem programını, nesnel tarihsel duruma ve proletarya demokrasisinin görevlerine uygun olan böyle bir programı ortaya koymalıyız. Burada, partimizin *bütün* asgarî prog-

ramı sözkonusudur, yani bir yandan güncel ekonomik ve toplumsal ilişkiler zemini üzerinde pekâlâ gerçekleşebilir olan, öte yandan da yeni bir ileri adım atmak, sosyalizmi gerçekleştirmek için zorunlu siyasal ve ekonomik dönüşümler programı sözkonusudur.

Böylece, karar, geçici devrim hükümetinin ayırdedici niteliğini ve amacını pek güzel aydınlatmaktadır. Bu hükümet, kökenleri bakımından ve temel özelliği ile halk başkaldırısının organı olmalıdır. Bu hükümetin rolü, biçimsel açıdan, bir Ulusal Kurucu Meclisi toplantıya çağırmaktan ibaret olacaktır. İşi ise, özünde, proletarya demokrasisinin asgarî programını, otokrasiye (mutlak hükümdarlığa) karşı başkaldıran halkın çıkarlarını güven altına alabilecek tek programı gerçekleştirmek olacaktır.

Belki de, geçici hükümetin, salt geçici olmasından dolayı, halkın henüz tümüyle onamamış olacağı olumlu bir programı uygulayamayacağı ileri sürülecektir. Bu karşı çıkış, ancak, gerici ve "otokrasi-sever" bir safsata olabilir. Hiç bir olumlu program uygulamamak, kokuşmuş bir otokrasinin feodal sistemine gözyummak demektir. Yalnız devrim hainlerinin hükümeti böyle bir sistemi hoşgörüyle karşılayabilir, yoksa halk başkaldırısının organı olan bir hükümet değil. Kurucu Meclisin böyle bir özgürlüğü kabul etmeyebileceği bahanesiyle, bu meclis, toplantı özgürlüğünü tanımamış olduğu sürece, bu özgürlüğün fiilen uygulanmasından vazgeçmeyi önermek dünyayla alay etmek olur. Bunun gibi asgarî programın geçici devrim hükümeti tarafından derhal uygulanmasına karşı çıkmak da dünyayla alay etmek bakımından bundan aşağı kalmaz.

Son olarak şunu da kaydedelim ki, karar, bu asgarî programı uygulama görevini geçici devrim hükümetine vermekle, salt bunu yapmakla, azamî programın derhal uygulanması, iktidarın derhal sosyalist devrim için ele geçirilmesi gibi saçma, yarı-anarşist düşünceyi de uzaklaştırmış

oluyor. Rusya'nın ekonomik gelişme derecesi (nesnel koşul) ve proletaryanın büyük proletarya yığınlarının bilinç ve örgütlenme derecesi (nesnel koşula sıkısıkıya bağlı öznel koşul), işçi sınıfının hemen ve tam kurtuluşunu olanaksız kılmaktadır. Yalnız en bilisiz kişiler yürürlükte olan demokratik devrimin burjuva niteliğini tanımamazlık edebilirler; yalnız en saf iyimserler, işçi yığınlarının sosyalizmin amaçları konusunda ve sosyalizmi gerçekleştirmenin çareleri konusunda ancak pek az şey bildiklerini unutabilirler. Oysa biz hepimiz işçilerin kurtuluşunun ancak gene işçilerin kendi eserleri olabileceğine inanmış bulunuyoruz; yığınlar bilinçli ve örgütlü değilken, yığınlar, tümüyle burjuvaziye karşı ilân edilmiş bir sınıf savaşımı ile hazırlanmadan ve eğitilmeden sosyalist devrim sözkonusu olamaz. Ve, bizim sosyalist devrimi ertelediğimiz yolundaki anarşist itirazlarına karşı, biz, onu geciktirmiyoruz, olanak bulunan tek araçla ve güvenli tek yolla, yani demokratik cumhuriyet yoluyla ona doğru ilk adımı atıyoruz, diyeceğiz. Her kim ki siyasal demokrasiden başka bir yolla sosyalizme gitmek isterse, kesinlikle, ekonomik yönde olduğu kadar siyasal yönde de saçma ve gerici vargılara varır. Yeri geldiğinde, gelip bize azamî programın uygulanıp uygulanamayacağını soran işçilere, demokrat zihniyetli halk yığınlarının henüz sosyalizme ne kadar kapalı olduklarını, uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarının henüz ne kadar az gelişmiş olduğunu, proleterlerin henüz ne kadar örgütlenmemiş durumda olduklarını anımsatıyoruz. Şu halde, tüm Rusya'daki yüzbinlerce işçiyi örgütleyiniz, milyonlarca emekçinin sempatilerini programımız çevresinde toplayınız! Bunu, anarşistçe, cafcaflı ama boş sözlerle yetinmeksizin yapmaya çalışınız ve hemen göreceksiniz ki, bu örgütlenme işinin başarısı, bu sosyalist eğitimin genelleştirilmesi, demokratik dönüşümlerin olabildiğince eksiksiz bir biçimde yerine getirilmesine bağlıdır.

Sürdürelim. Bir kez geçici devrim hükümetinin önemi ve proletaryanın ona karşı tutumu açıklığa kavuşturuldu mu, şu aşağıki sorular kendiliğinden ortaya konur: bizim bu hükümete katılmamız (yukardan eylem) kabul edilebilir mi ve hangi koşullarda kabul edilebilir? Aşağıdan eylemimiz nasıl bir eylem olmalıdır? Karar, bu iki soruya, kesin ve açık yanıtlar veriyor. Karar, apaçık bir biçimde bildiriyor ki, sosyal-demokrasinin geçici devrim hükümetine katılması (demokratik devrim döneminde, cumhuriyet uğruna savaşım döneminde) ilkesel planda *kabul edilir* bir şeydir. Bu bildiri ile, hem, ilke olarak bu soruya olumsuz yanıt veren anarşistlerden, hem de bizim iktidara katılma zorunda kalabileceğimiz bir durum olasılığıyla bize *korku salmayı* düşünen (Martinov ve yeni iskracılar gibi) sosyal-demokrasinin kuyruklarından kesinlikle ayrılıyoruz. Bu bildiri ile, RSDİP'nin III. Kongresi, yeni *İskra*'nın, sosyal-demokratların geçici devrim hükümetine katılmalarının bir çeşit millerandcılık[87] olacağını, bunun da ilke olarak kabul edilir bir şey olmadığını, çünkü bunun burjuva düzenini onaylamak demek olacağını vb. ileri süren savını kesin olarak reddetmiştir.

Ancak, ilkesel planda sosyal-demokrasinin geçici devrim hükümetine katılmasını kabul etmek, kendiliğinden anlaşılacağı gibi, henüz bu katılmanın uygunluğu, yerindeliği sorununu çözümlemez. Savaşımın, parti kongresince tanınan bu yeni yönü, yani "yukardan aşağıya" savaşım hangi koşullarda kendini dayatır? Anlaşılacağı gibi daha bugünden, örneğin kuvvetler oranı gibi somut koşullardan sözetmek olanaksızdır ve karar, bu koşulları önceden belirlemekten, haklı olarak, beri durur. Aklıbaşında hiç bir adam, bugünkü günde, bizi ilgilendiren sorun konusunda, önceden ne çeşitten olursa, herhangi bir şey söylemeyi üzerine alamaz. Katılmamızın niteliği ve amacı betimlenebilir ve betimlenmelidir. İşte kararın yaptığı da budur: ka-

rar, bu katılma için iki amaç saptıyor: 1° karşı-devrimci girişimlere karşı amansız bir savaşım ve 2° işçi sınıfının öz çıkarlarını savunmak. ...

6. PROLETARYA İÇİN TUTARSIZ BURJUVAZİYE KARŞI SAVAŞIMINDA ELLERİ KOLLARI BAĞLI OLMAK TEHLİKESİ NEREDEN GELİR?

Marksistler, kesinlikle, Rus devriminin burjuva nitelik taşıdığı kanısındadırlar. Bu ne demektir? Bu demektir ki, Rusya'nın gereksinme duyduğu siyasal düzendeki demokratik dönüşümler olduğu gibi, toplumsal ve ekonomik dönüşümler de, kendiliklerinden kapitalizmi ve burjuvazinin egemenliğini baltalamak anlamını taşımak şöyle dursun, tam tersine, Rusya'da, ilk kez, kapitalizmin geniş ve hızlı, Asya'ya özgü değil, Avrupa'vari bir gelişmeye gerçekten yolaçacaklardır; bu ülkede, ilk kez sınıf olarak burjuvazinin egemenliğini olanaklı kılacaklardır. Sosyalist-devrimciler[88] bu düşünceyi anlayamazlar, çünkü onların ticarî ve kapitalist üretimin gelişme yasalarının abecesinden haberleri yok, ve köylü ayaklanmasının tam zaferinin bile, tüm toprakların köylülüğün çıkarlarına ve isteklerine uygun bir biçimde yeniden üleştirilmesinin bile kapitalizmi ortadan kaldırmak şöyle dursun, tersine onun gelişmesini yeni bir atılıma geçireceğini ve köylülüğün bağrında yeni bir sınıf farklılaşmasını hızlandıracağını görmüyorlar. Bu gerçeği kavrayamamak, sosyalist-devrimcileri küçük-burjuvazinin bilinçsiz ideologları haline getiriyor. Sosyal-demokrasi bu gerçek üzerinde direnmelidir, bunun pratik siyasette olduğu gibi teorideki anlamı da son derece önemlidir, çünkü bundan proletarya partisinin, bugünün "genel demokratik" hareket içindeki sınıfsal bağımsızlığını tam olarak korumak yükümlülüğü doğar.

Ama bundan, hiç de, *demokratik* (ekonomik ve toplumsal içeriğiyle burjuva) devrimin proletarya için *çok büyük*

bir yarar taşımadığı anlamı çıkmaz. Bundan hiç de, demokratik devrimin, özellikle büyük kapitalist, parababası, "parlak" toprak sahipleri için yararlı bir biçime büründüğü gibi, köylü için ve işçi için yararlı bir biçime bürünmeyeceği sonucu çıkmaz.

Yeni *İskra*'nın adamları, burjuva devrim kategorisinin anlam ve kapsamını kökten yanlış anlıyorlar. Onların düşünüş sistemlerinde, burjuva devrimin ancak burjuvaziye yararlı şeyler verebilecek bir devrim olduğu düşüncesinin durmadan başverdiğini görürsünüz. Oysa bundan daha yanlış bir şey yoktur. Burjuva devrim, burjuva, yani kapitalist ekonomik ve toplumsal rejimin çerçevesinden çıkmayan bir devrimdir. Burjuva devrim gelişmekte olan kapitalizmin gereksinmelerini ifade eder; kapitalizmin temellerini yıkmak şöyle dursun, onları genişletir ve berkitir. Dolayısıyla bu devrim yalnızca işçi sınıfının değil, tüm burjuvazinin çıkarlarını da dile getirir. Kapitalist düzende burjuvazinin işçi sınıfı üzerindeki egemenliği kaçınılmaz olduğuna göre haklı olarak denilebilir ki, burjuva devrim, proletaryanın çıkarlarını burjuvazinin çıkarlarından daha az ifade eder. Ama, bu devrimin proletaryanın çıkarlarını hiç ifade etmediği düşüncesi düpedüz yanlıştır. Bu saçma düşünce dededen kalma narodnik teoride özet olarak ifadesini bulur, bu teoriye göre, burjuva devrim, proletaryanın çıkarlarına karşı olduğundan burjuva siyasal özgürlüğünün bize gereği yoktur. Ya da, bu saçma düşünce, proletarya yönünden burjuva politikasına, burjuva devrimine, burjuva parlamentarizmine her türlü katılmayı mahkûm eden anarşizmde ifadesini bulur. Teori alanında, bu, marksizmin, meta üretimi temeli üzerinde kapitalizmin kaçınılmaz gelişmesine değgin en ilkel ilkelerini unutmak demektir. Marksizm, meta üretimi üzerine kurulu ve uygar kapitalist uluslarla alışveriş yapan bir toplumun, kendisinin de gelişmesinin belli bir aşamasında, kaçınılmaz olarak, kapitalizm yoluna girmek

zorunda olduğunu bize öğretir. Marksizm, örneğin Rusya'nın, kapitalist gelişmeden kaçınabileceğini, bizzat bu kapitalizmin alanı üzerinde ve sınırları içinde verilecek bir sınıf savaşımı dışında başka bir yolla kapitalizmden çıkabileceğini ya da bu düzenin üzerinden atlayabileceğini düşünen narodnik[89] ve anarşistlerin zırvalarına karşı kesin tutum almıştır.

1905 Haziran-Temmuzda yazıldı,
1905 Temmuzunda Cenevre'de
RSDİP MK Yayınları arasında
broşür olarak yayınlandı.

Œuvres, t. 9, s. 21-24; 42-44.

SOSYALİZM VE ANARŞİZM

İŞÇİ Temsilcileri Sovyeti Yürütme Komitesi, dün, 23 Ekim günü, Yürütme Komitesinde ve İşçi Temsilcileri Sovyetinde[90] temsil edilmek isteyen anarşistlere ret yanıtı vermeyi kararlaştırdı. Yürütme Komitesi kararına gerekçe olarak şunları ileri sürdü: "1) Uluslararası pratiğe göre, anarşistler, siyasal savaşımı ülkülerine ulaşmanın bir aracı olarak kabul etmediklerinden, sosyalist kongre ve konferanslarda temsil edilmemişlerdir; 2) ancak partiler temsil edilebilirler, oysa anarşistlerin bir partisi yoktur."

Yürütme Komitesinin kararını son derece haklı ve yerinde bir karar, çok büyük teorik, pratik ve siyasal önemi olan bir karar sayıyoruz. Eğer İşçi Temsilcileri Sovyetini bir işçi parlamentosu ya da proletaryanın bir özyönetim

organı saymak gerekseydi, elbette ki anarşistleri buraya kabul etmemek yanlış olurdu. Bizim proletarya çevrelerinde anarşistlerin etkisi ne kadar az (çok şükür) olursa olsun, gene de bir miktar işçinin onlarla birlikte olduğu yalanlanamaz. Anarşistler, bir parti, bir örgüt, bir gruplaşma ya da aynı düşünceleri paylaşan kişilerin isteyerek kurdukları özgür bir birlik meydana getiriyorlar mı, getirmiyorlar mı? Bu, salt biçimsel bir sorundur ve ilke yönünden gerçek bir önemi yoktur. Son olarak da, eğer anarşistler, bir yandan siyasal savaşımı yadsırken kalkıp gene kendileri bir siyasal savaşım kuruluşuna girmek isterlerse, bu apaçık tutarsızlık, bir kez daha onların görüşlerinin ve taktiklerinin kararsızlığını açıkça ortaya koyar. Ama onlar, oynak mizaçlarından dolayı bir "parlamento"dan ya da bir "özyönetim organı"ndan çıkarılamazlardı elbette.

Yürütme Komitesinin kararı tamamıyla haklı bir gerekçeye dayanıyor görünüyor bize ve bu kuruluşun görevleri, niteliği ve bileşimi ile hiç de çelişir gibi gelmiyor. İşçi Temsilcileri Sovyeti ne bir parti, ne de proletaryanın bir özyönetim organıdır; genel anlamda da bir özyönetim organı değildir, belirli amaçlar izleyen bir savaş örgütüdür.

Bu savaş örgütü, resmî olmayan ve geçici bir savaş anlaşması temeli üzerinde Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin (proletarya sosyalizminin partisi) "Sosyalist-devrimciler"in partisinin (küçük-burjuva sosyalizminin özlemlerinin sözcüsü ya da devrimci burjuva demokrasisinin en sol kanadı) temsilcilerini ve birçok "partisiz" işçiyi içine alır. Bu sonuncular, gene de, gelişigüzel "partisiz" kişiler değil, partisiz devrimcilerdir, çünkü onların bütün sempatileri, tamamen, zaferi için canla-başla, coşkuyla, enerjiyle ve özveriyle savaştıkları devrim davasına tamamen kazanılmıştır. O halde devrimci köylülüğün temsilcilerini de Yürütme Komitesine kabul etmek aynı derecede doğal olacaktır.

Aslında, işçi temsilcileri sovyeti, sosyalistler ile devrim-

ci demokratlar ve doğal olarak, birincilerle ikinciler arasındaki birçok ara basamakları kapsayan "partisiz devrimcilik" arasında resmî olmayan bir anlaşma zemini üzerine kurulu geniş bir savaşım birliğidir. Bu birlik, besbelli ki, siyasal grevlerin ve halkın muazzam çoğunluğunca kabul edilen ve onanan temel demokratik istemler uğruna yürütülen savaşımın daha aktif başka biçimlerinin yönetimi için vazgeçilmez bir şeydir. Anarşistler böyle bir birlikte olumlu olmaktan çok olumsuz bir unsur olacaklardı: onlar bu birliğe ancak dağınıklık, bozukluk getirirler ve onun saldırı yeteneğini zayıflatırlardı; onlar hâlâ, siyasal dönüşümlerin ivediliğini ve değerini "tartışmaya koyulabilecek" niteliktedirler. Varlık nedeni demokratik devrimimizi gerçekleştirmek olan bir savaşım birliğinden anarşistlerin çıkarılması bu devrim bakımından zorunludur ve devrimin çıkarınadır. Bir savaşım örgütü saflarında ancak o örgütün amaçları uğruna savaşanların yeri vardır. Ve eğer, örneğin "kadet"ler[91] partisi ya da "yasal düzen"[92] partisi Petersburg örgütlerine birkaç yüz işçi kaydedebilselerdi de İşçi Temsilcileri Sovyeti Yürütme Komitesi, kapılarını, bu nedenle, bu tür örgütlerin temsilcilerine açacak değildi.

Yürütme Komitesi, kararının gerekçelerini açıklamak için uluslararası sosyalist kongrelerin pratiğinden güç alıyor. Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyetini uluslararası sosyal-demokrasinin ideolojik yönetimi altına sokan bu bildiriden dolayı son derece gurur duyuyoruz. Rus devrimi daha şimdiden uluslararası bir önem kazandı. Bu devrime düşman olanlar daha şimdiden Wilhelm II ile, Avrupa'nın tüm aydınlık düşmanlarıyla, tüm asker eskileriyle, tüm zalimleriyle ve tüm sömürücüleriyle, Özgür Rusya'ya karşı entrikalar çeviriyorlar. Şunu da unutmayalım ki, devrimimizin tam zaferi, Rusya'nın devrimci proletaryası ile tüm ülkelerin sosyalist işçilerinin ittifakını gerektirir.

Uluslararası sosyalist kongreleri, anarşistleri kabul et-

memeye boşuna karar vermediler. Sosyalizm ile anarşizm arasında, cinayet işlerine bakan polisin kışkırtıcı ajanlarının ve gerici hükümetlerin ücretli gazetelerinin yok gibi göstermeye çabaladıkları koskoca bir uçurum vardır. Anarşist dünya anlayışı, tersine çevrilmiş bir burjuva anlayışıdır. Onların bireyci teorileri, onların bireyci ülküleri, sosyalizme taban tabana karşıttır. Onların öğretisi, önüne geçilmez bir biçimde emeğin toplumsallaştırılmasına doğru yol alan burjuva düzeninin geleceğini değil, bugününü, hatta geçmişini, dağınık ve tek tek küçük üretici üzerindeki kör raslantının egemenliğini ifade eder. Onların, siyasal savaşımın yadsınmasına varan taktikleri, proleterlerin birliğini bozar ve onları şu ya da bu burjuva politikasına pasif bir biçimde katılanlar durumuna sokar, çünkü siyasal yaşamda işçilerin tam bir çekimserlik içinde bulunmaları olanaksız ve gerçekleşemez bir şeydir.

Proletaryanın örgütlendirilmesi, güçlerinin bir merkezde toplanması, işçi sınıfının siyasal öğretim ve eğitimi, bugünkü Rus devriminin en ivedi görevleridir. Yüz-karalar hükümeti aşırılıklarını arttırdıkça, bu hükümetin kışkırtıcı ajanları, bilisiz yığınların kötü tutkularını kızıştırmaya var güçleriyle çalıştıkça, hâlâ yaşamakta, ama daha şimdiden kokuşup dağılma yoluna girmiş bulunan otokrasinin savunucuları, yağmalar, pogromlar (Yahudi katliamları), alçakça cinayetler düzenleyerek ve serserileri içkiye boğarak umutsuz bir biçimde devrimi gözden düşürmeye kalkıştıkça, her şeyden önce sosyalist proletaryanın partisine düşen bu örgütlendirme görevi bir o kadar daha önem kazanır. İşte bu yüzdendir ki, biz, anarşistlerin Rus işçileri üzerindeki etkilerinin şimdiye dek olduğu gibi bugün de en az olması için ideolojik savaşımın tüm araçlarını kullanacağız.

24 Kasım (7 Aralık) 1905'te yazıldı, — *Œuvres*, t. 10, s 67-70.
25 Kasım 1905'te *Novaya Jizn*,
n° 21'de yayınlandı.
İmza: *N. Lenin*.

SOSYAL-DEMOKRASİ VE SEÇİM ANLAŞMALARI

I

Sosyal-demokrasi, parlamentarizme (temsilî meclislere katılmaya) proletaryayı aydınlatma, bilgilendirme ve eğitme aracı olarak ve onu bağımsız bir sınıf partisi halinde örgütlendirme aracı olarak, işçilerin boyunduruktan kurtuluşları uğruna siyasal savaşımın araçlarından biri olarak bakar. Bu marksist anlayış, sosyal-demokrasiyi bir yandan burjuva demokrasisinden, öte yandan da anarşizmden kesin sınırlarla ayırır. Burjuva liberalleri ve radikalleri, parlamentarizmi, genellikle siyasal işleri yürütmenin, "doğal", tek normal, tek meşru yolu olarak görürler; onlar sınıf savaşımını, ve modern parlamentarizmin sınıfsal niteliğini yadsırlar. Burjuvazi, işçilerin gözlerine perde çekmek ve

onların parlamentarizmin ne bakımdan bir burjuva baskı aracı olduğunu görmelerini ve parlamentarizmin klasik tarihsel gerçek anlamını anlamalarını engellemek için her fırsatta ve her yola başvurarak elinden gelen her şeyi yapar. Anarşistler de parlamentarizmi belirli tarihsel anlamı içersinde değerlendirmesini bilmezler ve, genellikle, bu savaşım aracını yadsırlar. İşte bu yüzdendir ki, Rusya'da, sosyal-demokratlar, hem anarşizme karşı, hem de elden geldiğince en kısa zamanda devrime *son vermek* için parlamenter alanda eski düzenle uzlaşan burjuvazinin gösterdiği çabaya karşı kararlı bir biçimde savaşıyorlar. Sosyal-demokratlar, tüm parlamenter eylemlerini bütünüyle işçi sınıfı hareketinin çıkarlarına ve proletaryanın güncel burjuva demokratik devrimdeki özel görevlerine kesinlikle bağımlı kılıyorlar.

1906 Ekimi ikinci yarısında
kaleme alınmıştır.
1906 Kasımında, Petersburg'da
"Vperyod" Yayınları tarafından
broşür halinde bastırılmıştır.

Œuvres, v. 11, s. 283-284.

RSDİP'NİN BEŞİNCİ KONGRESİ İÇİN KARAR TASARILARI

(PARÇA)

PARTİSİZ İŞÇİ ÖRGÜTLERİ VE PROLETARYA İÇİNDE ANARKO-SENDİKALİST AKIM

1) Yoldaş Akselrod tarafından, partisiz bir işçi kongresi[93] lehinde yürütülen propaganda sonucunda RSDİP içinde, Sosyal-Demokrat İşçi Partisini yıkma ve onun yerine proletaryanın parti niteliği taşımayan siyasal bir örgütünü geçirme eğiliminde bir akım belirdiğini (Larin, Sçeglo, El, İvanovski, Mirov, *Osvobojdeniye Truda*, Odesa yayını);

2) aynı zamanda, parti dışında ve doğrudan doğruya partiye karşı, proletarya arasında, aynı partisiz bir işçi kongresi ve partisiz örgütler sloganını atan anarko-sendikalist nitelikte bir propaganda yürütüldüğünü (*Sayuznoye Dyelo* ve onun Moskova grubu, Odesa'daki anarşist basın vb.);

3) RSDİP'nin kasım ayındaki Rusya Konferansı[94] tarafından alınan karara karşın, partimizde partisiz örgütler kurmayı amaçlayan birtakım ayrılıkçı hareketlerin varlığı üzerine dikkat çekildiğini;

4) öte yandan, RSDİP'nin, azçok belirgin devrimci atılış anlarında, sosyal-demokrasinin işçi sınıfı içinde daha güçlendirilmesi için ve sosyal-demokrat işçi hareketinin sağlamlaştırılması için İşçi Temsilcileri Sovyeti gibi partisiz bazı örgütlerden yararlanmaktan hiç bir zaman geri durmadığını (Petersburg ve Moskova Komitelerinin, bir işçi kongresine ilişkin, *Proletari*'nin[95] 3. ve 4. sayılarındaki eylül kararlarına bakınız);

5) biçimlenmekte olan atılıştan dolayı, ayrıca sosyal-demokrat partinin örgütlerinin proleter yığınları içindeki çalışmalarının iyi yürütüldüğü, genişletildiği ve sağlamlaştırıldığı takdirde bu çeşitten kuruluşların gereksiz olabileceklerini unutmaksızın, sosyal-demokrasinin ilerleyip gelişmesi için işçi temsilcileri sovyetleri gibi, işçi delegeleri sovyetleri vb. gibi işçi sınıfının partisiz temsilî kuruluşlarının örgütlendirilmesi ve bunlardan yararlanılması olanağının ortaya çıktığını dikkate alan

Kurul,

1) proletarya içindeki anarko-sendikalist harekete karşı ve aynı şekilde sosyal-demokrasi içindeki Akselrod ve Larin'in düşüncelerine karşı, ilkelere dayanan en kararlı ve en sarsılmaz bir savaşım yürütmenin zorunlu olduğunu;

2) RSDİP içersinde, parti örgütünü zayıflatmak ya da bu örgütü, onun yerine proletaryanın partisiz siyasal örgütlerini koymak amacıyla kullanmak için yapılan bütün bölücü ve demagojik girişimlere karşı en kararlı bir savaşım yürütmenin zorunlu olduğunu;

3) sosyal-demokrat parti örgütlerinin, gerektiğinde, birçok partilerin işçi delegelerini biraraya toplayan konseylere, İşçi Temsilcileri Sovyetlerine, bunların temsilcileri-

nin kongrelerine katılmasının, aynı zamanda, partinin ilkelerini sımsıkı korumak koşuluyla ve sosyal-demokrat partiyi geliştirmek ve sağlamlaştırmak üzere bu çeşitten kuruluşların kurulmasına yardımcı olmasının yerinde ve doğru olduğunu;

4) sosyal-demokrasinin, proletaryanın geniş yığınları üzerindeki etkisini yaygınlaştırmak ve sağlamlaştırmak için, bir yandan, sendikaların örgüt çalışmalarını ve aynı zamanda bu çevrelerde sosyal-demokrasinin propaganda ve ajitasyonunu kuvvetlendirmenin ve öte yandan işçi sınıfının giderek daha geniş katmanlarını, her çeşitten parti örgütlerine katılmaya sevketmenin zorunlu olduğunu kabul eder.

15-18 Şubat (28 Şubat-3 Mart)
1907 tarihlerinde yazılmıştır.
4 Mart 1907'de *Proletari*'nin
14. sayısında yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 12, s. 139-141.

A. V. LUNAÇARSKİ'YE MEKTUP

Sevgili Anatoli Vasiliyeviç,

Ensonu broşürünüz geldi: birinci bölümü oldukça uzun bir zamandan beri buradaydı.[96] Tamamını okumak için hep sonunu bekliyordum, ama boşuna bekleyip durdum. Üçüncü ek hâlâ yok ("Marx onu nasıl anlıyordu", vb.). Bu çok cansıkıcı bir şey, çünkü hepsi tam olarak elinde olmadı mı, basılması için yayıncıya vermekten çekiniyor insan. Eğer hâlâ bu üçüncü eki yollamadınızsa, rica ederim, en kısa zamanda gönderiniz. Para (200 ruble) size gönderilmişti, aldınız mı?

Broşürünüzün içindekilere gelince, benim çok hoşuma gitti, bizimkilerin hepsinin de öyle. Çok ilginç ve kusursuz

bir biçimde kaleme alınmış bir yazı. Yalnız bir şey var: çok ihtiyatsızlıklar, deyim doğru olursa, dıştan bakılınca ihtiyatsızlıklar var, yani demek istiyorum ki, çeşitli sosyalist-devrimciler, menşevikler,[97] sendikalistler, vb. gibileri *kılı kırk yaracaklar, öküz altında buzağı arayacaklardır.* Acaba bazı düzeltmeler mi gerekir, yoksa önsözde bazı önleyici açıklamalar mı yapmak gerekir diye aramızda tartıştık. İkinci çözüm üzerinde karar kıldık, çünkü düzeltmeler yapmak yazık olacaktı: bu, yazının bütünlüğünü çok bozacaktı.

Besbelli ki, dikkatli ve iyi niyetli bir okur, ne dediğinizi doğru anlayacaktır, ama gene de, özellikle sürüsüne bereket kötü niyetli yorumculara karşı kendinizi güvence altına almanız iyi olurdu. Örneğin, elbette ki, Bebel'i eleştirmeliyiz, ve ben yakın günlerde Essen ve genellikle Alman sosyal-demokrasisi hakkında bize övgülerden örülü bir yazı gönderen Trotski'yi onamıyorum. Bebel'in Essen'de, militarizm sorununda olduğu kadar sömürge politikası sorununda da (daha doğrusu, radikallerin Stuttgart'ta[98] bu konudaki savaşımlarının niteliği konusunda da) yanıldığını yazmakta haklısınız. Ama beri yandan, bunların aynı yolda yürüdüğümüz bir adamın yanılgıları olduklarını ve ancak bu marksist, sosyal-demokrat doğrultuda düzeltilebileceklerini özellikle belirtmeniz gerekir. Çünkü, pek çok insanımız var ki, (olasılıkla onların yazılarını görmüyorsunuz) sosyalist-devrimciliği, (Yezerski, Kozlovski, Kriçevski'vari) sendikalizmi (*Obrazovaniye*[99] ve benzerlerine bakınız) *övmek, yüceltmek için* bıyık altından Bebel'i kötü kötü alaya alıyorlar.

Kanımca, *bütün* düşünceleriniz, her zaman, eleştiri ortodoksluğu, genellikle Almanları değil, ama *oportünizmi* hedef alacak bir biçimde açıklanabilir ve açıklanmalıdır. O zaman sizi tersine çevirerek yorumlamak *olanaksız olacaktır.* O zaman varılan sonuç apaçık olacaktır: bol-

şeviklik, yalnız Almanlardan ders görerek değil, ama Almanların *deneyiminden* de dersler çıkararak (bu konudaki titizliğinizde bin kez haklısınız!), Rus *sendikalizmini ve oportünizmini öldürmek için sendikalizmde canlı olan ne varsa* hepsini alabilecektir. İşte bunu yapmak asıl biz bolşevikler için en kolay ve en doğal bir şeydir, devrimde biz özellikle parlamenter budalalığa karşı ve Plehanov oportünizmine karşı savaşım verdik. Ve yalnız bizim elimizden gelir, Plehanov ve yandaşlarının kadet görüş açısından ve bilgiççe değil, ama devrimci bir görüşle, kuvvetli bir dozda (Rusya için özellikle tehlikeli) bir kafa karışıklığı getiren sendikalizmi çürütmek.

Proletari'nin 17. sayısı çıktı ve size gönderildi. *Zarnitsi*[100] çıktı ve size gönderildi. Aldınız mı? *Tovariş*'i[101] okuyor musunuz? Şimdi hoşunuza gidiyor mu? Ve, eski günlerde olduğu gibi, bir-iki satırla onları alaya alsanız nasıl olur? Bana yazınız rica ederim.

Dostlukla ellerinizden sıkarım.

Lenin

2 ve 11 Kasım 1907
arasında yazılmıştır.
Kuokkala (Finlandiya)'dan
İtalya'ya gönderilmiştir.
İlk kez, 1934'te *Lenin Derlemesi*,
XXVI'da yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 34, s. 383-384.

VOYİNOV'UN (A. LUNAÇARSKİ), PARTİNİN SENDİKALARA KARŞI TUTUMU ÜZERİNE BROŞÜRÜNE ÖNSÖZ

(PARÇA)

... Sendikalar sorunu konusunda da, bolşevikliğin, devrimci sosyal-demokrasinin savaşımın tüm alanlarındaki, tüm eylem dallarındaki taktiğiyle bağlı kaldığını daha az kesin olmayan bir biçimde anımsatmak zorunludur. Bolşeviklik ile menşeviklik arasındaki ayrılık, bolşevikliğin sendikalarda ya da kooperatiflerde vb. çalışmayı "reddetmesi" değil, aslında ajitasyon, propaganda ve işçi sınıfının örgütlenmesi çalışmasında *başka bir politika* izlemesindedir. Günümüzde, sendikalarda çalışma, hiç kuşkusuz, büyük bir önem kazanmaktadır. Biz, menşeviklerin yansızlık politikası karşısında, bu işi, sendikalarla partiyi yaklaştırma, sosyalist bilinci geliştirme ve proletaryanın devrimci görevle-

rini kavrama anlayışı içinde yerine getirmeliyiz. Batı Avrupa'da birçok ülkede devrimci sendikalizm, oportünizmin, reformizmin ve parlamenter budalalığın doğrudan ve kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıktı. Bizde de aynı "parlamenter faaliyetin" ilk adımları son derece büyük ölçülerde oportünizmi kuvvetlendirdi, ve menşevikleri kadetlerin karşısında yaltaklanmaya sürükledi. Örneğin Plehanov, gündelik siyasal çalışmasında, fiilen, Bay Prokopoviç, Bay Kuskova ve başkalarına *katıldı*. 1900'de, bernştayncılıklarından ötürü, Rus proletaryasının "gerisini" seyretmekle yetiniyorlar diye onlara karşı ateş püskürüyordu (*"Raboçeye Dyelo" Yazıkurulu İçin Cep Kılavuzu*,[102] Cenevre 1900), 1906-1907'de ilk oy pusulaları Plehanov'u, bugün Rus liberalizminin "gerisini" seyreden bu bayların kollarına attı. Sendikacılık, Rusya'da, "gözde" sosyal-demokratların bu utanç verici tutumuna karşı tepki olarak gelişmemezlik edemez.

Şu halde, demek ki, yoldaş Voyinov çok haklı nedenle yolunu seçiyor ve Rus sosyal-demokratlarını oportünizmden ve sendikalizmden dersler çıkarmaya çağırıyor. Sendikalarda devrimci çalışma, ağırlık merkezini, parlamenter oyunlardan proletaryanın eğitilmesine doğru, salt sınıf örgütlerinin toparlanmasına doğru, parlamento-dışı savaşıma doğru geçirmek; genel grevi ve Rus devrimindeki[103] "Aralık savaşım biçimlerini" kullanmak (ve başarı ile kullanma olanağına yığınları hazırlamak) yeteneği, bütün bunlar, bolşevik eğilimin görevi olarak kuvvetle ortaya çıkmaktadır. Ve, Rus devriminin deneyimi, bu görevi, bizim için büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır, bize çok zengin yol gösterici pratik bilgiler sağlamaktadır, bize, yeni savaşım araçlarının, kitle grevinin ve doğrudan doğruya şiddet kullanılmasının değerini doğru bir biçimde tartmaya olanak verecek bol tarihsel malzeme vermektedir. Bu savaşım araçları Rus bolşevikleri için, Rus proletaryası için hiç de "yeni" değil-

dirler. Bunlar, her ne pahasına olursa olsun Batının işçilerinin belleklerinden Komünü, Rus işçilerinin belleklerinden Aralık 1905'i söküp atmaya çabalayan oportünistler için "yeni"dirler. Bu anıları yeniden yaşatmak, bu koskoca deneyimi* bilimsel bir biçimde özümlemek, ondan alınan dersleri ve bu deneyime yeni bir düzeyde kaçınılmaz olarak dönüş bilincini yığınlar içinde yaymak, Rusya'daki devrimci sosyal-demokratların bu görevi, önümüze, sendikalistlerin sınırlı "anti-oportünizm"inden ve "anti-parlamentarizm"inden içerik bakımından çok daha zengin perspektifler açar.

Yoldaş Voyinov, özel bir akım olarak sendikalizme *karşı,* onun yanlışlığını eksiksiz bir biçimde belirginleştiren dört suçlama ileri sürüyor: 1) "anarşistçe örgüt gevşekliği"; 2) "bir sınıf örgütünden yapılma sağlam bir kale" kurmaktansa işçileri uyarıp coşturmak; 3) prudoncu ülkü ve teorinin küçük-burjuva bireyci niteliği; 4) sersemce "siyasetten tiksinme".

Burada, Rus sosyal-demokratlarının eski "ekonomizm"i[105] ile pek çok ortak çizgiler var. Bu yüzden ben devrimci sosyal-demokrasi ile sendikalizme geçmiş ekonomistlerin "uzlaşması" konusunda yoldaş Voyinov kadar iyimser değilim. Aynı zamanda, yoldaş Voyinov'un, sosyalist-devrimcilerin de bu konseye katılmalarıyla, "genel bir işçi konseyine" yüce-hakem rolü oynatmayı amaçlayan tasarılarının kesinlikle pratik zihniyetten yoksun olduklarını düşünüyorum. Bu, "geleceğin müziğini" bugünün örgütlenme biçimleri ile karıştırmak demektir. Ama yoldaş Voyinov'un aşağıdaki pers-

* Kadetlerin bugün aşkla kendilerini iki Dumanın[104] tarihini incelemeye vermeleri doğaldır. Rodiçev'vari ve Kutlerov'vari yavanlıklarda ve ihanetlerde bir buluş incisi görmeleri doğaldır. Gericilikle bizzat görüşüp konuşmalarını vb. sessizce geçiştirerek tarihi bozmaları doğaldır. Ama sosyal-demokratların, her bir günü Rusya'nın tüm halklarının ve özellikle de işçi sınıfının yazgısı bakımından Rodiçev'in Dumadaki "dürüst" sözlerinden son derece daha önemli olan Ekim-Aralık 1905 deneyimini büyük bir aşkla incelemekten beri durmaları doğal değildir. [*Lenin'in notu.*]

pektiflerinden en küçük bir kuşkum yok: "siyasal örgütleri toplumsal bir sınıf örgütüne bağımlı kılmak" ... "*yalnız* [en önemli sözcüklerin altını çizerek Voyinov yoldaştan aktarıyorum] ... *tüm sendikalistler sosyalist olduğu zaman*". Proletarya kitlesinin sınıf içgüdüsü Rusya'da daha şimdiden kuvvetle kendini göstermeye başlamış bulunuyor. Artık bu sınıf içgüdüsü, aynı zamanda, hem devrimci-sosyalistlerin küçük-burjuva kararsızlıklarına karşı, hem de menşeviklerin kadetler karşısında kölece tutumlarına karşı koskoca bir güvence vermektedir bize. Bundan böyle çekinmeden söyleyebiliriz ki, Rusya'da *işçilerin* kitle örgütü (eğer kurulursa ve bir dakika için bile olsa, seçimler sırasında, grevler sırasında, gösteriler, vb. sırasında var oldukça) *mutlaka* bolşevikliğe, devrimci sosyal-demokrasiye başka her şeye olduğundan daha yakın olacaktır.

Yoldaş Voyinov, "işçi kongresi" serüvenini haklı olarak "pek ciddî olmayan" bir girişim diye nitelendiriyor. Sendikalarda canlabaşla çalışalım, *her* alanda, marksizmin devrimci teorisini proletarya içinde yaymaya ve bir sınıf örgütü "kalesi" kurmaya çalışalım. Her şey bunun ardından gelecektir.

1907 Kasımında yazılmıştır.
İlk kez, 1933'te, *Lenin Derlemesi*, XXV'te yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 13, s. 174-177.

MARKSİZM VE REVİZYONİZM
(PARÇA)

REVİZYONİZMİ kaçınılmaz kılan şey, onun modern toplumdaki toplumsal kökleridir. Revizyonizm uluslararası bir olaydır. Biraz bilgili ve düşünen her sosyalist için, ulusal koşullar ve bütün bu ülkelerin güncel durumlarındaki tarihsel etmenleri arasındaki çok büyük ayrılığa karşın, Almanya'daki ortodokslar[106] ile bernştayncılar arasındaki, Fransa'da guesdecilerle jureciler (bugün özellikle bruscular) arasındaki, İngiltere'de Sosyal-Demokrat Federasyon[107] ile Bağımsız İşçi Partisi[108] arasındaki, Belçika'da Brouckère ile Vandelvelde arasındaki, İtalya'da entegralistler[109] ile reformistler arasındaki, Rusya'da bolşevikler ile menşevikler arasındaki ilişkilerin, özünde, her yerde aynı nitelikte

oldukları en küçük bir kuşku götürmez. Çağdaş uluslararası sosyalist hareketin bağrındaki "sınır ayrımı", bugün, gerçekte, dünyanın çeşitli ülkelerinde *aynı* çizgiyi izleyerek yapılmaktadır; bu, otuz-kırk yıl önceki, çeşitli ülkelerde bir tek uluslararası sosyalizm içinde benzeşmez eğilimlerin birbirlerine karşı çıktıkları zamana oranla çok büyük bir ileri adımı gerçekliyor. Bugün Latin ülkelerde bir "devrimci sendikalizm" olarak ortaya çıkan "sol revizyonizm" bile, marksizmi "düzelterek" kendini ona uyduruyor. İtalya'da Labriola, Fransa'da Lagardelle, her adım başı, yanlış anlaşılan Marx'ı, iyi anlaşılan Marx'ın önüne çıkarıyorlar.

Burada, henüz oportünist revizyonizm olarak gelişmiş olmaktan uzak, uluslararası bir nitelik kazanmamış, ve pratik olarak, hiç bir ülkenin sosyalist partileri ile hiç bir önemli çatışmaya tutuşmamış *bu* revizyonizmin ideolojik öz yapısının tahlili ile eyleşemeyiz. O halde yukarıda taslağı çizilen "sağ revizyonizm" ile sınırlı kalacağız.

1908 Martının ikinci yarısında ya da daha sonra 3 Nisanda yazılmıştır.
25 Eylül — 2 Ekim (8-16 Ekim) 1908'de *Karl Marx (1818-1883)*, St-Petersburg, O. ve M. Kedrov yayını derlemesinde yayınlanmıştır.
İmza: *Vl. İlyin*

Œuvres, t. 15, s. 34-35.

RUS DEVRİMİ KONUSUNDA DOĞRU YARGIYA VARMAK İÇİN
(PARÇA)

KOMÜNDEN altı ay önce başkaldırmanın bir delilik olacağını söylemiş olan Marx, bu "deliliği", 19. yüzyılda, proletaryanın en büyük kitle hareketi olarak nitelendirebilmiştir. Bugün, Rus sosyal-demokratları, kitleleri, Aralık savaşının Komünden bu yana yer alan proletarya hareketlerinin en gereklisi, en haklısı ve en büyüğü olduğuna inandırmalıdırlar (ve bunu yapmak için Marx'ın sahip olduklarından bin kez fazla haklı nedenlere sahiptirler). Ve Rusya'nın işçi sınıfı, bazı aydın sosyal-demokratların diyebilecekleri her şeye karşın, ortalığa yayabilecekleri tüm sızlanmalara karşın, kesinlikle bu düşünce içinde eğitilebilecektir.

Bu yazı, Polonyalı yoldaşlar için yazıldığından belki de

burada bir noktaya dikkati çekmek zorunludur. Ne yazık ki, Polonya dilini bilmediğim için, Polonya koşulları konusunda tüm bildiklerim kulaktan dolmadır. Bana kolayca denilebilir ki, işte Polonya'da koca bir parti, güçsüz bir gerilla savaşı yürütmekle, hem de başkaldırı gelenekleri adına ve proletarya ile köylülüğün ortak savaşımı adına isyancı suikastler ve yangınlar düzenlemekle kendini mahvetti (Polonya Sosyalist Partisinin "sağına"[110] bakınız). Gerçekten, pekâlâ olabilir ki, bu bakımdan, Polonya'nın koşulları Rusya'nın geri kalan bölümündeki koşullardan köklü bir biçimde ayrıdır. Bu konuda bir yargıya varamam. Bununla birlikte, devrimci taktikten hiç bir yerde Polonya'da olduğu gibi böylesine akılalmazcasına uzaklaşılmadığına işaret etmeliyim, ve bu sapmalar haklı bir direnişe ve savaşıma yer verdi. Burada, insan, tam da Polonya'da 1905 Aralığında silahlı kitle savaşımı olmadığını düşünmekten kendini alamıyor! Ve, devrim-"yapan" bir anarşizmin çılgın ve yoldan çıkmış taktiği, Polonya'da (yalnızca Polonya'da), koşullar, kısa bir süre için olsun silahlı kitle savaşımının gelişmesine izin vermedi diye, düpedüz bu yüzden üstün gelmedi mi? *Böyle bir* savaşım geleneğini, silahlı Aralık ayaklanması geleneğini yeniden canlandırmak, kimi kez, işçi partisi içindeki anarşist eğilimlerin üstesinden gelmenin tek ciddî çaresi değil midir, darkafalı küçük-burjuvanın kalıplaşmış ahlâkından esinlenmeyen bir çaresi, ama amaçsız, saçma, dağınık şiddeti, belirli amaçlara çevrilmiş bir şiddete, geniş bir harekete, gerçekten proleter bir savaşımın yoğunlaşmasına bağlı bir kitle şiddetine akıştırmanın bir yolu değil midir?

Nisan 1908'de *Przeglad Sosjaldemokratyczny,* n° 2'de yayınlanmıştır.
Rusya'da, *Proletari,* 10 (23) Mayıs 1908, n° 30'da yayınlanmıştır.
İmza: *N. Lenin*

Œuvres, t. 15, s. 59-60.

MİLİTAN MİLİTARİZM VE SOSYAL-DEMOKRASİNİN ANTİ-MİLİTARİST TAKTİĞİ
(PARÇA)

II

Şu halde görülüyor ki, sosyalistler için, militarizm ile kapitalizm arasında ilkesel bağlantı kesinlikle saptanmıştır ve bu noktada, bu ikisi arasında hiç bir ayrılık yoktur. Ne var ki, sosyalistlerin bu bağlantıyı kabul etmiş olmaları, onların anti-militarist *taktiklerini* somut bir biçimde belirledikleri anlamına gelmez ve militarizmin ağır yüküne karşı nasıl savaşılacağı, savaşa nasıl engel olunacağı pratik sorununu çözmez. İşte asıl bu sorulara getirilen yanıtlarda derin ayrılıklar kendini gösteriyor. Stuttgart Kongresinde[111] bu ayrılıklar çok keskin bir biçimde açığa çıktı.

Kutuplardan birinde Vollmar tipinde Alman sosyal-demokratları var. Onların düşünüş tarzları şöyle: mademki

militarizmi kapitalizm doğurmuştur, madem ki savaşlar kapitalist gelişmenin zorunlu sonucudur, özel bir anti-militarist eylem göstermenin hiç bir gereği yoktur. Essen Parteitag'ında Vollmar'ın açıklamaları bunlardı. Sosyal-demokratların, savaş ilân edildiği takdirde benimsemeleri gereken tutuma gelince, Bebel ve Vollmar tarafından yönlendirilen Alman sosyal-demokratlarının çoğunluğu, sosyal-demokratların partilerini saldırıya karşı korumaları ve bir "savunma" savaşı yanında yer almaları gerektiği görüşünü sımsıkı savundular. Bu tez, Vollmar'ı, Stuttgart'ta, "insanlığa duyduğumuz tüm sevgi, bizi iyi birer Alman olmaktan alıkoyamaz" diye açıklama yapmaya götürdü ve sosyal-demokrat milletvekili Noske, Reichstag'da, Almanya'ya karşı savaş halinde, "sosyal-demokratların bu işi hiç bir şekilde burjuva partilerine bırakmayacaklarını ve silahlarını omuzlayacaklarını" söyledi; bu koşullarda Noske'ye, "Almanya'nın elden geldiğince en iyi biçimde silahlanmasını diliyoruz" diye bildiri vermek için bir adım daha atmaktan başka bir şey kalmıyordu.

Öteki kutupta Gustave Hervé yandaşlarından oluşan küçük grup var. Proletaryanın vatanı yoktur diyorlar. Bu demektir ki, tüm savaşlar, kapitalistlerin çıkarlarına uygundur; şu halde proletarya ne çeşitten olursa olsun tüm savaşlara karşı savaşmalıdır. Bütün savaş ilânlarına askerî grevle ve ayaklanmayla karşılık vermelidir. İşte anti-militarist propaganda özünde buna varmalıdır. Böyle olunca, Stuttgart'ta Hervé şu aşağıdaki karar tasarısını sundu:

"Kongre, *nereden gelirse gelsin açılan tüm savaşlara* askerî grevle ve başkaldırmayla karşılık vermeye çağırır."

Batılı sosyalistler arasında bu konuda, iki "uç" tutum bunlar. Bu iki tutumda, Batının proletarya eyleminin çekmekte devam ettiği iki hastalığın, yani oportünist eğilimlerle anarşist lafazanlığın "tıpkı güneşin bir damla suda" yansıması gibi yansıdığı görülür.

Her şeyden önce yurtseverlik konusunda uyarılarda bulunmamız gerekiyor. *Komünist Manifesto*'da "proleterlerin vatanı yoktur"[112] diye yazılı olduğu doğrudur. Vollmar, Noske ve ortaklarının *uluslararası* sosyalizmin bu temel ilkesini ayaklar altına aldığı da o kadar doğrudur. Ama bundan, Hervé ve yandaşlarının, şu ya da bu ülkede, monarşiyle yönetilen Almanya'da, cumhuriyetçi Fransa'da ya da despotik Türkiye'de proletarya açısından yaşamın farklı olmadığını ileri sürmekte haklı oldukları sonucu çıkmaz. Proletaryanın sınıf savaşımında yurt, yani siyasal, kültürel ve toplumsal çevre son derece önemli bir etkendir. Nasıl Vollmar proletaryaya, yurda karşı "iyi bir Alman" gibi davranmayı öğütlemekte haksızsa, Hervé de işçilerin kurtuluş savaşımları için bu kadar önemli bir etkeni, böylesine bağışlanmazcasına eleştiri anlayışından yoksun bir biçimde ele almalarını öğütlemekte bir o kadar haksızdır. Proletarya, kendi savaşımının siyasal, toplumsal ve kültürel koşullarına kayıtsız kalamaz: şu halde kendi ülkesinin yazgısına kayıtsız kalamaz. Ama, bu yazgı, proletaryayı ilgilendiriyorsa eğer, bu, yalnızca proletaryanın sınıf savaşımına dokunduğu *ölçüdedir*, yoksa sosyal-demokratlar tarafından savunulması tamamen yakışıksız olan herhangi bir burjuva "yurtseverliği" gereğince değil.

İkinci sorun, yani militarizm ve savaş konusunda alınacak tutum sorunu daha karmaşıktır. Hervé'nin bu iki sorun arasında bağışlanmaz bir kafa karışıklığına düştüğü, ve savaş ile kapitalizm arasındaki neden ve sonuç ilişkisini unuttuğu ilk bakışta göze çarpar; eğer proletarya Hervé'nin övdüğü taktiği benimseseydi, kendini kısır bir faaliyete mahkûm ederdi: bütün döğüşkenliğini (gerçekten ayaklanma sözkonusudur) sonuçlara karşı (yani savaşa karşı) savaşımda kullanacak, nedeni (yani kapitalizmi) olduğu gibi bırakacaktı.

Anarşist düşünüş tarzı, burada kendi ölçütünü veriyor.

Bu düşünüş tarzı, her ne olursa olsun her türlü *action directe*'in* mucizevî gücüne körükörüne inanmaktan ibarettir: topyekûn siyasal ve toplumsal konjonktürü birazcık olsun tahlil etmeden bu doğrudan (kestirme) eylemi o konjonktürden koparıp ayırmaktan, (Karl Liebknecht'in sözüyle) "toplumsal görüngüleri mekanik ve keyfî bir biçimde yorumlamaktan" ibarettir.

Hervé'nin planı çok basit: savaş açıldığı gün silah altına çağırılan sosyalistler kaçarlar, ihtiyatlar greve koyulur ve evlerinde kalırlar. Ancak, "işçi sınıfı ihtiyatların grevi olan bu pasif direnişten elbette çabucak açık direnişe, başkaldırıya geçecektir, ve bu başkaldırının başarı şansı, aktif ordu sınır boyuna hareket etmiş olduğundan bir o kadar daha büyük olacaktır." (Gustave Hervé, *Leur patrie***.)

İşte bu "etkin, kestirme (*direct*) ve pratik plan" bundan ibaret. Ve Hervé bu planın başarısına inanmış bulunduğundandır ki, her savaş açmaya askerî grevle ve başkaldırmayla karşılık vermeyi ileri sürüyor.

Besbelli ki sorun, proletaryanın, yararlı gördüğü zaman, savaş açmaya grevle ve başkaldırmayla karşılık verip veremeyeceği değildir. Tartışma konusu, proletarya *her* savaş açılması karşısında başkaldırı ile karşılık verme yükümüne girmeli midir, girmemeli midir sorusudur. Eğer böyle bir yüküm altına girmelidir biçiminde yanıt verilirse, bu demektir ki, belirleyici kesin kavgaya girişecekleri anı seçme olanağı işçilerin elinden alınıyor ve bu anın seçilmesi işçilerin düşmanlarına bırakılıyor: proletarya, savaşa girişmek için kendi çıkarlarına uygun bir anı, kendi sosyalist bilincinin yüksek bir düzeye ulaştığı, örgütlenmesinin güçlü olduğu, kendisi için elverişli bir fırsat olduğu, vb. anı bekleyeceği yerde, tam tersine, burjuva hükümetleri, proletaryayı, hem de koşulların kendisi için elverişsiz olduğu

* Doğrudan (kestirme) eylem. —ç.
** Onların yurdu. —ç.

bir zamanda, örneğin geniş halk katmanlarının yurtsever ve şoven duygularını kışkırtmaya ve böylelikle başkaldırmış proletaryayı tek başına bırakmaya pek elverişli bir savaş başlatarak onu başkaldırmaya itebileceklerdir. Ayrıca, barış zamanında, monarşiyle yönetilen Almanya'dan cumhuriyetçi Fransa'ya ve demokratik İsviçre'ye kadar antimilitarist eylemi nasıl bir kıyıcılıkla kovuşturduğu bilinen burjuvazinin savaş zamanında, savaş yasalarının, sıkıyönetimin, askerî mahkemelerin vb. yürürlükte olduğu bir sırada patlak veren her bir grev girişimine alabildiğine bir öfke nöbetinin boşanmasıyla karşılık vereceğini gözönünde bulundurmak gerekir.

Öyleyse Kautsky, Gustave Hervé konusunda, "askerî grev düşüncesi 'iyi güdüler'den doğmuş, soylu, kahramanca bir düşüncedir, ama kahramanca bir delilikti̇r" derken haklıdır.

Proletarya eğer yararlı ve elverişli olduğu yargısına varırsa, bir savaş ilânına askerî grevle karşılık verebilir. Toplumsal devrime varmak için yararlanabileceği elindeki bütün araçlar arasında bu araca da başvurabilir. Ancak bu "taktik reçete"ye kendini bağlı kılması proletaryanın çıkarına değildir.

İşte, Stuttgart Kongresinin o kadar uzun boylu tartışılan bu soruna getirdiği yanıt tastamam budur.

Proletari, n° 33, *Œuvres*, t. 15, s. 206-210.
23 Temmuz (5 Ağustos) 1908.

BOLŞEVİZMİN BİR KARİKATÜRÜ[113]
(PARÇA)

Bölüm (a) "Bir uzlaşma ... ve karşı-devrimin elinde bir silah ... olduğundan ..." Doğru!... "Duma otokrasiyi ancak güçlendirir"... "Ancak" yanlıştır. Kuşkusuz otokrasi, böyle bir Duma örgütlemesini başararak kendi düşüşünü geciktirmiştir, ama Duma güçlendirmek şöyle dursun onun *dağılıp çürümesini* belirginleştirir. Duma, birçok açınlamaya eşdeğer bir gizlemedir, çünkü o, ilk kez, yüzlerce sorun üzerinde, çarlığın karşı-devrimci katmanlara ne ölçüde bağımlı olduğunu açıkça göstermektedir; ilk kez Romanov ile Purişkeviç arasındaki, çarlık ile "Rus Halkının Birliği"[114] arasındaki, otokrasi ile Dubrovin, Heliodor, Polovniyevler arasındaki içkin birliğin *en grand** bir gösterisini

sunmaktadır.

Dumanın çarlığın cinayetlerini onayladığı kuşku götürmez bir olgudur. Ama bu, onaylamayı çok belirli sınıflar, iyice belirlenmiş sınıf çıkarları adına getirmektedirler. Ve sosyal-demokrasinin görevi, kesinlikle, sınıf savaşımının bu öğretici gerçeklerini Duma kürsüsünden sergilemektir.

"... Üçüncü Duma sekiz aydan beri işliyor, bu sekiz ay göstermiştir ki, Duma, sosyal-demokrasinin işine yarayamaz."...

İşte otzovizmin merkez noktası bu. Bizim "ultimatistler"imiz, gülünç kaçamak yollu kurnazlıklara girişerek, parlamenter bir grup kurmak için o kadar kuvvet harcadığımıza göre bu grubun geri çağrılması hafife alınamaz yollu açıklamalar yaparak işleri karmakarışık etmekten, otzovizmin yanlışlığını maskelemekten başka bir şey yapmıyorlar.

Sorun açıkça konmuştur ve hiç bir hile ondan kaçma olanağı sağlamaz. Bu sekiz ay, Duma kürsüsünden yararlanmanın olanaklı ya da tersine olanaksız olduğunu tanıtlamış mıdır? Otzovistlerin yanıtı yanlıştır. Partinin, parlamento grubunu *yönetme* çalışmasında karşılaştığı tüm büyük güçlüklere karşın bu kürsüden yararlanmanın *olanaklı* bulunduğu hiç bir anlaşılmazlığa yer bırakmayacak bir biçimde *ortaya konmuştur.* Güçlükler ve yanılgılar karşısında yılgınlığa kapılmak, korkaklığını belli etmek demektir, aydın yaygarasına kapılıp sabırlı, tutarlı, direngen proletere çalışmayı bırakmak demektir. Avrupa sosyalist partileri, parlamento çalışmalarının başında bizden çok daha büyük güçlüklerle karşılaştılar, bizden daha çok yanılgıya düştüler. Ama kollarını iki yana düşürmektense güçlüklerin üstesinden gelmeyi ve yanlışları, yanılgıları düzeltmeyi bildiler.

(b) "bizim parlamento grubumuz ... oportünist bir tak-

* Kendi büyüklüğünde, olduğu gibi. —ç.

tik izlemekte dikkafalılıkla direndi; bu grup devrimci proletaryayı tutarlı ve sağlam bir biçimde temsil edemiyordu ve edemiyor."

İnsan, en büyük gerçekleri birer bayağılık haline ve en soylu amaçları *boş sözler* haline çevirebilir. İşte sizin yaptığınız bu, otzovist yoldaşlar. Oportünizme karşı savaşımı içerikten yoksun boş bir söz derekesine düşürdünüz ve bunu yapmakla da oportünistlerin oyununa geliyorsunuz. Parlamento grubumuz yanlışlıklar yaptı ve yapıyor, ama onun çalışmasının deneyimi kesinlikle şunu tanıtlamıştır ki, bu grup, proletaryayı tutarlı ve sağlam bir biçimde temsil "edebiliyordu", parti, bu parlamento grubuna kılavuzluk ettiği, ona yardım ettiği, onu yönetmek için en iyi militanlarını yolladığı, ona yönergeler ve söylev taslakları verdiği ve yalnız Rusya'da değil *her yerde ve her an* parlamenter çerçevedeki kuruluşlara kolaylıkla girebilen küçük-burjuva aydınların verdikleri öğütlerin zararını ona açıkladığı zaman, onu temsil *"edebiliyordu ve edebiliyor"*.

Öyleyse yoldaşlar, grubun çalışmasına *gerçekten* yol göstermek için ve ona *pratikte* yardımcı olmak için yapılması gerekenleri yapmaktan henüz uzak olduğumuzu kabul etmek yürekliliğini gösteriniz. Eğer örgütlerimizi kuvvetlendirmeyi, partiyi sağlamlaştırmayı, partinin yığınlarla bağlarını sıkılaştırmayı, geniş proletarya tabakaları üzerinde sürekli bir etkinlik sağlayacak parti organlarını kurmayı başarırsak, bu alanda on kat daha fazlasını yapa*bileceğimizi* teslim etmek yürekliliğini gösteriniz. Biz, çabalarımızı bu doğrultuya yöneltiyoruz ve oportünizme karşı söz olarak değil, eylem olarak savaşım vermek isteyenlerin hepsinin çabaları da bu doğrultuya yöneltilmelidir.

Otzovistler parlamento grubunun oportünizmine karşı savaşımını boş bir söz derekesine indirdiler, çünkü onlar oportünizmin anarşist eleştirisini sosyal-demokrat eleştirisinden ayıran ayrımı anlamaksızın sözcükleri ezbere öğren-

mekle yetinmişlerdi. Alınız anarşistleri: sosyal-demokrat bir milletvekili bir yanlışlık yapar yapmaz, onlar hemen bu yanlışlığı yakalıyorlar ve koro halinde bağırıp çağırmaya başlıyorlar, öyle ki Bebel *bile* bir gün neredeyse bir vatan-millet nutku çekti ve tarım programı konusunda yanlış tutumları savundu, vb., vb.. Parlamenterlik mesleğinde oportünist yanılgılara düşmek gibi bir şeyin Bebel'in bile başına geldiği gerçektir. Ama bundan nasıl bir sonuç çıkarmak gerekir? Anarşistlere göre, bundan, bütün işçi milletvekillerini geri çağırmanın zorunlu olduğu sonucu çıkar. Anarşistlerin sosyal-demokrat parlamenterlere karşı saldırıları bir kopmayı amaçlıyor. Anarşistler, proletarya partisinin, proletarya politikasını, proleter parlamenterlerin oluşturulmasına çalışmayı reddediyorlar. Anarşistler, boş sözleriyle, gerçekte, ters yönden oportünizmin en güvenilir suç ortakları haline geliyorlar.

Sosyal-demokratlar, bu yanlışlardan, tamamen farklı bir sonuç —Bebel'in *bile* gerçek sosyal-demokrat temsilcilerin eğitilmesinde çok uzun parti çalışması olmasaydı Bebel olamayacağı bir sonuç— çıkarırlar. Bize gelip de, "bizim parlamento grubumuzda Bebel yoktur" denmesin. Bebel doğulmaz, Bebel olunur. Bebel gibi adamlar Minerva gibi Jüpiter'in başından tüm silahlanmış olarak çıkmazlar, onları parti ve işçi sınıfı yaratır. Bizim Bebelimiz yok diyenler, Alman partisinin tarihini bilmiyorlar, özel yasa sırasında August Bebel'in oportünist yanlışlıklar yaptığını ve bu yanlışları düzeltenin ve Bebel'i yönlendirenin parti olduğunu bilmiyorlar.[115]

(c) "sosyal-demokrasinin devlet Dumasına katılmasını uzatmak ... proletaryaya ancak zarar getirir ... ve sosyal-demokrasiye saygınlığını ve etkinliğini kaybettirir"... Bu aşırılıklarda nasıl "niteliğin nicelik haline geldiğini", bu aşırılıkların (otzovist yoldaşların bilgisi dışında ve isteğine karşı) nasıl anarşist lafazanlıklara *dönüştüğünü* anlamak

için 1909 bütçe tartışmalarına ve Belousov'un müdahalesine bakmak yeter. Eğer otzovistler *bu tipten* müdahalelerin "zarar verici olduklarını" ve Duma kürsüsünü kullanmanın olanaklı ve gerekli olduğuna tanıklık etmediğini düşünüyorlarsa, bu, anlaşmazlıklar artık yalnız bir konuşmayı değerlendiriş biçimi üzerinde kalmıyor, sosyal-demokrat taktiğin temel sorunları üzerinde ilke ayrılıkları haline geliyor demektir.

(I) "Kahrolsun üçüncü devlet Duması" sloganı lehinde ... geniş bir ajitasyon kampanyasına başlamak."

Proletari'nin 39. sayısında, yani daha o zaman, belli bir süre için, otzovistlere-karşı bazı işçileri ayartmış olan bu sloganın *yanlış* olduğunu göstermiştik. Bu, ya otokrasi koşullarında bir seçim reformu isteyen bir kadet sloganıdır, ya da liberal Dumaların karşı-devrimci çarlığa kılıf hizmeti gördükleri ve halkın gerçek düşmanını açıkça tanımasına engel olmaya çalıştıkları dönemden alınma, ezbere öğrenilmiş tümcelerin mekanik bir biçimde yinelenmesidir.

(II) "parlamento grubumuzu ... geri çağırmak, bu ... Dumanın niteliğini olduğu kadar, sosyal-demokrasinin devrimci taktiğini de ... vurgulayacaktır."

İşte bu, Moskova otzovistlerinin, parlamento grubunun geri çağırılması devrimin gömülmediğini vurgulayacaktır tezinin bir açımlamasıdır. *Proletari*'nin 39. sayısında, söylediğimiz şeyi, böyle bir vargının, onu dile getirecek yetenekteki sosyal-demokratların cenaze törenlerini "vurgulayacağını" yinelemekte sakınca görmüyoruz. Onlar, sosyal-demokratlar olarak kendi kendilerinin toprağa veriliş törenlerini düzenliyorlar; gerçekten proleterce ve devrimci çalışma duyusunu yitiriyorlar ve işte devrimci lafazanlıklarını "vurgulamak" için bu kadar zahmetlere girmelerini açıklayan da budur.

(III) "bütün güçlerimizi ... açık ... savaşımın ... örgüt-

lenmesine ve hazırlanmasına" (bunun içindir ki Duma kürsüsünde açıkça ajitasyon yapmaktan vazgeçmek gerekir!), vb., "ve propagandaya adamak" vb..

Otzovistler, sosyal-demokrasinin Duma kürsüsünde *propaganda* yapmaktan vazgeçmesinin kurala aykırı, görülmemiş bir şey olduğunu unutmuşlar.

Burada bazı ultimatistlerin yineledikleri bir kanıtı yeniden ele alıyorlar: "umutsuz olan parlamenter çalışma uğruna güçleri saçıp savurganca harcamaya değmez; *bütün güçlerimizi* çok daha verimli bir biçimde kullanmalıyız". Burada bir uslamlama yok, bir safsata var, (bir kez daha, kendisini geliştirenlerin iradesinden bağımsız olarak) kaçınılmaz bir biçimde anarşist sonuçlara götüren bir safsata. *Bütün* ülkelerde, anarşistler, gerçekten, sosyal-demokrat parlamenterlerin yanılgılarını bulup ortaya çıkardılar mı "burjuva parlamentarizmini, bu zaman kaybı aletini" bırakmayı ve "bütün güçleri" örgütün "doğrudan (kestirme) eylemine" vermeyi gerekli gösteriyorlar. Ama bu, örgütsüzlüğe, geniş bir ölçüde ve her alanda yürütülen çalışmanın yerine, tumturaklı, ama kopuk oldukları için de güçsüz "sloganlar" konmasına götürür. Otzovistler ve ultimatistler kendi getirdikleri kanıtların yeni olduğunu ve ancak Üçüncü Dumaya uygulandıklarını sanıyorlar. Yanılıyorlar. Sosyal-demokratça olmayan ve Avrupa'nın bütün ülkeleri için ortak bir kanıtlandırma sözkonusudur.

Proletari, n° 44'e ek, 4 (17) Nisan 1909 — *Œuvres*, t. 15, s. 417-422.

İŞÇİ PARTİSİNİN DİN KARŞISINDAKİ TUTUMU ÜZERİNE

(PARÇA)

MARKSİZM bir materyalizmdir. Bu niteliğiyle, 17 yüzyıl ansiklopedicilerinin materyalizmi ya da Feuerbach'ın materyalizmi kadar alabildiğine din düşmanıdır. Bu yalanlanamayacak bir şey. Ancak, Marx ve Engels'in materyalizmi, materyalist felsefeyi tarih alanına ve toplumsal bilimler alanına uygulamada ansiklopedicilerden ve Feuerbach'tan daha ilerilere gitmiştir. Dine karşı koymalıyız; bu, *tüm* materyalizmin, dolayısıyla da marksizmin abecesidir. Ama marksizm abece ile yetinip kalan bir materyalizm değildir. Marksizm daha ileri gider. Der ki: dine karşı savaşmayı *bilmek* gerek; bunun için de yığınların inanının ve dininin kaynağını *materyalist* bir biçimde açıklamak gerek. Dine

karşı savaşımı soyut bir ideolojik vaız içine hapsetmemelidir; işi buna indirgememelidir; bu savaşımı, dinin toplumsal köklerini ortadan kaldırmayı hedef alan işçi sınıfı hareketinin somut pratiğine bağlamak gerekir. Neden din kent proletaryasının geri katmanlarında, yarı-proletaryanın geniş katmanlarında ve köylü yığını içinde tutunuyor? Halkın bilisizliği sonucu diye yanıt veriyor ilerici burjuva, radikal ya da materyalist burjuva. Peki öyleyse, kahrolsun din, yaşasın tanrıtanımazlık, tanrıtanımaz düşünceleri yaymak başlıca görevimizdir: bu yanlıştır. Bu görüş, kültürün kendiliğinden etkisi gibi yüzeysel, burjuvaca dar bir düşünceyi dile getirir. Böyle bir görüş, dinin köklerini yeterince tam ve etraflı bir biçimde, materyalist bir doğrultuda değil, idealist bir doğrultuda açıklar. Bugünkü kapitalist toplumlarda dinin kökleri özellikle *toplumsal*dır. Bugün dinin en derin köklerini, emekçi yığınların yürekler acısı toplumsal durumunda, onların her gün ve her saat sıradan çalışan insanlara, savaşlar, zelzeleler vb. gibi olağan-dışı olaylardan bin kat daha korkunç, daha yabanıl acılar veren kapitalizmin kör güçleri karşısında, görünüşteki tam çaresizliklerinde aramak gerekir. "Korku tanrıları yarattı." Sermayenin kör gücünden —kör, çünkü halk yığınlar tarafından önceden görülemez— proleterin ve küçük mülk sahibinin yaşamlarının her anında "anî", "beklenmedik", "raslansal", yıkım getirmekle onu tehdit eden ve getiren, onun yokolmasına neden olan, onu bir dilenci, bir düşkün, bir fahişe yapan, onu açlıktan ölecek hale düşüren bu güçten korku — işte materyalistin, eğer ilkel bir materyalist olarak kalmak istemiyorsa, aklında tutmak zorunda bulunduğu modern dinin *kökleri* bunlardır. Hiç bir halk tipi, yalınlaştırılmış kitap, kapitalist zindanın alıklaştırdığı, kapitalizmin yıkıcı kör güçlerinin kölesi olmuş yığınların kafasından dini söküp atamayacaktır, ta ki, bu yığınlar dinin bu *köklerine* karşı, her biçimiyle *sermaye düzenine* karşı, hep birlikte,

bağlantılı, örgütlü, sistemli ve bilinçli bir savaşım vermeyi öğreninceye kadar.

Bu, dine karşı halk tipi kitaplar zararlı ya da yararsızdır demek midir? Hayır. Bundan çıkan zorunlu sonuç bambaşka. Şöyle ki, sosyal-demokrasinin tanrıtanımazlık propagandası temel göreve, yani sömürülen *yığınların* sömürücülere karşı sınıf savaşımının gelişmesine *bağımlı*, onun emrinde olmalıdır.

Diyalektik materyalizmin, yani Marx ve Engels'in felsefesinin temelleri üzerinde derinlemesine düşünmemiş bir adam, bu tezi anlayamaz (ya da hiç değilse ilk elde anlayamaz). Peki bu nasıl olur? İdeolojik propagandayı, bazı düşüncelerin yayılmasını, binlerce yıldan beri ortalığı kasıp kavuran bir kültür ve ilerleme düşmanına (yani dine) karşı savaşımı, sınıf savaşımına, yani ekonomik ve siyasal alandaki belirli pratik amaçlar uğruna savaşıma bağımlı kılmak nasıl olur? ...

Bu itiraz, her zaman marksizme yöneltilen yaygın itirazlardan biridir; bu, marksist diyalektiğin tümden yanlış anlaşıldığını tanıtlar. Bu itirazları yapanların kafalarını karıştıran çelişki, yaşayan gerçeğin yaşayan çelişkisidir, yani diyalektik bir çelişkidir, sözde (lâfzî) ya da uydurma bir çelişki değildir. Teorik tanrıtanımazlık propagandasını, yani bazı proletarya katlarındaki dinsel inançları yıkmayı, bu katların sınıf savaşımının koşullarından, gidişinden ve başarısından kesin ve aşılmaz bir engelle ayırmak, diyalektik olmayan bir yol üzerinde düşünce yürütmek demektir; oynak, göreli olan bir engel çitini mutlak bir engel haline getirmektir, canlı gerçeğe ayrılmaz bir biçimde bağlı olanı zorla koparmak demektir. Bir örnek alalım. Bir bölgenin ya da bir sanayi dalının proletaryası, diyelim ki, oldukça bilinçli, elbette tanrıtanımaz olan bir sosyal-demokratlar katmanı ile köylülük içinde hâlâ bağları olan, sık sık kiliseye giden, tanrıya inanan, hatta, kabul edelim ki, oranın

bir hıristiyan işçi derneği kurma işine girişmiş papazının doğrudan etkisi altında, oldukça geri işçilerden oluşmuştur. Daha ileri giderek bu yerdeki ekonomik savaşımın bir greve ulaştığını varsayalım. Bir marksist, grev hareketinin başarısını ön plana almak, bu savaşımda işçilerin tanrıtanımazlar ve hıristiyanlar olarak ikiye bölünmesine kararlı bir biçimde karşı çıkmak, tüm yüreğiyle bu bölünmeye karşı savaşmak zorundadır. Bu durum ve koşullarda, tanrıtanımaz bir propagandanın yersiz ve zararlı olduğu gerçeği ortaya çıkabilir. — Geri kalmış katmanları ürkütüp kaçırmak, seçimlerde bir vekillik görevini yitirmek korkusu gibi darkafalıca bir görüş açısından değil, ama, modern kapitalist toplumun koşulları içinde, hıristiyan işçileri sosyal-demokrasiye ve tanrıtanımazlığa, ileriyi-geriyi düşünmeden yapılan düpedüz tanrıtanımazlık propagandasından bin kez daha iyi götürecek olan sınıf savaşımının gerçek ilerlemesi açısından. Böyle bir anda ve bu koşullarda tanrıtanımazlığı öğütleyen kişi, işçilerin grevciler ve grevci olmayanlar diye bölünmesi yerine, inananlar ve inanmayanlar olarak bölünmesini sağlamayı her şeyden çok isteyen papazın ve tüm papazların *işini kolaylaştıracaktır.* Her ne pahasına olursa olsun tanrıya karşı savaşı öğütleyecek olan anarşist, gerçekte, papazlara ve burjuvaziye yardım edecektir (zaten anarşistler her zaman *gerçekte* burjuvaziye yardım ederler). Marksist, bir materyalist olmalıdır, yani dinin düşmanı olmalıdır, ama diyalektik bir materyalist olmalıdır, yani dine karşı savaşımı birtakım kurgulara dayanır bir biçimde (*speculatif*), hiç değişmeyen, tekdüze bir propagandanın soyut ve salt teorik zemini üzerinde değil, somut bir biçimde, kitleleri her şeyden daha çok ve her şeyden daha iyi eğiten *gerçekten* yürürlükte olan sınıf savaşımı zemini üzerinde düşünmelidir. Marksist, somut durumu, olduğu gibi, tümüyle hesaba katmayı bilmelidir; her zaman anarşizm ile oportünizm arasındaki den-

ge (sınır) noktasını (bu denge (sınır) göreli, esnek, değişkendir, ama vardır) bulmayı, ne anarşistliğin soyut, sözde, pratik olarak boş "devrimciliğine" ne de dine karşı savaşmaktan ödü patlayan, bu alanda kendisine düşen görevi unutan, tanrıya inançla uzlaşan, ve sınıf savaşımının çıkarlarından değil de, kimseye sataşmamak, kimseyi incitmemek, kimseyi ürkütmemek gibi bayağı ve küçük kaygılarla, daha başkaları arasında, en uslusu "yaşa ve bırak yaşasınlar" bilge sözünden esinlenen küçük-burjuvanın ya da liberal aydının dargörüşlülüğüne ve oportünizmine düşmemeyi bilmelidir.

... Şimdi de, Batıda, "din özel bir iştir" tezinin oportünistçe yorumuna yer veren koşullara geçelim. Açıkça, bunda, genellikle oportünizmi yaratan, işçi hareketinin temel çıkarlarını anlık yararlara feda etmek gibi genel nedenlerin etkisi var. Proletarya partisi, *devletin* dini özel bir sorun olarak ilân etmesini gerekli görür, ama bu yüzden hiç de halkın afyonuna karşı savaşımı, dine bağlı boşinanlara karşı savaşımı vb. "özel bir iş" saymaz. Oportünistler, *sosyal-demokrat* partinin dini özel bir iş *saydığına* inandıracak biçimde sorunu çarpıtıyorlar.

Ama, (parlamento grubumuzun dine müdahale konusu üzerine başlattığı meclis tartışmalarında hiç de aydınlığa çıkarılmamış olan) bu sıradan oportünist çarpıtmanın ötesinde, Avrupa sosyal-demokratlarının din sorununa karşı, söz yerindeyse, aşırı ilgisizliğine meydan veren özel tarihsel koşullar vardır. Bu koşullar ikiye ayrılabilir. Birincisi, dine karşı savaşım devrimci burjuvazinin tarihsel görevidir; ve Batıda, burjuva demokrasisi *kendi* devrimleri ya da feodalizme ve ortaçağ uygulamalarına karşı saldırıları döneminde bu görevi geniş ölçüde yerine getirmiştir (ya da getirme çabasındadır). Almanya'da olduğu gibi Fransa'da da, sosyalizmden çok önce dine karşı bir burjuva savaşı geleneği oluşmuştur (ansiklopedistler, Feuerbach). Rusya'-

da, bizim burjuva demokratik devrimimizin koşullarına uygun olarak bu görev de hemen hemen tümüyle işçi sınıfına düşmektedir. Küçük-burjuva (narodnik) demokrasi bu konuda, bizde (*Vehi*'nin[116] yüz-karacı kadetlerinin ya da kadet yüz-karaların sandıkları gibi) çok şey yapmış değildir, tersine Avrupa'ya kıyasla *çok az* şey yapmıştır.

Öte yandan, dine karşı burjuva savaş geleneği, Avrupa'da marksistlerin uzun zamandan beri ve sık sık açıkladıkları gibi, burjuvaziye karşı "kudurmuşçasına" saldırılarına karşın, burjuva dünya anlayışından öteye geçmeyen anarşizmin bu savaşı tam burjuvaziye özgü bir biçimde çarpıtmasına neden olmuştur. Latin ülkelerdeki anarşistler ve blankiciler, (başka nitelikleri yanında Dühring'in öğrenciliğini de yapmış olan) Most ve onun Almanya'daki kafadarları, Avusturya'da 1880 ve izleyen yılların anarşistleri, dine karşı savaşımda devrimci lafazanlığı *nec plus ultra*'ya* değin vardırmışlardır. Avrupalı sosyal-demokratların şimdi anarşistlere *ters yönde* aşırılıklara gitmeleri şaşılacak bir şey değil. Bu, anlaşılır bir şeydir, ve bir ölçüde haklıdır da; ama biz, Rus sosyal-demokratları, Batının özel tarihsel koşullarını unutmamalıyız.

İkincisi, Batıda, ulusal burjuva devrimlerinin sona ermesinden, *sonra*, azçok tam bir vicdan özgürlüğünün kurumlaşmasından *sonra*, dine karşı verilmekte olan demokratik savaşım, tarihsel bakımdan, burjuva demokrasisinin sosyalizme karşı verdiği savaşım yüzünden ikinci plana itilmiştir, o kadar ki, burjuva hükümetler, *kasıtlı olarak*, papazlar zümresine karşı sözde liberal bir "haçlı seferi" düzenleyerek, yığınların dikkatini sosyalizmden başka yöne çekmeye çalışmışlardır. Almanya'da *Kulturkampf* ve Fransa'da burjuva cumhuriyetçilerin papazlar zümresine karşı savaşımı aynı niteliğe bürünmüştür. İşçi yığınların dikkatini sosyalizmden başka yöne çekebilmenin aracı olarak burjuva

* En son sınır. —ç.

kilise-aleyhtarlığı, Batıda, sosyal-demokratlar arasında dine karşı savaşım konusunda **bugünkü "ilgisizliğin"** yayılmasının öncesinde yatan şey **işte budur**. Bu da gene oldukça anlaşılabilir ve haklı bir şeydir, çünkü burjuva ve bismarkçı kilise-aleyhtarlığı karşısında, sosyal-demokratlar, sosyalizm uğruna savaşımın, dine karşı savaşıma *bağımlı kılınmasına* özellikle karşı çıkmalıydılar.

Proletari, n° 45,
15 (26) Mayıs 1909,

Œuvres, t. 15, s. 435-438; 440-442.

OTZOVİZM VE TANRI YARATMA YANLILARI FRAKSİYONU
(PARÇA)

II

Birazcık olsun Marx ve Engels'in dünya anlayışı üzerinde düşünen hiç bir marksist için, birazcık olsun uluslararası sosyalist hareketin tarihi hakkında bilgisi olan hiç bir sosyal-demokrat için özel tarihsel bir anda, kavganın alt biçimlerinden birinden savaşımın özgül silahı haline bu dönüşme, kesinlikle şaşırtıcı bir şey değildir. Anarşistler hiç bir zaman bu basit şeyi anlayabilecek durumda olmamışlardır. Şu sıra, bizim otzovistler ve uzaklaştırılmış yardakçıları, (Maksimov ve ortakları gibi) *Proletari'de "her ne pahasına olursa olsun parlamentarizm"* teorisinin hüküm sürdüğünü ilân ederek anarşist düşünüş tarzlarını Rus sosyal-demokrat çevrelerine sokmaya çalışıyorlar.

Maksimov ve ortaklarının bu yaygaralarının ne kadar zekâdan yoksun, ne kadar sosyal-demokratlıktan uzak olduğunu göstermek için her şeye ta başından yeniden başlamak gerekir. Ey, haksız bir biçimde görevden uzaklaştırılmış olanlar, düşününüz biraz, Alman sosyal-demokrasisi ile öteki ülkelerin sosyalist işçi partileri arasındaki politik ve taktik özgül ayrılıklar nedir? Parlamentarizmden yararlanma, burjuva-yunker (ki bu hemen hemen Rusya'daki oktobrist yüz-karaların karşılığıdır)[117] parlamentarizminin işçi yığınlarının sosyalist eğitimi ve örgütlendirilmesi aracına dönüştürülmesi. Bu, parlamentarizmin, sosyalist proletaryanın savaşımının en yüksek biçimi olduğu anlamına mı gelir? Tüm dünyanın anarşistleri bu anlama geldiğini düşünüyorlar. Bu demek midir ki, Alman sosyalistleri ne pahasına olursa olsun parlamentarizmi savunuyorlar? Tüm dünyanın anarşistleri buna da evet diyorlar ve böylece Alman sosyal-demokratlarından daha çok tiksindikleri bir düşman, Alman sosyal-demokratlarına yeğ tutacakları başka bir nişan tahtası yok. Rusya'da da bizim sosyalist-devrimcilerimiz anarşistlerle oynaşmaya ve onların "devrimci savaşkanlığı"nın reklamını yapmaya başlayınca, Alman sosyal-demokratlarının şu ya da bu gerçek ya da hayalî gaflarını eşelemekten ve sosyal-demokrasinin aleyhine birtakım sonuçlar çıkarmaktan geri kalmadılar.

Devam edelim. Anarşistlerin yargılarındaki yanılgısı nereden geliyor? Şundan: kafalarındaki toplumsal evrim hakkındaki imge kökünden yanlış olduğundan, onlar, başka başka ülkelerdeki somut siyasal (ve iktisadî) durumun özelliklerini, *belli bir dönem için* şu ya da bu savaşım aracının özgül önemini belirleyen özellikleri dikkate alma yeteneğinden yoksundurlar. Gerçekte, Alman sosyal-demokrasisi yalnızca ne pahasına olursa olsun parlamentarizmi savunmuyor, yalnızca her şeyi ve herkesi parlamentarizme feda etmiyor, tam tersine, Alman sosyal-demokrasisi sosyalist basın ve sen-

dikalar gibi, halk toplantılarını sistemli bir biçimde kullanmak, gençlerde sosyalist anlayışı eğitmek, vb., vb. gibi parlamento-dışı silahlardan yararlanmayı uluslararası proletarya ordusu içinde başka herhangi bir kimseden daha iyi bilmiştir.

Peki işin özü nedir öyleyse? Öyle ki, Almanya'da belli bir dönemde tarihsel koşulların hepsi birarada parlamentarizmi savaşımın *özgül* (spesifik) bir silahı haline getirmiştir, öteki silahlardan ne daha önemli, ne daha güçlü, ne daha başta gelen, ne de ötekilerden üstün, ama tam anlamıyla özgül, yani öteki ülkelere oranla, özellikle bu ülke için karakteristik bir silah. Parlamentarizmi kullanmayı bilmek, bu nedenle, yukarda sıralamış olduğumuz *bütün* kollarıyla birlikte *her türlü* sosyalist eylemin örnek bir örgütlendirilişinin *belirtisi* (koşulu değil belirtisi) *oluvermiştir.*

Almanya'dan Rusya'ya geçelim. Bu iki ülkedeki koşullar arasında bir paralel çizmeye kalkacak olanlar birbiri ardından kaba yanılgılara düşerler. Ama soruyu bir marksistin sorması gerektiği gibi sorunuz: şu anda Rus sosyal-demokratlarının politika ve taktiğinin özgül çizgisi nedir? Devrimden önce olduğu gibi illegal partiyi korumak ve güçlendirmek zorundayız. 1897-1903 yıllarında olduğu gibi yorulmak nedir bilmeden yığınları yeni bir devrimci bunalıma hazırlamalıyız. Parti ile yığınlar arasındaki bağları her çareye başvurarak güçlendirmeli, her sosyal-demokrat partinin her zaman ve her yerde yapması gerektiği gibi, elimizden geldiğince tüm işçi örgütlerini geliştirmeli ve sosyalizmin amaçlarına uygun bir biçimde onlardan yararlanmalıyız. Eski otokrasinin, yeni tarihsel sorunları oktobristlerin ve yüz-karaların Duması sayesinde çözümlemeye kalkışması (ki bu bahtsız bir girişim olmuştur) anın özgül niteliğidir. Bundan ötürü, sosyal-demokratlar için, bu Dumadan *kendi amaçlarına uygun* olarak, devrim ve sosya-

lizm fikirlerinin yayılması için yararlanmak da onların taktiklerinin özgül hedefidir. Önemli olan bu özgül hedefin özellikle yüksek düzeyde olup olmaması, geniş perspektifler açıp açmaması, örneğin 1905-1906 yıllarında proletaryanın önündeki hedeflerin düzeyinde ya da onlara değer bakımından yakın olup olmaması değildir. Hayır. Önemli olan bunun, geçmiş ve gelecek dönemden apayrı, içinde bulunduğumuz anın taktiğinin özgül çizgisi olmasıdır (çünkü geleceğin taktiği, *pek olasıdır ki,* bize III. Dumadan yararlanmak gibi bir şeyden çok daha karmaşık, daha yüksek, daha ilginç özgül hedefler getirecektir). İçinde bulunduğumuz anın özgül hedefine ulaşmadan, oktobristlerin ve yüz-karaların Dumasını sosyal-demokrat ajitasyonun *aracı* durumuna getirmeden içinde bulunduğumuz anda duruma hâkim olunamaz, sosyal-demokrat partinin karşısına çıkan sorunların tümü çözümlenemez.

Bolşeviklere adım uyduran gayretkeş otzovistlerimiz, başka şeylerle birlikte, durmadan devrimin deneyiminin hesaba katılmasından da sözediyorlar. Ama neyin sözünü ettiklerini bilmiyorlar. Anlamıyorlar ki bu deneyimi hesaba katmak *Dumadan başlayarak* devrimin ülkülerinin, erek ve yöntemlerinin savunulmasını da *kapsar.* Eğer Dumaya girebilecek ya da şimdiden Dumada bulunan partimiz işçilerinin çabasıyla bu ülküler, erek ve yöntemler Dumanın içinden başlayarak savunulamazsa, bu, devrimin politik deneyiminin hesaba katılması konusunda *ilk* ileri adım bile atılamıyor demektir (çünkü burada sözkonusu olan, besbelli ki, incelemelerin ve tahlillerin konusu teorik deneyim değildir). Bu ilk adım hiç bir şekilde bizim amacımızı sona erdirmez. İkinci ve üçüncü adımlar ilkiyle kıyaslanamayacak ölçüde önemli olacaktır; bu, yığınların şimdiden kazandığı bir deneyimin, yeni bir tarihsel eylem için ideolojik bir destek biçimini alması olacaktır. Mademki bu otzovist gevezeler "devrimler-arası" dönemden sözediyorlar, (sos-

yal-demokratça düşünüp, akıl yürütmeyi azıcık biliyorlarsa) "devrimci-ara", demenin *ilkel ve hazırlık niteliğinde görevlerin gündemde olduğu* dönem demek olduğunu anlamaları gerekir. "Devrimci-ara", yalnızca geçmişin araçlarıyla devlet yönetmenin olanaksız hale geldiği inancına varan eski iktidarın, eski düzenin genel çerçevesi içinde *yeni bir* aracı kullanmayı *denediği* kararsız ve belirsiz bir durumu nitelendirir. İşte bu, özünde çelişik olan bir girişimdir, otokrasinin yeniden başvurması olanaksız olan, otokrasiyi kaçınılmaz olarak iflasa götürecek, bizi ise şanlı 1905 döneminin, 1905 yılının şanlı savaşlarının yinelenmesine götürecek olan bir girişimdir. Ancak bu girişim *1897-1903'teki aynı yola başvurmamıştır,* bu girişim, halkı, 1905'tekiyle *aynı biçimde* devrime doğru *götürmüyor*. Ve onu "aynı biçimde değil" diye yorumlamasını bilmek gerekir: devrimci sosyal-demokrasinin temel, genel, en önemli, en başta gelen tüm hedeflerine, daha az önemli, ama yeni anın, içinde bulunulan anın özgül hedefi olan bir başka hedefi de, yani yüz-kararların Dumasını devrimci bir biçimde ve sosyal-demokratça kullanma hedefini de *katarak* taktik değiştirmesini bilmek gerekir.

Her yeni hedef gibi, bu da, ötekilerden daha güç gerçekleştirilebilir gibi gelir, çünkü bu, öğrenilmiş sloganların düpedüz yinelenmesini değil (otzovistlerin ve Maksimov'un aklı daha ötesine ermiyor), ama belli bir yaratıcı girişkenlik, zekâ esnekliği, beceriklilik, *özgün* tarihsel bir hedef üzerinde kişisel çalışma gerektirir. Ama özünde bu hedef, ancak kendi kafalarıyla düşünmeyi ve çalışmayı bilmeyenlere özellikle güç görünebilir, gerçekte her anın özgül hedefi gibi ulaşılması ötekilerden daha kolaydır, çünkü sorunun çözümü doğrudan doğruya içinde bulunulan anın koşullarında bulunur. "Yoğun ve pekiştirilmiş bir gericilik" döneminde, "eğitici gruplar ve okullar"ın gerçekten ciddî bir biçimde örgütlendirilmesi sorununun çözümlen-

mesi, yani bu okul ve grupları yığın hareketine gerçek bir biçimde bağlamaya, gerçekten ona bağlı kılmaya aracı olacak olan bir örgütlenme sorununun çözümlenmesi *tamamıyla olanaksızdır,* çünkü sorun yanlış konmuştur, kaynak olarak *başka* bir anın koşullarına dayanan iyi bir broşür üzerindeki formülü *kopya eden* kişilerce konulmuştur. Ama sosyal-demokratların III. Dumadaki konuşmalarını, müdahalelerini ve politikasını, yığınların partisine ve yığınların çıkarlarına bağımlı kılmayı hedef edinmek *olanaklıdır.* Eğer "kolay" sözünden öğrenilmiş olanları ezbere okumak anlaşılıyorsa, bu kolay bir şey değildir, ama *gerçekleşebilir* bir şeydir. Şu sırada partinin bütün güçlerini boşuna harcayacağız, bugünkü "devrimci-ara" döneminde (anarşistçe değil) sosyal-demokratça örgütlenme sorununu düzenleyemeyeceğiz, çünkü bu görevi yerine getirmek için çok başka tarihsel koşullar gereklidir. Buna karşılık, bütün güçlerimizi kullanarak, III. Dumanın devrimci ve sosyal-demokrat amaçlarla kullanılması sorununu yoluna koyacağız (daha şimdiden koymaya *başladık* bile); ve bu, ey ihraçlardan onuru kırılmış ve biraz ters tabiatlı otzovistler ve ultimatistler! parlemantarizmi yüksek bir yere koymak, "ne pahasına olursa olsun parlamentarizm"i ilân etmek için değil, ama güncel "devrimci-ara" anının karşılığı olan "devrimci-ara" hedefe ulaştıktan *sonra,* yarının daha yüksek, yani daha devrimci döneminin karşılığı olan çok daha yüksek devrimci hedeflere *geçebilmek* için olacak.

III

Maksimov ve ortaklarının, bolşeviklerin "ne pahasına olursa olsun parlamentarizm"i konusunda kopardıkları sersemce yaygaralar, otzovizmin gerçek tarihi açısından özellikle bir tuhaf geliyor insana. Parlamentarizmin abartılmasına karşı bağırıp çağıranların, *yalnızca,* kendilerinin parlamentarizme karşı tutumları üzerine kurulu yeni bir eğilim

yaratmış ve yaratmakta olan *tastamam* bu aynı kişiler olması gariptir! Siz kendi kendinize ne ad veriyorsunuz sevgili Maksimov ve ortakları? Kendinize "otzovistler", "ultimatistler" "boykotçular" diyorsunuz. Maksimov şimdiye değin bir III. Duma boykotçusu olmakla böbürleniyor ve parti üyesi olarak yaptığı çok seyrek söz almalarının ardından, "Temmuz 1907 Konferansı boykotçularının raportörü" imzasını eklemeyi hiç unutmuyor. Eski zamanlarda "Halen Danıştay Üyesi ve Şövalye" diye imza atan bir yazar vardı. Maksimov da "Boykotçuların Raportörü" diye imza atıyor — o da bir çeşit şövalye işte!

1907 Haziranın politik konjonktürü içinde, Maksimov boykotu savunduğu zaman yanılgı henüz çok ağır değildi. Ama, Temmuz 1909'da, kendi yazdığı bir bildiride, III. Dumaya karşı "boykot" ile böbürlenmeye devam edince bu baştan aşağı sersemce bir şey oluyor. Boykotçuluk, otzovizm, ultimatizm: bu sözler tek başlarına parlamentarizme karşı tutuma dayanan, *yalnız* bu tutum üzerine kurulu bir *eğilimi* anlatırlar. Ama kendini bu ölçüte göre tanımlamak ve (parti, bu sorunda ilke olarak bir yargıya vardıktan iki yıl sonra) bu tanımlamayı sürdürmek, ölçüye gelmez bir darkafalılığın işaretidir. Asıl, *bu davranışlarıyla,* sosyal-demokratça düşünemediklerini gösterenler kesinlikle böyle hareket edenlerdir, yani hem (1909'un) "boykotçular"ı, hem "otzovistler", hem de ultimatistler; onlar, parlamentarizmi bir kürsü üstüne koyarak yükseltiyorlar; onlar, tıpkı anarşistler gibi, yeni bir *eğilim* yaratmak üzere —bir Dumayı boykot etmek, bir başka Dumadan üyelerini geri çekmek, Dumanın falan fraksiyonuna bir ultimatom vermek gibi— özel reçeteler kullanıyorlar. Böyle yapmak, bolşevik karikatürü gibi davranmak demektir. Bolşeviklerde, eğilim, onların *genel* Rus devrimi anlayışları ile belirlenir, ve bolşevikler (toy gençleri politika konusunda uyarmakta olduğu gibi) bolşevikliği boykotçulukla ya da kavgacılıkla bir tutmanın ser-

semce ters bir yorum olduğunu, devrimci sosyal-demokrat fikirlerin bir bayağılaştırılması olduğunu bin kez vurgulamışlardır. Bizim, sosyal-demokratların III. Dumaya katılma yükümlülükleri konusundaki görüşümüz, *zorunlu olarak*, örneğin, içinde bulunduğumuz ana ilişkin, otokrasinin bir burjuva monarşisi yolunda adım atma girişimlerine ilişkin karşı-devrimci sınıfların toplandığı ulusal çapta temsilî bir kurum olarak Dumanın önemine ilişkin düşüncelerimizden ileri gelen bir görüştür. Nasıl ki, anarşistler, parlamento sorununu, genellikle burjuva toplumu ana sorunundan *ayırırlarken* ve (her ne kadar burjuva parlamentarizminin eleştirisi ilke olarak, burjuva basınının, burjuva sendikacılığının, vb. eleştirisi ile aynı nitelikte olsa da) burjuva parlamentarizmine karşı çığlıklar üzerine kurulu bir eğilim yaratmaya çalışırlarken ters yönde bir parlamenter budalalığı açığa vuruyorlarsa, bizim otzovist-ultimatist-boykotçular da, aynı şekilde Dumaya karşı alınacak tutum konusunda, Dumadaki sosyal-demokrat kesimin sapmalarına karşı (rasgele sosyal-demokrasiye giren burjuva yazarlarının sapmalarına vb. karşı değil) savaşım yöntemleri konusunda bir eğilim olarak biçimlenirlerken tersine dönmüş bir menşevikliği ortaya koyuyorlar.

Proletari'nin 47-48. sayılarına ek.
11 (24) Eylül 1909.

Œuvres, t. 16, s. 28-35.

AVRUPA İŞÇİ HAREKETİNDE AYRILIKLAR

I

Çağdaş Avrupa ve Amerika işçi hareketindeki bellibaşlı taktik ayrılıklar, gerçekte bu hareket içinde egemen teori durumuna gelmiş olan marksizmden uzaklaşan iki büyük eğilime karşı savaşıma indirgenebilirler. Bu iki eğilim revizyonizm (oportünizm, reformizm) ile anarşizm (anarkosendikalizm, anarko-sosyalizm)dir. İşçi hareketi içinde egemen durumda olan marksist teori ve marksist taktikten bu iki sapma, bütün uygar ülkelerde, yığınsal işçi hareketinin yarım yüzyıllık uzun tarihi boyunca, değişik biçimlerde ve çeşitli ton farklarıyla gözlemlenebilir.

Bu yalın olgudan, bu sapmaların, ne raslantı ile, ne bazı kişi ve grupların yanılgısı ile, ve hatta ne de ulusal özel-

liklerin ya da geleneklerin etkisiyle vb. açıklanamayacağı sonucu çıkar. Ekonomik düzende ve tüm kapitalist ülkelerin evriminin özel niteliğinde yatan ve durmadan bu ayrılmaları doğuran öze değgin nedenler olmak gerekir. Geçen yıl yayınlanan Hollandalı marksist Anton Pannekoek'un, *İşçi Hareketinde Taktik Ayrılıklar* (Anton Pannekoek, *Die taktischen Differenzen in der Arbeiterbewegung,* Hamburg, Erdmann Dubber, 1909) adlı küçük kitabı, bu nedenlerin ilginç bir tahlili girişimidir. Bu açıklamamız boyunca, Pannekoek'un çıkardığı, kesin doğruluğunun kabul edilmesi gereken sonuçları okura tanıtacağız.

Taktik konusunda dönem dönem gelen anlaşmazlıkları doğuran en derin nedenlerden biri bizzat işçi hareketinin büyümesidir. Eğer bu hareket, ne olduğu belirsiz düşsel bir ülkünün ölçütüyle ölçüleceği yerde, sıradan insanların pratik hareketi olarak düşünülürse, hep yeni yeni "acemi erlerin" askere alınmasının, emekçi yığınların yeni yeni kesimlerinin harekete katılmalarının, kaçınılmaz olarak, teori ve taktik alanında sürtüşmelerle, eski yanılgıların yinelenmesiyle, geçici olarak eskimiş, zamanı geçmiş görüş ve yöntemlere dönüşle, vb. ile birlikte gitmesinin zorunlu olduğu açıkça ortaya çıkacaktır. Her ülkenin işçi hareketi, belli aralıklarla, acemi erlerin "eğitimi" için çok ya da az ölçüde enerji, dikkat, zaman harcamaktadır.

Sürdürelim. Kapitalizm, çeşitli ülkelerde ve ulusal ekonominin farklı dallarında aynı hızla gelişmez. Marksizm, işçi sınıfı ve ideologları tarafından, büyük sanayiin azamî gelişme koşullarında en kolay, en çabuk, en eksiksiz ve en sürekli biçimde özümlenir. Geri ya da gelişmelerinde geç kalmış ekonomik ilişkiler, sık sık, marksizmin ancak bazı yönlerini, yeni anlayışların ancak bazı bölümlerini ya da bazı sloganları ve istemleri özümleyen ve tüm genel anlamda burjuva anlayışları geleneğinden, özellikle de burjuva demokratik anlayışlardan kararlı bir biçimde kendilerini

koparamayan işçi hareketi yandaşlarının ortaya çıkmasına yolaçar.

Ayrıca, ayrılıkların sürekli bir kaynağı da, çelişkiler içinde ve çelişkiler yoluyla gerçekleşen toplumsal evrimin diyalektik niteliğidir. Kapitalizm ilerleyicidir, çünkü eski üretim tarzlarını yıkar ve üretici güçleri geliştirir; ama aynı zamanda, gelişmenin belli bir aşamasında üretici güçlerin çoğalıp büyümesini köstekler. İşçileri geliştirir, örgütler, disiplinleştirir, ve ezer, baskı altına alır, yozlaşmaya, yoksulluğa vb. götürür. Kapitalizm kendi mezar kazıcılarını kendisi yaratır, kapitalizm yeni bir düzenin öğelerini kendisi yaratır, ama aynı zamanda "sıçramalar" olmadan bu öğeler tek başlarına eşyanın genel durumunda hiç bir şeyi değiştirmezler, sermayenin egemenliğine dokunmazlar. Gerçek yaşamın, kapitalizmin canlı tarihinin bu çelişkilerini yorumlayabilen, diyalektik materyalizmin teorisi olarak, marksizmdir. Ama şu da kendiliğinden anlaşılır ki, yığınlar, kitaplardan değil yaşam içinde öğrenirler. Bu yüzden, kapitalist gelişmenin şu ya da bu özelliğini, bu gelişmenin şu ya da bu "dersini" durmadan abartan, onu tek yanlı bir teori, tek yanlı bir taktik sistemi olarak karşımıza diken kişi ya da gruplar vardır.

Liberal olsun, demokrat olsun, burjuva ideologları, marksizmi anlamadan, çağdaş işçi hareketini anlamadan, durmadan, boşuboşuna, bir uçtan öteki uca sıçrar dururlar. Bazan, şeyleri, kötü kişiler bir sınıfı öteki sınıfa karşı "kışkırtıyor" diye açıklarlar, bazan da kendi kendilerine işçi partisi "barışçıl bir reform partisidir" diyerek avunurlar. Anarko-sendikalizmi ve reformizmi bu burjuva dünya anlayışının dolaysız bir ürünü olarak, onun etkisi olarak görmek gerekir; anarko-sendikalizm ve reformizm, işçi hareketinin *bir tek* yönüne takılıp kalıyorlar, hareketin bu tek yönlü niteliğini bir teori payesine çıkartıyorlar, şu ya da bu dönemin özgül özellikleri olan, işçi sınıfı eyleminin şu

ya da bu koşulları olan, işçi hareketinin eğilimlerini ya da özelliklerini karşılıklı olarak birbirlerini dıştalayan şeylermiş gibi açıklıyorlar. Oysa, gerçek yaşam, gerçek tarih, tıpkı yaşamın ve doğadaki gelişmenin hem yavaş evrim hem de çabuk sıçramaları, süreklilikteki kesintileri içermesi gibi, bu farklı eğilimleri de *içerir*.

Revizyonistler, "sıçramalara" dayanan, işçi hareketi ile topyekûn eski toplum arasındaki ilkesel uzlaşmaz karşıtlığa dayanan tüm uslamlamaları boş lâf sayıyorlar. Reformlara, sosyalizmin kısmî gerçekleştirilmesi gözüyle bakıyorlar. Anarko-sendikalistler, "küçük işleri", özellikle de parlamento kürsüsünden yararlanılmasını reddediyorlar. Gerçekte, bu son taktik, büyük olayları yaratan güçleri biraraya toplamasını bilemeksizin "büyük günler"i gözleyip durmakla sonuçlanıyor. Birinciler de ikinciler de, en önemli, en ivedi eylemi, yani işçileri geniş, güçlü, iyi işleyen ve *her* durumda iyi işlemesini bilen örgütler halinde, sınıf savaşımı ruhu, içine işlemiş, amaçlarının açık-seçik bilincinde, ve gerçek marksist anlayışla eğitilmiş örgütler halinde birleştirme işini frenliyorlar.

Burada izninizle konudan biraz ayrılarak ve olası yanlış anlamaları önlemek için bir parantez açarak belirtelim ki, Pannekoek, tahlilini, *yalnızca* Batı Avrupa tarihinden, özellikle de Almanya ve Fransa tarihinden alınma örneklerle, Rusya'yı *hiç* gözönünde bulundurmaksızın açıklamaktadır. Zaman zaman Rusya'yı anıştırıyormuş gibi gelse de, bu, yalnızca, Rusya ile Batı arasındaki kültür, görenek ve tarihsel-ekonomik koşullar arasında pek büyük ayrılıklar olmasına karşın, marksist taktikten kesinlikle belirli uzaklaşmaları doğuran temel eğilimlerin bizde de görülmesindendir.

Son olarak, işçi hareketine katılanlar arasındaki anlaşmazlıkları doğuran son derece önemli nedenlerden biri de, genellikle yönetici sınıfların, özellikle de burjuvazinin tak-

tik değişiklikleridir. Eğer burjuvazinin taktiği hep aynı biçimde ya da en azından hep aynı cinsten bir taktik olsaydı, işçi sınıfı, bu taktiğe, gene aynı derecede tek biçimli ya da aynı cinsten bir taktikle karşılık vermeyi çabucak öğrenirdi. Gerçekte, bütün ülkelerin burjuvazisi, kaçınılmaz olarak, iki yönetim sistemi, çıkarlarını savunmak ve egemenliğini korumak için iki savaşım yöntemi —kimi ardarda birbirinin yerini alan, kimi de birçok düzenlemelerle içiçe giren iki yöntem— geliştirir. Birincisi zor yöntemi, işçi hareketine karşı her türlü ödünü reddetme, tüm hükmü kalmamış eski kurumları tutma, uzlaşmaz bir biçimde reformlara karşı çıkma yöntemi. Batıda, gittikçe toprak sahipleri sınıfının politikası olmaktan çıkıp genel burjuva politikasının çeşitlemelerinden biri haline gelen tutucu politikanın özü budur. İkinci yöntem, "liberalizm" yöntemi, siyasal hakların geliştirilmesi doğrultusunda, reformlar, ödünler vb. doğrultusunda alınan önlemler yöntemidir.

Burjuvazi, bir yöntemden ötekine bazı kişilerin kötü niyetli hesapları sonucu değil, bir raslantı sonucu da değil, ama kendi öz durumunun temel çelişkisi yüzünden geçer. Normal bir kapitalist toplum, iyice oturmuş bir temsilî sistemi olmadan, "kültür" bakımından bir dereceye kadar titiz görünmek durumundaki halka bazı siyasal haklar verilmeden başarıyla gelişemez. Bu, belli bir asgarî kültür gereği, gelişme göstermiş tekniğiyle, karmaşıklığıyla, esnekliğiyle, değişkenliğiyle, uluslararası rekabetin hızla büyümesiyle vb. bizzat kapitalist üretim tarzının kendi koşullarından ileri gelir. Burjuvazinin taktiğindeki dalgalanmalar, bir zor sisteminden bir sözde ödünler sistemine geçiş, sonuç olarak, şu son yarım yüzyıl boyunca tüm Avrupa ülkelerinin tarihine damgasını vurur. Ekleyelim ki, çeşitli ülkeler, belirli dönemler sırasında yöntemlerden birini ya da ötekini uygularlar. Örneğin İngiltere 1860-1880 tarihleri arasında "liberal" burjuva politikasının ülkesiydi; Almanya 1870'ten

1890'a kadar zor yönteminden ayrılmadı, vb..

Almanya'da bu zor yöntemi hüküm sürmekteyken, bu burjuva yönetim sisteminin tek yanlı bir etkisi, işçi hareketi içinde anarko-sendikalizmin ya da o zaman dendiği gibi anarşizmin gelişmesi oldu (90'ların başlarında "gençler";[118] 80'lerin başlarında Johann Most). 1890'da "ödünler" doğrultusunda bir dönüş meydana gelince, bu dönüş, her zaman olduğu gibi, işçi hareketi için daha da tehlikeli oldu, çünkü işçi sınıfı içinde, burjuva "reformizminin" bir o kadar tek yanlı bir yankısını: oportünizmi doğuruyordu.

Pennekoek şöyle yazıyor:

"Burjuvazinin liberal politikasının kesin, gerçek amacı, işçileri şaşırtıp doğru yoldan çıkarmak, saflarında bölünme yaratmak, onların politikasını, güçsüz, kısa ömürlü bir yalancı-reformizmin gene güçsüz bir uzantısı haline getirmektir."

Çok kez, burjuvazi, belli bir süre için, Pannekoek'un doğru gözlemine göre, "daha ince" bir politika olan "liberal" politikayla amacına ulaşır. İşçilerin bir bölümü, onların temsilcilerinin bir bölümü, bazan görünüşteki ödünlere aldanırlar. Revizyonistler, sınıf savaşımı teorisinin eskimiş, "modası geçmiş" olduğunu ilân ederler ya da pratik bakımdan bu teoriden vazgeçmek demek olan bir politikaya atılmaya başlarlar. Burjuva taktiğindeki zigzaglar işçi hareketi içinde revizyonizmin güçlenmesine yolaçar ve sık sık işçi hareketi içinde kendini gösteren ayrılıkları bölünmeye kadar bile vardırır.

Bu çeşitten bütün nedenler, proletarya çevrelerinde, işçi hareketince uygulanacak taktik konusunda ayrılıklara meydan verir. Ama proletarya ile kendisine komşu olan, köylülük de dahil, küçük-burjuva katmanları arasında Çin Seddi yoktur ve olamazdı da. Şu halde kolayca anlaşılır ki, küçük-burjuvaziden kişilerin, grupların ve çevrelerin proletaryaya geçmesi, kendi yönünden, zorunlu olarak, proletar-

yanın taktiğinde dalgalanmalar doğuracaktır.

Çeşitli ülkelerdeki işçi hareketinin deneyimi, pratiğin somut sorunları temeli üzerinde, marksist taktiğin yapısını daha iyi anlamaya yardım eder; en genç ülkelere, marksizmden sapmaların gerçek toplumsal rolünü daha iyi ayırdetmekte ve bu sapmalara karşı daha başarılı bir biçimde savaşmakta yardımcı olur.

Zvezda, n° 1, 16 Aralık 1910
İmza: *V. İlin.*

Œuvres, t. 16, s. 369-374.

AUGUST BEBEL
(PARÇA)

BEBEL, Alman Parlamentosu kurulur kurulmaz bu parlamentoya seçildi; o zaman 27 yaşında gepgenç bir adamdı. Alman (ve uluslararası) sosyal-demokrasisinin, düşmana hiç bir zaman bir karış teslim etmeyen, işçilerin durumlarını iyileştirmede, ne kadar az olursa olsun, en küçük bir olanağı kaçırmayan, aynı zamanda ilkeler düzeyinde uzlaşmaz davranan ve her zaman nihaî hedefin gerçekleşmesi doğrultusuna yönelik bulunan parlamenter taktiğin temelleri Bebel tarafından ya da onun katılmasıyla ve onun dolaysız yönetimi altında hazırlanıp düzenlenmiştir.

Bismarck usulü birleştirilmiş, Prusya modasına ve yunkerler modasına göre yenilenmiş olan Almanya, işçi parti-

sinin başarılarına, sosyalistlere karşı özel bir yasa ile yanıt verdi. İşçi sınıfı partisi için legalite ortadan kaldırıldı, parti yasa-dışı ilân edildi. Zor günler başladı. Düşmanın zulmüne, temel taktik sorunlara ilişkin dalgalanmaların ortaya çıkardığı bir iç bunalım gelip eklendi. Başlangıçta, oportünistler başkaldırdılar: onlar legalitenin kaldırılmasıyla yılgınlığa kapılmışlardı ve budanmamış sloganları reddederek, bunları fazla ileri gitmekle suçlayarak, vb., umutsuzluk romansları söylemeye başlamışlardı. Bu arada şunu da söyleyelim ki, bu oportünist akımın temsilcilerinden biri, Hochberg, henüz güçsüz olan ve kendi kanatlarıyla uçmayı beceremeyen partiye malî destek sağlıyordu.

Marx ve Engels, Londra'dan, bu yüzkarası oportünist dalgalanmalara büyük bir öfke ile saldırdılar. Bebel gerçek parti lideri olduğunu gösterdi. Tehlikeyi zamanında gördü, Marx ve Engels'in eleştirilerinin haklı olduğunu anladı ve partiyi uzlaşmaz bir savaşım yoluna yöneltmesini bildi. İllegal bir gazete kuruldu: *Sosyal-Demokrat,* önce Zürich'te, sonra Londra'da çıktı. Her hafta Almanya'ya giriyordu ve 10.000 kadar abonesi vardı. Gazete, oportünist dalgalanmalara kesin bir biçimde son verdi.

Bir başka dalgalanma, o zaman, 1870 yılları sonunda Dühring merakı, Dühring tutkunluğu oldu. Oldukça kısa bir süre, Bebel bu tutkunluğu da paylaştı. En gözdeleri Most olan Dühring yanlıları "solculuk" oynuyorlar ve çabucak anarşizme doğru kayıyorlardı. Engels'in Dühring'in teorilerine karşı, yıldırım çarpmışa döndüren sert eleştirisi, birçok çevrede tepkiyle karşılandı ve bir kongre sırasında bu eleştirinin merkez organın sayfalarından çıkarılması bile önerildi.

Ama sosyalizmin kalıcı bütün unsurları (elbette Bebel başta) "yeni" teorilerin tüm zararını çabucak anladılar; bu teorilerle ve her çeşitten anarşizan geçici heveslerle ilişkilerini kestiler. Bebel ve Liebknecht'in önderliğinde par-

ti, illegal eylemle legal eylemi birarada yürütmeyi öğrendi. Legal sosyal-demokrat parlamento kesimi, ünlü, denizcilik kumpanyasına para yardımı *lehinde* oylama konusunda, çoğunlukla oportünist bir tutumu benimseyince, gizli *Sosyal-Demokrat*, bu kesime *karşı* bir tutum aldı ve dört haftalık bir savaşımdan sonra zaferi kazandı.

1890'da, sosyalistlere-karşı özel yasa, 12 yıl yürürlükte kaldıktan sonra düştü. Partide, hemen hemen 1875'tekiyle aynı yapıda yeni bir bunalım oldu. Bir yandan, başta Vollmar olmak üzere oportünistler sivri sloganları ve uzlaşmaz taktiği yeniden yadsımak için legaliteden yararlanmaya hazırdılar. Öte yandan, "gençler" diye adlandırılanlar, "solculuk" oynuyorlar ve anarşizme doğru kayıyorlardı. Partinin bu bunalımı çok kısa ömürlü olduysa ve hafif atlatıldıysa, bunun bütün övüncü, her iki dalgalanmaya da en kararlı, en sert bir biçimde karşı duran Bebel ve Liebknecht'e düşer.

Bunun üzerine parti için genişliğine ve derinliğine hızlı bir büyüme dönemi, proletarya güçlerinin yalnız politik örgütlenme alanında değil, ama aynı zamanda meslekî planda, kooperatif ve eğitim planında örgütlenmesinde bir gelişme dönemi başladı. Bebel'in bütün bu alanlarda, parlamenter olarak, propagandacı ve örgütçü olarak yürüttüğü dev boyutlara varan pratik çalışma kesinlikle paha biçilmez bir çalışmadır. Ve bu çalışma sayesindedir ki, Bebel, partideki hiç kimsenin yadsıyamayacağı ve herkesin kabul ettiği lider olarak, işçi yığınlarının en yakın ve en çok sevdikleri bir lider olarak yerini kazandı.

Severnaya Pravda, n° 6,
8 Ağustos 1913.
İmza: *V. İlin*.

Œuvres, t. 19, s. 316-318.

V. ZASULİÇ, TASFİYECİ AKIMI NASIL YIKTI[119]

V. Zasuliç o dikkate değer yazısının son tümcesinde "yararlı bir güç olabilmek için, bu yeraltı kesimi", diye yazıyor, "parti adını yalnız kendisi taşıyor olsa bile, bu işçi sosyal-demokrasisine" (yani V. Zasuliç'in "bütün kuvvetlerin" toplamı gibi gördüğü ve "onu parti gibi düşünecek ve ondan partiden sözeder gibi sözedeceğiz" dediği o geniş katmana) "parti görevlilerinin partiye gösterdikleri saygıyı duymalıdır."

V. Zasuliç'in inciden yana öylesine zengin yazısındaki incilerin incisi bu uslamlaması üzerinde iyice düşününüz. Her şeyden önce Zasuliç, bugünkü Rusya'da *parti* adının neye uygun düştüğünü, neyi anlattığını çok iyi anlıyor. Oysa, onlarca

tasfiyeci yazar kamuoyunu bunu anlamadıklarına inandırmaya çalışıp duruyorlardı, hâlâ da çalışıyorlar, bunun sonucu, partinin tasfiyesi üzerine tartışmalar, bu baylar tarafından inanılmayacak bir derecede karmakarışık edilmiştir. Bayağı ve sıradan tasfiyecilere karşı olarak, işçi hareketinin yazgısıyla ilgilenen okurlar, canla başla anlaşılmaz hale getirmeye çalışılmış ve hâlâ çalışmakta olan parti nedir? sorusunun yanıtını bulmak için V. Zasuliç'in yazısına çeviriyorlar gözlerini.

Sonra, V. Zasuliç'in vardığı sonucu inceleyiniz. Yeraltı kesimi, parti görevlilerinin partiye baktıkları gibi geniş katmana bakmalıdır, deniyor bize. Soru şu: bir derneğin görevlileri ile o dernek arasındaki ilişkilerin özü nedir? Besbelli ki, bu öz, görevlilerin kendi kişisel (ya da grupsal, ya da kendi çevrelerinin) iradelerini değil, ama bu derneğin iradesini uygulamalarıdır.

Peki ama yüzbinlerle ya da milyonlarla sayılan geniş bir katmanın iradesini nasıl belirlemeli? *Eğer, bir tek ve aynı örgüt içinde örgütlenmemişse, geniş bir katmanın iradesini belirlemek olanaksızdır,* bir çocuk bile anlayabilir bunu. V. Zasuliç'in bahtsızlığı şurada ki, tıpkı öteki tasfiyeciler gibi, tastamam öyle, örgüt konusunda oportünizm inişine geçtiğinden beri, durmadan en zehirli anarşizm batağına doğru kayıyor.

Çünkü, V. Zasuliç, kendisi "geniş katman"ın "pratik olarak partiye girme olanağından yoksun" bulunduğunu ve bu nedenle, onun "partiyi oluşturma olanağından yoksun" olduğunu teslim ettikten sonra, aynı zamanda, tasfiyecilerin, bu geniş katmanı, parti gibi *düşüneceklerini* ve ondan parti gibi *sözedeceklerini* ve yeraltı kesiminin de bu geniş katmanı en yüce makam, "görevlilerin" sorunları konusunda en yüce yargıç, vb., vb. saymak zorunda olduğunu açıkladığı zaman, bu, sözün en tam ve en doğru anlamıyla anarşizmin kendisidir.

Geniş katmanların ve kitlenin örgütlenme olanaksızlığını *kabul etmekle birlikte,* örgüte *karşı* bu geniş katmanların ya da bu kitlenin yargısına başvurulduğu zaman, bu en katıksız anarşizmdir. Eğer anarşistler, işçi hareketinin en zararlı öğelerinden birini oluşturuyorlarsa, bu, kesinlikle, büyük gürültülerle ezilen sınıflar yığınından (ya da hatta genellikle ezilenler yığınından) sözetmekten hiç geri durmayan, herhangi bir sosyalist örgütün iyi adını yıkmak için durmadan saldırılara girişmekten vazgeçmeyen anarşistlerin başka *hiç bir* örgütü karşı çıkaramamalarından, başka *hiç bir* örgüt kuramamalarındandır.

Marksistler, (onlarca yılı kaplayan uzun bir dönem boyunca örgütlenmeye karşı koyan) örgütsüz kitle ile parti, yani örgüt arasındaki ilişkiler konusunda, temelden farklı bir yargıya sahiptirler. *Belirli bir sınıfın* kitlesinin kendi öz çıkarlarını ve kendi durumunu anlamayı öğrenebilmesi için, kendi öz politikasını yürütmeyi öğrenebilmesi için, salt bunun için, derhal ve her ne pahasına olursa olsun bu sınıfın öncü unsurlarından oluşmuş bir örgüt gereklidir, hatta başlangıçta bu unsurlar sınıfın çok küçücük bir parçasını oluştursalar bile. Kitleye hizmet etmek ve *onun* çıkarlarını doğru bir biçimde anlayarak ifade etmek için, öncü müfreze, yani örgüt, hiç birini ayrı tutmadan tüm en iyi güçleri bağrında toplayarak, her adımda kitle ile bağlantının sürüp sürmediğini, canlı olup olmadığını titizlikle ve nesnel bir biçimde, yansızlıkla denetleyerek, bütün çalışmasını kitle içinde yürütmelidir. Bu yolla, *yalnız* bu yolla, öncü müfreze, kitle*nin* çıkarlarını dile getirerek, ona örgütlenmeyi öğreterek, kitlenin *tüm* eylemini bilinçli bir sınıf politikası yoluna yönelterek kitleyi eğitir ve aydınlatır.

Eğer, dolaylı ya da dolaysız yolla ya da katılarak, seçimlerle ilgilenme durumunda bulunan tüm kitlenin siyasal eylemi sonucu işçilerin seçilen *tüm* temsilcileri yeraltı partizanı ya da onun çizgisinden, partinin partizanı olursa, biz,

bunda, yığınlarla olan bağın canlılığını tanıtlayan, bu örgütün varolma ve kendisine kitlenin sınıf çıkarlarının *biricik* temsilcisi ve sözcüsü deme hakkını açıkça ortaya koyan nesnel bir olgu olarak bakarız. Politik bakımdan bilinçli *her* işçi ya da daha doğrusu her işçi grubu, seçimlere katıla*bilmiş* ve seçimleri şu ya da bu yöne yöneltmiştir; eğer, sonunda, tasfiyecilerin alaylara, sövmelere ve horgörülere boğdukları örgüt, kitleyi *ardından sürükleyebilmişse,* bu demektir ki, partimizin kitlelere karşı tutumu, özünde ilke olarak doğrudur ve marksizme uygundur.

"Partiyi oluşturmak için yalnızca partiye girme pratik olanağından yoksun *geniş katman*" teorisi anarşist bir teoridir. Rusya'nın işçi sınıfı, kitleleri ayartıp bozan ve bizzat örgütlenme kavramını, örgütlenme ilkesini yıkan bu teoriye karşı en acımasız bir biçimde savaşmadan hareketini sağlamlaştıramaz ve geliştiremez.

Parti *yerine* "geniş katman" teorisi, alaya alınan yığınsal işçi hareketine karşı aşırı ölçüde keyfî tutumların temize çıkarılması çabasıdır (oysa bu yığınsal hareketi alaya alanlar, zorunlu olarak, her adım başı "yığın" sözü ederler ve "yığınsal" sıfatını dillerinden düşürmezler). Herkes biliyor ki, tasfiyeciler, bu teori ile *kendilerini* ve kendi küçük aydın çevrelerini "geniş katman"ın temsilcileri ve sözcüleri gibi satmaya çalışıyorlar. Mademki biz "geniş katman"ı temsil ediyoruz, bize "dar" parti denmesinin ne önemi var! diyorlar. Seçimlerde bir milyon işçiyi ardından sürükleyen, kimbilir hangi yeraltı örgütlenmesi umurumuzda mı, biz "geniş katman"ı, yani kuşkusuz milyonları, on milyonları temsil ederken.

Nesnel olgular (IV. Duma seçimleri, işçi gazetelerinin doğuşu, bunlar için para yardımı toplanması, Petersburg matalurji işçileri sendikası, ticaret işlerindeki memurların kongresi) açıkça tanıtlamaktadır ki, tasfiyeciler, işçi sınıfından kopmuş küçük bir aydınlar çevresidir. "Geniş kat-

man teorisi''ne gelince, o, bütün nesnel gerçekleri geçiştirmeye ve tasfiyecilerin yüreklerini takdir görmeyen büyüklüklerinin gururlu bilinci ile doldurmalarına olanak sağlıyor...

Prosveşçeniye, n° 9, Eylül 1913.
İmza: *V. İlin.*

Œuvres, t. 19, s. 438-441.

SAVAŞ VE RUS SOSYAL-DEMOKRASİSİ
(PARÇA)

Oportünistler, tüm ülkelerin sosyalistlerine, koşullar ne olursa olsun şovenizme karşı savaşım ödevini veren, onları, burjuvazinin ve hükümetlerin başlattıkları her savaşa, iç savaş ve toplumsal devrim lehinde yürütülecek güçlü bir propaganda ile karşılık vermekle yükümlü kılan Stuttgart,* Kopenhag ve Bâle kongrelerinin kararlarını baltaladılar. II. Enternasyonalin iflası, devrini tamamlamış ("barışçı" denilen) tarihsel bir dönemin özgül alanı üzerinde büyümüş ve şu son yıllarda pratik olarak Enternasyonal içinde egemen olmuş olan oportünizmin de iflasıdır. Oportünistler, sos-

* Bkz: s. 271. —*Ed.*

yalist devrimi boşlayıp, onun yerine burjuva reformizmini koyarak, sınıf savaşımını ve gerektiğinde bu savaşımı iç savaşa dönüştürme zorunluluğunu reddederek, ve sınıflararası işbirliğinin havarileri kesilerek; yurtseverlik ve yurdun savunulması adı altında burjuva şovenizmini öğütleyerek, sosyalizmin, daha önce *Komünist Parti Manifesto-su*'nda açıklanmış olan işçilerin vatanı olmadığı temel gerçeğini bilmemezlikten gelerek ya da yokumsayarak; militarizme karşı savaşımda bütün ülkelerin proleterlerinin bütün ülkelerin burjuvazisine karşı devrimci savaşının gereğini kabul etmek yerine küçük-burjuvaca duygusal bir görüş açısıyla sınırlı kalarak; zorunlu olarak yararlanılması gereken burjuva legalite ve parlamentarizmini fetiş haline getirerek ve bunalım çağlarında, illegal örgütlenme ve ajitasyon biçimlerinin vazgeçilmez hale geldiklerini unutarak uzun zamandan beri bu iflası hazırlamışlardı. Anarko-sendikalist akım —oportünizmin daha az burjuvaca olmayan, ve proletaryanın görüşüne, yani marksist görüşe daha az düşman olmayan doğal bir "tamamlayıcısı"— bu güncel bunalım sırasında, şoven sloganların, daha az utanılası olmayan bir biçimde boş bir tekerlemesiyle kendini gösterdi.

Eylül ya da Ekim 1914'te yazılmış,
1 Kasım 1914'te *Sotsial-Demokrat*'ın 33. sayısında yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 21, s. 25-26.

SOSYALİZM VE SAVAŞ

(PARÇA)

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYALİZMİN İLKELERİ VE 1914-1915 SAVAŞI. SOSYAL-DEMOKRATLARIN SAVAŞLARA KARŞI TUTUMU

Sosyalistler her zaman halklar arasındaki savaşları barbarca ve hayvanca bir girişim olarak mahkûm etmişlerdir. Ama bizim savaşa karşı tutumumuz, burjuva pasifistlerin (barış yanlılarının ve propagandacılarının) ve anarşistlerin tutumundan köklü bir biçimde ayrıdır. Biz, burjuva pasifistlerden, savaşları ülkenin içindeki sınıf savaşımına bağlayan kaçınılmaz bağı anlamakla, sınıfları ortadan kaldırmadan ve sosyalizmi kurmadan savaşları ortadan kaldırmanın olanaksız olduğunu anlamakla ayrılırız; ve aynı şekilde, iç savaşların, yani ezilen sınıfın kendisini ezen sınıfa karşı, kölelerin köle sahiplerine karşı, serf köylülerin toprak beylerine karşı, ücretli işçilerin burjuvaziye karşı sa-

vaşlarının meşruluğunu, ilerici niteliğini ve zorunluluğunu tamamıyla kabul etmek anlamında burjuva pasifistlerden ayrılırız. Biz marksistler, pasifistlerden olduğu kadar anarşistlerden de ayrılırız, şu anlamda ki, biz, tek tek her savaşın tarihsel olarak (Marx'ın diyalektik materyalist görüş açısından) tahlil edilmesi gereğini kabul ederiz. Tarih binlerce savaş görmüştür, bu savaşlar, kaçınılmaz olarak birlikte getirdikleri korkunç durumlara, canavarlıklara, büyük felâket ve acılara karşın ilerleyici olmuşlardır, yani Avrupa'nın özellikle zararlı ve gerici (örneğin otokrasi ve kölelik gibi) kurumlarının ve en barbar zorbalıkların (Türk ve Rus) yıkılmasına yardım ederek insanlığın gelişmesine yararlı olmuşlardır. Onun için bugünkü savaşın tarihsel özelliklerini incelemek önemlidir.

Temmuz-Ağustos 1915'te yazılmış.
Ağustos 1915'te Cenevre'de,
Sotsial-Demokrat gazetesi
yazarlarının çabalarıyla broşür
halinde basılmıştır.

Œuvres, t. 21, s. 309.

FRANSA'DA MUHALEFETİN GÖREVLERİ
(SAFAROV YOLDAŞA MEKTUP)
(PARÇA)

... Anarşist lafazanlık Fransa'da her zaman büyük kötülükler yapmıştır. Ama bugün, Kropotkin, Grave, Cornelissen ve öteki *Bataille chauviniste** şövalyeleri gibi anarşist-yurtseverler, anarşist-şovenler, çok büyük sayıda işçinin anarşist lafazanlıktan kurtulmasına yardım edecektir. Kahrolsun sosyalist-yurtseverler ve sosyalist-şovenler, ve onlar gibi "kahrolsun anarşist-yurtseverler" ve anarşist-şovenler! — bu bağırışlar Fransa işçilerinin yüreklerinde yankı *bulacaktır*. Devrim üzerine anarşist sözler değil, ama uzun so-

* Şovenist savaş. — Birinci Dünya Savaşı sırasında aşırı şoven bir tutum benimsemiş olan anarko-sendikalist günlük gazete *Bataille syndicaliste* adındaki yayın organına Lenin'in taktığı alaylı ad. —*Ed*.

lukla, ciddî, direngen, direşken, sistemli olarak, her *yerde*, *işçiler* arasında illegal örgütler yaratma çalışması, *özgür*, yani illegal yayınların dağıtılması ve kendi hükümetlerine karşı bir kitle hareketinin hazırlanması çalışması. İşte bütün ülkelerin işçi sınıfına gerekli olan budur.

"Fransızların" sistemli bir illegal çalışma yapmaya "yetenekli olmadıklarını" düşünmek yanlıştır. Yanlıştır bu! Fransızlar siperlere gizlenmeyi çabucak öğrendiler. İllegal çalışmanın *yeni* koşullarına ve *devrimci* bir *kitle* hareketinin sistemli bir biçimde hazırlanmasına kendilerini çok çabuk uyduracaklardır.

Fransızca olarak 1916'da el bildirisi halinde yayınlanmıştır.
Rusça olarak ilk kez 1924'te *Proletarskaya Revolutsia* dergisinin 4 (27) sayısında yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 22, s. 139-140.

GENÇLİK ENTERNASYONALİ
(PARÇA)

2) Yoldaş Nota-Bene (n° 6)'nın makalesi,[120] anarşistler ile sosyalistlerin devlete karşı tutumları arasındaki ayrılığa ilişkin sorunda çok büyük bir yanılgıya düşüyor (daha birçok başka sorunda, örneğin "yurdun savunulması" sloganına karşı savaşımımızın *gerekçelendirilmesi* sorununda da olduğu gibi). Yazar, "açık-seçik bir genellikle devlet fikri" vermek istiyor (emperyalist yağmalama devleti tablosuna paralel olarak). Marx ve Engels'ten birçok açıklama aktarıyor ve özellikle şu iki vargıya varıyor:

a) ... "Sosyalistler ile anarşistler arasındaki ayrılığı birincilerin devlet yanlısı, ikincilerin ise devlete düşman olmaları olgusunda aramak baştanbaşa yanlıştır. Gerçekte

bunlar birbirlerinden şu bakımdan ayrılırlar, devrimci sosyal-demokrasi, merkezileşmiş, yani teknik bakımdan daha ileri yeni bir toplumsal üretim örgütlendirmek istediği halde, merkeze bağlı olmayan anarşist üretim eski tekniğe doğru, eski işletme biçimlerine doğru bir geri adım olacaktır." Bu doğru değildir. Yazar soruyu sosyalistler ile anarşistlerin devlete karşı tutumlarında ne bakımdan birbirlerinden ayrıldıkları biçiminde soruyor, ama bu soruya karşılık vereceği *yerde* başka bir *ayrılık* sorusunu, yani bunlardan herbirinin gelecek toplumun ekonomik temellerine karşı tutumları arasındaki ayrılık sorusunu yanıtlıyor. Kuşkusuz bu da çok önemli ve gelişigüzel atlatılamayacak bir sorudur. Ama bundan, sosyalistler ile anarşistlerin devlete karşı tutumlarındaki ayrılıkların özünün, temelinin unutulabileceği sonucu çıkmaz. Sosyalistler modern devleti ve kurumlarını işçi sınıfının kurtuluş savaşımında kullanmak istiyorlar; ve devleti, kapitalizmden sosyalizme geçişe uygun düşen özel bir geçiş biçiminde devleti kullanmanın zorunluluğunu ileri sürüyorlar. Bu geçiş biçimi, ki o *da* bir devlettir, proletarya diktatörlüğüdür.

Anarşistler devleti "ortadan kaldırmak", Nota-Bene yoldaşın makalesinde bir yerde geçen ve yanlışlıkla bu görüşü sosyalistlere yüklediği ifadesine göre devleti "havaya uçurmak" isterler. Sosyalistler —yazar ne yazık ki Engels'in bu konudaki sözlerini çok eksik olarak aktarıyor— devletin, burjuvazinin mülksüzleştirilmesinden *sonra*, giderek, "eriyeceğini", "uyuyacağını" kabul ederler.

Aralık 1916'da
Recueil du Social-Democrate,
n° 2'de yayınlanmıştır.
İmza: *N. Lenin*.

Œuvres, t. 23, s. 181-182.

UZAKTAN MEKTUPLAR[121]

(PARÇA)

... İşçi temsilcileri sovyetleri ne yapmalıdır diye sorulacaktır. Bu sovyetler "başkaldırının organları, devrimci iktidarın organları sayılmalıdırlar", diye yazıyorduk Cenevre'de çıkan *Sotsial-Demokrat* gazetesinin 13 Ekim 1915 günlü 47. sayısında.*

1871 Komün deneyiminden ve 1905 Rus devrimi deneyiminden çıkarılan bu teorik ilke, güncel Rus devriminin güncel aşamasının kesinlikle bize verdiği pratik, yol gösterici bilgilere dayanarak açıklanmalı ve somutlaştırılmalıdır.

Bir devrimci *iktidara* gereksinmemiz var, (belli bir ge-

* Bkz: s. 332-352. —*Ed.*

çiş dönemi için) *bir devlete* gereksinmemiz var. Bizi anarşistlerden ayırdeden de bu. Devrimci marksistler ile anarşistler arasındaki ayrılık, yalnız, birincilerin büyük merkezî komünist üretim yanlısı, ikincilerin ise parçalı küçük üretim yanlısı olmaları olgusundan gelmez. Hayır, ayrılık, kesinlikle iktidar sorununa, devlet sorununa dayanır: biz, sosyalizm uğruna savaşımda devletin devrimci biçimlerinin devrimci biçimde kullanılmasından *yanayız,* anarşistler ise buna *karşıdır.*

Bir devlete gereksinmemiz var. Ama burjuvazinin, meşrutî hükümdarlıklardan en demokratik cumhuriyetlere kadar her yanda kurduğu *gibi* bir devlete d e ğ i l. İşte bizi, Paris Komününün öğrettiklerini ve bunların Marx ve Engels tarafından yapılmış tahlilini bozan ya da unutan kokuşma yolundaki eski sosyalist partilerin oportünist kautskicilerinden ayıran budur.*

Bir devlete gereksinmemiz var, ama burjuvaziye gerekli olan devlete, içinde, polis, ordu ve bürokrasi (görevliler kadrosu) gibi iktidar organlarının halktan ayrılmış ve halka karşı oldukları bir devlete d e ğ i l. Bütün burjuva devrimleri bu devlet makinesini yetkinleştirmekten ve onu bir partinin elinden öteki partinin eline geçirmekten başka bir şey yapmamışlardır.

Proletarya ise, eğer şimdiki devrimin kazanımlarını korumak istiyorsa, bu "hazır" devlet makinesini, Marx'ın sözünü kullanarak söyleyelim, "yıkmalı" ve polisi, orduyu, görevliler kadrosunu *topyekûn silahlı halkla kaynaştırarak,* onun yerine başka bir devlet koymalıdır. Proletarya, 1871

* Önümüzdeki günlerde yazacağım mektuplardan birinde ya da özel bir yazıda, Marx'ın *Fransa'da İç Savaş*'ında, Engels'in bu yapıtın üçüncü baskısına önsözünde, Marx'ın 12 Nisan 1871 ve Engels'in 18 ve 28 Mart 1875 tarihli mektuplarında yapılan bu tahlili ve ayrıca Kautsky'nin Pannekoek ile 1912'de sürdürdüğü "devletin yıkılması" denilen sorun üzerine polemiğinde marksizmi tamamıyla deforme ettiği olgusunu ayrıntılı bir biçimde yeniden ele alacağım. [*Lenin'in notu.*] (Bkz: s. 332-352. —*Ed.*)

Paris Komünü ve 1905 Rus devrimi deneyiminin gösterdiği yolu izleyerek, devlet iktidarının organlarını doğrudan doğruya *kendileri* ele alsınlar ve bu iktidarın kurumlarını *kendileri kursunlar* diye halkın *tüm* yoksul ve sömürülen unsurlarını örgütlendirmeli ve silahlandırmalıdır.

Rusya'nın işçileri daha birinci, 1917 Şubat devriminin ilk evresinde bu yola *girdiler*. Şimdi önemli olan bu yeni yolun ne olduğunu iyi anlamak ve bu yolu yüreklilikle, gevşemeden ve dirençle izlemeye devam etmektir.

11 (24) Mart 1917'de yazılmış
ilk kez 1924'te *Internationale Communiste*
dergisinin 3-4 sayılarında yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 23, s. 353-354.

TAKTİK ÜZERİNE MEKTUPLAR
(PARÇA)

BİRİNCİ MEKTUP
GÜNCEL DURUMUN TAHLİLİ

... Birdenbire sosyalist devrime varmak için, köylü hareketini henüz yüksek noktasına vardırmamış olan tamamlanmamış burjuva demokratik devriminin "üzerinden atlamak" istemekle öznelciliğe (sübjektivizme) düşme tehlikesiyle karşı karşıya değil miyiz?

Eğer "Çar değil, *işçi* hükümeti"[122] deseydim, ben de böyle bir tehlikenin tehdidi altında bulunurdum. Ama ben bunu *demedim*. Bambaşka bir şey söyledim. Rusya'da, işçilerin, tarım ücretlilerinin, askerlerin ve köylülerin temsilcilerinin sovyetlerinden başka (bir burjuva hükümeti dışında) hükümet *olamaz* dedim. Bugün Rusya'da iktidar Guçkov ve Lvov'dan *ancak* sovyetlere geçebilir dedim, ve gün-

delik dilden, sokaktaki adamdan alınma, meslekî özelliklerle sınırlandırılmış bir deyim değil, marksist, bilimsel bir terim kullanmak için, bir sınıf tanımlaması kullanmak için bu sovyetlerde *kesinlikle* köylülük, askerler, küçük-burjuvazi ağır basmaktadır dedim.

Tezlerimde, henüz tüm olanaklarını tüketmemiş olan köylü ya da genel olarak küçük-burjuva hareketinin üzerinden atlama girişimlerine karşı, bir işçi hükümeti tarafından "iktidarı ele geçirme"cilik *oynama* girişimlerine karşı, her türlü blankici serüvene karşı, kendimi iyice korudum, çünkü kesin olarak Paris Komünü deneyimine başvurdum. Oysa, bilindiği ve Marx'ın 1871'de, Engels'in 1891'de* titizlikle ayrıntılı bir biçimde ortaya koydukları gibi, bu deneyim, blankiciliği kesinlikle dıştalamıştır, çoğunluğun doğrudan, aracısız, kayıtsız şartsız egemenliğini ve bizzat bu çoğunluk *bilinçli* bir biçimde hareket ettiği ölçüde, yalnız bu ölçüde kitlelerin eylemini güven altına almıştır.

Tezlerimde, her şeyi, tamamıyla açık-seçik bir biçimde işçilerin, tarım ücretlilerinin, köylülerin ve askerlerin temsilcilerinin sovyetleri *içinde üstünlük sağlama uğruna savaşıma* vardırdım. Bu konu üzerinde en ufak bir kuşkuya yer vermemek için, tezlerimde, "*kitlelerin pratik gereksinmelerinden* yola çıkan" sabırlı ve direngen "açıklama" çalışmasının gereğini, altını *iki kez çizerek* belirttim.

Cahiller ya da B. Plehanov ve benzerleri gibi marksizm dönekleri, anarşizm diye, blankicilik diye bağırıp çağırabilirler. Düşünmek ve öğrenmek isteyen, blankiciliğin iktidarın bir azınlık tarafından alınması demek olduğunu, oysa işçi, vb. temsilcileri sovyetlerinin *herkesin bildiği üzere, halk çoğunluğunun* dolaysız, aracısız organı olduğunu kav-

* Bkz: Karl Marx, *Fransa'da İç Savaş* (Bkz: *Paris Komünü Üzerine*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 35 vd.); *Uluslararası Emekçiler Birliği Genel Konseyinin Çağrısı*, (Bkz: *Paris Komünü Üzerine*, s. 54 vd.); F. Engels, "Karl Marx'ın 'Fransa'da İç Savaş'ına Giriş" (Bkz: *Paris Komünü Üzerine*, s. 37-53.)

ramamazlık edemez. *Bu sovyetlerin bağrında* etkinlik uğruna savaşıma maledilen bir eylem blankicilik batağına batamaz, sözcüğün tam anlamıyla *batamaz.* Anarşizm batağına da batamaz, çünkü anarşizm, burjuvazinin egemenliğinden proletaryanın egemenliğine giden geçiş dönemi boyunca *devletin gereğini, bir devlet iktidarı zorunluğunu* yadsır. Ben, tersine, her türlü anlaşılmazlığı, kuşkuyu dışarda bırakan bir açıklıkla, bu dönem boyunca devletin zorunluluğunu savunuyorum, bilinegelen burjuva parlamenter devletin değil, ama Marx ile görüş birliği halinde Paris Komünü deneyimine uygun olarak, sürekli ordusu *olmayan,* halka karşı polisi *olmayan,* halkın tepesinde görevlileri *olmayan* bir devletin zorunluluğunu savunuyorum.

B. Plehanov, *Edinstvo*'sunda, avazı çıktığı kadar anarşizm diye haykırıyorsa da, bununla marksizmden kopmasının yeni bir kanıtını vermekten başka bir şey yapmıyor. Benim *Pravda*'da (n° 26) yayınlanan* Marx ve Engels'in, 1871, 1872, 1875'te devlet konusunda neler öğrettikleri i bize söylemesi için yaptığım çağrıya B. Plehanov, sorunun özü üzerinde susarak yanıt vermek zorundadır ve her zaman da zorunda olacaktır, ancak çileden çıkmış bir burjuvaya yaraşır yaygaralar koparmaktan da geri durmayarak.

Bir eski-marksist olan Plehanov, marksist devlet teorisinden *kesinlikle* hiç bir şey anlamamıştır. Bu anlama yetersizliğinin tohumları zaten anarşizm konusundaki Almanca broşüründe gözle görülmektedir.[123]

8-13 (21-26) Nisan 1917'de yazılmıştır.
Broşür halinde Nisan 1917'de *Priboy* yayınlarında yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 24, s. 38-40.

* Ünlü "Nisan Tezleri"ni içeren "Bugünkü Devrimde Proletaryanın Görevleri" başlıklı yazıdan sözediliyor. (Bkz: *Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi*, Sol Yayınları, Ankara 1978, s. 9-20.) —*Ed.*

DEVRİMİMİZDE PROLETARYANIN GÖREVLERİ
(PROLETARYA PARTİSİ İÇİN PLATFORM TASARISI)
(PARÇA)

BİLİMSEL BAKIMDAN DOĞRU OLMAK VE PROLETARYANIN SİYASAL BİLİNCİNİ AYDINLATMAK İÇİN PARTİMİZİN ADI NE OLMALI?

19. Şimdi son soruna, partimizin adı sorununa geliyorum. Marx ve Engels'in yapmış bulundukları gibi, kendimizi *Komünist Partisi* olarak adlandırmalıyız.

Marksist olduğumuzu ve temel olarak *Komünist Manifesto*'yu aldığımızı bir kez daha ilân etmeliyiz. *Komünist Manifesto*, sosyal-demokrasi tarafından başlıca iki noktada bozulmuş ve ihanete uğramıştır: 1. İşçilerin yurdu yoktur: emperyalist savaşta "yurdu savunmak" demek, sosyalizme ihanet etmek demektir; 2. marksist devlet teorisi, II. Enternasyonal tarafından çarpıtılmıştır.

"Sosyal-demokrasi" adlandırması, Marx'ın birçok kez, özellikle 1875'te *Gotha Programının Eleştirisi*'nde göstermiş

olduğu, ve Engels'in de 1894'te daha popüler bir açıklamasında[124] yinelemiş bulunduğu gibi, *bilimsel bakımdan* doğru değildir. İnsanlık, kapitalizmden, doğrudan doğruya ancak sosyalizme, yani üretim araçlarının ortaklaşa mülkiyeti ile ürünlerin herkesin emeğine göre bölüşümüne geçebilir. Bizim partimiz daha uzağı görüyor: sosyalizm, kaçınılmaz olarak, yavaş yavaş, bayrağı üzerinde: "Herkesten yeteneklerine göre, herkese gereksinmelerine göre" yazan komünizme dönüşecektir.

Birinci kanıtım, bu.

Ve işte ikincisi: adımızın ikinci bölümü de (sosyal-*demokrat*), bilimsel bakımdan doğru değildir. Demokrasi, *devlet* biçimlerinden biridir. Oysa, biz marksistler, biz *her türlü* devlete karşıyız.

İkinci Enternasyonal (1889-1914) önderleri, B. Plehanov, Kautsky ve benzerleri, marksizmi alçalttılar ve bozdular.

Marksizm, anarşizmden sosyalizme geçmek için *bir devletin zorunluluğunu* kabul etmesi ile ayrılır, ama (ve onu Kautsky ve hempalarından işte bu ayırır) 1871 Paris Komünü gibi, 1905 ve 1917 işçi vekilleri sovyetleri gibi bir devlet, yoksa alışılmış tipteki burjuva demokratik cumhuriyet gibi *bir devlet değil*.

Üçüncü kanıtım: *yaşam,* devrim, terimin gerçek anlamında bir devlet olmayan bu yeni "devlet"in ta kendisini, henüz kararsız bir biçim altında da olsa, *gerçekte* ülkemizde *daha önce* yaratmış bulunmaktadır.

Bu *daha şimdiden* yalnızca bir önderler teorisi değil, yığınların pratik etkinliğine bağlı bir sorundur.

Devlet, sözcüğün tam anlamıyla, halktan ayrı, silahlı insan müfrezeleri tarafından yığınlar üzerinde uygulanan buyurganlık demektir.

Bizim *doğmakta olan* yeni devletimiz de bir devlettir, çünkü bize silahlı insan müfrezeleri gerek, bize *sıkı* bir düzen gerek, bize, çarcı olduğu kadar guçkovcu tüm karşı-

devrim girişimlerini *acımasızca* bastırmak için zor kullanmak gerek.

Ama bizim *doğmakta olan* yeni devletimiz, sözcüğün tam anlamıyla daha şimdiden *artık* bir devlet değildir, çünkü Rusya'nın birçok yerinde bu silahlı insan müfrezeleri, *yığının kendisi*dir, tüm halktır, yoksa halkın üstünde, ondan ayrı, ayrıcalıklı, pratik olarak görevden geri alınamaz biri değil.

Geriye, eski *kralcı* yönetim örgenlikleri, polis, ordu, bir memurlar kastı aracıyla burjuvazinin egemenliğini pekiştirmeye çalışan alışılmış burjuva tipteki demokrasiye doğru değil, ileriye bakmak gerek.

İleriye, doğmakta olan, daha şimdiden bir demokrasi olmaktan çıkan, —çünkü demokrasi, halk egemenliği demektir, ve silahlı halk kendi kendisi üzerinde egemenlik uygulayamaz— yeni demokrasiye doğru bakmak gerek.

Demokrasi terimi, komünist partiye uygulandığı zaman, yalnızca bilimsel açıdan doğru olmamakla kalmaz. Bugün, 1917 martından sonra, bu terim, devrimci halkın gözlerine takılmış, onu yeniyi özgürce, çekinmeden ve kendi öz girişkenliği ile yapmaktan, yani "devlet" içinde *tek iktidar* olarak, *her türlü* devletin "solmasının" habercileri olarak işçi, köylü ve başkalarının vekilleri sovyetlerini örgütlemekten *engelleyen* bir *gözbağı* demektir.

Dördüncü kanıtım: sosyalizmin tüm dünyadaki nesnel durumunu hesaba katmak gerek.

Bu durum artık 1871-1914'teki, Marx ve Engels'in, doğru olmayan, oportünist "sosyal-demokrasi" terimine bile bile boyun eğdikleri dönemdeki durum değil. Çünkü, *o dönemde,* Paris Komününün yenilgisinden sonra, tarih, gündeme yavaş örgütlenme ve eğitim çalışmasını koymuştu. Gündemde başka bir madde yoktu. Anarşistler, teorik açıdan olduğu kadar iktisat ve siyaset konusunda da adamakıllı haksızdılar (ve gene de haksızdırlar). Dönem üzerine yanlış bir fikir besliyor, uluslararası durumu anlayamıyorlar-

dı: oysa, İngiliz işçisi emperyalist kârlar yüzünden bozulmuş, Paris Komünü ezilmiş, burjuva ulusal hareket Almanya'da daha yeni zafer kazanmış (1871), yarı-feodal Rusya yüzyıllık uykusunu uyumakta bulunuyordu.

Marx ve Engels, bu dönemin doğru bir değerlendirmesini verdiler; o zamanki uluslararası durumu, toplumsal devrimin *yavaş* bir hazırlık zorunluluğunu anladılar.

Biz de, yeni dönemin görev ve özellikleri i anlamasını bilelim. Marx'ın kendileri için: "Ejderhalar ektim, pireler biçtim"[125] dediği o sözde-marksistlere öykünmeyelim.

Emperyalizm durumuna gelmiş kapitalizmin nesnel zorunluluğu, emperyalist savaşı doğurdu. Savaş, tüm insanlığı, *uçurumun*, tüm uygarlığın yıkıma uğramasının, barbarlığın *kıyısına* getirdi; milyonlarca yeni insanı ölüme sürüklemekle tehdit ediyor.

Proleter devrimden başka çıkış yolu *yoktur*.

Ve bu devrim başladığı, çekingen, güvensiz ilk adımlarını attığı, burjuvaziye karşı henüz bilinçsiz ve çok kanaağan olduğu anda, "sosyal-demokrat" önderlerin, "sosyal-demokrat" parlamenterlerin, "sosyal-demokrat" gazetelerin —çünkü yığınlar üzerindeki etki araçları işte bunlardır— çoğu (doğrusu bu, bu bir olgu) sosyalizmi *bıraktı*, sosyalizmden *döndü*, "kendi" ulusal burjuvazilerinin saflarına geçti.

Yığınlar *bu* önderler tarafından şaşırtılmış, saptırılmış, aldatılmışlardır.

Ve biz, II. Enternasyonalin kendisi kadar çürümüş bulunan günü geçmiş eski adlandırmayı korumakla, bu yutturmacayı yüreklendirmiş, onu kolaylaştırmış oluruz!

"Birçok" işçi, sosyal-demokrasiyi istediği kadar iyi anlamda *anlasın*! Ama öznel ile nesnel arasında ayrım yapmayı öğrenmenin zamanıdır.

Öznel olarak, bu sosyal-demokrat işçiler, proleter yığınların candan yürekten bağlı yol göstericileridirler.

Ama dünyadaki nesnel durum öyledir ki, partimizin eski adı yığınların aldatılmasını *kolaylaştırır,* ileriye doğru hareketi *engeller.* Çünkü, yığın her adımda, her gazetede, her parlamenter bölüntüde, *önderleri,* yani sözü en iyi dinlenen, davranışı çok uzaktan görülen adamları görür; ve onların hepsi "kendileri de sosyal-demokrat"tırlar, hepsi sosyalizm dönekleri sosyal-şovenler ile "birlikten yana"dırlar; hepsi "sosyal-demokrasi" tarafından eskiden çekilmiş poliçeleri ödetmeye çalışırlar...

Ya karşı kanıtlar?... "Bizi anarşist komünistler ile karıştıracaklar"...

Peki, Fransız Cumhuriyetinin bütün burjuva partileri içinde, yığınları burjuvazi yararına aldatma sanatında en ileri gitmiş ve en uzmanlaşmış olan ulusal-sosyalistler, liberal-sosyalistler ya da radikal-sosyalistler ile karıştırılmaktan neden korkmuyoruz?... Yığınlar *kendi* sosyal-demokrat partilerine alışmışlardır, işçiler bu partiye 'bağlı'dırlar"...

İşte tek kanıt, bu. Evet, ama, bu kanıt ne marksist bilimi hesaba katıyor, ne yarın devrimin karşısına çıkacak görevleri, ne sosyalizmin bütün dünyadaki nesnel durumunu, ne II. Enternasyonalin yüzkızartıcı iflasını, ne de proleterleri çevreleyen "kendileri de sosyal-demokrat" sürüler tarafından davaya pratik olarak verilen zararı.

Göreneğin kanıtı, aşırı uyuşukluğun kanıtı, durgunluğun kanıtı bu.

Oysa biz dünyayı yeniden kurmak istiyoruz. Yüz milyonlarca insanın sürüklendiği, yüzlerce ve yüzlerce milyonlarla ölçülen sermaye çıkarlarının karıştığı emperyalist dünya savaşına, insanlık tarihinin şimdiye değin gördüğü devrimlerin en büyüğü olan proleter devrim gerçekleştirilmedikçe, gerçekten demokratik bir barış ile bitirilmesi olanaksız olan savaşa son vermek istiyoruz biz.

Ve biz kendi kendimizden korkuyoruz. "Sevdiğimiz",

"alıştığımız" kirli gömleğimizden ayrılamıyoruz!...

Kirli gömleği atmanın zamanıdır, temiz çamaşır giymenin zamanıdır.

Petrograd, 10 Nisan 1917.
Broşür olarak, Petrograd'da,
Priboy yayınları arasında
Eylül 1917'de yayınlandı.

Œuvres, t. 24, s. 77-81.

DEVLET VE DEVRİM

MARKSİST DEVLET ÖĞRETİSİ VE PROLETARYANIN DEVRİMDEKİ GÖREVLERİ

(PARÇA)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVLET VE DEVRİM
PARİS KOMÜNÜ DENEYİ (1871)
MARX'IN TAHLİLİ

3. *Parlemantarizmin Kaldırılması*

"Komün diye yazıyordu Marx, parlamenter bir organizma değil, ama aynı zamanda, hem yürütmeci hem yasamacı, hareketli bir gövde olmalıydı."

"Genel oy hakkı, her üç ya da altı yılda bir halkı parlamentoda yönetici sınıfın hangi üyesinin temsil edeceği ve ayaklar altına alacağını (*ver-und zertelen*) kararlaştıracak yerde, tıpkı kendi işi için işçi ve yönetim personeli arayan herhangi bir işverene hizmet eden bireysel seçim hakkı gibi, komünler biçiminde örgütlenmiş halka hizmet etmeliydi."*

* Karl Marx, "Fransa'da İç Savaş" — bkz: *Paris Komünü Üzerine*, s. 99, 101. —*Ed.*

Parlamentarizmin, 1871 yılında ifade edilen bu dikkate değer eleştirisi bile, bugün, sosyal-şovenizmin ve oportünizmin egemenliği yüzünden marksizmin "unutulan sözleri" arasında yer almaktadır. Bakanlar ve meslekten parlamenterler, proletarya hainleri ve zamanımızın "pratik" sosyalistleri parlamentarizmi eleştirme işini tümden anarşistlere bırakırlar; ve şaşırtıcı bir mantığa dayanan bu nedenle parlamentarizme yöneltilen *her türlü* eleştiriyi "anarşist" diye nitelendiriyorlar. Scheidemann, David, Legien, Sembat, Renaudel, Henderson, Vandervelde, Stauning, Branting, Bissolati ve benzerleri gibi sosyalistleri görerek tiksinti duyan "ileri" parlamenter ülkeler proletaryasının, oportünizmin ikiz kardeşi olsa bile anarko-sendikalizme gittikçe daha çok yakınlık göstermesinde şaşılacak bir şey yoktur.

Ama Marx'a göre, devrimci diyalektik, hiç bir zaman şu modaya uygun cafcaflı boş laf etme marifeti, şu Plehanov'un, Kautsky ve başkalarının yaptıkları gibi gevelemeye yarayacak bir çocuk oyuncağı olmamıştır. Marx, özellikle durum açıkça devrimci olmadığı zaman, burjuva parlamentarizmi "ahırı"ndan bile, yararlanmadaki yetersizliğinden dolayı anarşizmle acımasızca tüm ilişiğini koparmasını bilmiştir; ama o, aynı zamanda, parlamentarizmin gerçekten proleterce ve gerçekten devrimci bir eleştirisini yapmasını da bilmiştir.

Birkaç yıl gibi belli bir süre için dönem dönem, yönetici sınıfın hangi üyesinin parlamentoda halkı ezeceğine, ayaklar altına alacağına karar vermek — yalnızca parlamenter meşrutî hükümdarlıklarda değil, en demokratik cumhuriyetlerde bile burjuva parlamentarizminin gerçek özü işte budur. ...

4. *Ulusal Birliğin Örgütlenmesi*

"... Komünün geliştirmeye zaman bulamadığı kısa bir ulusal örgütlenme taslağında, Komünün, en küçük kırsal

yerleşme merkezlerinin bile siyasal biçimi olacağı ... açıkça söylenmiştir." Bunun gibi Paris "ulusal delegasyonu"nu seçecek olanlar da Komünlerdir.

"Bir merkezî hükümete gene de kalan, az sayıda ama önemli görevler, gerçeğe aykırılığı biline biline söylendiği gibi kaldırılmayacak, ama komünsel, başka bir deyişle sıkı sıkıya sorumlu görevliler tarafından yürütüleceklerdi."

"Ulusun birliği bozulmayacak, ama tersine, komünsel kuruluş tarafından örgütlenecekti; bu birlik, onun cisimleşmesi olduğunu ileri süren, ama, ulusun asalak bir uru olduğu halde, ulusun kendisinden bağımsız, ve onun üzerinde olmak isteyen devlet iktidarının yıkılması ile bir gerçeklik durumuna gelecekti. Eski hükümet iktidarının salt bastırıcı organlarının kesilip atılması önemli olduğu halde, bunların haklı görevleri, toplumun üzerinde bir üstünlük savında bulunan bir otoriteden çekilip alınacak, ve toplumun sorumlu hizmetkârlarına verileceklerdi."*

Çağdaş sosyal-demokrasinin oportünistlerinin Marx'ın bu düşüncelerini ne kadar anlamadıklarını —belki de anlamak istemediklerini demek daha doğru olurdu— dönek Berstein'a Herostrates'vari[126] bir ün kazandıran *Sosyalizmin Öncülleri ve Sosyal-Demokrasinin Görevleri* adlı kitabından daha iyi gösteren bir şey olamaz. Tam da Marx'ın yukarıya aktardığımız bölümü hakkında Bernstein, bu programın "siyasal içeriğiyle, tüm ana çizgilerinde Proudhon'un federalizmi ile çarpıcı bir benzerlik gösterdiği"ni yazıyordu. "Öte yandan, Marx ile 'küçük-burjuva' Proudhon [Bernstein, alay olsun diye "küçük-burjuva"yı tırnak içinde yazıyor] arasındaki ayrılıklara karşın onların bu konulardaki görüş tarzları birbirine öyle benziyor ki o kadar olur." Kuşkusuz diye sürdürüyor Bernstein, belediyelerin önemi büyür, ama "demokrasinin ilk görevinin Marx ve Proudhon'un tasarladıkları gibi

* Karl Marx, "Fransa'da İç Savaş" — bkz: *Paris Komünü Üzerine*, s. 100-101. —*Ed.*

modern devletlerin bu kaldırılması [*Auflosung*, mecaz anlamında olduğu gibi gerçek anlamıyla da tam karşılığı dağılıp yokolma] ve onların örgütlenişinin bu baştanaşağı değiştirilmesi [*Umwandlung*, başkalaşma] yani taşra ya da il meclislerinin delegelerinden oluşmuş bir ulusal meclisin kurulması, bu taşra ve il meclislerinin kendilerinin de komün delegelerinden oluşacağı, öyle ki, ulusal temsilin daha önceki bütün biçimlerinin tamamıyla ortadan kaybolacağı bana çok kuşkulu görünüyor." (*Bernstein*, adı geçen yapıt. s. 134 ve 136, 1899 Almanca baskısı.)

İşte düpedüz akılalmaz, şaşılacak bir şey: Marx'ın "asalak devlet iktidarının parçalanması" üzerine görüşlerini Proudhon'un federalizmi ile karıştırmak. Ama bu bir raslantı sonucu değildir, çünkü Marx'ın, burada merkeziyetçiliğe karşıt olarak federalizmi ele almak şöyle dursun, bütün burjuva ülkelerde varolan eski burjuva devlet makinesinin parçalanmasından sözettiği, oportünistin aklına bile gelmiyor.

Oportünistin aklına gelen yalnızca çevresinde, kendi küçük-burjuva dargörüşlülük ve "reformist" durgunluk ortamında gördükleri, yani bir tek "belediyeler"! Proletarya devrimine gelince, oportünist bunu düşünmeyi bile unutmuştur.

Gülünçtür bu. Ama, bu hususta Bernstein ile tartışılmamış olması dikkat çekicidir. Birçok kişi, Rus yazarları arasında özellikle Plehanov ve Batı Avrupa yazarları arasında da Kautsky, Bernstein'i çürüttüler, bununla birlikte ne biri, ne de öteki, onun, Marx'ı *bu* çarpıtması üzerine *hiç bir şey demediler*.

Oportünist, devrimci bir biçimde düşünmeyi ve devrim üzerinde kafa yormayı o kadar unutmuştur ki, Marx'ta "federalizm" görüyor ve böylece onu anarşizmin kurucusu Proudhon ile karıştırmış oluyor. Ortodoks marksistler olduklarını ileri süren ve devrimci marksizm öğretisini savunmak

istediklerini ileri süren Kautsky de, Plehanov da, bu konuda susuyorlar. Burada, anarşizm ile marksizm arasındaki ayrım konusunda, oportünistleri olduğu kadar kautskicileri de karakterize eden ve üzerinde gene duracağımız o son derece büyük görüş yoksulluğunun köklerinden birini görüyoruz.

Marx'ın daha yukarıda aktarılan, Komün deneyimi üzerine düşüncelerinde federalizmin izi bile yoktur. Marx, Proudhon ile bir noktada açıkça uyuşur, ki oportünist Bernstein bunu farketmiyor. Ama Marx, tam da Bernstein'in kendilerini anlaşmış gördüğü noktada, Proudhon'la uyuşmazlık halindedir.

Marx Proudhon'la şu noktada uyuşur, her ikisi de güncel devlet makinesinin "yıkılması"ndan yanadırlar. Marksizmin anarşizm ile (Proudhon'la olduğu gibi Bakunin'le de) bu benzeşmesini ne oportünistler ne de kautskiciler görmek isterler, çünkü onlar bu noktada marksizmden uzaklaşmışlardır.

Marx, hem Proudhon ve hem de Bakunin ile, tam da federalizm konusunda (proletarya diktatörlüğünden sözetmezsek) uzlaşmazlık içindedir. Federalizm ilkeleri anarşizmin küçük-burjuva görüşlerinden ileri gelir. Marx merkeziyetçidir. Ve, kendisinden aktarılan pasajlarda merkeziyetçiliğe en ufak bir aykırılık yoktur. Yalnızca, devlet karşısında küçük-burjuvaca bir "boşinan" ile dolu olanlar, burjuva makinesinin parçalanmasını merkeziyetçiliğin parçalanması anlamına alabilirler!

Peki, proletarya ve yoksul köylülük, eğer devlet iktidarını ele geçirir, tam bir özgürlük içinde komünlerde örgütlenir, ve sermayeye vurmak, kapitalistlerin direncini kırmak, demiryollarının, fabrikaların, toprağın, vb. özel mülkiyetini *bütün* ulusa, bütün topluma devretmek için bütün komünlerin eylemini *birleştirirse,* bu merkeziyetçilik olmayacak mı? Bu en tutarlı demokratik merkeziyetçilik, üstelik

proletarya merkeziyetçiliği olmayacak mı?

Bernstein, özgürce onanan bir merkeziyetçilik olabileceğini, komünlerin ulus olarak özgürce birleşmeleri, proletarya komünlerinin burjuva egemenliğini ve burjuva devlet makinesini parçalamak için kendi gönülleriyle kaynaşmaları olanağını kavrama yeteneğinden düpedüz yoksundur. Her darkafalı küçük-burjuva gibi, Bernstein da, merkeziyetçiliği ancak yukarıdan, bürokrasi ve militarizm aracılığıyla kabul ettirilen ve sürdürülen bir şey olarak tasarlıyor.

Marx, kendi öğretisinin çarpıtılıp bozulması olanağını önceden görmüş gibi, Komünü ulusun birliğini yıkmak ve merkezî iktidarı ortadan kaldırmak istemiş olmakla suçlamanın bile bile bir yanlış yapmak olduğunu özellikle belirtir. Marx bilinçli, demokratik proletarya merkeziyetçiliğini, askerî, bürokratik burjuva merkeziyetçiliğinin karşısına koymak üzere, bilerek, özellikle "ulusun birliğini örgütlemek" deyimini kullanır. ...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DEVAMI. ENGELS'İN TAMAMLAYICI AÇIKLAMALARI

1. *"Konut Sorunu"*

Engels, Komünden sonra ve Komün deneyiminden etkilenmiş olarak marksizmin ilkesel tutumunu benimsemiş olan blankicilerden sözederken bir ara bu tutumu şöyle betimliyor:

"... sınıfların ve onlarla birlikte devletin kaldırılmasına geçiş olarak proletaryanın siyasal eyleminin ve diktatörlüğünün zorunluluğu." (s. 55.)*

Salt sözler üzerine eleştiri heveslileri ya da "marksizmin yıkıcısı" burjuvalar, belki de, "devletin kaldırılması"nın bu *kabulü* ile yukarıda *Anti-Dühring*'den yapılan aktar-

* Bkz: s. 109. —*Ed.*

mada anarşist olarak değerlendirilen bu formülün yadsınması arasında bir çelişki göreceklerdir. Oportünistlerin Engels'i de "anarşistler" sırasına koyduklarını görmek şaşılacak bir şey değildir; enternasyonalcileri anarşistlikle suçlamak, günümüzde, sosyal-şovenler arasında gitgide yaygınlaşan bir şeydir.

Sınıfların kaldırılması ile birlikte devletin kaldırılması da yer alacaktır, marksizmin her zaman öğrettiği budur. *Anti-Dühring*'in "devletin sönmesi" üzerine ünlü pasajı, anarşistleri, devletin kaldırılmasından yana oldukları için değil, devletin "bugünden yarına" hemen kaldırılabileceğini öğütledikleri için suçlar.

Bugün hüküm sürmekte olan "sosyal-demokrat" öğreti, marksizmin devletin ortadan kaldırılması sorununda anarşizme karşı tutumunu tamamıyla değiştirip bozduğundan Marx ve Engels'in anarşistlerle yaptıkları bazı polemikleri anımsatmak özellikle yararlıdır.

2. *Anarşistlerle Polemik*

Bu polemik, 1873'e kadar uzanır. Marx ve Engels, sosyalist bir İtalyan derlemesinde "özerkçi" ("otonomist") ve "otoriteye-karşı" ("anti-autoritaires") prudonculara karşı yazılar yayınlamışlardı, bu yazılar, ancak 1913'te Almancaya çevrilmiş olarak, *Neue Zeit*'ta yayımlandı.

"... Eğer işçi sınıfının siyasal savaşımı, —diye yazıyordu Marx anarşistlerle ve onların politikayı yadsımaları ile alay ederek— devrimci* biçimlere bürünürse; eğer burjuvazinin diktatörlüğü yerine işçiler kendi devrimci diktatörlüklerini kurarlarsa, ilkelere-karşı korkunç bir suç işlemiş olurlar, çünkü silahları bırakıp devleti kaldıracakları yer-

* Marx'ın bu kitabın 115. sayfasına alınan makalesinde: "şiddet". Lenin'in aktardığı paragraftaki diğer çeviri farklılıkları da, Marx'ın makalesinin çevirisi ile Lenin'in bu makaleden aktardığı paragrafın çevirisi arasındaki farklılıktan doğmaktadır. — *Sol Yayınları.*

de, günlük bayağı ve kaba gereksinmelerini karşılamak için, burjuvazinin direncini kırmak için, devlete devrimci ve geçici bir biçim verirler..." (*Neue Zeit*, 1913-1914, 32. yıl, c. I, s. 40).*

Marx, anarşistleri çürütürken, devletin yalnızca işte "böyle kaldırılmasına" karşı çıkıyordu! Devletin sınıflarla birlikte ortadan kaybolacağı, ya da onların kaldırılması ile kaldırılmış olacağı fikrine hiç de karşı değildi, ama işçiler yönünden, silah kullanmanın, örgütlenmiş zor kullanmanın, *yani* "burjuvazinin direncini kırmaya" hizmet edecek olan *devleti kullanmanın* ilerde olası bir yadsınmasına karşıydı.

Marx —anarşizme karşı savaşımın gerçek anlamının çarpıtılamaması için— proletaryaya gerekli devletin "devrimci ve *geçici* biçimini" özellikle belirtir. Proletaryanın devlete ancak bir süre için gereksinmesi vardır. *Amaç* olarak devletin kaldırılması konusunda anarşistlerle hiç bir anlaşmazlığımız yok. Biz diyoruz ki, bu amaca ulaşmak için devlet iktidarının araçlarını, yol ve yöntemlerini sömürücülere *karşı* geçici olarak kullanmak zorunludur, aynı şekilde sınıfları ortadan kaldırmak için de ezilen sınıfın geçici diktatörlüğünü kurmak vazgeçilmez bir şeydir. Marx anarşistlere karşı soruyu en keskin, en açık ve kestirme biçimde sorma yolunu seçti: işçiler kapitalistlerin boyunduruğunu devirirken "silahı elden bırakmalı" mıdırlar, yoksa kapitalistlerin direncini kırmak için silahları onlara karşı mı kullanmalıdırlar? Peki öyleyse, eğer bir sınıf bir başka sınıfa karşı sistemli bir biçimde silahlarını kullanırsa, bu, devletin "geçici bir biçimi" değil de nedir?

Her sosyal-demokrat kendi kendine sorsun: kendisi de anarşistlerle polemikte devlet sorununu tam *böyle* mi koyuyordu? II. Enternasyonalin resmî sosyalist partilerinin büyük çoğunluğu bu sorunu *böyle* mi koyuyordu?

* Bkz: s. 115. —*Ed.*

Engels aynı fikirleri çok daha ayrıntılı ve çok daha popüler bir biçimde açıklıyor. İlkönce, kendilerinin "otoriteye-karşı" olduğunu söyleyen, yani her türlü otoriteyi, her türlü üste bağımlılığı, her türlü iktidarı yadsıyan prudoncuların kafa karışıklığı ile alay ediyor. Bir fabrikayı, bir demiryolunu, bir açık deniz gemisini ele alın, diyor Engels, belli bir aşama sırasına göre üste bağımlılık, dolayısıyla belli bir otorite ya da belli bir iktidar olmadan, makinelerin kullanılmasına ve birçok insanın yöntemli bir biçimde işbirliğine dayanan bu karmaşık teknik kurumlardan hiç birini çalıştırmak olanağı olmayacağı besbelli değil midir?

"En öfkeli otorite düşmanlarına karşı bu çeşitten kanıtları ileri sürdüğüm zaman, bunların bana, 'A, evet, doğru ama, burada sözkonusu olan bizim yetkilendirilmiş olanlara verdiğimiz otorite değil, görevdir, görev yetkisidir!' demekten başka bir yanıt veremiyorlar. Bu baylar, şeylerin adlarını değiştirince şeylerin kendilerini değiştirdiklerini sanıyorlar. İşte böyle alay ediyorlar bu derin düşünürler elâlemle."*

Otorite ve özerklik kavramlarının göreli kavramlar olduklarını, onların uygulama alanlarının toplumsal evrimin değişik evrelerine göre değiştiğini, bunları mutlak şeyler olarak almanın saçma bir şey olduğunu böylece ortaya koyduktan; makine kullanma alanının ve büyük sanayi alanının gittikçe daha çok genişlediğini ekledikten sonra, Engels, otorite konusundaki genel düşüncelerden devlet sorununa geçiyor.

"Eğer özerklikçiler, geleceğin toplumsal örgütlenmesi, otoriteyi, üretim koşullarının kendisini kaçınılmaz kıldığı sınırlarla sınırlandıracaktır demekle yetinselerdi, kendileriyle anlaşılabilirdi; oysa onlar, böyle yapacaklarına, otoriteyi zorunlu kılan bütün olgulara karşı gözlerini kapıyorlar ve

* Bkz: s. 125. —*Ed.*

hırsla sözcüğün kendisine saldırıyorlar.

"Neden otoriteye-karşı olanlar, siyasal otoriteye, devlete karşı çıkmakla yetinmiyorlar? Bütün sosyalistler, devletin ve onunla birlikte siyasal otoritenin, gelecek toplumsal devrim sonucunda yokolacağı, yani kamu görevlerinin siyasal niteliklerini yitirecekleri ve gerçek toplumsal çıkarları koruyan basit yönetimsel görevler haline dönüşecekleri konusunda birleşmektedirler. Ne var ki, otoriteye-karşı olanlar, siyasal devletin bir çırpıda ortadan kaldırılmasını, hem de kendisini doğuran toplumsal koşulları yoketmeden önce kaldırılmasını istiyorlar. Onlar, toplumsal devrimin ilk işinin otoritenin kaldırılması olmasını istiyorlar.

"Bu baylar, acaba bir devrim gördüler mi hiç? Devrim, kuşkusuz, dünyanın en otoriter şeyidir; devrim, halkın bir bölümünün, kendi iradesini, halkın öteki bölümlerine, top, tüfek, süngüyle, otoriter araç olarak ne varsa hepsiyle, zorla kabul ettirdiği bir eylemdir. Yenen yan, silahlarının gericilerde uyandırdığı korku ile egemenliğini sürdürmek zorundadır. Eğer Paris Komünü silahlı halkın otoritesini burjuvaziye karşı kullanmamış olsaydı bir günden fazla tutunabilir miydi? Tersine, biz Komünü bu otoriteyi çok az kullanmış olmakla kınayamaz mıyız? Öyleyse ikisinden biri: ya otoriteye-karşı çıkanlar ne dediklerini bilmiyorlar, dolayısıyla kafaları karıştırmaktan başka bir şey yapmıyorlar. Ya da, ne dediklerini biliyorlar, dolayısıyla proletaryanın davasına ihanet ediyorlar. Her iki durumda da, yalnızca gericiliğe hizmet ediyorlar." (s. 39.)*

Bu pasajda, devletin sönmesi sırasında politika ile ekonomi arasındaki ilişkiler sorunu ile birlikte incelenmesi gereken sorunlara yanaşılmıştır (bu konu, bundan sonraki bölümde işlenecektir). Daha önce siyasal nitelikte olan kamu görevlerinin, basit yönetimsel görevler haline dönüşmesi

* Bkz: s. 126-127. Çeviri farkları, çeviriye esas alınan metinlerdeki farklılıktan doğmaktadır. — *Sol Yayınları.*

sorunu gibi; "siyasal devlet" sorunu gibi. Yanlış anlaşılmaya çok elverişli olan bu son deyim, devletin sönme sürecine bir anıştırmadır: bir an gelir, sönme yolundaki devlet, siyasal-olmayan bir devlet olarak adlandırılabilir.

Engels'in bu pasajındaki en dikkat çekici şey, onun, sorunu, anarşistlere karşı koyuş biçimidir? Engels'in öğretilisi olmak isteyen sosyal-demokratlar, 1873'ten beri milyonlarca kez anarşistlerle polemiğe girişmişlerdir, ama gerçek şudur ki, onlar marksistlerin yapabileceği ve yapmaları gerektiği gibi tartışa*mamışlardır*. Devletin kaldırılması düşüncesi anarşistlerde bulanıktır ve *devrimci değildir,* Engels, sorunu, işte böyle koymaktadır. Anarşistlerin görmek istemedikleri şey, devrimin ta kendisidir, devrimin doğuşu ve gelişmesi, zora, otoriteye, iktidara ve devlete ilişkin özgül görevlerdir.

Bugünün sosyal-demokratları için anarşizmin eleştirisi, çoğu, şu küçük-burjuva beylik tekerlemesine indirgeniyor: "Biz devleti kabul ediyoruz, anarşistler etmiyor!" Doğal olarak böylesine bir üstünkörülük, ne kadar kıt düşünceli ne kadar yetersiz devrimci olurlarsa olsunlar işçileri tiksindirmekten geri kalmaz. Engels başka şey söylüyor: bütün sosyalistlerin devletin ortadan kayboluşunu, sosyalist devrimin bir sonucu olarak kabul ettiklerini özellikle belirtiyor. Sonra, sosyal-demokratların, her zamanki alışkanlıklarıyla, oportünizm yüzünden bir yana attıkları ve "irdeleme" işini, deyim yerinde olursa, yalnız anarşistlere bıraktıkları somut devrim sorununu koyuyor. Ve, Engels, şu soruyu sorarak boğayı boynuzlarından yakalıyor: Komün, *devrimci devlet* iktidarından, yani silahlı egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryadan *daha fazla* yararlanmamalı mıydı?

Başı çeken resmî sosyal-demokrasi, kimi düpedüz küçük-burjuvaca bir acı alayla, kimi, en iyi olasılıkla, "ona da sıra gelecek" gibisine kaçamaklı bir safsatayla prole-

taryanın devrimdeki somut görevleri sorununu genellikle atlatıyordu. Ve, anarşistler, bu sosyal-demokrasinin, işçilerin devrimci eğitimini yapma ödevini yerine getirmediğini söylemekte haklı idiler. Engels, proletaryanın, hem bankalarla hem de devletle ilgili olarak yapmak zorunda olduğu şeyi ve bunu nasıl yapması gerektiğini en somut bir biçimde incelemek için, son proleter devrimi deneyiminden yararlanmıştır.

3. *Bebel'e Mektup*

Marx ve Engels'in yapıtlarında bulduğumuz devlete ilişkin, eğer en dikkate değeri değilse, en dikkate değer düşüncelerinden biri, Engels'in Bebel'e yazdığı 18-28 Mart 1875 günlü mektubunun şu aşağıdaki parçasıdır. Parantez içinde belirtelim ki, bu mektup, bildiğimiz kadarıyla ilk kez, 1911'de yayınlanan Bebel'in anılarının (*Yaşamımdan Anılar*) II. cildinde yeralmıştı; yani yazılışından ve yollanışından otuzüç yıl sonra.

Engels, Bebel'e (Marx'ın da Bracke'e ünlü mektubunda eleştirdiği)* Gotha programı taslağını eleştirmek için yazıyordu. Özel olarak devlet sorunundan sözederken şöyle diyor Engels:

"... Özgür halk devleti özgür devlet oldu çıktı. Bu sözcüklerin gramerce anlamına göre özgür bir devlet, yurttaşlarına karşı ilişkilerinde özgür olan bir devlettir, yani zorba (despotik) yönetimli bir devlettir. Özellikle, artık devlet anlamında bir devlet olmayan Komünden sonra devlet üzerine bütün bu gevezelikleri bırakmak yerinde olurdu. Her ne kadar daha önce Marx'ın Proudhon'a karşı yazdığı kitap,** daha sonra *Komünist Manifesto,* açıkça, sosyalist

* Bkz: K. Marx, F. Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi,* Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 49-58. —*Ed.*

** *Felsefenin Sefaleti* sözkonusu. —*Ed.*

toplum düzeninin kurulmasıyla birlikte devlet kendiliğinden eriyip dağılır (*sich-auflost*) ve ortadan kaybolur derlerse de, anarşistler, "*halk devleti*"ni yeterince kafamıza kaktılar. Devlet, savaşımda, devrimde, hasımlarına karşı zor yoluyla baskıyı örgütlendirmek için yararlanılması zorunlu geçici bir kurum olduğundan, bir özgür halk devletinden sözetmek tamamıyla saçmadır; proletaryanın devlete *gereksinmesi olduğu* sürece, bu gereksinme özgürlük için değil, hasımlarını bastırmak içindir. Ve özgürlükten sözetmek olanaklı bir hale geldiği gün, devlet devlet olarak var olmaktan çıkar. Bu yüzden biz, her yerde "devlet" sözcüğü yerine Fransızca "*commune*" sözcüğünü çok güzel karşılayan mükemmel bir eski Almanca "*Gemeinwesen*" sözcüğünü koymayı öneriyorduk." (Almanca orijinalin 321-322. sayfaları.)*

Bu mektubun, Marx tarafından bundan ancak birkaç hafta sonra yazılmış bir mektupta (Marx'ın mektubu 5 mayıs 1875 tarihini taşıyor) eleştirdiği parti programıyla ilişkisi olduğunu ve o sıralarda Engels'in Londra'da Marx ile birlikte yaşadığını gözden kaçırmamak gerek. Onun için, Engels, son tümcesinde, "biz" derken hem kendi adına hem de Marx adına Alman işçi partisi liderine *programdan* "devlet" sözünü *kaldırmayı* ve onun yerine "ortaklık" ("*communauté*") sözünü koymayı öneriyor.

Oportünistlerin beğenisine kendini uydurmuş modern "marksizm"in liderlerine programda benzer bir düzeltme yapılması önerilseydi, nasıl da "anarşistlik" diye uludukları duyulurdu!

Varsın ulusunlar. Burjuvazi bunun için övecektir onları.

Bize gelince, biz işimize bakacağız. Partimizin programını yeniden gözden geçirirken, gerçeğe daha yakın olmak

* Bkz: s. 187-188. —*Ed.*

için, marksizmi, bütün çarpıtmalardan temizleyerek yeniden yerine oturtmak için, kurtuluşçu savaşımında işçi sınıfını daha iyi yönlendirmek için Engels'in ve Marx'ın öğüdünü kesinlikle hesaba katmak zorundayız. Kuşkusuz Engels ve Marx'ın öğüdü bolşevikler arasında hasım bulmayacaktır. Ancak kullanılacak terim bakımından güçlük olduğunu sanırız. Almancada "ortaklık" ("*communauté*") anlamına gelen iki sözcük vardır, Engels tek başına "ortaklık" ("*communauté*") anlamına geleni değil de, bir ortaklıklar topluluğu, bir ortaklıklar sistemi anlamına geleni seçti. Rusçada böyle bir sözcük yok, ve belki de bazı uygun olmayan yönleri olmakla birlikte Fransızca "*commune*"-("komün") sözcüğünü seçmek gerekecek.

"Komün artık, gerçek anlamında, bir devlet değildi", işte Engels'in teorik bakımdan en önemli olurlaması budur. Şu yukarıdaki açıklamadan sonra, bu olurlama, tamamıyla kavranabilir bir şeydir. Komün, halkın çoğunluğunu değil de bir azınlığı (sömürücüleri) baskı altına alması gerektiği ölçüde bir devlet olmaktan *çıkıyordu;* komün, burjuva devlet makinesini kırmıştı; *özgül* bir baskı aracı yerine şimdi halkın kendisi sahneye giriyordu. Sözcüğün asıl anlamında devlete aykırı şeyler bunlar. Ve eğer Komün güçlenip sağlamlaşsaydı Komün içinde varlığını sürdüren devlet kalıntıları kendiliklerinden "sönüp" gideceklerdi; onun kurumlarını yürürlükten "kaldırmaya" gereksinme olmayacaktı: bu kurumlar artık yapacak bir şeyleri olmadığı için gitgide işlerliklerini yitireceklerdi.

"Anarşistler 'halk devleti'ni kafamıza kakıyorlar." Engels, bunu derken özellikle Bakunin'i ve onun Alman sosyal-demokratlarına karşı saldırılarını düşünüyor. Engels, "halk devleti"nin, tıpkı "özgür halk devleti" gibi aynı şekilde bir saçmalık, sosyalizme aykırı bir şey olması *kadarıyla,* bu saldırıların haklı olduğunu kabul ediyor. Alman sosyal-demokratlarının anarşistlere karşı savaşımını düzeltmeye, onu,

ilkelerinde, doğru bir savaşım durumuna getirmeye, onu "devlet" konusundaki oportünist önyargılardan kurtarmaya çalışıyor. Yazık ki, Engels'in mektubu tam otuzaltı yıl bir çekmecede kapalı kaldı. Daha ileride göreceğiz ki, bu mektubun yayınlanmasından sonra bile, Kautsky, özünde, daha o zaman Engels'in uyarısını haklı gösteren yanılgıları yinelemekte ayak direyecektir.

Bebel 21 Eylül 1875'te Engels'e bir mektupla yanıt veriyor, bu mektupta başka konular yanında, Engels'in program taslağı hakkındaki görüşlerini "tamamıyla paylaştığını" ve Liebknecht'i fazla uzlaşıcı göründüğünden dolayı eleştirdiğini bildiriyor. (Bebel'in Anıları, Almanca baskı, c. II, s. 334.) Ama Bebel'in *Amaçlarımız* adını taşıyan broşürüne bakarsak bunda devlet üzerine kesinlikle yanlış düşünceler buluruz.

"*Bir sınıfın egemenliği* üzerine kurulu devlet, *halk devletine* dönüştürülmelidir." (*Unsere Ziele,* Almanca baskı, 1886, s. 14.)

İşte Bebel'in broşürünün *dokuzuncu* (*dokuzuncu*!) baskısında yazılan bu! Devlet konusunda, Alman sosyal-demokrasisinin kafasının öylesine bir inatla yinelenip duran bu oportünist görüşlerle dopdolu olmasında, Engels'in devrimci aydınlatmaları bir çekmecede kapalı kaldıktan ve bizzat yaşamın kendisi uzun süre onları devrim "alışkanlığından uzaklaştırdıktan" sonra şaşılacak bir şey yoktur.

ALTINCI BÖLÜM
MARKSİZMİN OPORTÜNİSTLER TARAFINDAN DEĞERDEN DÜŞÜRÜLMESİ

Devletin toplumsal devrime karşı ve toplumsal devrimin devlete karşı tutumu sorunu, genellikle devrim sorunu gibi, II. Enternasyonalin (1889-1914) en gözde teorisyenlerini ve yazarlarını pek az düşündürmüştür. 1914 yılında II.

Enternasyonalin batması ile sonuçlanan oportünizmin kademeli gelişmesi içinde en ayırdedici özellik, bu sorun açıkça önlerine konduğu zaman bile bu adamların canlabaşla onu *başka yöne çevirmeye çalışmaları* ya da toptan bilmezlikten gelmeleriydi.

Genel olarak denilebilir ki, proletarya devriminin devlete karşı tutumu sorunundan kaçmak, bu sorunu *atlatmak eğilimi,* oportünizmi besleyen ve onun için elverişli olan bu eğilim, marksizmin *özünün değiştirilmesine* (*déformation*) ve tüm olarak değerden düşürülmesine götürdü.

Bu acıklı süreci, kısaca da olsa karakterize etmek için, marksizmin en gözde teorisyenlerini, Plehanov ve Kautsky'yi ele alalım.

1. *Plehanov'un Anarşistlerle Polemiği*

Plehanov, anarşizmin sosyalizme karşı tutumuna, 1894'te Almanya'da yayınlanan özel bir broşür ayırmıştır: *Anarşizm ve Sosyalizm.*

Plehanov, bu konuyu, anarşizme karşı savaşımda en güncel, en canlı, ve siyasal bakımdan en özsel soruna, yani devrimin devlete karşı tutumu sorununa ve genellikle devlet sorununa hiç değinmeden işin içinden sıyrılarak, işlemek gibi çok güç bir işi başardı! Broşürü iki bölümden oluşuyor: bir bölümü, Stirner'in, Proudhon'un, vb. fikirlerinin evrimi üzerine çok değerli belgeler içeren tarihsel-yazınsal bölüm; öteki bölümü ise, bir anarşisti bir hayduttan ayırdetmenin olanaksızlığına deggin sağbeğeniden yoksun, tamamen darkafalı, küçük-burjuvaca birtakım uslamlamalar içeriyor.

Konuların bu bağdaşımı, Plehanov'un Rusya'daki devrim dönemi öngününde ve bu dönem boyunca gösterdiği tüm eylemin en eğlenceli, en karakteristik yanıdır. İşte böylelikledir ki, Plehanov 1905 ile 1917 arasında, politikada,

burjuvazinin kuyruğuna takılıp yarı-doktriner, yarı-darkafalı küçük-burjuva olarak ortaya çıktı.

Marx ve Engels'in anarşistlerle polemik yaparken, devrimin devlete karşı tutumu üzerine görüşlerini özellikle ve büyük bir özenle belirttiklerini gördük. Engels, 1891'de, Marx'ın *Gotha Programının Eleştirisi*'ni yayınladığı zaman şöyle yazıyordu:

"O sırada, biz [yani Marx ve Engels], [Birinci] Enternasyonalin La Haye Kongresinden ancak iki yıl sonra Bakunin ve onun anarşistleriyle tam savaş halindeydik."*

Anarşistler, Paris Komününü, kendi öğretilerini doğrulayan, deyim yerinde olursa, "kendilerine ait" bir şeymiş gibi göstermeye çalıştılar. Ama ne Komünün öğrettiklerinden, ne de Marx'ın Komünü tahlilinden bir şey anladılar. Eski devlet makinesini *parçalamak* gerekir mi? onun yerine *ne* koymalı? gibi somut siyasal sorunlar konusunda, anarşizm, aşağıyukarı da olsa, gerçeğe yaklaşan hiç bir şey vermedi.

Ama, "anarşizm ve sosyalizm" konusunu, marksizmin Komünden önceki ve sonraki tüm gelişmesini dikkate almaksızın, devlet sorununu tümden atlayarak işlemek, kaçınılmaz olarak oportünizme düşmektir.

Çünkü oportünizme her şeyden çok gereken şey, kesinlikle, şu şimdi işaret ettiğimiz iki sorunun hiç *sorulmamış olmasıdır*. Ve işte bu kadarı bile, oportünizm için bir zaferdir.

3. *Kautsky'nin Pannekoek ile Polemiği*

Kautsky'nin hasmı olan Pannekoek "sol radikal" eğilimin temsilcilerinden biriydi, bu eğilimin saflarında Rosa Luxembourg, Karl Radek, ve daha başkaları vardı. Bun-

* K. Marx, F. Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, s. 18. —*Ed.*

lar, devrimci taktiği överek, Kautsky'nin ilkeden yoksun "merkezci" bir tutumu benimsediğini ve marksizm ile oportünizm arasında gidip geldiğini kabul etmekte birleşiyorlardı. Bu görüşün doğruluğu, (yanlış olarak marksist diye adlandırılan) "merkezci" ya da "kautskici" denilen eğilim kendisini bütünlüyle o tiksinç zavallılığı içersinde ortaya koyduğu bir sırada, savaş tarafından eksiksiz bir biçimde tanıtlanmıştı.

Başka sorunlar yanında devlet sorununu da işleyen "Kitle Eylemi ve Devrim" (*Neue Zeit,* 1912, XXX, 2) adlı yazısında Pannekoek, Kautsky'nin tutumunu "pasif bir radikalizm" olarak, "boş durup bekleme teorisi" olarak tanımlıyordu (s. 616). Pannekoek sorunu böyle koymakla bizi ilgilendiren konuya: proletarya devriminin devlete karşı görevleri konusuna girmiş oldu.

"Proletaryanın savaşımı, diye yazıyordu, yalnızca burjuvaziye karşı devlet iktidarı *uğruna,* bir savaşım değildir; aynı zamanda devlet iktidarına *karşı* bir savaşımdır. ... Proletarya devrimi devletin kuvvet araçlarını proletaryanın kuvvet araçları ile ortadan kaldırmak (*Auflosung:* harfi harfine, dağıtıp yoketmek) demektir. ... Savaşım, ancak en kesin sonuca ulaşıldığı anda, devlet örgütü tamamıyla yıkıldığı anda durur. Çoğunluğun örgütü egemen azınlığın örgütünü yokederek üstünlüğünü tanıtlar." (s. 548.)

Pannekoek'un düşüncesini büründürdüğü formül çok ciddî eksiklikler taşımaktadır. Bununla birlikte, fikir açıktır ve Kautsky'nin bu fikri nasıl çürütmeye çalıştığını görmek ilginçtir.

"Şimdiye kadar, diye yazmış Kautsky, sosyal-demokratlar ile anarşistler arasındaki karşıtlık, birincilerin devlet iktidarını ele geçirmek, ikincilerin ise onu yıkmak istemelerinden ibaretti. Pannekoek hem onu, hem ötekini istiyor." (s. 724.)

Pannekoek'un açıklaması (yazısının işlenen konu ile

ilişiği olmayan öteki yanlışları bir yana) açıklıktan ve belginlikten yoksun; ama Kautsky, Pannekoek tarafından ortaya konan *ilke* sorununu ele almış ve *bu en önemli ilke sorununda*, tamamıyla oportünizme geçmek üzere marksist tutumlardan büsbütün ayrılmıştır. Onun, sosyal-demokratlar ile anarşistler arasına koyduğu ayırım tümüyle yanlıştır; marksizm kesin olarak değiştirilmiş ve alçaltılmıştır.

Marksistleri anarşistlerden ayırdeden şey şudur: 1° Birinciler, devleti tamamıyla ortadan kaldırmayı hedef alırken, bunun ancak sosyalist devrimle sınıfların ortadan kaldırılmasından sonra, devletin ortadan yokolmasına götüren sosyalizmin kuruluşunun sonucu olarak gerçekleşebileceğine inanırlar; ikinciler, devletin tamamıyla ortadan kaldırılmasını hemen bugünden yarına, bunu olanaklı kılan koşulları anlamadan isterler. 2° Birinciler, proletarya için, siyasal iktidarı ele geçirdikten sonra eski devlet makinesinin tümüyle yıkılmasının ve yerine, silahlı işçilerin Komün modeline uygun olarak örgütlenmesinden ibaret olan yeni bir makinenin konmasının zorunlu olduğunu bildirirler; ikincilerin, devlet makinesinin yıkılmasını savunmakla birlikte, proletaryanın bu makinenin yerini *neyle* dolduracağı ve devrimci iktidarı *nasıl* kullanacağı konusundaki tasarıları çok bulanık, çok karışıktır; anarşistler devrimci proletaryanın devlet iktidarından yararlanmasını reddetmeye kadar, devrimci diktatörlüğü reddetmeye kadar giderler. 3° Birinciler, proletaryanın modern devletten yararlanarak devrime hazırlanmasını isterler; anarşistler buna karşıdırlar.

Bu tartışmada Kautsky'ye karşı marksizmi temsil eden Pannekoek'tur. Çünkü Marx, açıkça, proletaryanın devlet iktidarını ele geçirmekle yetinemeyeceğini (şu anlamda ki, eski devlet aygıtı yalnızca eldeğiştirmekle kalmamalı), bu aygıtı parçalaması, yıkması ve yerine bir yenisini koyması gerektiğini öğretmiştir.

Kautsky oportünizm adına marksizmden ayrılır, çünkü

tam da bu devlet makinesinin parçalanmasını, oportünistlerin hiç bir şekilde kabul etmeyecekleri bu işi elçabukluğuyla hasıraltı eder ve böylece anarşistlere, "ele geçirme"yi basit bir çoğunluğun kazanılması biçiminde yorumlama olanağı veren bir kaçamak yolu bırakır. ...

Marx, o dahice tahlil ve eleştiri zekâsıyla, Komünün pratik önlemlerinde, oportünistlerin, korkaklıklarından ve burjuvaziyle kesin olarak bozuşmaya razı olmadıkları için o kadar ürktükleri ve kabul etmek istemedikleri; anarşistlerin gerek fazla evecenlik ettiklerinden gerek genellikle büyük toplumsal dönüşümlerin hangi koşullar içinde meydana geldiğini anlamadıklarından görmek istemedikleri bu *dönüm noktasını* görmüştür. Küçük-burjuva darkafalılığı iliklerine işlemiş ve özünde, devrime, devrimin yaratıcı gücüne inanmak şöyle dursun ondan ölesiye korkan (tıpkı bizim menşeviklerin ve sosyalist-devrimcilerin korktuğu gibi korkan) oportünist, "Eski devlet makinesini yıkmayı düşünmek bile gereksizdir: bakanlıklardan ve devlet memurlarından nasıl vazgeçebiliriz?" diye fikir yürütür.

Anarşist ise "*yalnızca* eski devlet makinesinin yıkılmasını düşünmek gerekir; daha önceki proletarya devrimlerinin öğrettikleri *somut* dersleri derinleştirmek ve yıkılanın yerine *ne* konulacağını ve *nasıl* konulacağını tahlil etmek yararsızdır", diye fikir yürütür (elbette ki anarşistlerin en iyileri, yoksa Kropotkin ve hempalarının kuyruğunda burjuvazinin ardından sürüklenenler değil) bunun içindir ki, anarşist, buradan, gözüpek, amansız, ama aynı zamanda kitle hareketinin pratik koşullarını hesaba katan somut bir devrimci eyleme değil de, bir *umutsuzluk* taktiğine varır.

Marx, bize, bu iki yanılgıdan kaçınmayı, bir yandan eski devlet makinesinin tamamıyla parçalanmasında en büyük gözüpekliği göstermeyi; öte yandan sorunu somut bir biçimde koymayı öğretiyor: Komün, şu ve bu biçimde davranarak, en büyük bir demokrasiyi sağlamaya ve bürokra-

siciliği söküp atmaya yönelik daha önce sözü edilen önlemleri alarak birkaç hafta içinde *yeni,* proleter bir devlet makinesi kurmaya *başlayabildi.* Şu halde komüncülerden devrimci gözüpekliği öğrenelim, onların pratik önlemlerinde pratik bakımdan ivedi ve derhal gerçekleşebilir önlemlerin bir *ilk taslağını* görmeye çalışalım; böylelikledir ki, bürokrasiciliği kökünden yıkmaya *bu yolu izleyerek,* ulaşacağız...

Ağustos-Eylül 1917'de yazılmış, 1918'de broşür halinde *Jizn i Znaniye* yayınlarında basılmıştır.

Œuvres, t. 25, s. 456-457; 462-465; 470-477; 513-514; 522-523; 527-528.

SOVYETLER İKTİDARININ İVEDİ GÖREVLERİ
(PARÇA)

SAYIM İÇİN SAVAŞIMIN ÖNEMİ VE HALK DENETİMİ

Yüzyıllar boyunca bir baskı ve bir halkı soyma aracı olmuş olan devlet, bize, halk yığınlarının devlet işlerine ilişkin ne varsa hepsine karşı amansız bir kin ve güvensizlik duygusunu miras bıraktı. Bu ruh halinin üstesinden gelmek çok güç bir iştir, ancak Sovyetler iktidarı bunun hakkından gelebilir, ama onun bile uzun bir çaba göstermesi ve aşırı bir kararlılıkla direnmesi gerekir. Bu "miras", sayım ve denetim alanında, yani burjuvazinin devrilmesinin hemen ertesinde sosyalist devrim için en önemli olan bu sorunda, özel bir yoğunlukla kendini hissettiriyor. Büyük toprak sahiplerinin ve burjuvazinin devrilmesinden beri ilk kez kendilerini özgür hisseden yığınlar, üretim üzerinde ve

ürünlerin üleştirilmesi üzerinde devlet tarafından yürütülen geniş bir sayım ve denetim olmadan çalışanların iktidarının, çalışanların özgürlüğünün tutu*namayacağını,* ve kapitalizmin boyunduruğuna dönüşün *kaçınılmaz* olacağını kitaplardan değil, ama kendi öz deneyimleri ile anlayıncaya kadar, kendi *sovyetsel* deneyimleriyle anlayıncaya ve iyice hissedinceye kadar belli bir zaman geçecek.

Genellikle burjuvazinin, özellikle de küçük-burjuvazinin bütün alışkıları ve gelenekleri, bunlarda, *devletin* denetimine karşı çıkıyorlar ve o "kutsalın kutsalı özel mülkiyet"-in, "kutsalın kutsalı" özel girişimin dokunulmazlığından yana olduklarını dile getiriyorlar. Şimdi bütün açıklığı ile saptıyoruz, anarşizmi ve anarko-sendikalizmi *burjuva* eğilimler sayan marksist savın ne kadar doğru olduğunu; ve bunların sosyalizm ile, proletarya diktatörlüğü ile, komünizm ile ne kadar çözümlenmez bir biçimde çelişik olduklarını. *Sovyetsel* devletin defter tutması ve denetlemesi düşüncesini yığınların kafasına koymak için savaşım, bu düşüncenin uygulanması için savaşım, insanları, ekmek ve giysiler edinmek için harcanan çabayı "özel" bir iş saymaya, alım satımı "yalnız beni ilgilendiren" bir anlaşma saymaya alıştırmış olan kargışlı (melun) geçmişle ilişiği koparmak için savaşım ... bu savaşım, sosyalist bilincin burjuva ve anarşik kendiliğindenciliğe karşı sınırsız bir genişliği, evrensel, tarihsel bir önemi olan savaşımdır.

İşçi denetimi bir yasa olarak benimsenmiştir bizde, ama yaşama, yani büyük proletarya kitlesinin bilincine girmeye ancak yeni yeni başlıyor. Propagandamızda, üretimde ve ürünlerin üleştirilmesinde defter tutulmamasının ve denetimsizliğin sosyalizmin filizlerini kıracağını, bunun Hazineyi aşırmak demek olduğunu (mademki bütün servetler, bizzat Sovyetler iktidarından, emekçilerin çoğunluğunun iktidarından başka bir şey olmayan Hazinenindir), deftere (sicile) geçirme ve denetim işlerini savsaklamanın, emekçilerin ik-

tidarını *ancak* eğer biz sayım ve denetim sorununu çözmeyi başaramazsak alaşağı edebilecek ve uygun anı bekleyerek bizi "gözleyen", tüm köy burjuvazisinin, kadetlerin, menşeviklerin ve sosyalist-devrimcilerin omuz verdikleri Alman ve Rus Kornilovlarına doğrudan doğruya bir yardım demek olduğunu yeteri kadar altını çizerek belirtmiyoruz — ve öncü işçi ve köylüler bu gerçeği yeteri kadar düşünmüyor ve akıllarında tutmuyorlar. İşçi denetimi, kazanılmış bir olgu haline gelmedikçe, öncü işçiler tüm denetimden kaçanlara ya da bu konuda özensiz görünenlere karşı başarılı ve yorulmak bilmez bir kampanya örgütlemedikleri ve bu kampanyayı iyi yürütmedikleri sürece, sosyalizm yolunda birinci adımdan (yani işçi denetiminden) sonra ikinci adımı gerçekleştirmek, yani üretimin işçiler tarafından düzenlenmesine geçmek olanaksız olacaktır. ...

"UYUMLU ÖRGÜTLENME" VE DİKTATÖRLÜK

Sovyetlerin (Moskova'da yapılan) son kongresinin kararı, anın en birinci görevi olarak bir "uyumlu örgüt" yaratılmasını ve disiplinin kuvvetlendirilmesini salık veriyor.[127] Şimdi, herkes bu cinsten kararları isteye isteye "oyluyor" ve "imzalıyor"; ama hep görüldüğü üzere bu kararların uygulanmasının zoru ve daha belirgince söylersek, diktatörlük biçiminde zoru zorunlu kıldığı, yeterince düşünülüp taşınılmıyor. Oysa, kapitalizmden sosyalizme, zorlamaksızın ve diktatörlüksüz geçileceğini sanmak en büyük bir aptallık olur, en saçma bir ütopizmi ortaya koyar. Marx'ın teorisi, çok zaman önce ve büyük bir açıklıkla, küçük-burjuva demokrasiciliği ile anarşizm karışımı bu bu'amacın karşısına dikilmişti. Ve 1917-1918'in Rusyası, Marx'ın teorisini bu bakımdan o kadar büyük bir açık-seçiklikle, o kadar elle tutulur, o kadar etkileyici bir biçimde doğrular ki, ancak büsbütün kalınkafalı ve dikkafalılıkla gerçeğe sırt

çevirmeye karar vermiş adamlar bu noktada yanılabilirler artık. Ya Kornilov diktatörlüğü (eğer onu bir burjuva Cavaignac'ın Rus türü sayarsak) ya da proletarya diktatörlüğü: savaşların en acılısının doğurduğu korkunç bir ekonomik yıkım koşulları içinde, son derece anî dönemeçlerle ilerleyen son derece hızlı bir evrime girmiş bir ülkede başka bir çıkış yolu *sözkonusu olamaz.* Bu ikisi arasındaki bütün çözümler, ya gerçeği söyleyemeyen, Kornilov'a gereksindiğini söylemeyen burjuvazinin halka karşı bir yutturmacasıdır, ya da demokrasinin birliği, demokrasinin diktatörlüğü, ortak demokrasi cephesi, ve başka yavanlıklar üstüne gevezelikleriyle birlikte küçük-burjuva demokratların, Çernovların, Çeretelilerin ve Martovların budalalıklarının ortaya konmasıdır. 1917-1918 Rus devriminin gidişinin bile ara çözümlerin olanaksızlığı konusunda kendisini aydınlatamadığı bir adamdan hiç bir şey beklenemez.

Beri yandan, kapitalizmden sosyalizme her geçiş sırasında, diktatörlüğün iki temel nedenle ya da başlıca iki doğrultuda zorunlu olduğuna inanmak güç değildir. İlkönce, öyle birdenbire zenginliklerinden, örgütlenme ve bilgiden gelme üstünlüklerinden yoksun edilemeyecek olan, ve bu yüzden oldukça uzun bir dönem boyunca yoksulların kullandıkları iktidarı devirme amacına yönelik girişimlerini kat kat artırmaktan geri kalmayacak olan sömürücülerin direncini acımasızca kırmadan kapitalizm yenilemez ve yokedilemez. Sonra, bir dış savaş olmasaydı da, genellikle hiç bir büyük devrim ve özellikle de hiç bir sosyalist devrim bir iç savaş olmadan, yani dış savaştan daha da büyük bir ekonomik yıkıma sürükleyen, binlerce ve milyonlarca duraksama, bir kamptan ötekine geçme örneklerine neden olan, aşırı bir güvensizlik, bellisizlik, dengesizlik ve kaos durumu getiren bir sivil savaş olmadan düşünülemez. Ve elbette ki, eski toplumun tüm çürüme unsurları, ki bunlar kaçınılmaz olarak pek çokturlar ve çoğunluğuyla küçük-burjuvaziye

bağlıdırlar (çünkü her savaşta ve her bunalımda en başta perişan olan, zarar gören küçük-burjuvazidir), böylesine derin bir devrimde "kendilerini göstermemezlik" edemezler. Ve, ağır suçları, haydutluk, ahlâksızlık ve spekülasyon işlerini, her çeşitten alçaklığı artırmaktan başka türlü de "kendilerini göstere*mezler*". Bunun hakkından gelebilmek için zaman gerekir ve *demirden bir el gerekir.*

Tarihte hiç bir büyük devrim yoktur ki, halk bu durumu içgüdüsüyle hissetmemiş ve hırsızları hemen oracıkta kurşuna dizerek kurtarıcı bir sertlik örneği göstermemiş olsun. Geçmişin devrimlerinin felâketi yığınların gerilim durumunun devamını sağlayan ve onlara çürüme unsurlarını acımasızca cezalandırmak gücünü veren devrimci coşkunun uzun zaman sürmemesindeydi. Yığınların devrimci coşkusunun bu geçiciliğinin toplumsal nedeni, yani sınıfsal nedeni, proletaryanın zayıflığıydı, o proletarya ki (yeterince kalabalık, bilinçli ve disiplinli ise) çalışanların ve sömürülenlerin (daha yalın ve daha halkça bir deyim kullanacak olursak yoksulların) *çoğunluğunu* kendi yanında toplamak ve tüm sömürücüleri ve tüm çürüme unsurlarını kesin olarak ezmek için iktidarı yeterince uzun bir süre elinde tutmak yeteneğine *yalnız* kendisi sahiptir.

İşte Marx bütün devrimlerin bu tarihsel deneyimini, dünya tarihinin bu ekonomik ve politik dersini, kısa, açık, kesin ve çarpıcı bir formülle özetlemiştir: proletarya diktatörlüğü. Ve Rus devriminin dünya çapında önemi olan bu görevin yerine getirilmesine iyi bir tarzda yaklaşması, işte Rusya'nın bütün halklarında ve ulusal-topluluklarında sovyet örgütünün görkemli ilerleyişinin *tanıtladığı* şey budur. Çünkü Sovyetler iktidarı proletarya diktatörlüğünün, kendi öz deneyimleriyle proletaryanın disiplinli ve bilinçli öncüsünü en güvenilir kılavuzları saymasını öğrenen onlarca ve onlarca milyon emekçiyi ve sömürüleni yeni bir demokrasiye, devlet yönetimine özerk olarak katılma durumuna yük-

selten bu öncü sınıfın diktatörlüğünün örgütlenme biçiminden başka bir şey değildir.

Ama diktatörlük anlamlı bir sözcüktür. Ve böyle sözler gelişigüzel kullanılmamalıdır. Diktatörlük tunçtan bir iktidardır, devrimci bir yiğitlik iktidarıdır ve sömürücüleri ve kargaşalık çıkaranları yenmek sözkonusu olduğunda işi çabuk bitiren ve acımasız bir iktidardır. Ama bizim iktidarımız çok fazla yumuşaktır: çok kez tunçtan çok şerbeti anımsatır. Bir an olsun burjuva ve küçük-burjuva unsurların Sovyetler iktidarına karşı iki biçimde savaştıklarını unutmamak gerekir: bir yandan Savinkovların, Gotzların, Gegeçkorilerin, Kornilovların yöntemleriyle, komplolarla ve ayaklanmalarla, kadetlerin, sağ sosyalist-devrimcilerin ve menşeviklerin basınını dolduran yalan ve iftira yığınlarından ibaret iğrenç "ideolojik" düşünceleriyle dıştan işleyerek; öte yandan da gene bu unsurlar içerden iş görürler, disiplinsizliği ağırlaştırmak, para ile satın almak, anarşiyi başıboş koyuvermek için her çözülüp dağılma, çürüme belirtisinden, her zaaftan pay çıkararak. Biz, burjuvazinin askerî bakımdan ezilmesi işini sona erdirmeye ne kadar yakın olursak, bu küçük-burjuva anarşik unsur, bizim için o kadar tehlikeli olmaktadır. Bu unsura karşı savaşım bir tek propaganda ve ajitasyonla yürütülemez, ancak ileriye doğru yarışmayı örgütleyerek, örgütleyicileri seçerek yürütülebilir, başka hiç bir türlü değil; bu savaşım da baskı ile yürütülmelidir.

Mart-Nisan 1918'de yazılmıştır.
28 Nisan 1918'de *Pravda*'nın 83,
ve *Rusya Merkez Yürütme Komitesi İzvestiyası*'nın 85. sayısında yayınlanmıştır.
İmza: *N. Lenin.*

Œuvres, t. 27, s. 262-264; 273-275.

"ULUSALLAŞTIRILMIŞ İŞLETMELER YÖNETMELİĞİ" TASARISI ÜZERİNE UYARILAR

KOMÜNİZM, bütün ülkede büyük sanayiin en güçlü bir biçimde merkezileştirilmesini gerekli görür ve varsayar. Onun için Bütün Rusya'nın yönetici merkezine, hiç duraksamadan, belli bir daldaki işletmelerin hepsini aracısız olarak yönetme hakkını vermek gerekir. Bölgesel merkezler yerel yaşamın koşullarına vb. uygun olarak ve merkez tarafından her üretim için verilen kararlarla ve yön vermelerle uyum halinde kendi işlevlerini belirlerler.

Rus merkezinden tüm ülkede belli bir daldaki bütün işletmeleri aracısız yönetme hakkını geri almak, komisyonun tasarısından çıkan sonuca göre, bölgesel anarko-sendikalizm olur, yoksa komünizm değil.

2 Haziran 1918'de yazılmış,
ilk kez 1959'da, *Lenin Derlemesi*,
XXXVI'da yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 42, s. 84.

DEMİRYOLU TAŞIMACILIĞININ İYİLEŞTİRİLMESİ ÜZERİNE

HALK KOMİSERLERİ KONSEYİNİN KARAR TASARISI

Halk Komiserleri Konseyi demiryolları ile yapılan taşımaların iyileştirilmesi sorunu üzerinde görüş alış-verişinde bulunduktan sonra: Yoldaş Nevski'yi, sendikalist değil ama gerçekten sosyalist bir sovyet politikasını titizlikle yürüten meslektaşları ile görüşüp danıştıktan sonra, sendikalizme ve düzensizliğe karşı savaşım için pratik önerileri, sovyet siyasetini çiğneyenlerin maskesini düşürmek ve kovuşturmak için, her görev sahibinin yükümlülüklerini etkin bir biçimde yerine getirebilmesini sağlamak üzere sorumluluğunun titizlikle ve dosdoğru saptanıp belirlenmesi için, yönetme yeteneğinde olan yoldaşların yönetime getirilmesi için gerekli önlemleri en kısa zamanda Halk Komiserleri

Konseyine sunmakla görevlendirilmesi;

Kararname basılmadığına göre Ulaşım Yolları Komiserler Kurulunun atanmasının ertelenmesi kararını alır.

Haziran 1918'de yazılmıştır.
İlk kez 1933'te, *Lenin Derlemesi*, XXI'de yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 42, s. 86-87.

SYLVIA PANKHURST'A MEKTUP[128]

LONDRA'DA YOLDAŞ SYLVIA PANKHURST'A

28 Ağustos 1919

Sevgili yoldaş,

16 Temmuz 1919 günlü mektubunuzu ancak dün aldım. İngiltere'ye ilişkin bilgilerinden dolayı size pek çok şükran borçluyum ve isteğinizi karşılamaya, yani sorunuzu yanıtlamaya çalışacağım.

En iyi, en namuslu, içtenlikle devrimci olan proletarya unsurları arasında pek çok işçinin parlamentarizme ve her çeşit parlamentoya katılma işine düşman olduklarından hiç kuşkum yok. Bir ülkede kapitalist kültür ve burjuva demokrasisi ne kadar eski olursa bunu anlamak o kadar kolaydır, çünkü eski parlamenter ülkelerde, burjuvazi, burjuva parlamentarizmini, "genellikle demokrasi" için ya da "has

demokrasi", vb. için olduğunu söyleyerek, parlamentoya Borsaya, kapitalistlere bağlayan milyonlarca bağı ustalıkla gizleyerek, satılık basını kullanarak, paranın gücünü ve sermayenin iktidarını her çareye başvurup etkili kılarak ikiyüzlülük sanatını uygulamayı ve halkı binbir çeşitte dolandırmayı kusursuz derecede öğrenmiştir.

Komünist Enternasyonalin ve çeşitli ülkeler komünist partilerinin; Sovyetler iktidarı yanlısı, ama parlamenter savaşımda yer almak istemeyen işçileri kendilerinden uzaklaştırdıkları takdirde onarılması olanaksız bir yanlış yapacakları kuşkusuzdur. Eğer soruna teorik açıdan bakacak olursak, işçi çevrelerin tüm içten ve namuslu devrimcilerini biraraya toplayabilecek olan ve şu gün için, sözgötürmez bir biçimde toplaması gereken asıl bu programdır, sovyetler iktidarı uğruna, sovyet cumhuriyeti uğruna savaşımdır. Pek çok anarşist işçi, şimdi en içten sovyetler iktidarı yanlısı oluyorlar, mademki iş böyledir, öyleyse bu, onların ancak bir yanlış anlama sonucu ya da daha doğrusu, bir yanlış anlama sonucu değil, ama II. Enternasyonal çağında (1889-1914) hüküm süren resmî sosyalizm, marksizme ihanet ettiği, oportünizme saplandığı, genellikle Marx'ın devrimci öğretisini, özellikle de 1871 Paris Komününden alınacak dersi değiştirip başka türlü gösterdiği için marksizme düşman olmuş olan en iyi devrimciler olduklarının, bizim yoldaşımız ve dostumuz olduklarının kanıtıdır. Bu noktayı ayrıntılı olarak *Devlet ve Devrim** adlı kitabımda da işledim, onun için daha fazla üzerinde durmayacağım.

Eğer, belli bir ülkede inançlarıyla ve kendilerini devrimci çalışmaya adama iradesiyle komünist olanlar, sovyetler iktidarının (Rus olmayanların bazan dedikleri gibi "sovyet sisteminin") içten yandaşları, parlamentoya katılma sorunu üzerindeki ayrılıklardan dolayı birleşmiyorlarsa, ne yapmalı?

* Bkz: s. 343-352. —*Ed.*

Ben, böyle bir ayrılığı, şu sırada temel bir ayrılık saymadığımı söyleyeceğim, çünkü sovyetler iktidarı uğruna savaşım, proletaryanın en yüksek, en bilinçli ve en devrimci biçimde siyasal savaşımıdır. Böyle özel ve ikincil bir konuda yanıldıkları zaman devrimci işçilerle birlikte olmak, eğer içten ve sarsılmaz devrimciler değillerse, işçi yığınları arasında devrimci bir eyleme atılmayı bilmeyen ve bunu istemeyen, ama bu özel noktada doğru taktikleri olan "resmî" sosyalistlerle ya da sosyal-demokratlarla birlikte olmaktan iyidir. Evet, parlamentarizm sorunu, bugün özel, ikincil bir konudur. Kanımca, Rosa Luxembourg ve Karl Liebknecht, spartakistlerin 1919 Berlin konferansında, çoğunluğa *karşı*,[129] Alman burjuva parlamentosu, kurucu "Ulusal Meclis" seçimlerine katılmayı öne sürerlerken haklıydılar. Ama elbette ki, Scheidemann ve partisi gibi sınıf-dışı kalmış sosyalizm hainleriyle, ya da Kautsky, Haase, Däumig ve tüm Alman "bağımsızları"nın "parti"si[130] gibi şu uşaklarla, şu doktrinerlerle, şu alçaklarla, burjuvazinin şu yüreksiz yardakcılarıyla ve şu, pratikte reformist olanlarla birleşmektense, bu özel konuda bir yanılgıya düşen komünist partisi ile birlikte kalmakta çok daha fazla haklıydılar.

Kişisel kanım öyle ki, parlamento seçimlerine katılmayı reddetmek İngiltere'nin devrimci işçilerinin bir yanılgısıdır, ama bu yanlışı yapmak, İngiltere'de, sözünü ettiğimiz bütün eğilim ve unsurları, bolşevikliğin sempatizanlarını ve sovyet cumhuriyetinin içten yandaşlarını birleştirerek büyük bir komünist işçi partisi kurma işini geciktirmekten iyidir. Eğer, BSP'de,[131] örneğin, içtenlikle bolşevik olup da parlamentoya katılma konusundaki görüş ayrılığından dolayı, bir an önce Komünist Partisi içinde 4, 6, ve 7 numaralı akımlarla kaynaşmayı reddedecekler varsa, bu bolşevikler, kanımca, İngiliz burjuva parlemantosunu boykot etmekten bin kez daha büyük bir yanlış yapacaklardır. Bunu söy-

lerken, doğal olarak, birleşik 4, 6 ve 7 numaralı akımların gerçekten işçi *kitlesine* bağlı olduklarını ve İngiltere'de sık sık görüldüğü gibi, *yalnızca,* birtakım aydın grupçuklarını temsil etmediklerini varsayıyorum. Bu bakımdan, kuşkusuz *kitleye* sıkı sıkıya bağlı olan *Workers Committee*'ler (İşçi Komiteleri), *Shop Stewards*[132] (İşçi Temsilcileri) özellikle önemlidirler.

İşçi kitlesine çözülmez bağlarla bağlı olmak, bu kitle içinde sabırlı bir propaganda yürütmeyi bilmek, her greve katılmak, yığınların her istemine yankı vermek, işte bir komünist partisi için en başta gelen budur, hele İngiltere gibi (ayrıca bütün emperyalist ülkelerde olduğu gibi) şimdiye kadar sosyalist hareket içinde ve genellikle işçi hareketi içinde, daha çok, dar, yüksek katmanların, işçi aristokrasisi unsurlarının, çoğunluğuyla reformizmin artık deva kabul etmezcesine iyiden iyiye bozduğu, burjuva ve emperyalist önyargıların tutsağı bu unsurların savaştığı ülkelerde. Bu katmana karşı savaşmadıkça, bu katmanın işçiler arasındaki tüm saygınlığını yıkmadıkça, burjuvazinin bu katmanı tamamıyla bozup değiştirdiğine yığınları inandırmadıkça, ciddî bir komünist işçi hareketi sözkonusu olamaz. Bu, İngiltere, Fransa, Amerika ve Almanya için aynı derecede geçerlidir.

Saldırılarıyla parlamentarizmi hedef alan devrimci işçilerin, bu saldırılar, burjuva parlamentarizminin ve burjuva demokrasisinin ilke olarak yadsınmasını dile getirdikleri ölçüde, yerden göğe hakları vardır. Sovyet iktidarı, sovyet cumhuriyeti — işçi devriminin, burjuva demokrasisinin yerine koyduğu şey işte budur; işte bu, kapitalizmden sosyalizme geçiş biçimidir, proletarya diktatörlüğü biçimidir. Parlamentarizmin eleştirisi, yalnız sovyetler iktidarına geçişi gerekçelendirmek için haklı ve zorunlu bir eleştiri değildir, ama aynı zamanda, parlamentarizmi tarihsel bakımdan klasik ve sınırlı nitelikte ve kapitalizme ve yalnız ona

bağlı, ortaçağa bakarak ilerici, ama *sovyetik iktidara göre gerici* tanıdığına göre kesinlikle doğrudur da.

Ancak, Avrupa'da ve Amerika'da, sık sık, parlamentarizm eleştirileri anarşistlerden ve anarko-sendikalistlerden geldiği zaman doğru değiller, çünkü bu eleştiriler seçimlere ve parlamenter eyleme *her katılmayı* reddediyorlar. Burada devrimci deneyim eksikliği düpedüz kendini ortaya koyuyor. Biz Ruslar ki, 20. yüzyılda iki büyük devrim yaptık, genel olarak devrimci bir dönemde ve özellikle de *bizzat devrim anında* parlamentarizmin ne ölçüde önemi olabileceğini ve gerçekte de olduğunu iyi biliriz. Burjuva parlamentoları dağıtılmalı ve yerine sovyet kurumları konulmalıdır. Buna kimsenin bir diyeceği olamaz. Şimdi, Rusya'nın, Macaristan'ın, Almanya'nın ve başka ülkelerin deneyimlerinden sonra, proletarya devrimi sırasında bunun *kaçınılmaz olarak böyle olacağı* sözgötürmez. Bunun içindir ki, işçi kitlesini, buna yöntemli olarak hazırlamak, ona sovyetler iktidarının ne anlama geldiğini önceden açıklamak, bu iktidar lehinde propaganda ve ajitasyon yapmak, bütün bunlar, eylemiyle gerçek bir devrimci olmak isteyen işçinin *mutlak* ödevidir. Ve biz Ruslar, *işte bu ödevi,* parlamenter alanda **da** iş görerek yerine getirdik. Hileci, toprak yasası yanlısı, çarlık Dumasında, bizim temsilcilerimiz, devrimci ve cumhuriyetçi bir propaganda yapmasını bildiler. Aynı şekilde *sovyet propagandası,* burjuva parlamentolarında, bu parlamentoların içinde *yürütüle*bilir ve *yürütül*melidir.

Belki de bu, falan ya da filân ülkede bir çırpıda gerçekleştirilmesi o kadar kolay olmayan bir şeydir. Ama bu başka bir sorundur. O şekilde hareket etmek gerekir ki, bu doğru taktiği bütün ülkelerdeki devrimci işçiler öğrensin. Ve eğer bir işçi partisi gerçekten *devrimci* ise, gerçekten *işçi* partisi ise (yani yalnız üst kata değil, ama kitleye, emekçilerin çoğunluğuna, proletaryanın *derin katmanlarına* bağlı ise), gerçekten bir *parti* ise, yani yığınlar arasında,

olanaklı olan tüm yolları kullanarak devrimci bir eylemi yerine getirmeyi bilen, sağlam ve ciddî bir biçimde birleşmiş *devrimci öncü bir örgüt* ise, o zaman bu parti, oportünistleri, burjuva yöntemleriyle, burjuva alışkanlıklarıyla, burjuva fikirleriyle ve burjuvazinin manevî çözülmesiyle proletaryanın ahlâkını bozanları değil, ama *kendi* parlamenterlerini, onları Karl Liebknecht gibi birer gerçek devrimci propagandacı yaparak, güvenle elinde tutabilir.

Eğer İngiltere'de birdenbire bu duruma ulaşmak olanağı olmasaydı, ayrıca eğer, bizzat parlamentarizm konusundaki görüş ayrılığı dolayısıyla, bir tek bu nedenle, sovyetler iktidarı savunucuları arasında hiç bir birleşme olanaklı görünmeseydi, gene de derhal iki komünist partisinin, yani burjuva parlamentarizminden sovyet iktidarına geçişi ileri süren, iki partinin kurulmasını ileri doğru, kesin birliğe doğru verimli bir adım sayardım. İsterse biri burjuva parlamentosuna katılmayı kabul etsin, öteki kabul etmesin; bu ayrılık şimdiki halde o kadar az önemlidir ki, bu ayrılık nedeniyle bölünmemek çok daha mantıklı bir şey olur. Ama yanyana bu iki partinin varlığı bile, bugünkü duruma göre çok büyük bir ilerleme olurdu; bu, gerçeğe pek yakın bir benzerlikle, mutlak birliğe doğru ve komünizmin hızlı zaferine doğru bir geçiş olurdu.

Sovyet iktidarı Rusya'da, hemen hemen iki yıllık deneyim sayesinde, yalnız proletarya diktatörlüğünün köylü bir ülkede *bile* olanaklı olduğunu ve proletarya diktatörlüğünün, kuvvetli bir ordu yaratarak (örgütlenmenin ve düzenin en iyi kanıtı) olağanüstü, inanılmayacak kadar güç koşullar içinde tutunabileceğini göstermekle kalmadı.

Sovyet iktidarı daha fazlasını yaptı: daha şimdiden *tüm* dünyada moral bakımdan zaferi kazanmıştır, çünkü her yanda işçi yığını, sovyetler iktidarı üzerine ancak gerçek birkaç kırıntı öğrendiği, bu konuda sayısız bir sürü yalan dinlediği halde, *daha şimdiden sovyetler iktidarından yana-*

dır. Bütün dünya proletaryası daha şimdiden anlamıştır ki, bu iktidar emekçilerin iktidarıdır, ve yalnız o, işçileri kapitalizmden, emperyalistler arası savaştan kurtarır, o, kalıcı bir barışa götürür.

Bu nedenledir ki, emperyalistler bazı sovyet cumhuriyetlerini yenebilirler, ama proletaryanın dünya çapındaki sovyet hareketini altedemeyeceklerdir.

Komünist selâmlarımla,

N. Lenin

P.S. — Rus basınından alınan şu kupür İngiltere'ye ilişkin edindiğimiz bilgilerden bir örnek verecektir size:

Londra, 25 Ağustos (Belostrov tarafından). Kopenhag gazetesi *Berlingske Tidende*'nin Londra muhabiri geçtiğimiz ağustos ayının 3'ünde İngiltere'deki bolşevik hareketi hakkında şunları bildiriyor: "Şu son günlerin grevleri ve son zamanlarda açığa vurulan durumlar, İngilizlerin, ülkelerinin bolşevikliğe karşı bağışıklığına inancını sarstılar. Şimdiki halde, gazeteler canla başla bu sorunu tartışıyorlar ve yönetim "komplo"nun uzun zamandan beri varolduğunu ve bugünkü rejimi devirmeyi, ne eksik ne fazla, hedef aldığını kabul ettirmek için tüm çabasını harcıyor. İngiliz polisi devrimci büroyu tutukladı, gazetelerin inanca verdiklerine göre, büro emrinde para fonu ve silahlar vardı. *Times* tutuklanan kişilerin üzerinde bulunmuş bazı belgeleri yayınlıyor. Belgeler tam bir devrimci programı içeriyorlar, bu programa göre bütün burjuvazi silahsızlandırılmalıdır; kızıl işçi ve asker temsilcileri sovyetleri için silah ve cephane bulundurulmalıdır ve bir kızıl ordu kurulmalıdır; bütün devlet makamları işçilerce tutulmalıdır. Sonra, siyasal suçluları ve hapistekilere kötü davranmaktan suçlu olanları yargılamak için bir devrimci mahkeme kurulması sözkonusuydu. Bütün yiyeceklerin zoralımı öneriliyordu. Parlamento ve öteki devlet yönetim organları dağıtılmalıdır ve onların yerine devrimci sovyetler kurumlaştırılmalıdır. İşgünü altı saatle sınırlandırılmalı ve asgarî haftalık ücret 7 liraya çıkartılmalıdır. Kamu borçları, tüm öteki borçlar kaldırılmalıdır. Bütün bankalar, tüm sanayiin ve ticaret işletmelerinin ve tüm taşıma araçlarının ulusallaştırıldığı ilân edilmelidir."

Eğer bu doğru ise, kendi organları olan dünyanın en

zengin gazetesi *Times*'ın şahsında İngiliz emperyalistlerine ve kapitalistlerine bolşeviklik lehindeki mükemmel propagandalarından dolayı çok saygılı iyilik bilirliğimi ve şükranlarımı ifade etmeliyim. Bu akılda devam ediniz *Times*'ın bayları, İngiltere'yi, daha iyisi yapılamayacak bir şekilde bolşevikliğin zaferine götüreceksiniz!

Eylül 1919'da
Internationale Communiste
dergisinde yayınlandı.

Œuvres, t. 29, s. 566-572.

MOSKOVA SOVYETİNİN, III. ENTERNASYONALİN YILDÖNÜMÜ ONURUNA DÜZENLEDİĞİ 6 MART 1920 GÜNKÜ TÖRENDE KONUŞMA

(PARÇA)

YOLDAŞLAR, savaştan önce işçi hareketi esas olarak sosyalistler ve anarşistler diye ikiye bölünmüş görünüyordu. Bu yalnız görünüşte değildi, gerçekten de böyleydi. Emperyalist savaştan ve devrimden önce uzun bir dönem boyunca Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunda nesnel olarak devrimci bir durum olmadı. O zaman görev, uzun vadeli bu çalışmayı, devrimi hazırlamak için kullanmaktı. Sosyalistler hevesle bu işe koyuldular, anarşistler ise bu görevi anlamıyorlardı. Savaş devrimci bir durum yarattı ve o eski bölünme silinmeye başladı. Bir yandan, anarşizmin ve sosyalizmin liderleri birer şoven oldular, başka burjuva korsanlarına karşı, kendi burjuva korsanlarını, hepsi de sa-

vaşta milyonlarca insanın ölümünden sorumlu olan bu korsanları savunmanın ne demek olduğunu gösterdiler. Beri yandan, eski partilerin tabanında, savaşa, emperyalizme düşman, toplumsal devrimden yana yeni eğilimlerin doğduğu görüldü. Böylece savaş son derece derin bir bunalım yarattı, anarşistler ile sosyalistler bölünmüşlerdi, çünkü sosyalizmin parlamenter yöneticileri kendilerini şovenlerin yardımcısı olarak açığa vurdular, oysa temelde durmadan artan bir azınlık, onlardan ayrılıyor ve devrimden yana geçiyordu.

Böylece, işçi hareketi, bütün ülkelerde yeni bir yönelim izledi: bu ne anarşistlerin ne de sosyalistlerin yönelimi değil, proletarya diktatörlüğüne götürebilen bir yönelimdi. Bu bölünme, bir taslak halinde biçimleniyordu ve III. Enternasyonalin doğuşundan önce bütün dünyada başlamıştı.

Biz başarıyı tattı isek, bu, durumun devrimci olduğu bir ana ve bütün ülkelerde daha önceden işçi hareketinin var olduğu bir ana varmış olmamızdandır; onun için şimdi sosyalizm ve anarşizmde bir bölünme olduğunu görüyoruz. Bunun bütün dünyadaki sonucu, komünist işçilerin, yeni örgütlerin yaratılmasına katılmaları ve III. Enternasyonal içinde toplanmalarıdır. Bu tutum daha doğrudur.

Yeni görüş ayrılıkları, örneğin parlamentarizm konusunda, ortaya çıkıyor; ama Rus devriminin ve sivil savaşın deneyiminden beri, Liebknecht'in büyük çehresi tüm dünyanın karşısına dikildiğinden bu yana, onun parlamentarizmin temsilcileri arasındaki rolü ve önemi görüldüğünden beri, parlamentarizmden devrimci bir biçimde yararlanmayı reddetmek saçmadır. Eski yöntemin temsilcileri devlet sorununun artık eski tarzda konulamayacağını, sorunu eskisi gibi kitabî bir biçimde ele almanın, yerini, devrimci hareketin doğurduğu, yeni, pratik bir yaklaşım tarzına bıraktığını açıkça anladılar.

Burjuvazinin birleşik ve merkezileşmiş kuvvetinin kar-

şısına proletaryanın birleşik ve merkezileştirilmiş kuvvetini çıkarmak gerekir. Böylelikle, devlet sorunu bundan böyle yeni bir görünüm altında kendini koyar, eski ayrılıklar anlamlarını yitirirler. İşçi hareketindeki eski bölünmenin yerini, sovyet iktidarına ve proletarya diktatörlüğüne karşı tutumun değişikliklerine göre, yeni bölünmeler alır.

Sovyet Anayasası, Rus devriminin getirdiği her şeyi büyük bir açıklıkla göstermiştir. Bizim deneyimimizden, bu deneyimin incelenmesinden şu sonuç çıkar: bütün eski tartışma konuları bir tek konuda özetlenir: sovyet iktidarından yana ya da ona karşı olmak; ya burjuvazinin iktidarından, demokrasiden, demokrasinin şu, açlarla tokların eşitliğini, oy sandığında kapitalistle işçinin eşitliğini, sömürücü ile sömürülenin eşitliğini vaadederek, kapitalist köleliği gizlemekten başka bir şey yapmayan biçimlerinden yana olmak; ya da proletarya iktidarından, sömürücülerin amansız bir biçimde bastırılmasından yana, sovyet devletinden yana olmak.

Yalnız kapitalist köleliğini tutanlar, burjuva demokrasisinden yana olabilirler. Kolçak'ın ve Denikin'in beyaz muhafızlarının yazınında çok iyi görüyoruz bunu. Rusya'nın birçok kentini bu haşarattan temizledikten sonra bu yazın toplandı ve Moskova'ya taşındı. Çirikov gibi Rus aydınlarının ya da E. Trubetskoyi gibi burjuva düşünürlerinin yazılarını izleyebilirsiniz, onların, bir yandan Denikin'i tutarken Kurucu Meclis üzerinde, eşitlik vb. üzerinde, bilimsel incelemeler yaptıklarını görmek ilginçtir. Kurucu Meclis üzerindeki bu düşünceler bizim için yararlı oluyor; bunlar, beyaz muhafız kitleleri arasında yürütülen propagandada kullanılınca iç savaş sürerken bile, olaylar sırasında bize yardımcı oldular. Onların kanıt olarak ileri sürdükleri şeyler sovyet iktidarının içtenlikli, kapitalistlerle döğüşmeye hazır devrimciler tarafından tutulduğunu ortaya koyuyordu. Bu gerçek sivil savaş boyunca büyük bir açıklıkla belirginleşmiştir.

Kazanılan deneyimden sonra, Rusya'da, Finlandiya'da ve Macaristan'da olup bitenlerden sonra, Almanya'da bir yıllık Demokratik Cumhuriyetler deneyiminden sonra, merkezî iktidarın, diktatörlüğün gereğine ve proletaryanın öncüsü için, bir yandan iktidarı sımsıkı elde tutarken kuvvetleri arasında sıkı bağlantıyı da sağlamak, onları geliştirmek ve eski devleti yeni bir devlete dönüştürmek için vazgeçilmez olan irade birliğinin gereğine karşı çıkmak artık olanaksızdır; bu konu üzerinde bilimsel incelemeler yapmak olanaksız olmaktadır. Demokrasi kendi kendinin gerçek yüzünü artık kesinlikle açığa vurmuştur; bunun içindir ki, çok çeşitli biçimlere bürünen sayısız belirtiler, bütün ülkelerde, sovyet iktidarından yana, proletarya diktatörlüğünden yana, komünist hareketin karşı durulmaz bir biçimde güçlendiğini gerçeklemektedir.

Öyle bir noktaya gelinmiştir ki, ne yeni propagandayı, ne yeni koşulları anlamamış, parlamenter eylemde hiç bir değişiklik yapmamış ve bu eylemi, önemli görevleri gevezeliklerle geçiştirmenin, işçileri parlamento tartışmaları ile işgal etmenin bir aracı durumuna indirgeyen eski tipte liderlerin ağır bastığı Alman Bağımsızlarının partisi gibi, Fransız Sosyalist Partisi gibi partiler ve ayrıca bu sözkonusu liderler bile kendilerini proletarya diktatörlüğünü ve sovyetler iktidarını tanımak zorunda görüyorlar. Bu, işçi yığınlarının ağırlıklarını hissettirmelerinden ve onları buna zorlamalarındandır.

Öteki yoldaşların konuşmalarından, bu, Alman Bağımsızları Partisinin saftan ayrılışının, proletarya diktatörlüğünü ve sovyet iktidarını tanımanın II. Enternasyonale son ve kesin darbeyi indirdiğini öğrenmiş bulunuyorsunuz. Durumun bir tahlilini yaptıktan sonra denilebilir ki, II. Enternasyonal ölmüştür ve Almanya'nın, İngltere'nin ve Fransa'nın işçi yığınları, komünistlerin yanında yer alıyorlar. İngiltere'de de hâlâ legaliteye bağlı kalmakta direnen ve

bolşevik şiddetini mahkûm eden bir bağımsızlar partisi var. Şu son günlerde bu bağımsızların gazetesi bir tartışma sütunu açtı. Ve işte bu sütunda sovyetler sorunu tartışılıyor; bu gazetede, İngiliz işçi gazetelerinde yayınlanan bir başka makalenin yanında sosyalist teori hakkında hiç bir şey bilmek istemeyen, ama eskiden bu teoriye gösterilen saçma horgörüyü sürdüren; bununla birlikte İngiltere'deki yaşam koşullarını dikkate alarak "Sovyetleri kınayamayız, onları desteklemeliyiz" sonucuna varan bir İngilizin yazısını bulacağız.

Bu, ileri doğru bir atılımın başlangıç işaretidir, hem de geri işçiler arasında, İngiltere gibi bir ülkede, ve sosyalizmin eski biçimlerinin bir daha dirilememecesine öldürülmüş olduğu söylenebilir.

Avrupa bizim geldiğimiz gibi gitmiyor devrime, ama özünde aynı yolu izliyor. Her ülke, bütün ülkelerde başka başka etiketler altında ve az ya da çok ilerlemiş biçimlerde varolan kendi menşeviklerine karşı, kendi oportünizmine karşı, kendi sosyalist-devrimcilerine karşı savaşımı kendi tarzında yürütmelidir.

7 Mart 1920'de
Pravda'nın 52. sayısında ve
Rusya Merkez Yürütme Komitesi İzvestiyası'nda kısa basın raporu olarak,
14 Haziran 1920'de
Internationale Communiste, n° 10'da
tam olarak yayınlandı.
İmza: *N. Lenin.*

Œuvres, t. 30, s. 432-435.

"SOL" KOMÜNİZM
BİR ÇOCUKLUK HASTALIĞI

DÖRT
İŞÇİ HAREKETİ İÇİNDE HANGİ DÜŞMANLARA KARŞI SAVAŞIMDA BOLŞEVİZM GELİŞMİŞ, GÜÇLENMİŞ VE ÇELİKLEŞMİŞTİR?

Her şeyden önce ve özellikle 1914'te, belirgin bir biçimde sosyal-şovenizm biçimine bürünen ve kesin olarak proletaryaya karşı burjuvazinin saflarına geçen oportünizme karşı savaşarak. Oportünizm, doğal olarak, bolşevizmin, işçi hareketi içinde başdüşmanıydı. Şu anda uluslararası ölçüde gene başdüşmanıdır. Bolşevikler, en büyük dikkatlerini bu düşmana karşı savaşıma ayırmışlardır. Bugün bolşeviklerin eyleminin bu yönü, yurtdışında bile yeteri kadar bilinmektedir.

Bolşevizmin işçi sınıfı hareketi içindeki öteki düşmanı için aynı şeyi söyleyemeyiz. Bolşevizm, anarşizme benzer yanları bulunan ve ondan bir şeyler kapan ve özsel ola-

rak, daima, tutarlı bir proleter sınıf savaşımının koşullarına ve gereklerine yan çizen şu *küçük-burjuva devrimciciliğine* karşı uzun yıllar süren bir savaşım içinde büyüdüğü, oluştuğu ve geliştiği olgusu yurtdışında henüz yeteri kadar bilinmemektedir. Marksistler için teorik olarak tanıtlanmış ve Avrupa'nın bütün devrimlerinin ve bütün devrimci hareketlerinin deneyimiyle tam olarak doğrulanmış bir gerçek varsa, o da, kapitalist düzende, sürekli bir sömürü ve baskıya ve çoğu kez yaşam koşullarının hızla kötüleşmesine ve yıkıma uğrayan bir toplumsal tip olarak (birçok Avrupa ülkelerinde temsil edilen ve önemli bir yığın oluşturan) küçük mülkiyet sahibinin, küçük üreticinin aşırı bir devrimciciliğe kolayca geçtiği, ama bu sınıfın tutarlı, örgütlü, disiplinli ve sağlam bir tutumu benimseyemediğidir. Kapitalizmin dehşeti karşısında öfkeye kapılan küçük-burjuva, bütün kapitalist ülkelere özgü anarşizm gibi, toplumsal bir görüngüdür. Bu çeşit devrimciliğin kararsızlığı, kısırlığı, çabucak boyun eğişe, kayıtsızlığa, kuruntuya ve giderek bir burjuva hevesinden bir ötekine çılgınca sevdalanmaya dönme eğilimi — bütün bunlar, herkesçe bilinir. Ama bu gerçeklerin soyut olarak ya da teoride bilinmesi, devrimci partileri, biraz yeni bir biçimde, eskiden bilinmeyen yeni bir yön ve ortamda, azçok özgün özel koşular içinde, her zaman yeniden ortaya çıkan eski yanılgılardan korumamaktadır.

Anarşizm, çoğu kez, işçi sınıfı hareketinin oportünist günahları için bir çeşit ceza olmuştur. Bu iki ucube birbirini tamamlamaktaydı. Ve eğer Rusya'da, küçük-burjuva nüfus, batı ülkelerindekinden kalabalık olmasına karşın (1905 ve 1917) devrimlerinde ve bu iki devrime hazırlık sırasında anarşizmin nispeten önemsiz bir etkisi olmuşsa, hiç kuşku yok ki, bu, kısmen, oportünizme karşı her zaman en uzlaşmaz ve en amansız savaşı yürütmüş olan bolşevizm sayesindedir. "Kısmen" diyorum, çünkü anarşizmin Rus-

ya'da zayıf düşmesini sağlamada asıl büyük etkiyi yapmış olan şey, bu akımın, geçmişte, (1870-1880) ülkemizde tam olarak açılıp gelişme olanağını bulmuş olması ve böylelikle teorisinin ne kadar yanlış, devrimci sınıfa kılavuzluk etmeye ne kadar elverişsiz olduğunu açıkça göstermiş olmasıdır.

Bolşevizm, daha 1903'te ortaya çıkar çıkmaz, yarı-anarşist (ya da anarşizmle flört edebilecek olan) küçük-burjuva devrimciciliğine karşı amansız savaş yürütme geleneğini, devrimci sosyal-demokrasi içinde her zaman varolmuş olan ve, özellikle 1900-1903 yıllarında, Rusya'da, devrimci proletaryanın yığın partisinin temelleri atıldığı zaman, durumunu sağlamlaştırmış olan geleneğini benimsemiştir. Bolşevizm, bütün partiler içinde küçük-burjuva devrimci eğilimleri en çok temsil eden partiye karşı, "sosyalist-devrimci"ler partisine karşı, bellibaşlı üç noktadan savaşımı ele aldı ve sürdürdü. İlkin, bu parti, marksizmi yadsıyarak herhangi bir siyasal eyleme girişmeden önce, sınıf güçlerini ve bu güçler arasındaki ilişkiyi kesin bir nesnellikle hesaba katmanın gereğini anlamamakta direniyordu (belki de daha doğrusu anlayamıyordu). İkincisi, bu parti, bireysel terörizmi, suikastleri doğru bir eylem olarak tanımayı, kendi "devrimci" ruhunun, ya da "solculuğunun" özel bir belirtisi sayıyordu; ki bunu, biz marksistler, kesin olarak reddediyorduk. Elbette ki, biz, bireysel terörü amaca elverişli olup olmama bakımından reddediyorduk. Oysa, büyük Fransız Devriminin terörünü "ilke olarak" mahkûm edebilen, ya da bütün dünyanın burjuvazisi tarafından kuşatılmış muzaffer devrimci bir parti tarafından genel olarak uygulanan terörü mahkûm edebilen kimselerle, Plehanov, daha 1900-1903 yıllarında, henüz marksist ve devrimci iken, alay etmiş, onları gülünç duruma düşürmüştür. Üçüncüsü, "sosyalist-devrimciler" için "solcu" olmak demek, Alman sosyal-demokrasisinin pek o kadar önemli olmayan bazı

oportünist günahlarını alayla yermek, ama öte yandan aynı partinin, örneğin toprak sorunu üzerinde ya da proletarya diktatörlüğü sorunu üzerinde aşırı oportünizme düşen üyelerini taklit etmekti.

Geçerken belirtelim ki, tarih, bugün geniş ölçüde ve tüm dünyayı kapsamak üzere, bizim her zaman savunmuş olduğumuz görüşü doğrulamıştır: Almanya'nın *devrimci* sosyal-demokrasisi (dikkat ediniz ki, daha 1900-1903'te, Plehanov, Bernstein'ın partiden çıkarılmasını istemişti ve bolşevikler bu geleneği sürdürerek Legien'in bütün alçaklığını, korkaklık ve ihanetini ilân etmişlerdi), evet, Almanya devrimci sosyal-demokrasisi diyorum, proletaryanın muzaffer olmak için gereksinme duyduğu, partiye *en çok* benzeyen partidir. Bugün, 1920'de, savaş döneminin ve onu izleyen ilk yılların utanç verici yenilgilerine ve bunalımlarına karşın açıkça görülmektedir ki, Batı partileri içinde en iyi önderleri vermiş olan, ötekilerden önce ayakları üstünde dikilen, kalkınan ve güçlenen parti, Almanya devrimci sosyal-demokrasisidir. Bunun böyle olduğunu, Spartakist Partide ve Kautsky'lerin, Hilferding'lerin, Ledebour ve Crispien'lerin oportünizmine, karaktersizliğine karşı savaşı yılmadan sürdüren "Almanya Bağımsız Sosyal-Demokrat Partisi"nin proleter sol kanadında görmekteyiz. Şimdi de, Paris Komününden başlayarak sovyetlerin ilk sosyalist cumhuriyetine kadar varan tarihsel döneme topluca bir gözatarsak, marksizmin, anarşizme karşı genel tutumunun kesin olarak net ve tartışılmaz sınır çizgileriyle belirdiğini görürüz. Son tahlilde, marksizm doğru olduğunu kanıtlamıştır ve her ne kadar anarşistler, sosyalist partilerin çoğunluğu tarafından benimsenen devlet konusundaki görüşün oportünist niteliğine işaret etmekte haklı idiyseler de, bu oportünist nitelik, önce, Marx'ın devlet üzerindeki fikirlerinin çarpıtılmasından ya da kasıtlı olarak gizlenmesinden ileri gelmekteydi (*Devlet ve Devrim* adlı kitabımda, Bebel'in, tam 36 yıl

boyunca, yani 1875'ten 1911'e kadar, Engels'in şaşırtıcı bir güçle, doğruluk ve açıklıkla sosyal-demokratların yaygın olan devlet kavramlarının oportünizmini eleştirdiği mektubunu* hasıraltı etmiş olduğunu belirttim); ve ikincisi, Avrupa'nın ve Amerika'nın sosyalist partilerinin içinde en marksist olan akımlardır ki, bu oportünist görüşlerini en kısa zamanda ve en geniş ölçüde düzeltmişler ve sovyet iktidarını ve bu iktidarın burjuva parlamenter demokrasiye üstünlüğünü tanımışlardır.

Bolşevizm, kendi siyasal örgütünde, "sol" sapmaya karşı savaşımı, iki durumda şiddetlendirmiştir: 1908'de en gerici "parlamentoya" ve aşırı ölçüde gerici yasalarla sınırlı olan legal işçi örgütlerine katılıp katılmama sorununda ve gene 1918'de (Brest-Litovsk Barışı[133]), şu ya da bu "uzlaşmanın" kabul edilip edilmeyeceği sorununda.

1908'de, "sol" bolşevikler, aşırı gerici "parlamento"ya katılmanın gereğini anlamamakta direndikleri için, partimizden atılmışlardır. Aralarında, daha sonra yeniden partiye girmiş olan (ve halen de) onurla komünist partisi üyeliği sıfatını taşıyan parlak devrimciler bulunan "sollar", özellikle 1905'teki olumlu sonuçlar veren boykot deneyiminden esinlenmekteydiler. 1905 Ağustosunda, çar, bir danışma "parlamento"sunun toplantıya çağrıldığını bildirdiği zaman,[134] bolşevikler, bütün muhalefet partilerinin ve özellikle menşeviklerin tersine, bu parlamentoyu boykot etmişlerdi; ve gerçekten de bu parlamentoyu, Ekim 1905 Devrimi süpürmüş atmıştı. O tarihte, bu boykot kararının, gerici parlamentolara katılmamanın genel olarak doğru bir davranış olduğu için değil, yığın grevlerinin siyasal greve ve sonra da devrimci greve ve en sonunda da çarlığa karşı ayaklanmaya doğru hızla dönüştüğü nesnel durumun doğru olarak değerlendirilmiş olmasından ötürü doğruluğu ka-

* Bkz: s. 343-352. —*Ed.*

nıtlanmıştı. Üstelik o zaman savaşım, birinci temsilî meclisi çağırma inisiyatifinin çara mı bırakılacağı, yoksa bu inisiyatifin eski iktidarın elinden alınacağı mı konusunda yoğunlaşıyordu. Nesnel duruma benzer türden olduğu konusunda herhangi bir kesinliğin bulunmadığı ve bulunamayacağı bir sırada, ve benzer bir eğilimin ve aynı gelişme temposunun varlığı yolunda bir kesinliğin bulunmadığı bir sırada boykot artık doğru değildi.

1905'te "parlamento"nun bolşevikler tarafından boykot edilmesi, devrimci proletaryaya son derece değerli siyasal deneyimler kazandırdı ve legal ve illegal, parlamenter ve parlamenter olmayan savaşım biçimleri birleştirildiğinde, parlamenter savaşım biçimlerini reddetmenin bazan yararlı ve hatta zorunlu olduğunu göstermiştir. Ama, gözü kapalı basit bir taklitçilikle, eleştirel bir gözle incelemeden, bu deneyimi, *başka* koşullarda, *başka* durumlarda uygulamaya kalkmak en büyük yanılgıya düşmek olur. Zaten bolşeviklerin 1906'da "Duma"yı boykot etmeleri, pek önemli olmasa da ve kolayca onarılsa da* gene de yanlış olmuştur. Buna karşılık, bir yandan devrimci dalganın hızlı bir yükselişinin ve bu dalganın ayaklanmaya varmasının beklenemeyeceği bir sırada ve öte yandan burjuva monarşisinin yeniden dirilişini meydana getiren tarihsel durumun legal çalışma ile illegal çalışmayı birleştirmeyi gerekli kıldığı bir sırada, 1907'nin, 1908'in ve sonraki yılların boykotu, ağır ve onarılması zor bir yanılgı oldu. Bugün geriye baktığımızda, geçmişte kalan, ama sonraki dönemlerle bağlantısı şimdi açıkça görülebilen bu tarihsel dönemi değerlendirirken, bolşeviklerin, 1908 ile 1914 arasında, illegal savaşım biçimlerini legal biçimlerle, aşırı gerici parlamentoya ve gerici

* Bireyler için doğru olan şey, oranlar korunmak koşuluyla, siyaset için de, partiler için de doğrudur. Akıllı adam, yanlış yapmayan adam değildir. Böylesi yoktur ve olamaz. Akıllı adam odur ki, pek ağır olmayan yanlışlar yapar ve onları kolayca ve çabuk düzeltir. [*Lenin'in notu.*]

yasalara bağımlı bir sürü öteki kurumlara (sigorta sandıkları vb.) katılmayla birleştirme *zorunluluğunu* en çetin savaşlar pahasına yerine getirmedikleri takdirde, proletaryanın devrimci partisinin sağlam çekirdeğini (geliştirmekten ve daha da güçlendirmekten sözetmiyorum) mevcut haliyle bile muhafaza *edemeyeceklerini* açıkça görürüz.

1918'de işler, bölünmeye kadar varmadı. "Sol" komünistler, partimiz içinde ayrı bir grup, bir "hizip" kurmakla yetindiler ve bunun ömrü de uzun sürmedi. Aynı 1918 yılında, "sol komünizm"in en göze çarpan temsilcileri, örneğin Radek ile Buharin yoldaşlar, hatalarını açıkça kabul ettiler. Onların gözünde, Brest-Litovsk Barışı, ilkelere aykırı olan ve devrimci proletarya partisine zararlı olan, emperyalistlerle bir uzlaşmaydı. Gerçekten de, bu barış, emperyalistlerle bir uzlaşmaydı, ama koşulların *zorunlu* kıldığı bir uzlaşmaydı.

Bugün Brest-Litovsk Barışını imzalamakla izlemiş olduğumuz taktiğe karşı çıkışları, örneğin "sosyalist-devrimciler"in saldırılarına benzer karşı çıkışları duydukça, ya da Lansbury yoldaşın, görüşmemiz sırasında "İngiltere'deki sendika liderlerimiz de, bolşevizm için uzlaşma kabul edilebilir olduğuna göre, bizim için de kabul edilebilir, diyorlar" yolundaki sözleriyle karşılaştıkça, kendilerine ilkin şu basit ve "halkın anlayacağı" kıyaslamayla yanıt veriyorum.

Diyelim ki, otomobiliniz silahlı haydutlar tarafından durdurulmuştur. Haydutlara, paranızı, pasaportunuzu, tabancanızı, otomobilinizi veriyorsunuz ve buna karşılık da haydutların o hoş refakatinden kurtulmuş oluyorsunuz. Bu bir uzlaşmadır, bunda kuşku yok. "*Do ut des*" (sana paramı, silahlarımı, arabamı "veriyorum", bana canımı "veresin diye"). Deli olmadıkça hiç kimse böyle bir uzlaşmanın "ilkelere aykırı" olduğunu öne süremez, ya da uzlaşmayı yapanın haydutların suç ortağı olduğunu ileri süre-

mez (haydutlar otomobili ve silahları yeni soygunlar için kullanmış olsalar bile, bu böyledir). Alman emperyalizminin haydutlarıyla bizim uzlaşmamız, işte buna benzer bir uzlaşmaydı.

Ama Rusya menşevikleri ve sosyalist-devrimcileri, Almanya'da Scheidemann yandaşları (ve geniş ölçüde kautskiciler), Avusturya'da Otto Bauer ve Friedrich Adler (Bay Renner ve ortaklarının sözünü etmenin bile gereği yok), Fransa'da Renaudel, Longuet ve ortağı, İngiltere'de fabiyanlar,[135] "bağımsızlar" ve "İşçi Partisi yöneticileri" ("*labouristes*"), 1914-1918'de ve sonra da 1918-1920'de kendi ülkelerinin devrimci proletaryasına *karşı* kendi öz burjuvazilerinin haydutlarıyla ve bazan da "müttefik" burjuva haydutlarıyla *uzlaşmalar* yaptıkları zaman, bütün bu baylar, *haydutluğun suç ortakları* durumuna düşüyorlardı.

Sonuç açıktır: "ilke olarak" her türlü uzlaşmayı reddetmek, ne türden olursa olsun, genel olarak, uzlaşmayı gayrımeşru saymak, ciddiye bile alınamayacak akılalmaz bir çocukluktur. Devrimci proletaryaya yararlı olmak isteyen siyaset adamı, uzlaşmaların reddedilmesi gerektiği durumları, bunların oportünizmi ve *ihaneti* ifade ettikleri *somut* durumları iyi ayırdetmesini bilmeli, *böyle somut* uzlaşmalara karşı en sert ve kesin eleştirisini yöneltmeli, bunları amansızca ortaya çıkarmalı, bunlara karşı amansız bir savaşıma girişmeli ve ne "uygulanabilir" sosyalizmin eski yolcularına, ne de parlamenter düzenbazlara, "genel olarak uzlaşmalar" konusunda söylevlerle omuzlarına yüklenen sorumluluktan yan çizmeleri ve kaçmaları fırsatını vermelidir. İngiliz sendikacılarının "liderleri" baylar ya da fabiyan derneğinin ve "Bağımsız" İşçi Partisinin ileri gelen bayları, en kötü oportünizmle, saftan ayrılmayla, ihanetle eşdeğer olan bir *uzlaşmayı* yapmış olmakla *işledikleri* ihanet suçunun omuzlarına yüklediği sorumluluktan kaçmak için işte bu yola başvuruyorlar.

Uzlaşma vardır, uzlaşma vardır. Her uzlaşmanın ya da uzlaşma çeşidinin durumunu ve somut koşullarını tahlil etmesini bilmek gerekir. Haydutların yaptıkları kötülüğü en aza indirmek ve onların yakalanmalarını ve cezalandırılmalarını sağlamak için haydutlara para ve silah vermek zorunda kalmış olan adamın durumunu, haydutların yağmasından pay almak için onlara yardım eden adamın durumundan ayırdetmeyi öğrenmek gerekir. Siyasette durum her zaman benim verdiğim bu çocukça örnekte olduğu gibi basit değildir. Ama işçiler için yaşamın önlerine çıkaracağı bütün olasılıklara uyacak hazır çözüm yollarını önceden sunan bir reçeteyi hazırlamaya kalkacak olan kimse, ya da devrimci proletaryanın siyasetinde güçlüklerin ya da karmaşık durumların olmayacağı yolunda güvenceler veren kimse, şarlatandan başka bir şey değildir.

Hiç bir yanlış yoruma meydan vermemek için, kısa da olsa, uzlaşmanın somut durumlarının tahliline yarayacak olan bazı temel ilkeleri özetlemeye çalışacağım.

Brest-Litovsk Barışını imzalayarak Alman emperyalistleriyle bir uzlaşma yapmış olan parti, daha 1914'ün sonundan başlayarak enternasyonalizmini pratikte geliştirmeye başlamıştı. Bu parti, iki emperyalist soyguncu arasındaki savaşta, çarlığın yenilgisini önermekten ve "yurdun savunması" sloganına karşı çıkmaktan çekinmemişti. Bu partinin parlamentodaki milletvekilleri, bir burjuva hükümetinde bakanlık sandalyesine giden yolu değil, Sibirya'ya sürgünü yeğlediler.[136] Çarlığı deviren ve demokratik cumhuriyeti meydana getiren devrim, bu parti için yeni ve büyük bir sınav oldu; bu parti, "kendi" emperyalistleriyle hiç bir anlaşma kabul etmedi, tam tersine, onların iktidardan düşürülmesini hazırladı, ve düşürdü de. Siyasal iktidarı eline geçirince, bu parti, hem büyük toprak mülkiyetini, hem de kapitalist mülkiyeti ortadan kaldırdı. Emperyalistlerin gizli antlaşmalarını yayınlayan ve bunları fesheden bu par-

ti, *bütün* uluslara barış önerdi ve ancak İngiliz-Fransız emperyalistler barışı baltaladıktan ve bolşevikler de Almanya'da ve öteki ülkelerde devrimi hızlandırmak için bir insanın yapabileceği her şeyi yaptıktan sonra, Brest-Litovsk'un yırtıcı hayvanlarının şiddetine boyuneğmek zorunda kaldı. Böyle bir durumda, böyle bir parti tarafından yapılan böyle bir uzlaşmanın, kesin olarak haklılığını herkes her gün daha iyi görebilmektedir.

Rusya menşevikleri ve sosyalist-devrimciler (1914-1920 yıllarında bütün dünyanın İkinci Enternasyonal önderlerinin tümü gibi), "yurdun savunması"nı, yani *kendi* soyguncu burjuvazilerinin savunmasını, doğrudan ya da dolaylı olarak haklı göstererek ihanet etmekle işe başladılar. *Kendi* ülkelerinin burjuvazisiyle birlik olarak ve burjuvazinin saflarında *kendi* ülkelerinin devrimci proletaryasına karşı savaşarak ihanetlerinde direndiler. Rusya'da ilkin Kerenski ve Kadetlerle, sonra da Kolçak ve Denikin ile kurdukları blok, tıpkı *kendi* ülkelerinin burjuvazisi ile yabancı din kardeşlerinin kurdukları blok gibi, proletaryaya karşı burjuvazinin yanına geçişlerinin belirtisi oldu. Emperyalizmin haydutlarıyla *kendi* uzlaşmaları, başından sonuna kadar emperyalist haydutluğun *suç ortakları* olmaları sonucunu vermiştir.

ON
BAZI SONUÇLAR

... İşçi sınıfı hareketinin tarihi, bugün, doğan, büyüyen, zafere doğru yürüyen komünizmin bütün ülkelerde ilkin ve özellikle (her ülkede kendine özgü özellikler gösteren) "menşevizme" karşı, yani oportünizme ve sosyal-şovenizme karşı; sonra da bunun tamamlayıcısı olarak "sol" komünizm denen akıma karşı bir savaşım döneminden geçmesi gerekmektedir (bu dönem başlamıştır). Bu savaşımlardan ilki, bildiğim kadarıyla istisnasız bütün ülkelerde, (bugün fiilen

ölmüş olan) İkinci Enternasyonal ile Üçüncü Enternasyonal arasında bir düello biçiminde yer almıştır. Öteki savaşim, özellikle, Almanya, İngiltere ve İtalya'da ve ("Dünya Sanayi İşçileri"nin[137] hiç değilse *bir kısmının* ve anarko-sendikalist eğilimlerin, bir yandan hemen hemen genel olarak ve neredeyse kayıtsız şartsız sovyet sistemini tanırken, öte yanda sol-komünizmin yanılgılarını savunduklarını gördüğümüz) Amerika'da görülmektedir; bu savaşıma Fransa'da da tanık olmaktayız (sovyet sistemini ötekiler gibi tanıyan eski sendikalistlerin bir kısmının siyasal partilere ve parlamentarizme karşı tutumu); yani bu savaşım da, yalnızca uluslararası olmakla kalmıyor, dünya ölçüsünde bir savaşım olarak görülüyor.

Ve her ne kadar işçi sınıfı hareketini burjuvaziye karşı zafere götüren hazırlık okulu, özünde her yerde aynı okul ise de, bu gelişme, her ülkede *kendine özgü bir yolda* gerçekleştirilmektedir. Gelişmiş büyük kapitalist ülkeler, bolşevizmin, örgütlendirilmiş siyasal eğilim olarak zafere hazırlanması için tarihin kendisine bağışladığı 15 yıllık bir süre içinde aldığı yolu *çok daha hızlı* olarak almaktadırlar. Üçüncü Enternasyonal, bir yıl gibi kısa bir süre içinde kesin bir zafer kazanmış bulunuyor; daha bundan birkaç ay önce Üçüncü Enternasyonalle kıyaslanmayacak derecede güçlü sanılan ve dünya burjuvazisinin doğrudan ve dolaylı olarak maddî (bakan sandalyeleri, pasaportlar, basın gibi) ve ideolojik desteğinden yararlanan İkinci Enternasyonali kesin bir yenilgiye uğratmıştır.

Asıl sorun bugün her ülkenin komünistlerinin, bir yandan oportünizme ve "sol" doktrinciliğe karşı savaşımın temel amaçlarını bilinçli bir biçimde hesaba katmaları ve öte yandan da bu savaşımın her ülkede, o ülkenin ekonomisinin, siyasetinin, kültürünün, ulusal bileşiminin (İrlanda vb.), sömürgelerinin, dinsel bölünmelerinin vb. özel niteliklerine uygun olarak bürüneceği *somut özelliklerini* değerlendir-

melidir. Oportünizmi yüzünden olduğu kadar, bir dünya sovyet cumhuriyetini gerçekleştirme uğruna savaşımında, devrimci proletaryanın uluslararası taktiğine yön verecek olan gerçekten merkezileşmiş ve gerçekten bir yönetici merkez yaratmadaki yeteneksizliği ve başarısızlığı yüzünden İkinci Enternasyonale karşı hoşnutsuzluğun genişlediği ve büyüdüğü her yerde hissedilmektedir. Böyle yönetici bir merkezin, eylemini, basmakalıpçılık üzerine, her şeyi mekanik olarak bir düzeye indirme, savaşımın taktik kurallarını tam olarak birbirine uydurma üzerine kuramayacağını açık-seçik anlamak gerekir.

Halklar ve ülkeler arasında ulusal ve siyasal farklar olduğu sürece, —ki bu farklar, dünya ölçüsünde proletarya diktatörlüğü kurulduktan sonra bile uzun, pek uzun zaman devam edecektir— bütün ülkelerin işçi sınıfı hareketinin uluslararası taktik birliği, bu farklılıkların silinmesini değil, ulusal ayrılıkların yokedilmesini değil (şu anda bu anlamsız bir hayaldir), tam tersine, komünizmin *temel ilkelerini* (sovyet iktidarı ve proletarya diktatörlüğünü) belli *özelliklerinde doğru bir biçimde değiştirecek* uygulamanın ulusal ve siyasal farklılıklarına, doğru bir biçimde uyarlamasını ve uygulanmasını gerektirir. Herkes için *aynı* olan uluslararası sorunu, işçi sınıfı hareketi içinde oportünizmi ve sol doktrinciliği yenme, burjuvaziyi iktidardan düşürme, sovyetler cumhuriyetini ve proletarya diktatörlüğünü kurma sorununu, her ülkenin ele alışındaki *somut tarzda,* özel olarak ulusal ve özgül olarak, ulusal ne varsa onu aramak, incelemek, sezmek ve kavramak, işte geçirmekte olduğumuz tarihsel anda bütün ileri ülkelerin (yalnızca ileri ülkelerin değil) baş görevi budur. İşçi sınıfının öncüsünü yanımıza çekmek için ve onu parlamentarizme karşı proletarya diktatörlüğü yanına kazanmak için, burjuva demokrasisine karşı proletarya diktatörlüğünü kazanmak için yapılması gerekli temel şey yapılmıştır. Elbette

ki, her şey yapılmıştır denemez, buna daha çok ister, ama yapılması gereken temel şey yapılmıştır. Şimdi de bütün güçlerimizi, bütün dikkatimizi, daha az temel nitelikte gibi gözüken ve bir bakıma da öyle olan, ama buna karşın, sorunun pratik çözümüne daha yakın bulunan *sonraki* aşama üzerinde toplamalıyız: proleter devrime *geçmek* ya da ona *yaklaşmak* için gerekli biçimlerin araştırılması.

Proletaryanın öncüsü, ideolojik bakımdan kazanılmıştır. Esas olan budur. Bu olmasaydı, başarıya doğru birinci adımı atmak bile olanaksızlaşırdı. Ama oradan zafere varmaya daha çok uzun bir yol var. Tek başına öncüyle zafer olanaksızdır. Bütün sınıf, büyük yığınlar, öncüyü doğrudan doğruya destekleme durumuna gelmedikçe ya da öncüye karşı hayırhah bir yansızlık tutumunu benimseyerek karşı yanı desteklemeleri olasılığı kesin olarak ortadan kalkmadıkça, öncüyü kesin savaşa sürmek yalnızca bir ahmaklık olmakla kalmaz, bir cinayet olur. Oysa bütün sınıfın, sermayenin ezdiği geniş emekçi yığınların, gerçekten böyle bir tutumu benimseyebilmeleri için yalnızca propaganda, yalnızca ajitasyon yetmez. Bunun için, bu yığınların kendi öz siyasal deneyimleri gereklidir. Bütün büyük devrimlerin temel yasası böyledir, o yasa ki, şimdi yalnızca Rusya tarafından değil, Almanya tarafından da kuvvetle ve büyük açıklıkla doğrulanmaktadır. Yalnızca Rusya'nın bilisiz ve çoğu okur-yazar olmayan yığınlarının değil, Almanya'nın okur-yazar ve iyi eğitilmiş yığınlarının da, kararlı bir biçimde komünizme yönelmeleri için İkinci Enternasyonalin kahramanlarının hükümetinin bütün güçsüzlüğünü, zavallılığını, burjuvazi önünde uşaklığını, bütün korkaklığını ve ihanetini acı deneyimleri ile kavramaları gerekli idi; proletarya diktatörlüğü karşısında, tek seçenek olan en aşırı gericilerin diktatörlüğünün (Rusya'da Kornilov, Almanya'da Kapp ve ortakları) kaçınılmaz olduğunu kavramaları gerekli olmuştu.

Uluslararası işçi sınıfı hareketinin bilinçli öncüsünün, yani komünist partilerin, grupların ve eğilimlerin hemen önündeki hedef, (çoğunlukla henüz uyuşuk, bilinçsiz, her günkü yaşamlarına dalmış, hareketsiz, uykuda olan) geniş yığınları, bu yeni konuma *getirmektir*, ya da daha doğrusu *yalnızca* partiyi *değil*, aynı zamanda, yığınları da bu yeni konuma doğru ilerlemelerinde ve geçişlerinde yönetebilmektir. Birinci tarihsel hedefe (proletaryanın bilinçli öncüsünü, sovyetler iktidarından ve işçi sınıfı diktatörlüğünden yana çekmek) ulaşılması, oportünizme ve sosyal-şovenizme karşı tam bir ideolojik ve siyasal zafer sağlanmadan nasıl olanaklı değildiyse, ikinci hedefe, *yığınları*, öncünün devrimde zaferini sağlamak için gerekli bu yeni konuma getirmeye, şu anın hedefine, sol doktrinciliği safdışı etmeden, bunun yanılgılarını tam olarak çürütmeden ve etkisiz hale getirmeden ulaşılamaz.

Nisan-Mayıs 1920'de yazıldı,
Haziran 1920'de, Petrograd'da,
Devlet yayınları arasında,
broşür olarak yayınlandı.

Œuvres, t. 31, s. 25-33; 86-90.

KOMÜNİST ENTERNASYONALİN II. KONGRESİNİN[138] TEMEL GÖREVLERİ ÜZERİNE TEZLER

KOMÜNİST ENTERNASYONALE ÜYE YA DA ÜYE OLMAK İSTEYEN PARTİLERİN POLİTİK ÇİZGİSİNİN (BİR BAKIMA BİLEŞİMİNİN) DÜZELTİLMESİ (PARÇA)

18. III. Enternasyonalin II. Kongresi, partinin sınıf ile ve kitle ile ilişkilerine ilişkin, komünist partilerin burjuva parlamentolara ve en gerici sendikalara katılmasının zorunlu olmadığı mahiyetindeki görüşleri yanlış görüşler saymaktadır, bu görüşler, bu kongrenin özel kararlarında ayrıntılı olarak çürütülmüştür ve özellikle "Almanya Komünist İşçi Partisi" tarafından, ve kısmen "İsviçre Komünist Partisi" tarafından, Komünist Enternasyonalin Doğu Avrupa Ülkeleri Sekreterliğinin organı olan Viyana dergisi *Kommunismus* tarafından, bugün dağılmış bulunan Amsterdam Sekreterliği tarafından, bazı Hollandalı yoldaşlar tarafından, Büyük-Britanya'nın bazı komünist örgütleri, örneğin "Sosya-

list İşçi Federasyonu" ve başkaları tarafından, aynı şekilde Amerika'nın "Dünya Sanayi İşçileri" ve Büyük-Britanya'nın "Shop Steward Committee"si, vb. tarafından savunulmuştur.

Bununla birlikte, III. Enternasyonalin II. Kongresi, bu örgütlerden Komünist Enternasyonale henüz katılmamış olanların hemen üye olmalarını, özellikle Amerika ve Avustralya'nın "Dünya Sanayi İşçileri" ile ve aynı şekilde Büyük-Britanya'daki "Shop Stewards" ile ilgili olarak, şu sırada, gerçekte Komünist Enternasyonalin temel ilkelerine dayanan derin bir proleter kitle hareketiyle karşı karşıya bulunmamız dolayısıyla, olanaklı görür ve diler. Bu örgütlerdeki burjuva parlamentolarına katılma konusunda savunulan yanlış görüşler, pek o kadar burjuvaziden gelen ve özünde kendi küçük-burjuva görüşlerini (çok kez anarşistlerin görüşlerinde de olduğu gibi) bu örgütlere getiren unsurların oynadıkları rolle değil de, daha çok gerçekten devrimci ve kitleye bağlı proleterlerin siyasal deneyimsizlikleri ile açıklanır.

Bu nedenlerle, III. Enternasyonalin II. Kongresi, Anglo-Sakson ülkelerin bütün komünist örgütlerini ve gruplarını, "Dünya Sanayi İşçileri"nin ve "Shop Stewards Committee"-lerin derhal III. Enternasyonale katılmaları gerçekleşmediği takdirde bile, bu örgütlerle ve onlara sempati duyan kitleyle en dostça ilişkiler kurma politikası, yakınlaşma politikası ve, bütün devrimlerin ve özellikle de 20. yüzyılın üç Rus devriminin deneyimine dayanarak, yukarıda anımsatılan görüşlerin içlerinde taşıdıkları yanlışları bir dostça açıklama politikası izlemeye, ve bu örgütlerle tek bir komünist partisi halinde kaynaşmak için çabalarını yinelemekten hiç bir şekilde vazgeçmemeye çağırır.

19. Bununla ilgili olarak, kongre, bütün yoldaşların, özellikle de Latin ve Anglo-Sakson ülkelerdeki yoldaşların, savaştan beri, tüm dünyadaki anarşistler arasında, prole-

tarya diktatörlüğüne ve Sovyetler iktidarına karşı gözetilecek tutum konusunda derin bir farklılaşmanın meydana geldiğine dikkatini çeker. Ve bu ilkelerin özellikle doğru bir biçimde kavranılması, en başta II. Enternasyonal partilerinin oportünizminin ve reformizminin önceleri sık sık anarşizme doğru iteledikleri proleter unsurlar arasında görülmektedir, bu unsurlar, Rusya'nın, Finlandiya'nın, Macaristan'ın, Letonya'nın, Polonya'nın ve Almanya'nın deneyimi konusunda daha belgin, daha kesin bir bilgi edindikçe, bu doğru kavrayış o kadar daha genelleşmektedir.

Bu yüzden, kongre, proleter kitleler içindeki tüm anarşist unsurların, her çareye başvurularak III. Enternasyonalden yana geçmelerine yardım edilmesini bütün yoldaşların ödevi sayar. Kongre, gerçekten komünist olan partilerin eyleminin başarılarının, başka işler yanında, aydın ve küçükburjuva değil, ama proleter ve kitlelere bağlı olan anarşist unsurları kazanmakla gösterecekleri başarı oranıyla ölçülmesi gerektiğine işaret eder.

4 Temmuz 1920'de yazılmış,
20 Temmuz 1920'de,
Internationale Communiste,
n° 12'de yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 31, s. 202-204.

PARTİNİN BUNALIMI
(PARÇA)

... Buharin ve yandaşlarının tezleri ile *ideolojik* bozgun, dağınıklık son kertesine varıyor. Onlar, eskiden marksistlerin "historik (tarihsel) olmaktan çok histerik" diye niteleyerek gülünçleştirdikleri bu "dönüşler"den birini yaptılar. 17 numaralı tezde şunu okuyoruz: "Şimdi bu *zorunlu* adaylıkları (yani sendikaların, "başlıca komiteleri"-ne ve "merkezler"e adaylıklar) vermek kaçınılmazdır."

Bu komünizmden tam kopmak demektir, bu sendikalizme geçmek demektir. Bu, kısacası, Şlyapnikov'un "devleti sendikalaştırmak" sloganının yinelenmesi demektir, Yüksek Ulusal Ekonomi Konseyini, küçük parçalar halinde, herbirini ilgili sendikaların eline teslim etmek anlamına gelir.

"*Zorunlu* adaylıklar koyuyorum" demek ya da "atıyorum" demek, ikisi de aynı kapıya çıkar.

Komünizm der ki: proletaryanın öncüsü komünist partisi, partisiz işçiler yığınını, tüm ulusal ekonomiyi kendi ellerinde toplayabilmesi ve toplaması için, bu yığını, önce işçileri, ve sonra köylüleri, aydınlatarak, hazırlayarak, bilgilendirerek ve eğiterek (komünizm "okul"unu) yönetir.

Sendikalizm ise, sanayi kollarının yönetimini ("başlıca komiteler ve merkezler") çeşitli üretim kollarına ayrılmış partisiz işçiler kitlesine emanet eder, böylelikle de partinin gereğini ortadan kaldırır ve ne kitleleri eğitmek için, ne de *tüm ulusal ekonominin* yönetimini *onların* elinde *gerçekten* toplamak için uzun soluklu hiç bir çalışmaya girişmez.

Rusya Komünist Partisi der ki: "Sendikalar, tek bir ekonomik bütün olarak tüm ulusal ekonominin bütün yönetimini fiilen, gerçekten kendi ellerinde toplamayı başarmalıdırlar" (şu halde başarmamışlardır ve henüz başarmış değillerdir), "fiilen gerçekten kendi ellerinde toplamaya" (*kendi* ellerinde, yani sendikaların, yani tümüyle birarada örgütlenmiş *yığınların* ellerinde; herkes bu *fiilen* ellerinde toplamaya yaklaşmaktan ne kadar uzak olduğumuzu görüyor)... neyi toplamaya? "tek bir ekonomik bütün olarak tüm ulusal ekonominin bütün yönetimini" (o halde ne sanayi dallarını ne de kısaca sanayii, ama sanayi *artı* tarımı, vb.. Tarımın yönetimini fiilen sendikaların elinde toplamaya yakın mı bulunuyoruz?). Ve daha ileride RKP programı, "merkezileştirilmiş devlet yönetimi" ile "geniş emekçi yığınları" arasında "bağlantı"dan, "sendikaların ekonominin yönetimine *katılmasından*" sözeder.

Eğer, sendikalar, yani onda-dokuzu partisiz işçiler, sanayiin yönetim kadrosunu atarsa ("zorunlu adaylık") parti neye yarar? Mantık bakımından, teorik ve pratik olarak Buharin, buradan öyle bir sonuca varmıştır ki, bu, partinin bölünmesini, ya da daha doğrusu sendikalistlerle parti ara-

sında tam kopmayı birlikte getirir.

Şimdiye kadar savaşımda "başı çeken" Trotski idi. Ama işte bakın Buharin onu fersah fersah "aştı" ve onu iyice "gölgede bıraktı"; savaşımda yepyeni ilişkiler yarattı, çünkü öyle bir yanılgıya vardı ki, Trotski'nin tüm yanılgılarını üstüste koyun, onunki yüz kat daha fazladır.

19 Ocak 1921'de yazılmıştır.
Pravda, n° 13, 21 Ocak 1921.
İmza: *N. Lenin.*

Œuvres, t. 32, s. 43-44.

RUSYA MADENCİLERİNİN II. KONGRESİ

KOMÜNİST KESİMİN 23 OCAK 1921 TARİHLİ TOPLANTISINA SUNULAN SENDİKALARIN ROLÜ VE GÖREVLERİ ÜZERİNE RAPOR (PARÇA)

SOVYETLER VIII. Kongresinde, bize, biraz daha az siyaset gerekirdi demiştim. Bunu derken, artık siyasal yanlışlarımız olmayacağını düşünüyordum, ama işte şimdi, sovyet devriminden üç yıl sonra sendikalizmden sözediyoruz; bu utanılacak bir şeydir. Eğer altı ay önce bana böyle bir konuda yazı yazacağım söylenseydi, Donetz havzasından sözederim daha iyi olur derdim. Şimdi dikkatimiz başka yöne çevriliyor ve parti geriye doğru çekiliyor. Bir küçük yanılgı, yozlaşıp büyük bir yanılgı oluyor. Şimdi geliyorum yoldaş Şlyapnikov'a. Yoldaş Trotski, tezlerinin 16. maddesinde, Şlyapnikov'un yanılgısını doğru bir biçimde ortaya koyuyor.

Buharin, tampon rolü oynayım derken, Şlyapnikov'a sımsıkı sarıldı; bir saman çöpüne sarılsaydı daha iyi olurdu. Sendikalara zorunlu adaylıklar vaadediyor. Buna göre atamalarda son söz sendikaların. Şlyapnikov'un dediği tastamam bu. Bütün dünyada marksistler, sendikalizmle savaştı. Yirmi yıldan fazla var ki, parti içinde savaşım veriyoruz, ve işçilere, sözle değil, işle, partinin özel bir şey olduğunu, partiye, bilinçli, canını feda etmeye hazır adamlar gerekli olduğunu, partinin yanlışlar yaptığını, ama bu yanlışlarını düzelttiğini, partinin önümüzde daha katedilecek hangi yol, aşılacak hangi engeller olduğunu bilecek adamları ayıklayıp seçtiğini ve onlara kılavuzluk ettiğini tanıtladık. Parti işçileri aldatmaz. Tutulamayacak sözler vermez. Eğer, siz sendikaların üstünden atlarsanız, üç yıllık çalışmamızı sıfıra indirir, her şeyi berbat edersiniz. Kendisine bu yanılgıdan sözettiğim yoldaş Buharin, bana, "Yoldaş Lenin, siz bize kusur bulmak için bahane arıyorsunuz" dedi.

Zorunlu adaylıkların, Parti Merkez Komitesinin yönetimine bağımlı olarak sunulacakları anlamını çıkarıyorum. Peki öyleyse hangi yetkileri veriyoruz biz? Bir güçbirliğini (*coalition*) gerçekleştirmek sözkonusu değil. İşçiler ve köylüler ayrı ayrı iki sınıftır. Eğer elektrik yirmi yılda her yana, tüm ülkeye yayılsaydı, bu, olağanüstü çabuk bir yayılma olurdu. Bu iş çabucak yapılamaz. Ama ancak o zaman yetkileri sendikalara geçirmekten sözedebileceğiz; ama daha önce işçileri kandırmak olur bu. Proletarya diktatörlüğü dünyanın en sağlam şeyidir, çünkü burada güven, yapılan işlerle, eylemlerle kazanılmıştır ve parti her türlü sulanmayı, bozulmayı önlemek için sıkı bir gözcülük etmiştir.

Bu ne demektir?

Her işçi, devleti yönetebilir mi? Pratik adamlar bilir ki, bu bir masaldır, sendikalarda örgütlenmiş milyonlarca

işçimiz sözünü ettiğimiz sendikaların komünizmin ve yönetmenin okulu olduğunu bilme döneminden geçmektedirler. İşçiler, yıllar boyu sendikalara gidip geldikleri zaman öğrenmiş olacaklar, ama ilerleme yavaştır. Biz daha alfabesizliği bile gidermiş değiliz. Köylülüğe bağlı işçilerin proleterce olmayan sloganlara nasıl kapıldıklarını biliyoruz. Kaç işçi katıldı yönetim işine? Bütün Rusya'da birkaç bin, hepsi o kadar. Eğer, parti değil, bizzat sendikaların kendileri adayları sunacaklar ve yönetecekler dersek, bunun çok demokratik bir havası olacaktır ve belki de bize oy kazandıracaktır, ama uzun zaman için değil. Bu proletarya diktatörlüğünün sonu olur.

Komünist Enternasyonalin II. Kongresinin kararını okuyunuz. Yazılı ve sözlü kararları dünyayı dolandı. Son olarak, Fransa sosyalist kongresi, son derece şoven olan bu ülkede çoğunluğu bizim kazandığımızı gösterdi; parti bölündü, kokuşmuş yöneticiler kovuldu, ve bu da sendikalistlere karşı yapıldı.* Ve herkes, en iyi işçilerin hepsi, en iyi önderlerin hepsi teorimizi benimsediler. Tüm dünyadaki sendikacılar bile, devrimci sendikacılar bize geliyorlar. Bizde bir süre kaldıktan sonra, şimdi "Evet, gerçekten, partisiz proletarya yönetilemez." diyen Amerikan sendikacılarını ben kendim gördüm. Siz de pratik olarak biliyorsunuz bunu. Ve kendini sendikalizmin kollarına atmak, "Rusya Üreticileri Kongrelerinde" zorunlu adaylıklardan sözetmek, proletaryaya hiç de yakışmaz. Bu tehlikelidir, bu, partinin yönetici rolünü baltalar. Örgütlü işçiler, bugün, ülkede, ancak çok düşük bir yüzdeyi temsil ediyorlar. Ve köylülük, çoğunluğuyla, partiyi izleyecektir, çünkü partinin politikası doğrudur, çünkü en kritik zamanda Brest-Litovsk barışı anında, parti, geçici özveriler ve geçici bir geri çekilme yapmasını bildi ve sonuç iyi oldu. Bütün bunları nasıl redde-

* Bkz: s. 401-405. —*Ed.*

delim? Bu, bir raslantı ürünü müdür? Bu, partinin onlarca yıl boyunca güttüğü hedeflerin ele geçirilmesidir. Herkes, yirmi yıl boyunca, parti okuluna giden bolşeviklerin sözlerine güveniyor.

Yönetmek için, savaşta pişmiş, komünist devrimciler ordusu gereklidir; böyle bir ordu vardır, adı da partidir. Bütün sendikalist zırvalar, üreticilerin zorunlu adaylıkları, hepsi kağıt sepetine atılmalıdır. Bu yola adım atmak gerçekte partiyi bir yana kaldırıp atmak demektir, gerçekte bu, Rusya'da proletarya diktatörlüğü olamaz anlamına gelir. İşte size açıklamayı parti üyesi olarak kendime ödev bildiğim görüş budur; kanımca bu görüş, "RKP'nin X. Kongre Kararı Tasarısı"nda pratik tezler biçiminde açıklanmıştır. ...

25 Ocak 1921'de *Rusya Madencileri II. Kongresi Bülteni,* n° 2'de yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 32, s. 55-57.

GENE SENDİKALAR, GÜNCEL DURUM VE TROTSKİ VE BUHARİN YOLDAŞLARIN YANILGILARI ÜZERİNE

SENDİKALİST sapma, tartışma sırasında, özellikle Şlyapnikov yoldaş ve onun, "işçi muhalefeti" denilen grubunda kendini gösterdi. Açıkça komünizmden ve partiden uzaklaşan bir eğilim sözkonusu olduğundan onu özellikle hesaba katmak gerekecek, ondan özel bir biçimde sözetmek gerekecek, bu görüşlerin yanlışlığının ve bu yanlışın tehlikesinin açıklanmasına ve propagandasına özel bir dikkat göstermek gerekecek. Sendikalist "zorunlu adaylıklar" (sendikalar yönetim organlarına) terimini kullanacak kadar ileri giden Buharin yoldaş bugün *Pravda*'da çok beceriksizce ve hiç bir etkisi olmayan bir biçimde kendini savunuyor. Başka noktalarda, inanınız, partinin rolünden sözediyor! El-

bette, ben de öyle düşünüyorum! Yoksa bu partiden sapmak anlamına gelirdi. Yoksa, bu, *yalnızca,* düzeltilmesi gereken ve kolaylıkla düzeltilebilen bir *yanlış* olmazdı. Eğer "zorunlu adaylıklar"dan sözedilir ve hemen ardından "zorunlu, ama, parti için değil" diye eklenmezse, bu sendikalist bir sapmadır, komünizmle bağdaşmaz ve RKP programı ile bağdaşmaz. Eğer "zorunlu, ama parti için *değil*" diye eklenirse partisiz işçiler, kimbilir haklarında hangi genişletme yutturmacasıyla aldatılırlar, oysa gerçekte şimdikine göre en ufak bir değişiklik olmayacaktır. Buharin yoldaş komünizmden sapmasını, teorik planda kesinlikle yanlış, politik bakımdan yalancı sapmasını savunmayı sürdürdükçe, ayak diremesinin meyveleri o kadar daha acı olacaktır. Ama savunulmaz olan savunulamaz. Parti, partisiz işçilerin haklarının ne şekilde olursa olsun genişletilmesine karşı değildir, ama bu yolda ne şekilde ilerlenir ve ne şekilde ilerlenemez, bunu anlamak için biraz kafayormak yeter.

Rusya Madencileri II. Kongresinde komünist kesimin tartışması sırasında Şlyapnikov'un programı, bu sendikada özel bir söz geçirirliği olan Kisselev yoldaşın desteğine karşın yenildi: bizim programımız 137 oy, Şlyapnikov'unki 62, Trotski'ninki ise 8 oy topladı. Sendikalist sapma tedavi edilmelidir ve edilecektir.

25 Ocak 1921'de yazılmış.
İşçi, Köylü ve Asker Temsilcileri
Moskova Sovyeti Basın Şubesinin
Yayınları arasında broşür olarak
25 ve 26 Ocak 1921'de
yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 32, s. 108-109.

RUS KOMÜNİST PARTİSİ X. KONGRESİNİN PARTİMİZDEKİ SENDİKALİST VE ANARŞİST SAPMA ÜZERİNE ÖN KARAR TASARISI

(PARÇA)

1. Birkaç aydan beri parti saflarında sendikalist ve anarşist bir sapma açıkça kendini ortaya koydu; en kararlı ideolojik bir savaşım, partinin temizlenmesi ve sağlıklı kılınması zorunlu oluyor.

2. Bu sapmaya, bir yandan, eski menşeviklerin ve onlar gibi komünist öğretiyi henüz özümlememiş işçi ve köylülerin partiye girmeleri yolaçtı; ama bu sapma gene de her şeyden çok ülkemizde olağanüstü güçlü olan küçük-burjuva unsurun proletarya ve RKP üzerinde meydana getirdiği etkiden ileri gelmiştir, bu unsur, özellikle, kötü ürün alınması ve son derece yıkıcı bir savaşın sonuçları nedeniyle yığınların koşullarının birdenbire ağırlaştığı anlarda,

milyonlarca mevcudu olan bir ordunun terhisiyle, derhal normal ve düzenli geçim olanakları bulamayan yüzbinlerce işçi ve köylülerin başıboş sokağa salıverildikleri anlarda, kaçınılmaz olarak anarşizme doğru yalpalamalar doğurur.

3. Bu sapmanın teorik bakımdan en eksiksiz ve en açık ifadesi, (*bir başka deyişle:* bu sapmanın en eksiksiz vb. ifadelerinden biri) "İşçi Muhalefeti" denilen grubun tezleri ve öteki yazılarıdır. Örneğin şu tez, yeterince anlatımlıdır: "Ulusal ekonominin yönetiminin örgütlenmesi, cumhuriyetin ulusal ekonomisinin tümünü yöneten bir merkezî organı seçen, üretim sendikalarında kümelenmiş tüm Rusya üreticilerinin kongresine aittir."

Bu ve aynı nitelikte pek çok başka bildirinin esinlediği fikirler, teorik planda köküne kadar yanlış düşüncelerdir, bunlar marksizm ve komünizmden olduğu gibi yarı-proleter bütün devrimlerin ve bu güncel proletarya devriminin pratik deneyiminin sonuçlarından da tam bir kopmayı gösterir.

İlkönce "üretici" kavramı, proleteri, yarı-proleteri ve küçük meta üreticisini içine alır; sınıf savaşımı temel düşüncesinden ve sınıfların kesin, belirgin bir biçimde sınırlandırılmasını gerektiren karşı gelinmez ilkeden iyiden iyiye uzaklaşır.

İkincisi, partisizler kitlesine oynamak ya da bu kitleyle flört etmek, işte yukarıdaki tezin içerdiği anlam budur ve bu da marksizmden, aynı derecede, temelden uzaklaşmak demektir.

Marksizm şunu öğretir: —ve bu, Komünist Enternasyonal tarafından KE'in II. Kongresi kararında (1920), yalnız biçimsel olarak doğrulanmakla kalmaz, bizim devrimimizce de pratikte doğrulanır— işçi sınıfının siyasal partisi, yani komünist parti, proletaryanın ve bütün emekçi kitlelerin öncüsünü toplayıp birleştirebilecek, eğitebilecek ve örgütleyebilecek tek partidir, bu kitlelerin kaçınılmaz küçük-burjuva yalpalamalarına ve proletarya içindeki kaçı-

nılmaz dar loncacı geleneklere ve depreşmelere ya da loncacı önyargılara karşı çıkabilecek ve tümüyle proletaryanın bütün birleşik eylemlerini yönetebilecek, yani siyasal olarak proletaryayı yönetebilecek ve onun aracılığıyla bütün emekçi kitlelere kılavuzluk edebilecek tek partidir. Başka türlü, proletarya diktatörlüğü olanaksızdır.

Komünist partisinin partisiz proleterlerle ilişkilerindeki rolü konusundaki birinci ve ikinci etkenlerle ilgili olarak bütün çalışanlar kitlesiyle ilişkilerindeki rolü konusundaki yanlış anlayış, komünizmden köklü bir teorik uzaklaşmadır ve sendikalizme ve anarşizme doğru bir sapmadır; "işçi muhalefeti"nin bütün fikirlerinin içine işlemiştir bu sapma.

4. Rusya Komünist Partisi X. Kongresi, adı geçen grubun ve başka kişilerin, kendi yanlış anlayışlarını, RKP'nin sendikaların rolüne ayrılmış § 5'ine (ekonomik bölüm) dayanarak savunma yolundaki tüm girişimlerini temelden yanlış kabul ettiğini de açıklar. Bu paragraf, "sendikaların, bir tek ekonomik bir bütün sayılan tüm ulusal ekonominin bütün yönetimini gerçekten kendi ellerinde toplamayı başaracaklarını" ve böylelikle, "merkezileşmiş devlet yönetimi, ulusal ekonomi ve geniş emekçi kitleleri arasında", bu kitleleri "ekonominin doğrudan yönetimine katarak" "çözülmez bağlantıyı sağlayacaklarını" gösterir.

Sendikaların "başarmak zorunda" oldukları durumu elde etmenin önkoşulunu, Rusya Komünist Partisi programı aynı paragrafta gösterir: "sendikalar loncacı dargörüşlülüğü gitgide daha çok aşarlar" ve çalışanların çoğunluğunu "ve yavaş yavaş tamamını" içlerine alırlar.

Son olarak, partinin bu paragrafı, "Rusya Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti yasalarına ve yürürlükteki pratiğe uygun olarak, yerel olduğu kadar merkezî bütün sınaî yönetim organlarının, sendikaların üyeleri olduklarını" belirtir.

Bu yönetime katılışın pratik deneyimini hesaba kata-

cakları yerde, bu deneyimi gerçekleştirilen ilerlemelerle ve yanlışların düzeltilmesi ile sıkı bir uygunluk içinde yaygınlaştıracakları yerde, sendikalistler ve anarşistler, ulusal ekonomiyi yönetmekle yükümlü organları "seçen" "bir ya da birçok üreticiler kongresi" sloganını ivedi bir slogan olarak formüle ediyorlar. Proletaryanın sendikalarının bağrında partinin, ve yarıyarıya küçük-burjuva ya da tam küçük-burjuva emekçi yığınları içindeki proletaryanın yönetici, eğitici ve örgütleyici rolü böylece ustalıkla hasıraltı ediliyor ve bir yana atılıyor; daha önceden yeni ekonomi biçimleri yaratmak ereğiyle Sovyetler iktidarı tarafından zaten girişilmiş olan pratik çalışmayı izlemek ve düzeltmek yerine, küçük-burjuva anarşist bir tutumla bu çalışmanın yıkılması gibi bir sonuca varılıyor, bu da burjuva karşıdevrimin zaferinden başka bir şey getiremez.

5. Rusya Komünist Partisi, bu grubun ve bu cinsten başka grup ve kişilerin anlayışlarının teorik bir yanılgıyı ve Sovyetler iktidarı tarafından girişilen ekonomik kuruluş deneyimine karşı tepeden tırnağa yanlış bir tutumu ifade ettikleri; ayrıca, bu anlayışların çok büyük bir politik yanılgı ve bizzat proletarya diktatörlüğünün varlığı için doğrudan doğruya bir tehlike olduğu kanısındadır.

Rusya gibi bir ülkede, küçük-burjuva unsurun çok kuvvetli üstünlüğü, savaşın doğurduğu kaçınılmaz aksaklıklar, yıkım, yoksullaşma, salgınlar ve kıtlık, halkın aşırı yoksulluk ve sıkıntısı, küçük-burjuva ve yarı-proleter kitlenin kafa yapısında kendini açıkça ortaya koyan yalpalamalar yaratır. Bu yalpalamalar, kimi bu kitlelerin proletarya ile birliğini güçlendirmeye, kimi de burjuvaziyi yeniden gönendirmeye doğru yatkınlık gösterir; 18., 19. ve 20. yüzyılların bütün devrimlerinin deneyimi, mutlak bir açıklıkla ve kesinlikle göstermektedir ki, proletaryanın devrimci öncüsünün birlik, kuvvet ve etkinliğinde en ufak bir gevşemede, bu yalpalamalar, kapitalistlerin ve büyük toprak sahipleri-

nin iktidar ve mülkiyetinin yeniden canlanıp gönenmesinden başka hiç bir sonuca varamaz.

Onun için "işçi muhalefeti"nin ve buna benzer unsurların düşünceleri, yalnız teorik bakımdan yanlış değillerdir, küçük-burjuva ve anarşist dalgalanmaların pratik ifadesidirler de; pratik olarak, Komünist Partisinin yol gösterici ilkelerinin sarsılmazlığını zayıflatırlar ve pratik olarak proletarya devriminin sınıf düşmanına yardım ederler.

6. Bütün bunları dikkate alarak, RKP kongresi, sendikalist ve anarşist bir sapmayı dile getiren bu düşünceleri kararlılıkla reddeder ve şunları zorunlu görür:

1° Bu düşüncelere karşı yorulmak bilmez, yöntemli bir ideolojik savaşıma girişmek;

2° bu düşüncelerin propagandasını yapmanın RKP üyeliğiyle bağdaşmaz olduğunu kabul etmek.

Kongre, bir yandan, Parti Merkez Komitesinin kararlarını en sıkı bir şekilde uygulamakla görevlendirirken, aynı zamanda, yayınlarda, özel derlemelerde, vb., parti üyeleri arasında işaret edilen bütün sorunlar üzerinde en geniş bir görüş alışverişine yer verilebileceğine ve verilmesi gerektiğine dikkati çeker.

İlk kez, 1923'te N. Lenin (V. Uliyanov), *Tüm Yapıtları*'nda c. XVIII, I. bölümde yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 32, s. 256-259.

RK(B)P'NİN 16 MART 1921 GÜNLÜ X. KONGRESİNE SUNULAN PARTİNİN BİRLİĞİ VE ANARKO-SENDİKALİST SAPMA ÜZERİNE RAPOR

YOLDAŞLAR, bana öyle geliyor ki, bu konu üzerinde uzun boylu durmak yersiz olur, çünkü şimdi parti kongresi adına, dolayısıyla tüm parti adına üzerinde resmî bir görüş bildirilmesi gereken konular daha önce bütün açılardan incelenmiş bulunuyor. "Birlik üzerine"* karar ise, büyük bir bölümüyle, siyasal durumun ayırdedici bir özelliğini yansıtmaktadır. Hepiniz kararın size dağıtılmış olan basılı metnini okumuş olmalısınız. Olağanüstü bir önlem getiren 7. madde, yani Merkez Komitesi üyelerinin, yedek üyelerinin ve Merkez Denetim Komisyonu üyelerinin ortak kurulunun üçte-iki çoğunluğuyla Merkez Komitesini görevden

* Bkz: *Œuvres,* Paris-Moscou, t. 32, s. 252-255. —*Ed.*

alma yetkisi yayınlanmayacak. Bu önlem, bütün akımların temsilcilerinin görüşlerini açıkladıkları özel konferanslarda binlerce kez tartışıldı. Umalım ki, yoldaşlar, bu maddeyi uygulamaya gerek olmayacak, ama bizim bu yeni durumumuzda, oldukça keskin bir dönemecin yaklaştığı bir anda, bölünmenin izlerini silmek istediğimiz bir anda bu önlem zorunludur.

Sendikalist ve anarşist sapmalar üzerine alınan karara geçiyorum. Bu sorun kongrenin gündeminin dördüncü maddesinde yer almıştır. Bazı düşünce akımlarına ya da sapmalara karşı tutumumuzun belirlenmesi kararın eksenini oluşturmaktadır. "Sapmalar" derken, burada henüz kesin olarak oluşmuş hiç bir şey, mutlak ve tamamıyla belirlenmiş hiç bir şey görmediğimizi, ancak partinin, üzerinde düşünüp karara varmaktan beri duramayacağı siyasal bir yönelimin başlangıcını gördüğümüzü belirtiyoruz. Herhalde hepinizde bir kopyası olan, sendikalist ve anarşist sapma üzerine kararın üçüncü maddesinde açıkça görülen bir dizgi yanlışı var (yapılan uyarıların gösterdiği gibi bu yanlışlığın farkına varılmıştır). Şöyle olması gerek: "şu aşağıdaki tez, (yani "işçi muhalefeti"nin tezi), örneğin, yeteri kadar anlatımlıdır. Ulusal ekonominin yönetiminin örgütlenmesi, cumhuriyetin ulusal ekonomisinin tümünü yöneten bir merkezî organı seçen üretim sendikalarında kümelenmiş tüm Rusya üreticilerinin kongresine aittir." Özel konferanslarda olduğu kadar kongrenin genişletilmiş oturumlarında da bundan birçok kez sözettik. Bana öyle geliyor ki, hiç bir şekilde, Engels'in üreticiler ortaklığından (*association*) sözettiğini ileri sürerek bu noktanın hiç bir şekilde savunulamayacağını daha önceden açıklığa kavuşturmuştuk, çünkü Engels'in sınıfların olmayacağı komünist toplumu kastettiği kesinlikle bellidir ve o sözün kullanıldığı yerdeki apaçık bir not bunu göstermektedir. Bizim hepimiz için tartışma götürmez bir şeydir bu. Toplumda sınıflar kalmayınca artık yal-

nız üretici-çalışanlar olacaktır, işçiler ve köylüler olmayacaktır. Ve biz, Marx ve Engels'in bütün yapıtlarından çok iyi biliyoruz ki, onlar sınıfların henüz var oldukları çağı, sınıfların artık var olmayacakları çağdan çok kesin ve açık bir biçimde ayırmışlardır. Komünizmden önce sınıfların ortadan kalkabileceğini ileri süren düşünceleri, konuşmaları ve varsayımları Marx ve Engels amansızca alaya almışlardır, onlar, yalnız komünizm sınıfların ortadan kalkması demektir, diyorlardı.

Bizim durumumuz, artık şudur: pratik planda, sınıfların ortadan kalkması sorununu ilk koyan biziz ve şimdi ülkemizde başlıca iki sınıf kalmıştır: işçi sınıfı ve köylülük. Bunların yanında, kapitalizmin artıklarının ve kalıntılarının bütün grupları var.

Programımız, ilk adımları attığımızı ve önümüzde aşmak zorunda olacağımız bir sürü geçici aşamalar olduğunu açıkça söylüyor. Ama Sovyetlerimizin çalışmaları ve tüm devrim tarihi, muhalefetin, bu örnekle verdiği tanımlamalar gibi teorik tanımlamalar vermenin yanlış olduğunu durmadan ve apaçık bir biçimde göstermiştir bize. Bizde sınıfların varlıklarını sürdürdüklerini ve daha uzun zaman sürdüreceklerini, köylünün ağır bastığı bir ülkede, kaçınılmaz olarak daha birçok yıllar var olacaklarını çok iyi biliyoruz. Tarımın denetimini elegeçirmek üzere yeterli bir fon yaratabilecek nitelikte büyük bir sanayiin kurulabilmesi için gerekli asgarî süre on yıl olarak tahmin edilmektedir. Bu süre olağanüstü elverişli teknik koşullar içinde asgarî bir süredir. Oysa biz biliyoruz ki, koşullarımız olağanüstü elverişsizdir. Rusya'nın modern büyük bir sanayi temeli üzerinde kuruluşu planımız var, bu plan bilginlerin düzenledikleri elektriklendirme planıdır. Bunun için de asgarî süre on yıl olarak değerlendirilmiştir, ama ne kadar olsa normale yakın koşulları varsaymaktadır. Çok iyi biliyoruz ki, bu koşullar yok. Bu, on yılın bizim için çok kısa

bir süre olduğu anlamına gelir; bundan sözetmek bile fazla. İşte sorunun canalıcı noktasına geldik: proletaryaya düşman sınıfların hâlâ duruyor olmaları gibi bir durum olanaklıdır; o halde, şimdiki durumda, pratikte Engels'in sözünü ettiği şeyi yaratamayız. Proletarya diktatörlüğü olacaktır. Sonra sınıfsız bir toplum olacaktır.

Marx ve Engels sınıflar arasındaki ayırımı unutanlarla, üreticilerden, halktan ya da genellikle çalışanlardan sözedenlerle amansızca savaştılar. Birazcık olsun Marx ve Engels'in yapıtlarını bilen biri, onların, her yerde, üreticilerden, halktan, genellikle çalışanlardan sözedenleri alaya aldıklarını unutamayacaktır. Genellikle çalışanlar ya da çalışan insanlar yoktur, ama ya üretim araçlarına sahip, bütün zihniyeti ve alışkanlıkları ile kapitalist olan ve başka türlü de olamayan bir küçük patron vardır, ya da bambaşka bir zihniyette ücretli işçi, kapitalistlerle uzlaşmaz karşıtlık durumunda, çelişki durumunda ve onlara karşı savaşım durumunda olan büyük sanayiin ücretli işçisi vardır.

Eğer biz, üç yıllık savaşımdan sonra, proletaryanın siyasal iktidarını denedikten sonra, sınıflar arası ilişkilerdeki muazzam güçlükleri bilirken, bu sınıflar varlıklarını sürdürürlerken, ve burjuva düzenin kalıntıları yaşamımızın tüm alanlarında, sovyet yönetim kurumlarında görüldüğü bir sırada bu sorunu ele aldıysak, bu, bu koşullarda, size okumuş olduğum tezleri içeren bir programın ortaya çıkışının apaçık ve besbelli bir anarko-sendikalist sapma olduğundan ötürüdür. Bunlar abartılmış, ölçüsüz sözler değil, üzerinde enine boyuna düşünülmüş sözlerdir. Sapma, henüz tam gelişmiş bir akım değildir. Bir sapma düzeltilebilir. Bazıları biraz yollarını şaşırmışlardır ya da şaşırmaya başlamışlardır. Ama bunlar henüz doğru yola çekilebilirler. Bence Rusça "sapma" sözcüğü, bu anlama gelir. Bu sözcük henüz kesin bir şey olmadığını, yanılgının kolaylıkla düzeltilebileceğini belirtir, uyarma, sorunu ilkeler planı

üzerinde ve tüm genişliğiyle koyma isteğini ifade eder. Eğer bu düşünceyi daha iyi ifade eden bir Rusça sözcük bulan varsa önersin! Umarım ki sözcükler üzerinde tartışmayacağız, bu tezi temel, başlıca tez olmak niteliğiyle "işçi muhalefeti" grubunda öylesine bol bulunan aynı cinsten bir sürü düşünceden sakınmak için derinlemesine inceleyeceğiz.

Bu konuyu tartışmayı yazarlarımıza ve sözkonusu akımın liderlerine bırakacağız, çünkü alınan kararın sonunda, yayınlarda ve özel dergilerde tüm sözkonusu sorunlar üzerine parti üyeleri arasında daha ayrıntılı bir görüş alışverişine yer verilebileceği ve verilmesi gerektiği açıkça ifade edilmektedir. Biz, hiç de bu sorunu erteleme isteğinde değiliz. Biz, büyük güçlükler ortasında savaşım veren bir partiyiz. Kendi kendimize birliğin sağlam olması için belirli bir sapmanın mahkûm edilmesi gerekir demeliyiz. Sapma başverdiğine göre onu açıklığa kavuşturmak ve üzerinde tartışmak gerekir. Ama ayrıntılı bir tartışma gerekiyorsa, bunu hoşnutlukla karşılarız, gerekli bütün metinleri aktaracak kimseleri buluruz; gerekli ve yerinde ise sorunu uluslararası alanda da koyarız, çünkü Komünist Enternasyonalin temsilcisinin raporunda bundan sözedildiğini az önce duydunuz ve hepiniz uluslararası işçi ve devrimci harekette belli bir sol sapma olduğunu biliyorsunuz. Şu anda üzerinde durduğumuz sapma, Alman Komünist Partisi içindeki anarşist sapmanın aynıdır; Komünist Enternasyonalin bundan önceki kongresinde bu anarşist sapmaya karşı yürütülen savaşım açıkça ortaya çıkmıştır. Bu sapmayı nitelendirmek için kullanılmış olan terimler çok kez "sapma" teriminden daha sert olmuştur. Bunun bir uluslararası sorun olduğunu biliyorsunuz. Onun için "artık tartışmayı kesin, bu kadarı yeter" diyerek tartışmaları kapatmak doğru olmaz. Ancak teorik tartışma başka şeydir, partinin siyasal çizgisi, siyasal savaşım başka şeydir. Biz, bir tartışma kulübü değiliz. Elbette ki derlemeler, özel yayınlar çıkarabiliriz ve

bunu yapacağız, ama her şeyden önce son derece çetin olan koşullarda savaşım vermekle yükümlüyüz, bundan ötürü de birleşik bir bütün oluşturmak zorundayız. Eğer bu koşullarda, bir siyasal tartışma sırasında, siyasal savaşım sırasında, bir "Rusya üreticileri kongresi"nin örgütlenmesi gibi öneriler ortaya atılırsa, o zaman birlik halinde, saflarımızı sıklaştırmış olarak hareket edemeyiz; birçok yıl için saptadığımız politika bu değildir. Bu, partinin uyumlu çalışmasını tehlikeye düşürecek olan bir politikadır; bu politika yalnızca teorik bakımdan yanlış olmakla kalmaz, ama sınıflararası ilişkilerin yanlış bir tanımlamasını yaptığı için de yanlıştır, ki bu ilişkiler marksizmin temel ve başlıca ilkesidir, o olmayınca marksizm de olmaz, ve bu konuda Komünist Enternasyonalin II. Kongresi bir karar almış bulunuyor.[139] Şu anda partisiz unsurlar Rusya'nın bugünkü ekonomik durumunda kaçınılmaz olan küçük-burjuva duraksamalara kapılıyor. Unutmayalım ki, iç tehlike, bazı bakımlardan Denikin ve Yudeniç'in oluşturdukları tehlikeden büyüktür, ve yalnız biçimsel değil, çok daha derin bir birlik ve dayanışmayı gerçekleştirmek zorundayız. Bu birliği sağlamak için bu cinsten bir karar almaktan vazgeçemeyiz.

Bundan sonra, bu kararın programımızı yorumlayan, bizzat program yazarından gelme, aslına uygun bir yorum getiren dördüncü paragrafını çok önemli sayıyorum. Kararın yazarı kongredir, bunun için de kongre, dalgalanmalara ve hatta bazan da sendikalar konusunda bazılarının görmek istedikleri tutumu güya benimsemiş olan programımız üzerinde oynanan oyunlara son vermek için bir yorum getirmelidir. Riyazanov yoldaşın bu kürsüden programı eleştirdiğini dinlediniz; teorik araştırmalarından dolayı bu eleştiri sahibini kutlayalım! Şlyapnikov yoldaşın eleştirisini de dinlediniz. Bu, suskunlukla geçiştirilemez. Bana öyle geliyor ki, bu karar bize şu anda gerekli olanı içermektedir. Programı onaylayan ve partinin en yüksek organı olan kong-

re adına şöyle denmelidir: İşte biz programı böyle anlıyoruz. Yineliyorum, bu, teorik tartışmaları kısa kesmek anlamına gelmez. Programda değişiklikler önerilebilir, bu hiç de yasaklanmış değildir. Biz, bu belgeyi, hiç bir değişiklik yapılamayacak kadar da kusursuz saymıyoruz. Ama şu anda bu yolda resmî önerilerimiz yok, bu sorunun incelenmesine zaman ayırmış değiliz. Program dikkatle okunduğunda şu pasaj göze çarpar: "Sendikalar, fiilen ellerinde toplamayı başarmalıdırlar, vb."; altını çizelim "fiilen toplamayı başarmalı". Ve daha yukarıda şu satırları okuyoruz: "Sendikalar, yasa gereğince, üretimin yönetiminde tüm yerel ve merkezî organların üyeleridirler." Kapitalist üretimin, dünyanın bütün gelişmiş ülkelerinin yardımlarıyla kurulabilmesi için on yılların gerektiğini biliyoruz. Bir aşırı yoksulluk ve muazzam yoksullaşma anında, işçilerin azınlıkta olduğu bir ülkede, proleter öncünün takatsız kaldığı, çok kan yitirdiği ve köylülerin çoğunluğu oluşturduğu bir ülkede bu süreci bu kadar çabuk tamamlayabileceğimizi sanacak kadar çocuklaştık mı? Üretimin sendikaların katılmasıyla nasıl yönetileceği konusunda esasları henüz saptamış değiliz, bu konuyu, deneyimimize dayanarak, ancak ele almaya başlamış bulunuyoruz. Başlıca engelin yoksulluk olduğunu biliyoruz. Yığınları kendimize çekmediğimiz doğru değildir; tam tersine, işçi kitlesinde raslanan ne kadar küçük olursa olsun, azıcık göze görünür her yetenek, en içten desteği görmektedir. Ancak durumun birazcık iyileşmesi gerek. Hiç olmazsa bir-iki yıl, açlıktan korunmuş olarak birazcık soluk almaya gereksinmemiz var. Tarih açısından bakıldığında bu önemsiz bir şeydir, ama bizim koşullarımızda uzun bir zaman. Bir ya da iki yıl, açlık korkusundan uzak bir rahatlama, bir ya da iki yıl fabrikaların çalışması için yakıt bakımından normal gereçlerin sağlanması, ondan sonra işçi sınıfı yüz kat fazla destekleyecektir bizi; ve saflarından şimdikinden kesinlikle çok daha büyük sayıda nitelikli unsur-

lar çıkacaktır. Bundan hiç kimsenin kuşkusu yok, olamaz da. Şimdi, eğer biz bu desteği görmüyorsak, bunu istemediğimizden değildir. Bunu elde etmek için elimizden geleni yapıyoruz. Hiç kimse, hükümetin, sendikaların, parti Merkez Komitesinin en ufak bir olanağın kaçırılmasına fırsat verdiğini söyleyemeyecektir; ama biz biliyoruz ki, yoksulluk korkunçtur, dayanılmazdır, her yanda açlık ve sefalet hüküm sürmektedir ve bu alan üzerinde sık sık pasiflik görünmektedir. Kötülüğü ve felâketi kendi adlarıyla çağırmaktan çekinmeyelim. Yığınların enerjisinin yükselişini köstekleyen şey bunlardır. Böyle bir durumda, istatistikler bize, işçilerin %60'ının yönetim kurumlarında yer aldıklarını bildirirken, programın "sendikalar... fiilen kendi ellerinde toplamayı başarmalıdırlar" vb. terimlerini Şlyapnikov'un yorumladığı gibi yorumlamaya çalışmak kesinlikle olanaksızdır.

Programın gerçek, aslında uygun yorumu, vazgeçilmez taktik dayanışma ve birliği, kararın sonunda belirtildiği gibi vazgeçilmez tartışma özgürlüğü ile birleştirmemize olanak verecektir. Esas olarak neye varıyor karar? Altıncı maddeyi okuyalım:

"Bütün bunları dikkate alarak, RKP kongresi, sendikalist ve anarşist bir sapmayı dile getiren bu düşünceleri kararlılıkla reddeder ve 1° bu düşüncelere karşı yorulmak bilmez ve yöntemli bir ideolojik savaşıma girişmenin kaçınılmaz olduğunu; 2° bu düşüncelerin propagandasını yapmanın RKP üyeliğiyle bağdaşmaz kabul edildiğini karar altına alır.

"Kongre, bir yandan parti Merkez Komitesini, kararlarını en sıkı bir şekilde uygulamakla görevlendirirken, aynı zamanda, yayınlarda, özel derlemelerde, vb., parti üyeleri arasında belirtilen bütün sorunlar üzerinde en geniş bir görüş alışverişine yer verilebileceğine ve verilmesi gerektiğine dikkati çeker."

Peki sizler, şu ya da bu anlamda ajitatör ve propagandacı olan sizler, siyasal bir savaşım yürüten bir partinin bağrında fikirlerin propagandası ile yayınlarda ve özel derlemelerde görüş alışverişi arasındaki ayrımı görmüyor musunuz? Ben eminim ki, bu kararı derinlemesine anlamak isteyen her kişi, aradaki bu ayrılığı görür. Bu sapmanın temsilcilerini kabul ettiğimiz Merkez Komitesinde, sözkonusu kişilerin kongrenin kararına karşı, her bilinçli ve disiplinli militana yaraşan bir tutum içinde olacaklarını umuyoruz; onların yardımıyla, Merkez Komitesinde, aradaki bu sınırı, özel bir durum yaratmadan belirleyeceğimizi umuyoruz; parti içinde olup bitenleri aydınlığa çıkaracağız: siyasal bir savaşım yürüten bir partinin içinde fikir propagandası mı, yoksa yayınlarda ve özel derlemelerde görüş alışverişi mi? Eğer Engels'ten aktarmaları kılıkırk yararcasına incelemeyi isteyen olursa, varsın bunu gönlünce yapsın! Partiye her zaman yararlı bir öğüt verecek teorisyenler vardır. Bu zorunludur. İki-üç büyük derlemeyi inceleyeceğiz: bu yararlı ve kesinlikle gereklidir. Ama bunun bir fikir propagandasına, bir program savaşımına benzer bir yanı var mı, bunlar birbirine nasıl karıştırılır? Siyasal durumumuzu yakından incelemek isteyenlerin hiç biri bu iki şeyi birbirine karıştırmayacaklardır.

Politik çalışmayı, özellikle güç bir durumda, frenlemeyelim, ama bilimsel irdeleme çalışmalarını da elden bırakmayalım. Eğer Şlyapnikov yoldaş, yalnız onun adını analım, kısa zaman önce, yeraltı çalışması dönemindeki kendi devrimci deneyimi üzerine hazırladığı birinci cildi, önümüzdeki aylarda boş zamanlarından yararlanarak, "üretici" kavramını tahlil edeceği bir ikincisini kaleme alıp tamamlamak isterse, istediği gibi yapsın! Bu şimdiki karara gelince, o, bize yol işareti olarak hizmet edecektir. En geniş, en özgür tartışmayı açtık. "İşçi muhalefeti"nin programı, partinin merkez organında 250.000 kopya olarak yayınlandı. Programı

her yönüyle, her biçimde ölçüp biçtik, tarttık, bu programın temeli üzerinde oylama yaptık, sonunda kongreyi topladık, kongre siyasal tartışmaların bir bilançosunu yaptı ve dedi ki: sapma açığa çıkmıştır, saklambaç oynayacak değiliz, açık yürekle söyleyelim: sapma sapmadır, onu düzeltmek gerekir: onu düzeltelim ve tartışma teorik bir tartışma olsun.

İşte bu yüzden, bu iki kararın benimsenmesi önerisini, partinin birliğinin güçlendirilmesi, parti toplantılarının konu edinmek durumunda oldukları amacın ve kişiler olarak marksistlerin, komünistlerin, partiye yardım etmek isteyenlerin boş saatlerini ayırmakta özgür oldukları şeyin doğru bir tanımının yapılması önerisini yineliyor ve destekliyorum. [*Alkışlar.*]

Pravda, n° 68,
30 Mart 1921.

Œuvres, t. 32, s. 260-268.

ALMAN KOMÜNİSTLERE MEKTUP
(PARÇA)

... Şu sırada, Almanya'nın komünist partisinin güç durumu, soldan ("Almanya Komünist İşçi Partisi", KAPD) ve sağdan (Paul Lévy ve küçük dergisi: *Unser Weg* ya da *Sowjet*) orta çapta komünistlerin ayrılmasıyla ağırlaşmış bulunuyor.

"Sollar", ya da "K-a-pistler", Komünist Enternasyonalin II. Kongresinden beri uluslararası alanda bizden bir hayli uyarma aldılar. Hiç değilse en önemli ülkelerde, yeterince kuvvetli, deneyimden geçmiş ve etkin komünist partiler kurulmadığı sürece, uluslararası kongrelerimizde yarı-anarşist unsurlar bulunmasına katlanmak zorundayız; hatta belli bir dereceye kadar bu yararlıdır da. Bu unsurların

deneyim sahibi olmayan komünistler için somut bir "uyarıcı, caydırıcı örnek" olmaları ölçüsünde ve aynı zamanda bunların kendilerinin de henüz bilgilendirilmeye elverişli olmaları ölçüsünde yararlı. Bütün dünyada anarşizm iki akıma: sovyet yanlısı ve sovyetlere karşı, proletarya diktatörlüğünden yana ve ona karşı olmak üzere iki akıma bölünüyor — ve bu, dünden beri de değil, ta 1914-1918 emperyalist savaşının başından beri. Bu süreci olgunlaşmaya ve bir olgunluğa ulaşmaya bırakmak gerekir. Batı Avrupa'da biraz önemli bir devrimin tanığı olan hemen hemen hiç kimse kalmadı, büyük devrimlerin deneyimi Avrupa'da hemen hemen tamamıyla unutuldu; devrimci olma isteğinden, devrim üzerine gevezeliklerden (ve kararlardan) gerçek devrimci eyleme geçmek çok güç, uzun ve acılı.

Elbette ki yarı-anarşist unsurlara ancak belli bir ölçüde gözyumulabilir ve yumulmalıdır. Almanya'da biz onlara çok uzun zaman gözyumduk. Komünist Enternasyonalin III. Kongresi kesin bir süre belirterek onlara bir ultimatom çekti. Eğer bugün onlar kendileri Komünist Enternasyonalden ayrılmışlarsa, böylesi daha da iyi. Bir kez, bizi onları örgütten çıkarmak zahmetinden kurtardılar. İkincisi, bütün kararsız işçiler, eski sosyal-demokrasinin oportünizmine duydukları nefret yüzünden anarşizme doğru eğilim gösterenlerin hepsi, kesin olgularla, Komünist Enternasyonalin sabırlı olduğunun, anarşistleri hiç de derhal ve kayıtsız şartsız kovmadığının, onları dikkatle dinlediğinin ve bilgilenmekte onlara yardım ettiğinin en ayrıntılı, en açık tanıtlamasını gördüler.

Bugün, k-a-pistlerle daha az uğraşmak gerek. Onlarla polemik yaparken onların reklamını yapmaktan başka bir şey yapmıyoruz. Onlar fazlaca akılsızlar; onları ciddiye almak yanlış olur; onlara kızmaya değmez. Onların kitleler içinde etkinlikleri yok, eğer biz kendimiz yanlışlar yapmazsak olmayacak da. Bırakalım bu küçük akım kendi eceliy-

le ölsün; işçiler kendileri de onun ne kadar dayanıksız olduğunu anlayacaklardır. Daha özlü bir propaganda yapalım, Komünist Enternasyonalin III. Kongresinin örgütlenme ve taktiğe ilişkin kararlarını pratik bir biçimde uygulayalım ve k-a-pistlerle polemiğe girişip reklamlarını yapmayı azaltalım. Solculuğun (goşizmin) çocukluk hastalığı, hareket büyüdükçe geçer ve geçecektir.

14 Ağustos 1921'de yazılmış,
Almanca olarak 22 Ağustos 1921'de
Die Rote Fahne gazetesinin
384. sayısında, Rusça olarak 21 Eylül 1921'de,
Komünist Enternasyonalin
Yürütme Komitesi Bülteni
n° 3'te yayınlanmıştır.

Œuvres, t. 32, s. 547-548.

AÇIKLAYICI NOTLAR

[1] Bitirilmemiş olan bu yazı Engels tarafından *Neue Rheinische Zeitung Politisch-ökonomische Revue,* n° 5 için yazılmıştır. Bu yazıyı yazmaya, onu, E. Meyen, J. Faucher, L. Buhl, M. Stirner gibi Berlin'deki genç-hegelcilerin basın yoluyla yaptıkları burjuva görüşlü, anarşist ve bireyci nitelikte beyanları zorlamıştı. — 33.

[2] K. Marx ve F. Engels, *Sosyalizm ve Vergi,* Emile de Girardin, Paris 1850 kitabı üzerine tanıtma yazısından. — 34.

[3] Kuşkusuz, K. Grün ve A. Ruge sözkonusu; bunlar Proudhon'un kitaplarını Almancaya çeviriyor, basında reklamını yapıyorlardı. — 34.

[4] Stuttgart Parlamentosunda milletvekilleri olan L. Simons ve K. Vogt sözkonusu ediliyor (K. Vogt İmparatorluğun beş naibinden biriydi). 1850'de, Stuttgart'taki *Deutsche Monatsschrift* ("Alman Aylığı") dergisinde yazılar yazıyor, anarşizmi övüyor ve her türlü

devletin kaldırılmasını öğütlüyorlardı. — 34:

[5] Şubat-öncesi ile Fransa'daki 1848 Şubat devriminden sözediliyor. — Mart-sonrası ile 1848 Martında Alman devletlerinde (Bade, Wurtemberg, Hanofer, Prusya, Saksonya vb.) başlayan devrimci ayaklanmalar kastediliyor. — 35.

[6] Emil de Girardin'in kitabı hakkındaki tanıtma yazısı kastediliyor. 2 nolu açıklayıcı nota bakınız. — 35.

[7] Wieland'ın *Oberon* adlı şiirinden alıntı. — Pegasus (*Hippogriffe*), mitolojide kartal kanatlı at. — 35.

[8] "19. yüzyılda Genel Devrim Fikri", 1851 yılında Paris'te yayınlanmıştır. — 39.

[9] *Neue Preussische Zeitung* — 1848 Haziranından itibaren Berlin'de çıkan günlük Alman gazetesi; sarayın perde ardında etkili olan unsurlarının ve Prusya soylu bozuntularının organı, Bu gazete, *Kreuz-Zeitung* adıyla da tanınır. — 48.

[10] 8. yüzyılın sonunda Almanya'da ortaya çıkan tarih ve hukuk bilimlerinde gerici bir akım. — 48.

[11] K. Marx ve F. Engels, *Komünist Parti Manifestosu.* — 48.

[12] 1850 yılında, Marx ve Engels tarafından çıkartılan *Neue Rheinische Zeitung* gazetesinde yayınlanan, Marx'ın *Fransa'da Sınıf Savaşımları, 1848-1850*, yapıtı sözkonusudur. — 48.

[13] Karl Marx, *Felsefenin Sefaleti. M. Proudhon'un Sefaletin Felsefesine Yanıt.* — 49.

[14] 19 ve 26 Haziran ve 17 Temmuz 1866'da toplanan Genel Kurulun oturumları sırasında yer alan 1866 Avusturya-Prusya savaşına ilişkin tartışmalar ima ediliyor. (Bkz: *I. Enternasyonalin Genel Kurulu, 1864-1866, Londra Konferansı (1865), Tutanaklar*, Moskova 1972, s. 165-170, 173-176.) — 50.

[15] "*Mutualisme*" — Proudhon'un fikirlerinin etkisi altında kalan Fransız öğrenci gençliğinin temsilcilerine Marx'ın taktığı alaylı ad. — 51.

[16] *Falansterler* — Charles Fourier tarafından betimlenen hayalî sosyalist topluluk. — 51.

[17] Orijinalinde yanlış yazılmış, "Kasım" olarak okumak gerekir. — 52.

[18] 1866 yılı 3-8 Eylül tarihlerinde yapılan Uluslararası İşçi Birliğinin ilk kongresi. Genel Kurulun kongre delegeleri için Marx yöneltici bir belge kaleme aldı, ki *Geçici Merkez Konseyi Delegelerine Çeşitli Sorunlar Üzerine Yönerge* adını taşıyordu. Marx tarafından formüle edilen yönergenin dokuz maddesinden altısı, kongre kararları olarak kabul edildi. — 52.

[19] Cafiero'nun 1871 Ağustosundaki tutuklanması sırasında polis bu mektuba elkoydu. Yeminli bir çevirmen tarafından İngilizceden İtalyancaya çevrilen mektup, Uluslararası İşçi Birliği Napoli şubesinin dosyasına eklendi. Belge şu kaydı taşımaktadır: "Carlo Cafiero'dan Zoralınan Engels'in Mektubu. Suret." Bu suret İtalyan A. Romano tarafından 1946 yılında, Napoli Ulusal Arşivlerinde, il merkezi dosyaları arasında bulundu. Aslı bulunamadı. — 57.

[20] Sosyalist Demokrasinin İttifakı, Bakunin tarafından, Cenevre'de 1868 ekiminde kuruldu. Ayrıntı için Marx ve Engels'in "*Sosyalist Demokrasinin İttifakı*" ve *Uluslararası İşçi Birliği* yapıtına bakınız. — 59.

[21] Fransız-Alman savaşı, Birliğin kongresinin toplantıya çağrılmasını engelledi. Bu yüzden ivedi işlere karar veren bir konferans, Londra'da 17-23 Eylül tarihleri arasında yapıldı. — 61.

[22] *I. Enternasyonal Genel Kurulu, 1864-1866, Londra Konferansı (1865), Tutanaklar,* s. 243, 241'e bakınız. — 63.

[23] *Uluslararası İşçi Birliğinin Lausanne'da 2 ve 8 Eylül 1867 Tarihleri Arasında Toplanan Kongresi Tutanakları,* Caux-de-Fonds 1867, s. 19. — 64.

[24] Napoléon III hükümeti, kendi durumunu sağlamlaştırmak için 8 Mayıs 1870'te plebisit yapılmasına karar verdi. Sorular o biçimde formüle edilmişti ki, aynı zamanda bütün demokratik reformlara karşı çıkmadan İkinci İmparatorluğun politikasını onaylamadığını ifade etmek olanaksızdı. Plebisitin öngününde Enternasyonalin Paris Federasyonunun üyeleri Napoléon III'e komplo hazırlamakla suçlanarak tutuklandılar.

Adı geçen pasaj için bkz: K. Marx, *Uluslararası İşçi Birliği Paris Federasyonu Üyelerine Yapılan Baskı ve Zulüm Üzerine.* — 64.

[25] 1871'de toplanan Londra Konferansının kararları sözkonusu; "Ulusal Konseylerin Adlandırılışı Konusunda" vb. (karar II, paragraf 1, 2, 3), "İşçi Sınıfının Politik Eylemi Üzerine" (karar IX) (bu kitabın 61-62. sayfalarına bakınız), "Sosyalist Demokrasinin İttifakı Üzerine" (karar XVI) ve "İtalyan İsviçresi'nde Bölünme Üzerine" (karar XVII). — 68.

[26] *Eylül Devrimi* — 4 Eylül 1870'te, Sedan bozgunu haberi Paris'te halk yığınlarının devrimci bir ayaklanmasını başlattı, bu ayaklanma İkinci İmparatorluğun düşmesi ve cumhuriyetin ilânı ile sonuçlandı. Ilımlı cumhuriyetçilerden ve kralcılardan oluşan geçici hükümet ulusa ihanet etme ve düşmanla utanılacak biçimde işbirliği yoluna saptı. — 69.

[27] *Bâle Kongresi* — I. Enternasyonalin Bâle Kongresi 6-11 Eylül 1869'da yapıldı: Birliği örgütsel planda güçlendirmek ve Genel Kurulun yetkilerini genişletmek ereğiyle birtakım kararlar aldı. — 71.

[28] Bu yazı bakuninci yönelimdeki İsviçre Jura Federasyonu tarafından Kasım 1871 tarihinde Sonvillier'de toplanan kongrenin kabul etmiş olduğu genelgeye karşılık olarak yazılmıştır. *Uluslararası İşçi Birliğinin Bütün Federasyonlarına Genelge,* Londra Konferansının kararlarına karşı yöneltilmişti. — 72.

[29] Fransa'daki 1870-1871 devrimi ve Paris Komünü sözkonusu. — 72.

[30] IX. Pi. — 72.

[31] 17-23 Eylül 1871 tarihleri arasında toplanan Londra Konferansı kastediliyor. — 73.

[32] Brunswick ağır ceza mahkemesinden sözediliyor, bu mahkemede, Ekim 1871'de, Sosyal-Demokrat İşçi Partisi Komitesi üyeleri, Bracke, Bonhorst, Spier, Cuno ve Gralle ve aynı zamanda basımcı Sivier'in davaları görüldü, hepsi de 9 Eylül 1870'te Almanya'daki Prusya makamlarınca tutuklanmış bulunuyorlardı. "*Fransız-Alman Savaşı Üzerine Bildiri*"yi yayınlamaktan "suçlu" idiler ve hepsi çeşitli hapis cezalarına çarptırıldılar. — 75.

[33] *Karanlık Kabine* — Fransa'da, Prusya'da, Avusturya'da ve daha başka birçok ülkede, posta servislerindeki, görevi mektupları açıp incelemek olan gizli kurum. Avrupa'da mutlak hükümdarlık döneminde vardı. — 76.

[34] Sonvillier genelgesine anıştırma. — 81.

[35] Londra Konferansı (1871) sözkonusudur — 81.

[36] Polisin gizli ajanları. — 81.

[37] Bakunin'in (İsviçre'de 1867'de burjuva ve küçük-burjuva liberal ve cumhuriyetçileri tarafından kurulmuş olan barışçı organ) Barış ve Özgürlük Ligasının, 1868 Eylülünde Bern'de toplanan kongresinde, kendi hazırladığı bulanık bir sosyalist programı oylatma girişimi sözkonusudur. — 83.

[38] Bâle Kongresinin (1869), Genel Kurulun yetkilerini genişleten örgütlenme sorunları üzerine kararları kastediliyor. — 85.

[39] Ütopyacı komünizmin temsilcisi Etienne Cabet'nin toplumsal ve felsefî romanı *İkarya'ya Yolculuk*'ta betimlenen imgesel komünist ülkenin insanları. — 87.

[40] *Çartistler* — İngiliz işçilerinin, Büyük Britanya'da genel oy hakkı ve işçilere oy verme hakkını sağlayan birtakım koşulları kapsayan Halk Kartasının ilânı uğruna savaşım sloganı altında

gelişen (1830-1850 yıllarının ortaları) siyasal hareket mensupları — 87.

[41] Sözkonusu olan 12 Kasım 1871'de Sonvillier'de toplanan bakuninci Jura Federasyonunun kongresidir. — 90.

[42] K. Marx, *"Uluslararası İşçi Birliğinin Kuruluş Çağrısı"*, K. Marx, F. Engels, *Seçme Yapıtlar, 2*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 11-20. — 90.

[43] Dufaure, Ulusal Meclisin özel bir komisyonunca hazırlanan bir yasa tasarısı sundu. Bu tasarı Enternasyonale üye olmayı cezalandırılması gereken bir suç haline getiriyordu. 14 Mart 1872'de kabul edildi. — 93.

[44] Engels, 10 Mayıs 1872'de Jura Federasyonunun bir bülteninde yayınlanan bir bildiriyi kastediyor; bu açıklamaya göre Engels'in 1871 yılı güzünde "İtalyan dostlarına" yazdığı mektuplar yazıişlerinin elinde bulunuyordu. Bu mektuplar gazetenin başyazarı Guillaume'a, Cafiero tarafından verilmiştir. — 95.

[45] La Haye Kongresi hazırlıkları vesilesiyle kaleme alınan bu *Konuşma* tasarısı Sosyalist Demokrasinin Gizli İttifakı tarafından yürütülen yıkma faaliyetini açığa vuruyordu. — 97.

[46] Jura Federasyonunun La Haye Kongresindeki delegelerine verilen vekillik yönergesi kastediliyor. — 104.

[47] *Federacion* — İspanyol haftalık işçi gazetesi, Enternasyonalin Barcelona Federasyonunun organı, 1869'dan 1873'e kadar yayınlanmıştır, bakunincilerin etkisi altındaydı. — 105.

[48] Engels'in, Alman sosyal-demokrasisinin merkez organı *Volksstaat*'da (26, 29 Haziran, 3 Temmuz 1872) yayınlanmış makaleleri sözkonusudur. Bunlar, *Konut Sorunu*'nun ilk bölümlerini oluşturmaktadırlar. (Bkz: "Konut Sorunu", Marx, Engels, *Seçme Yapıtlar, 2,* Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 364-447.) — 106.

[49] Bkz: G. W. F. Hegel, *Wissenschaft der Logik,* Th. I, abt. 2, *Werke,* Bd. IV, Berlin 1834, s. 15, 75, 145. — 109.

[50] Bu yapıt, Paul Lafargue'ın katkısıyla Marx ve Engels tarafından 1873 yılı Nisan ve Temmuzu arasında Fransızca olarak yazıldı. — 128.

[51] Sözkonusu olan Barış ve Özgürlük Ligasıdır. — 129.

[52] "Sosyalist Demokrasinin İttifakı"nın tüzük ve programı, Marx ve Engels'in adı geçen yapıtının XI. kesiminde yayınlandı. — 131.

[53] "Sosyalist Demokrasinin İttifakı", örgütsel planda üç düzey gösteriyordu: I) Uluslararası kardeşler; II) Ulusal kardeşler; III) Sosyalist Demokrasinin Uluslararası İttifakının yarı-gizli örgütü. Uluslararası kardeşler, öteki iki düzeyin üyelerinin sözlerini din-

ledikleri az sayıdaki "sırrı bilenler"i temsil ettiler. — 131.

[54] *Perinde ac cadaver* — Bir cenaze gibi. (Cizvitlerin üstlerinin emirlerine itaat kuralı. Verilen emirlere ses çıkarmadan uymak anlamında.) — 136.

[55] *İnyoranten Kardeşler* — Reims'de 1680'de kurulmuş olan bir dinsel tarikatın takma adı; tarikat üyeleri kendilerini yoksul çocuklarının eğitilmesine adıyorlardı; öğrenciler tarikat okullarında dinsel, ama genel bilgiler bakımından çok zayıf bir eğitim görüyorlardı. — 138.

[56] Sözkonusu olan, Güney Amerika'da esas olarak bugünkü Paraguay'ın toprakları üzerinde, 16. yüzyılın başından 17. yüzyılın ortalarına kadar varlığını sürdüren cizvitlerin teokratik devletidir. — 146.

[57] İzleyen metinde, olayların tarihlerine ilişkin olarak bazı küçük tereddütler girmiştir araya. İspanya'da Cumhuriyet 11 Şubat 1873'te ilân edildi ve Kurucu Kortezler seçimleri 10 Mayıs 1873'te oldu. — 153.

[58] Enternasyonalin bu kongresi Cenevre'de 8 Mayıs-13 Eylül 1873'te yapıldı. Yeni Madrid Federasyonu 1872 yılında, *Emancipation* adlı haftalık gazetenin yazıkurulu üyelerince kuruldu, bunlar, Enternasyonalin Madrid Federasyonunun saflarından anarşist çoğunlukça çıkarılmışlardı. Yeni Federasyon anarşistlerin etkinliğinin İspanya'da yayılmasına karşı savaştı, bilimsel sosyalizmin düşüncelerini yaydı ve İspanya'da bağımsız bir proletarya partisinin kurulmasına çalıştı. — 156.

[59] *Alfonsçular* — Büyük toprak sahiplerinin, ruhban sınıfının ve İspanya burjuvazisinin yüksek katmanlarının gerici çevrelerine bağlı bir Burbon olup ve 1874'te Alfons XII adı ile İspanya kralı ilân edilen İspanya tahtına sahiplik iddiacısını destekleyen grup. — 158.

[60] *Karlosçular* — 19. yüzyılın birinci yarısında İspanya tahtına hak iddia eden don Carlos'u tutan din adamları egemenliği yanlısı ve mutlakiyetçi bir gruplaşma. — 158.

[61] F. Engels, *La situation de la classe laborieuse en Angleterre*, Editions Sociales, Paris 1961, s. 288. — 160.

[62] Anarşistlerin, 1-6 Eylül 1873'te Cenevre'de toplanan kongresi ima ediliyor. — 160.

[63] Alman emekçilerinin 1863 yılında kurulmuş ve Lassalle'nın düşüncelerinden çok etkilenmiş ilk ulusal örgütü. Birliğin amaçları genel oy hakkı ve barışçıl bir parlamenter eylem uğruna savaşım idi. — 163.

[64] W. Shakespeare'in, *Henry IV* adlı yapıtından. — 165.

[65] Almanya'daki 1824-1825 köylü savaşı sözkonusudur. — 170.

[66] Bakunin'in bir broşürü ima ediliyor. *Güncel Bunalım Üzerine Bir Fransıza Mektuplar*, imzasız olarak Neuchâtel'de 1870'de yayınlanmıştır. — 170.

[67] Marx, Bakunin'in Cenevre'de 1873 yılında yayınlanan ve bakuninci çevrelerce bir metin-program olarak anlaşılan kitabın çıkışından hemen sonra bu metin üzerinde çalıştı. — 179.

[68] Özgür halk devleti 1870 yıllarında, Alman sosyal-demokratlarının programlarının bir zorunlu gereği ve geçerli sloganları oldu. Bu sloganın marksist eleştirisi için Marx'ın *Gotha Programının Eleştirisi*'nin IV. bölümüne ve Engels'in Bebel'e yazdığı 18-28 Mart 1875 günlü mektuba (bu kitabın 187-188. sayfalarına) bakınız. Ayrıca Lenin'in *Devlet ve Devrim*'inde I. bölüm 4. paragraf, IV. bölüm, 3. paragrafa (bu kitabın 343-346 sayfalarına) bakınız. — 185.

[69] Marx ve Engels'in 1871'de çıkan *Sosyalist Demokrasinin İttifakı ve Uluslararası Emekçiler Birliği* yapıtının Almanca çevirisi kastediliyor (bu kitabın 128-149. sayfalarına bakınız). — 190.

[70] *La Plèbe* — 1868'den 1883'e kadar yayınlanan İtalyan gazetesi. 1882'de, İşçi Partisi, İtalyan proletaryasının ilk bağımsız partisi bu gazetenin çevresinde oluştu. — 191.

[71] Reichstag seçimlerinde, 10 Ocak 1877'de yaklaşık 500.000 oy toplayan oniki işçi milletvekili seçildi. — 195.

[72] *Gand Kongresi* — Bu kongre 1-16 Eylül 1877'de yapıldı. Uluslararası ölçüde çeşitli sosyalist akımları biraraya getirme girişimi oldu. Birleşimler sırasında tartışılan temel sorunlarda, kongre, azınlıkta bulunan anarşistlere karşı yöneltilmiş kararlar aldı. Kongre, anarşist akımın dağınıklığını ve marksizmin uluslararası işçi hareketindeki etkisinin arttığını gösterdi. — 199.

[73] Sözkonusu olan 1877-1878 Türk-Rus savaşıdır. Bu savaşta Sırbistan, Rusya'nın müttefiki oldu. — 203.

[74] Menceau-les Mines (Fransa) madencilerinin 1882 Ekimindeki önemli bir grevi kastediliyor. Anarşistler, o zaman, provokatif amaçlar güden birçok terörist eylemlerde bulundular. — 209.

[75] *New-York Sendikalar Birliği* — 1882'de kuruldu, izleyen yıllarda siyah ve beyaz, Amerikan ya da yabancı kökenli işçileri içine alan bir işçi kitle örgütü oldu. — 210.

[76] Engels'in, 18 Nisan 1883 tarihli Van Petten'e mektubu İngilizce olarak yazılmıştı. — 211.

[77] *Freiheit* — J. Most tarafından 1879'da Londra'da kurulan anarşist eğilimli Alman haftalık gazetesi. Sonradan gazete Berlin'de (1882) ve Birleşik Devletler'de (1882-1910) yayımlandı. — 212.

[78] *Kürsü Sosyalizmi* — 1870-1890 yıllarının, sosyalizm etiketi altında burjuva reformizmini ileri süren Alman üniversite profesörlerinin temsilcisi olduğu bir burjuva ideolojik akım. — 218.

[79] Almanya'da 21 Ekim 1878'de ilân edilen sosyalistlere-karşı özel bir yasa sözkonusu. Bu yasa sosyal-demokrat partinin örgütlerini, bütün kitle örgütlerini yasaklıyordu; işçi basını, sosyalist yayınlar zoralıma uğratıldı, sosyal-demokratlar kovuşturuldu. Yasa 1890'da yürürlükten kaldırıldı. — 218.

[80] Max Stirner, *Der Einzige und sein Eigenthum* ("Biricik ve Özelliği"), Leipzig 1845. — 220.

[81] Engels, Manchester'de yaşadığı (1842-1844) günleri kastediyor; orada "Ermen ve Engels" firmasına ait olan iplik yapımevinde, ticaret sanatını incelemişti. Bu yıllar onun dünya anlayışının oluşmasında ve materyalizmi benimsemek üzere idealizmden ayrılmasında ve komünizmi benimsemek üzere devrimci demokratizmden ayrılmasında önemli bir rol oynadılar. — 220.

[82] Marx 1845'ten 1848 Martının başına kadar Brüksel'de yaşadı; Avrupa'da devrim başlayınca Belçika yetkililerince sınır-dışı edildi. Engels de aralıklı olarak 1845'ten 1848 Martına kadar orada yaşadı. — 220.

[83] II. Enternasyonalin İkinci Sosyalist İşçi Kongresi, Brüksel'de 16-22 Ağustos 1891 tarihlerinde yapıldı. — 222.

[84] Sözkonusu olan, İspanya'da anarşistlerin 1889'da, krallık sarayında bir bomba patlattıkları tarihte başlattıkları eylemlerdir; benzer hareketler, sonradan İspanya'nın birçok başka bölgelerinde de yer aldı. — 224.

[85] Menşevik *İskra* (1903-1905) — Lenin tarafından 1900 yılında kurulan *İskra,* başlangıçta Rus marksist devrimcilerinin organı oldu. RSDİP'nin II. Kongresinden sonra, Ekim 1903'ten itibaren menşevikler (52. sayıdan başlayarak) gazeteye elkoydular. — 231.

[86] *Vperyod* — İllegal haftalık bolşevik gazete; 22 Aralık 1904 (4 Ocak 1905)'ten 5 (18) Mayıs 1905'e kadar Cenevre'de çıktı. — 232.

[87] *Millerandcılık* ya da Bakanlıkçılık — 1899 yılında Fransa'nın gerici burjuva hükümetine katılan ve onun halk düşmanı politikasını destekleyen Fransız reformist sosyalist Millerand'ın adından gelme, sosyal-demokrasi içinde oportünist bir akım. — 247.

[88] *Sosyalist-Devrimciler* — Rusya'da 1901 yılı sonu ile 1902 yılı başında doğan küçük-burjuva partisi. Siyasal serüvencilik sosyalist-devrimcilerin (s-r'lerin) ayırdedici özelliğiydi, çarlığa karşı başlıca savaşım yöntemleri ise bireysel terör oldu. 1917 Şubat burjuva demokratik devriminden sonra s-r'ler menşevikler ile birlikte

karşı-devrimci hükümetin başlıca desteği oldular; liderleri sözü geçen hükümete katıldılar. İç savaş sırasında ve Rusya'ya yabancı müdahale sırasında bu parti sovyetler iktidarına karşı savaştı. — 248.

[89] *Narodnikler* — Rus devrimci hareketinde 1860-1870 yıllarında doğan küçük-burjuva bir eğilimin temsilcileri. Narodnikler, mutlak hükümdarlığı kaldırmak ve büyük toprak sahiplerinin toprağını köylülere vermek istiyorlardı. Onlar Rusya'da kapitalist ilişkilerin gelişmesinin kaçınılmazlığını kabul etmiyorlardı ve dolayısıyla, onlara göre başlıca devrimci güç proletaryada değil, köylülükte yatıyordu; tohum halindeki sosyalizmi kır topluluğunda görüyorlardı. Köylüleri mutlak hükümdarlığa karşı savaşım ereğiyle ayaklandırmak isteyen narodnikler kıra, "halka" gidiyorlardı, ama halk içinde destek bulmaksızın. Narodniklerin sosyalizmi ütopik bir sosyalizm oldu, çünkü toplumun gerçek gelişmesine dayanmıyordu. Narodizm, devrimci demokratizmden liberalizme doğru evrim gösterdi. — 250.

[90] 1905 yılı Ekiminde, Rusya siyasal grevi sırasında, Birleşik Grev Komitesi sıfatıyla kurulan Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti. Sovyetin geçici yürütme komitesi 17 (30) Ekimde seçildi. — 251.

[91] Anayasal-demokrat parti, Rusya'nın liberal monarşist burjuvazisinin partisi. Ekim 1905'te kuruldu. — 253.

[92] Büyük ticaret ve sanayi burjuvazisinin ve yüksek devlet görevlilerinin karşı-devrimci partisi. 1905 güzünde kuruldu. — 253.

[93] P. Akselrod tarafından ileri sürülen ve öteki menşeviklerce desteklenen sözde bir "işçi kongresi"ni toplantıya çağırmak fikri çeşitli işçi örgütleri temsilcilerinin bir kongresini toplamak ve orada sosyal-demokratları, s-r'leri, ve anarşistleri biraraya getirecek legal bir "geniş işçi partisi" kurmak amacını taşıyordu. Bu partinin kurulması RSDİP'nin tasfiyesi ve onun yerine partisiz bir örgütün getirilmesi anlamını taşıyacaktı. — 257.

[94] RSDİP'nin İkinci Kongresi ("Birinci Rusya Konferansı"), 3-7 Kasım (16-20 Kasım) tarihleri arasında Tammerfors'da toplandı. Bolşevikler ve yandaşları, konferansta azınlıkta olduklarından, konferans bir uzlaşma kararı kabul etti, karar şu adı taşıyordu: " 'İşçi Kongresi' Lehinde Propagandanın Sınırları Sorunu Üzerine". — 258.

[95] *Proletari* — İllegal bolşevik gazetesi, 21 Ağustos (3 Eylül) 1906'dan 28 Kasım (11 Aralık) 1909'a kadar Lenin'in yönetiminde çıktı. — 258.

[96] Partinin sendikalara karşı tutumu üzerine, bu sorunun II. Enternasyonalin VII. Kongresi (Stuttgart Kongresi) tarafından ince-

lenmesi vesilesiyle A. Lunaçarski'nin yazdığı broşür kastediliyor. Sansür koşulları basılmasına olanak vermemiştir. — 260.

[97] Rus sosyal-demokratları, oportünistler — 1903'te yapılan RSDİP'nin II. Kongresinde, parti, Lenin yanlılarından oluşmuş devrimci kanat ile Martov tarafından yönetilen oportünist kanat olmak üzere bölündü. Partinin yönetim organlarının seçimi sırasında devrimci sosyal-demokratlar oyların çoğunluğunu (*bolşinstvo*) aldılar, oysa oportünistler azınlıkta (*menşinstvo*) kaldılar; *bolşevik* ve *menşevik* adları buradan gelmektedir. — 261.

[98] Almanya Sosyal-Demokrat Partisinin Essen'de 21-23 Eylül 1907'de toplanan kongresinde August Bebel, Alman delegasyonunun Stuttgart Kongresinde aldıkları şoven tutumu eleştiren Karl Liebknecht'e karşı, ayrıca bu kongrede sosyal-şovenlere karşı savaşımlarında bolşevikleri destekleyen Rosa Luxembourg ve tüm Alman soluna karşı konuşmuştu. — 261.

[99] *Obrazovaniye* ("Öğrenim") — Aylık toplumsal, siyasal ve bilimsel kabalaştırma (*vulgarisation*) ve edebiyat dergisi; Petersburg'ta 1892'den 1909'a kadar yayınlanmıştır. — 261.

[100] *Zarnitsı* ("Parıltılar") — Petersburg'da 1907 yılında yayınlanan legal bolşevik derlemesi. — 262.

[101] *Tovariş* ("Yoldaş") — Burjuva günlük gazetesi, 1906-1907 yıllarında Petersburg'da yayınlanmıştır; sol kadetlerin organı; menşevikler de bu gazete ile işbirliği yapmışlardır. — 262.

[102] *"Raboçeye Dyelo" Yazıkurulu İçin Cep Kılavuzu* — "Emeğin Kurtuluşu" grubunun yayınlandığı ve önsözü G. Plehanov tarafından yazılan (Cenevre, Şubat 1900), belgelerden oluşan bu derleme RSDİP saflarında oportünizme karşı yöneltilmişti. — 264.

[103] Aralık 1905 silahlı ayaklanması anıştırılıyor. — 264.

[104] I. ve II. Devlet Dumaları (Nisan-Temmuz 1906 ve Şubat-Haziran 1907) — Devlet Duması, çarlık hükümetinin, 1905-1907'nin devrimci olayları sonucunda kurmak zorunda kaldığı temsilî kurum. İlke olarak. Duma bir yasama organı olmuştu, ama elinde hiç bir gerçek iktidar yoktu. Duma tek dereceli seçimle değil, eşit olmayan ve dolaylı bir oylama tarzıyla seçiliyordu. Emekçi sınıfların ve Rus-olmayan milliyetlerin seçim hakları çok kısıtlı idi. İşçilerin ve köylülerin önemli bu kesimi oy verme hakkından büsbütün yoksundular. — 265.

[105] *Ekonomizm* — Rus sosyal-demokrasisinde oportünist bir akım (19. yüzyılın sonu-20. yüzyılın başı). "Ekonomistler" işçi sınıfının görevlerini ücretlerin yükseltilmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi uğruna ekonomik savaşıma indirgiyorlar ve siyasal savaşımın

liberal burjuvazinin işi olması gerektiğini ifade ediyorlardı. — 265.

[106] *Ortodokslar* — Alman sosyal-demokratları, marksizmin revizyonuna düşman olanlar. — 267.

[107] *Sosyal-Demokrat Federasyon* — Britanya işçi sınıfının 1884'te kurulan ilk marksist örgütü. — 267.

[108] *Independent Labour Party* ("Bağımsız İşçi Partisi") — 1893'te kurulmuş reformist örgüt. — 267.

[109] *Entegralistler* — Küçük-burjuva sosyalizminin temsilcileri. Birçok sorunda, aşırı-oportünist tutumlara kaskatı bağlanan ve gerici burjuvazi ile işbirliği yapan reformistlere karşı çıkıyorlardı. — 267.

[110] *Polska Partia Socjalistyczna* ("Polonya Sosyalist Partisi") — 1892'de kurulan milliyetçi reformist parti. Sağ şoven kanadı 1906'da partiden kopmuştur. — 270.

[111] 18-24 Ağustos 1907'de toplanan II. Enternasyonalin VII. Kongresi. — 271.

[112] K. Marx, F. Engels, "Komünist Parti Manifestosu", *Seçme Yapıtlar, 1*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 151. — 273.

[113] Lenin, bu yazısında Petersburg otzovistlerinin, 1908 güzünde RSDİP'nin genel konferansı için delegelerin seçimi sırasında onların platformu haline gelen bu kararlarını eleştiriyor.

Otzovistler (Rusça *otozvat*: geri çağırmak fiilinden) devrimci sözlerin ardına gizlenerek III. Dumanın sosyal-demokrat milletvekillerinin geri çağrılmasını ve legal örgütlerin eylemine son verilmesini istiyorlardı. Ultimatizm, otzovizmin bir çeşidi olarak belirdi. — 276.

[114] *Rus Halkının Birliği* — Aşırı-gerici bu örgüt, devrimci harekete karşı savaşım amacıyla Ekim 1905'te Petersburg'da kuruldu. — 276.

[115] Öğretim bakımından zengin olan bu konuyu ve bunun o dönemde Almanya'daki otzovizme yakın eğilimlere vurduğu darbeyi ayrı bir yazıda ele almayı umuyoruz. [*Lenin'in notu*]. — 279.

[116] *Vehi* ("Aşamalar") — Karşı-devrimci liberal burjuvazinin temsilcisi olan kadet yazarların yazılarından derleme. 1904'te Moskova'da yayınlanmıştır. — 287.

[117] Lenin'in burada sözünü ettikleri 17 Ekim 1905 tarihli imparatorluk bildirisinin yayınlanmasından sonra Rusya'da kurulmuş olan "17 Ekim Birliği" partisinin üyeleri oktobristlerdir. Devrimci hareketin atılımı karşısında korkuya kapılan çar, bu bildiride halka bazı yurttaşlık hakları tanımaya sözvermiştir. Bu karşı-devrimci parti büyük burjuvazinin ve kapitalist işletme yöntemleri uygulayan büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını dile getirmiş ve savun-

muştur. Oktobristler çarcı hükümetin iç ve dış politikasını destekliyorlardı, milletvekilleri Üçüncü Dumada çoğunluğu oluşturuyordu. — 290.

[118] *Gençler* — Alman sosyal-demokrasisi içinde yarı-anarşist küçük-burjuva muhalefet 1890'da ortaya çıktı. Genç yazarlar ve öğrenciler bu grubun çekirdeğini oluşturuyordu. — 302.

[119] Vera Zasuliç'in "Bir Soru Üzerine" adlı makalesi ima edilmektedir.

Tasfiyeci akım, 1905-1907 devriminin yenilgiye uğramasından sonra menşevikler arasında yaygınlaştı. Bu akımın temsilcileri illegal devrimci partiyi tasfiye etmek ve bu savaş partisi yerine çalışması çar hükümetinin iznine bağlı legal bir oportünist örgüt kurmak istiyorlardı. — 307.

[120] *Jugend-Internationale*, Zürich 1916, n° 6'da yayınlanan N. Buharin'in "Der imperialistische Raubstast" başlıklı yazısından sözediliyor. — 318.

[121] Bu mektuplar, Lenin tarafından 1917 Martında İsviçre'de kaleme alınmıştır ve Rusya'da şubat burjuva demokratik devrimiyle ilgilidir. — 320.

[122] Bu slogan Trotski'nin "sürekli devrim" teorisinin başlıca savlarından biri oldu. "Sürekli devrim", burjuva demokratik devrimin, proletaryanın yönetiminde sosyalist devrim biçimine sokulması yolundaki leninist teoriye karşı olan ve köylüleri hesaba katmayan devrimdir. — 323.

[123] İlk kez Berlin'de 1894'de Almanca olarak yayınlanan Georgi Plehanov'un *Anarşizm ve Sosyalizm* adlı yapıtından sözediliyor. — 325.

[124] Bkz: F. Engels, *Internationales aus dem "Volksstaat" (1871-1875)* derlemesinde Önsöz, 1871-1875. — 327.

[125] Bu deyiş, Marx ve Engels'e göre, Heinrich Heine'nindir ve kendilerince ilk kez *Alman İdeolojisi*'nde anılmıştır. — 329.

[126] Ünlü olmak için, İsa'dan Önce 356 yılında dünyanın yedi harikasından biri olan Efes sitesindeki Diana tapınağını ateşe veren bir Yunanlı. — 334.

[127] Lenin tarafından kaleme alınan Rusya Sovyetleri olağanüstü IV. Kongresi Kararı. Bu kongre 14-16 Mart 1918'de Moskova'da toplanmıştır. (Bkz: *Œuvres*, t. 27, s. 206-207.) — 355.

[128] Sylvia Pankhurst, Lenin'e bir mektup yazarak parlamentarizme karşı tutum hakkındaki görüşünü açıklamasını rica etti. Mektubunda o dönemde İngiltere'de bulunan parti ve grupların ayırdedici özelliklerini belirtti ve kendisine yazdığı yanıtta Lenin'in

izlediği bir sıra içinde bunları ele aldı: 1. Eski tipte tredünyoncu politikacılar ve işçiler; 2. Bağımsız İşçi Partisi; 3. İngiliz Sosyalist Partisi; 4. Devrimci sanayiciler (Sylvia Pankhurst, işçi komiteleri ve fabrika sendikaları üyelerini de bu grup içinde sınıflandırdı); 5. Sosyalist İşçi Partisi; 6. "İşçiler Sosyalist Federasyonu"; 2. Güney Galler Ülkesi Sosyalist Derneği. — 362.

[129] Lenin burada 30 Aralık 1918'den 1 Ocak 1919'a kadar Berlin'de toplanan Alman Komünist Partisinin Kuruluş Kongresini düşünmektedir. Kongreyi toplantıya çağıran Alman sosyal-demokratlarının devrimci örgütü "Spartacus" ya da "Internationale" grubu idi. — 364.

[130] 1917 Nisanında kurulan merkezci bağımsız sosyal-demokrat parti. 1922'ye kadar varlığını sürdürmüştür. — 364.

[131] *İngiliz Sosyalist Partisi* 1911'de kuruldu ve Büyük Britanya Komünist Partisinin oluşmasında başlıca rolü oynadı. — 364.

[132] *Shop Stewards* ("İşçi Temsilcileri") — Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'de geniş ölçüde yaygınlaşan, seçimle oluşmuş işçi örgütleri. — 365.

[133] Sovyet Rusya ile Dörtlü İttifak (Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye) arasında 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk'ta yapılan ve 15 Martta Rusya Sovyetleri Olağanüstü IV. Kongresi tarafından onaylanan barış antlaşması. Bu antlaşmadaki barış şartları Sovyet Rusya için son derece ağırdı. Bu antlaşmanın imzalanması Trotski'ye ve "sol komünistler" grubuna karşı inatçı bir savaşımı gerektirmiştir. — 379.

[134] 6 (19) Ağustos 1905'te, çarın, Devlet Dumasını yeniden kuran ve bu meclis için yapılan seçimlerin yönetmeliğini yasallaştıran bildirisi ilân edildi. — 379.

[135] 1884'te kurulan İngiliz reformist dergisi *Fabian Society* üyeleri. 1900'de bu dernek İşçi Partisine katılmıştır. — 382.

[136] Ekim 1914'te Dördüncü Devlet Dumasındaki bolşevik milletvekilleri, askerî krediler lehinde oy vermedikleri ve militarizme karşı propaganda yaptıkları için tutuklandılar; Şubat 1915'te yargılandılar ve Sibirya'ya sürüldüler. — 383.

[137] *Industrial Workers of the World* ("Dünya Sanayi İşçileri") — 1905'te kurulan ABD işçilerinin sendikal örgütüdür; bu örgüt başarıyla sonuçlanan bir dizi yığınsal grevi yönetmiştir. — 385.

[138] Bu kongre 19 Temmuz-7 Ağustos 1920 arasında toplandı. — 389.

[139] Kominternin II. Kongresi tarafından 4 Ağustos 1920'de kabul edilen tarım sorunu üzerinde karar. — 411.

ADLAR DİZİNİ

C

Doğu'da, burjuvazinin ve toprak sahiplerinin desteklediklerì askerî diktatörlüğün başına geçti. Kızıl Ordunun saldırısı ve partizanların devrimci hareketinin yükselişi Kolçak ordularını yenilgiye uğrattı. — 372, 384.

KORNİLOV, L. G. (1870-1918) — Çar ordusunun generali; 1917'de askerî bir diktatörlük kurmayı amaçlayan karşı-devrimci başkaldırıyı yönetti. — 355, 356, 358.

KOZLOVSKİ, L. — Sendikacı, *Fransa'da Sendikalizm Üzerine Deneme* adındaki kitabın yazarı. — 261.

KRİÇEVSKİ, B. N. (1866-1919) — Sosyal-demokrat, siyaset yazarı, "ekonomizm"in liderlerinden biri. 90'lı yılların sonlarında "Yabancı Ülkelerdeki Rus Sosyal-Demokratları Ligası"nın başlarından biri; 1899'da *Raboçeye Dyelo* ("İşçi Davası") dergisinin yazarı, bu dergide bernştayncılığı yayıyordu; RSDİP II. Kongresinden (1903) az sonra sosyal-demokrat hareketten uzaklaştı. — 261.

KROPOTKİN, P. A. (1842-1921) — Rus devrimcisi, anarşizmin liderlerinden ve teorisyenlerinden biri, Marx'ın hasımı. Birinci Dünya Savaşı sırasında şoven bir tutum benimsedi. 1917'de yurtdışından döndükten sonra burjuva tutumlarını sürdürdü, ama 1920'de Avrupa işçilerini Sovyetler Rusyasına karşı silahlı müdahaleyi yenilgiye uğratmaya çağıran bir mektup yazdı. — 316, 351.

KUGELMANN, Ludwig (1830-1902) — Alman hekimi, 1848-1849 devrimine katıldı; Enternasyonal üyesi, Marx ailesinin dostu. — 52.

KUSKOVA, E. D. (1869-1958) — Bir burjuva siyaset yazarı. 1890 yıllarında "Emeğin Kurtuluşu" grubuna yakındı, ama kısa zaman sonra marksizmin revizyonu yolunu tuttu, işçileri devrimci savaşımdan yüz çevirmeye çağırdı. Kuskova tarafından kaleme alınmış "Credo" belgesi "ekonomizm"in, bu Rus bernştayncılığının oportünist özünü en açık bir biçimde ifade etmiştir ve Lenin tarafından yönetilen Rus marksistlerinin ateşli protestolarına yolaçmıştır. Daha sonra, Kuskova liberal ve kralcı eğilimli "Kurtuluş Birliği"ne katıldı. Prokopoviç ile birlikte *Bez Zaglavia* ("Adsız") adındaki kadetlere yakın dergiyi yayınlattırdı; sol-kadetlerin *Tovariş* ("Yoldaş") gazetesi ile işbirliği yaptı. Ekim Devriminden sonra bolşeviklere karşı çıktı; 1922'de yurttan çıkarıldı. — 264.

KUTLER, N. N. (1859-1924) — Kadet partisi liderlerinden biri; maliye bakanlığında memur, daha sonra tarım ve toprak rejimi bakanı. II. ve III. Dumalarda Petersburg temsilcisi, kadetlerin tarım tasarısını hazırlayanlardan biri. — 265.

L

LABRİOLA, Arturo (1873-1959) — İtalyan siyaset adamı, hukukçu ve ekonomist; İtalya'da sendikalist hareketin liderlerinden biri. Sendikalizm üzerine bazı kitapların yazarı, bu kitaplarında "devrimci sendikalizm" denilen kendi programını, marksizmi "düzelterek" ona uydurmak istemiştir. 1950'de Dünya Barış Konseyine seçildi. — 268.

LAFARGUE, Paul (1842-1911) — Fransız ve uluslararası işçi hareketinin gözde bir militanı, marksizmin yayıcısı, Enternasyonalin Genel Konsey üyesi; anarşizme ve bakuninciliğe karşı savaştı; Fransız İşçi Partisinin kurucularından biri, Marx'ın ve Engels'in öğrencisi ve savaşım arkadaşı. — 51, 54, 70, 92, 222.

LAGARDELLE, Hubert (doğumu 1874) — Fransız küçük-burjuva siyaset adamı, anarko-sendikalist; Fransız anarko-sendikalizminin teo-

risyeni Georges Sorel'in öğretilile-rinden biri; Fransa'da anarko-sendikalizmin tarihi üzerine birtakım çalışmaların yazarı. — 268.

LANSBURY, George (1859-1940) — İngiliz İşçi Partisinin liderlerinden biri. 1910-1912 ve 1922-1940'ta parlamento üyesi; 1912-1922'de *The Daily Herald* gazetesini yayımladı ve başyazarı oldu. — 381.

LARİN, J. (Lourier M. A.) (1882-1932) — Sosyal-demokrat, toprağın belediyeleştirilmesi, belediyelere bağlanması menşevik programını savundu, bir "İşçi Kongresi"nin toplantıya çağırılması oportünist fikrini destekledi. Ağustos 1917'de bolşevik partisine katıldı. Sosyalist Ekim Devriminden sonra Sovyetlerde ve ekonomik mahkemelerde çalıştı. — 257, 258.

LASSALLE, Ferdinand (1825-1864) — Alman küçük-burjuva siyaset yazarı, avukat; 1848-1849'da Ren bölgesi demokratik hareketine katıldı; 1860 yıllarının başında işçi hareketine girdi; Alman Emekçileri Genel Birliğinin kurucularından biri (1863); Almanya'nın "zirveden", Prusyanın himayesi altında birleştirilmesi politikasını destekledi; Alman işçi hareketi içinde oportünist eğilimin başlangıç işareti oldu. — 179.

LE MOUSSU, A. — Fransız işçi hareketinin militanı, kazıyıcı (hakkâk), Paris Komününe katıldı; komünün yenilgisinden sonra Londra'ya göçtü; Enternasyonal Genel Konseyi üyesi, Marx ve Engels'in bakunincilere karşı savaşımını destekliyordu. — 149.

LEDEBOUR, George (1850-1947) — Alman sosyal-demokratı; Birinci Dünya Savaşı sırasında enternasyonal bağların yeniden kurulması görüşünü savundu, Zimmerwald'çı "sağ"la birleşti; 1916 da Reichstag'da sosyal-demokrat Emek grubuna katıldı, bu grup Almanya Bağımsız Sosyal-Demokrat Partisinin çekirdeğini oluşturdu. — 378.

LEDRU-ROLLİN, Alexandre-Auguste (1807-1874) — Fransız siyaset yazarı, küçük-burjuva demokratların liderlerinden biri. Kurucu Meclis ve Yasama Meclisinde milletvekili; bu meclislerde Montagne'ı yönetmiştir; 13 Haziran 1849 gösterisinden sonra İngiltere'ye göçtü. — 41.

LEGİEN, Karl (1861-1920) — Alman sağ sosyal-demokrat, Alman ve uluslararası sendika hareketinin liderlerinden biri, revizyonist; proletaryanın devrimci hareketine karşı savaştı. — 333, 378.

LENİN, V. İ. (Ulyanov V. İ.) (1870-1924) — 262, 323, 360, 396.

LÉVİ, Paul (1883-1930) — Alman sosyal-demokrat, İsviçre Zimmerwald'cı "sol"un üyesi, "Spartakus" Ligasına katıldı. Almanya Komünist Partisinin Kurucu Kongresinde Merkez Komitesine seçildi, Merkez Komitesinden 1921'de ayrıldı; Nisanda parti disiplini olmaması nedeniyle komünist partisinden çıkarıldı. Daha sonra yeniden sosyal-demokrat partiye girdi. — 416.

LİEBKNECHT, Karl (1871-1919) — Alman ve uluslararası işçi hareketinin üstün kişisi, Alman sosyal-demokrasisinin sol-kanadının yöneticilerinden biri. 1912'de Reichstag'a seçildi; Almanya Komünist Partisinin kurucularından biri. Kasım 1918 devrimi sırasında, Rosa Luxembourg ile birlikte Berlin işçilerinin ayaklanması yönetti. Ayaklanmanın bastırılmasından sonra Ocak 1919'da karşı-devrimciler tarafından öldürüldü. — 274, 362, 364, 371.

LİEBKNECHT, Wilhelm (1826-1900) — Alman ve uluslararası işçi hareketinin göze çarpan simalarından; Komünistler Ligasının ve I. Enternasyonalin üyesi; Alman sosyal-demokrasisinin kurucularından ve önderlerinden biri; Marx ve En-

N

O

P

PANNEKOEK, Anton (1873-1960) — Hollandalı sosyal-demokrat; Hollanda Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin sol-kanadının organı *De Tribune* gazetesinin kurucularından biri, bu parti 1909'da Hollanda sosyal-demokrat partisi ("tribünistlerin" partisi) oldu. Pannekoek Birinci Dünya Savaş sırasında enternasyonalci idi; 1918'den 1921'e kadar Hollanda Komünist Partisi üyesi, Komünist Enternasyonalin çalışmalarına katıldı; aşırı-sol sekter bir tutumu benimsedi; 1921'de parti saflarından ayrıldı. — 298, 300, 302, 321, 342, 348-350.

PAVİA-Y-RODRİGUEZ, Manuel (1827-1895) — İspanyol generali ve siyasetçisi, 1873'te karlistlere (karloşçulara) karşı cumhuriyetçi birliklere komuta etti; Andaluziya'da kantoncuların ayaklanmasını bastırdı; Yeni Kastillo'nun baş generali (1873-1874); Serrano'yu iktidara getiren kralcı bir hükümet darbesini gerçekleştirdi (2 ve 3 Ocak 1874), 1880'den başlayarak senatör. — 171.

PETRO, I. (1672-1725) — 1682'den itibaren Rusya çarı, 1721'den itibaren de Bütün Rusya'nın imparatoru. — 137.

PİE, IX (1792-1878) — 1846'dan 1878'e kadar papa. — 72.

PİO, Louis (1841-1894) — Danimarka işçi ve sosyalist hareketinin göze çarpan kişisi; marksizmi yayan, Enternasyonalin Danimarka şubelerinin kurucularından biri (1871); Danimarka Sosyal-Demokrat Partisinin kurucularından biri (1876); 1877'de Amerika'ya göçetmiştir. — 90.

Pİ Y MARGALL, Francisco (1824-1901) — İspanyol siyasetçisi, federalist sol-cumhuriyetçilerin lideri, ütopik sosyalizmin düşüncelerinin etkisi altında kalmıştır; avukat ve edebiyatçı; burjuva devrimlerine katıldı; cumhuriyetçi hükümetin içişleri bakanı ve başkan vekili (1873). — 170.

PLEHANOV, G. V. (1856-1918) — Rus ve uluslararası işçi hareketinin önde gelen bir kişisi, Rusya'da marksizmin ilk propagandacısı. 1883'te, Cenevre'de ilk Rus marksist grubu "Emeğin Kurtuluşu"nu örgütledi. RSDİP'nin II. Kongresinden sonra oportünizmle uzlaşmayı ileri sürdü, sonra menşeviklerle birleşti. Birinci Rus Devrimi sırasında bellibaşlı bütün sorunlarda menşevik bir tutum içinde oldu; Birinci Dünya Savaşı sırasında (1914-1918) sosyal-şoven. Sosyalist Ekim Devrimini onamadı, ama Sovyet iktidarına karşı hiç bir eylemde yer almadı. — 234, 324, 325, 327, 333, 335, 347, 377, 378.

POLOVNİEV, A. V. — Çarlık dönemi gizli polis ajanı, kara-yüzlerin karşı-devrimci örgütü "Rus Halkının Birliği"nin örgütleyicilerinden biri. — 277.

POTEL (Lucain'in takma adı) — Belçika'da Fransız mültecisi, Enternasyonal üyesi, La Haye Kongresinde Brüksel'deki Fransız mültecilerinin delegesi (1872) — 129.

PURİŞKEVİÇ, V. M. (1870-1920) — Rus büyük toprak sahibi, aşırı gerici; tek hükümdar yanlısı; aşırı gerici "Rus Halkının Birliği" örgütünün kurucularından biri; II., III. ve IV. Devlet Dumalarında milletvekili, bu meclislerde anti-semitist (Yahudi aleyhtarı) konuşmalarıyla dikkati çekti. — 276.

PROKOPOVİÇ, S. N. (1871-1955) — Burjuva ekonomist ve siyaset yazarı, 1890 yıllarının sonunda "ekonomizm" akımının gözde temsilcisi; Rusya'da bernştaynclığın ilk yayıcılarından. Daha sonra, liberal-hükümdarcı eğilimli "Kurtuluş Birliği"nin militanı, 1906'da Kadet Partisi Merkez Komitesi üyesi. Ekim Devriminden sonra ülkenin çıkarlarına aykırı eyleminden dolayı Sovyetler Birliğin'den çıkarıldı. — 264.

larında içişleri bakanı, 1874'te dışişleri bakanı, birkaç yıl başbakanlık yapmıştır. — 176.

SAİNT-SİMON, Henri (1760-1825) — Fransız ütopik sosyalisti. — 47, 54, 68, 117, 186.

SALMERON Y ALONSO, Nicolas (1838-1908) — İspanyol politikacısı, burjuva cumhuriyetçilerin liderlerinden, Madrid Üniversitesinde tarih ve felsefe profesörü; İspanyol Cumhuriyetinin başkan vekili (18 Temmuzdan 7 Eylül 1873'e kadar). — 154, 236.

SAVİNKO, B. V. (1879-1925) — Sosyalist-devrimci partinin yöneticilerinden; Şubat 1917 burjuva demokratik devriminden sonra Petrograd'ın askerî genel valisi. Ekim Devriminden sonra birçok karşıdevrimci ayaklanmayı örgütlendirdi, Sovyetler cumhuriyetine karşı silahlı müdahaleye yardımcı oldu, beyaz mülteci. — 358.

SCHEİDEMANN, Philipp (1865-1939) — Alman sosyal-demokrasisinin aşırı sağ oportünist kanadının liderlerinden; 1918-1921 işçi hareketinin kanla bastırılmasını örgütlendirdi. — 333, 362.

SCHNEERSON, I. A. (İvanovski P.) (1878-1942) — Sosyal-demokrat, *Naşe Diyelo, Diyelo Jizni* gibi menşevik yayın organlarına katıldı; bir "işçi kongresi"nin toplantıya çağırılması fikrini destekledi. — 257.

SCHWEİTZER, Johann Baptist von (1833-1875) — Almanya'da lasalcılığın önde gelen temsilcilerinden, Alman Emekçileri Genel Birliğinin başkanı (1867-1871); Alman işçilerin I. Enternasyonale katılmalarını engelledi; Sosyal-Demokrat İşçi Partisine karşı savaştı; 1872'de Prusya devlet yetkilileriyle ilişkileri ortaya çıkınca dernekten atıldı. — 67.

SCHWEİTZGUEBEL, Admehar (1844-1895) — İsviçre işçi hareketinin militanı, hakkâk, Enternasyonal üyesi, anarşist, Gizli İttifakın ve Jura Federasyonunun yöneticilerinden; 1873'te Enternasyonalden çıkarıldı. — 77, 82, 95, 104.

SEMBAT, Marcel (1862-1922), Fransız Sosyalist Partisinin reformist liderlerinden, gazeteci. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven. Fransız emperyalizminin "Ulusal Savunma Hükümeti"nin bayındırlık bakanı (Ağustos 1914-Eylül 1917). — 333.

SERAİLLER, August (doğumu 1840). — Fransız ve uluslararası işçi hareketinin militanı. Enternasyonalin Genel Konsey üyesi (1869-1872); Paris Komünü üyesi; Marx'ın savaşım arkadaşı. — 149.

SORİA SANTA CRUZ, Frederico (1815-1891), İspanyol generali; 1872'de karloşçulara (karlist) karşı savaşa katıldı; 1873'te Andaluzya ayaklanmasını bastırdı. Kadiz askerî valisi (1874-1875). — 167.

SORİANO, Trinidad — İspanyol anarşisti. — 132.

SORGE, Friedrich-Adolf (1828-1906) — Amerikan ve uluslararası işçi ve sosyalist hareketin en önde gelen kişilerinden; 1848 devrimine katıldı, Enternasyonalin aktif üyelerinden, New-York'ta Enternasyonalin Genel Konseyi üyesi ve genel sekreteri (1872-1874), marksizmin aktif yayıcısı; Marx'ın ve Engels'in dostu ve savaşım arkadaşı. — 212.

SPLİNGARD, Roche — La Haye Kongresinde (1872) Belçika şubelerinden birinin delegesi; anarşist; 1873'te Enternasyonalden çıkarıldı. — 129.

STAUNİNG, Thorwald Auguste Marinus (1873-1942) — Danimarkalı devlet adamı, Danimarka sosyal-demokrasisinin ve II. Enternasyonalin sağ-kanat liderlerinden, yazar. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven bir tutum benimsedi. 1916-1920 yıllarında Danimarka'nın burjuva hükümetinde devlet ba-

W

Z

SOL YAYINLARI. Sorumlu Yönetmen: Muzaffer Erdost. Yönetim Yeri: Kızılırmak Sokak, 23/2, Ankara.